

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 480
Παρασκευή
29 Νοεμβρίου 1991
Δρχ. 250

ΕΙΡΗΝΗ ΤΩΡΑ

ΑΝΤΙΠΟΛΕΜΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ
ΣΤΗΝ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

Η
ανά-
καμψη
αναβάλλεται

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

**ΣΤΕΛΛΑ
ΒΟΓΙΑΤΖΟΓΛΟΥ**

**«Καί ο Φαίδων...
ήμουν εγώ!»**

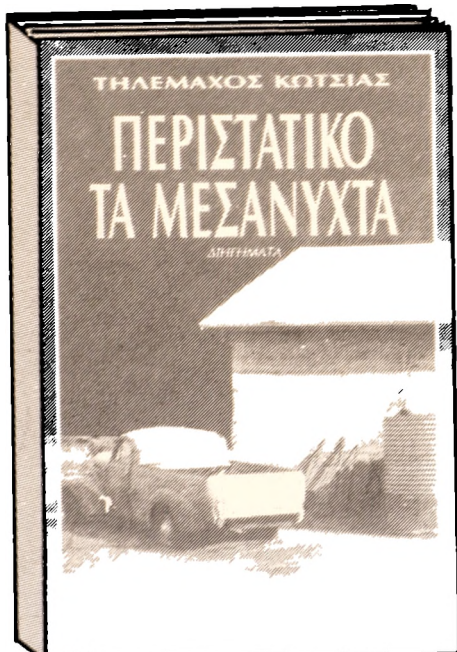
**ΠΑΝΤΕΛΗΣ
ΚΑΛΙΟΤΣΟΣ**

Διωγμός απ' την κόλαση

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ ΚΩΤΣΙΑΣ

**Περιστατικό τα
μεσάνυχτα**

**ΚΩΣΤΟΥΛΑ
ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ**

**Η φωτογραφία του
σταθμού είσαι εσύ**

ΑΝΔΡΕΑΣ ΝΕΝΕΔΑΚΗΣ
Οι Βουκέφαλοι 1922

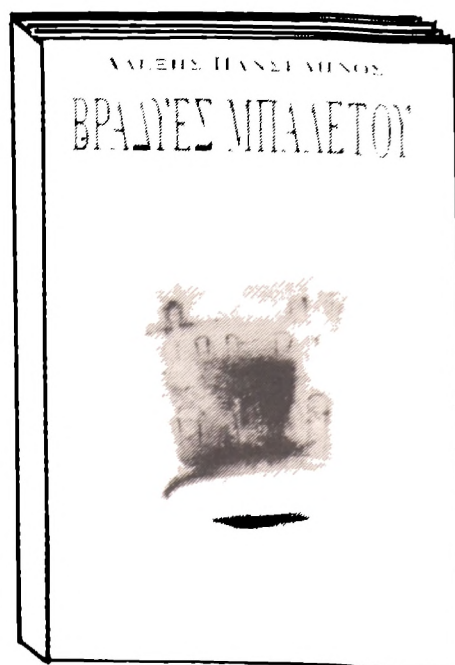
**ΑΛΕΞΗΣ
ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ**
Βραδυές μπαλέτου

ΜΙΧΑΛΗΣ ΦΑΚΙΝΟΣ
**Ως φαίνεται, η γιαγιά
κοιμάται ακόμη**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3, τηλ. 36.02.007-36.09.712

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 18ος
• Τεύχος 480
Παρασκευή 29 Νοεμβρίου 1991
Δρχ. 250

αντί

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
FAX: 72.26.107 - TELEX: 214179 ANTI

• Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα

• Διαφημίσεις:
Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ

• Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

• Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δημοχάρους 60
Τηλ. 72.49.300

• Εκτύπωση:
Νέος Παρνασσός Α.Ε.
Παλλήνη Αττικής 15 344
16ο Χιλ. Λεωφ. Μαραθώνος
Τηλ. 66.65.081

• Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
• Χειρόγραφα δεν
επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού
Εξαμ. 2.700 δρχ.
Ετήσια 5.400
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 20.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 4.800

Εξωτερικού
Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 27
ετήσια: δολ. 54
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 30
ετήσια: δολ. 60

• Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 250
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 350

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
- Για τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λασσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
546 22 Θεσσαλονίκη

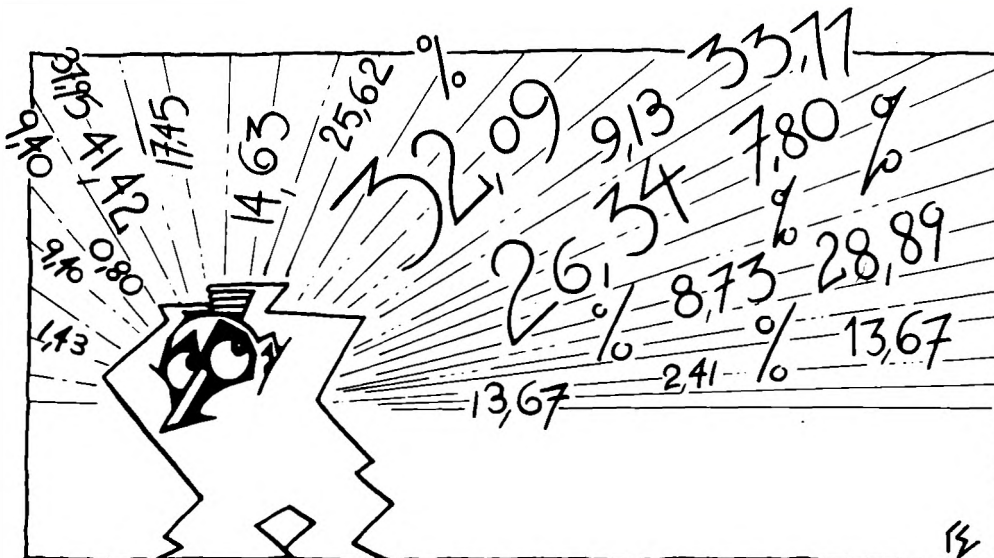
ΠΟΛΙΤΙΚΗ: ΔΥΣΠΙΣΤΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΥΣΗ

10-14

Το ΠΑΣΟΚ έκανε μεγάλη συγκέντρωση —ας όφεται ο καιρός κι ο πιο καλός ΠΑΣΟΚος, ο κ. Μητσοτάκης! Ο Ανδρέας υπόσχεται πολυετή λιτότητα —σαν ο καλύτερος Νεοδημοκράτης. Κι ο Συνασπισμός... —ο Συνασπισμός;

ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΙΣ: Μακριά από εκλογικά τρυκ

16-18

Τακτικοί βομβαρδισμοί με γκάλοπ. Ο Χρήστος Κυριαζής, διαβάζοντάς τα, διαπιστώνει ότι η μεν ΝΔ χρεώνεται με την απώλεια της αξιοπιστίας της αλλά το ΠΑΣΟΚ δεν πείθει την εκλογικά «κρίσιμη μάζα» πως διαθέτει «άλλη» πολιτική πρόταση για την κρίση.

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ: Ατολμία

40

Φωτιές. Πυρκαγιές...

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ: ΕΙΡΗΝΗ ΤΩΡΑ

22-31

Το Βούκοβαρ έπεσε. Άλλη μια εκεχειρία —όμως ο πόλεμος μαινεται. Την αδυναμία της διεθνούς κοινότητας να παρέμβει θα καταφέρει, άραγε, να αντισταθμίσει το ειρηνικό κίνημα που δυναμώνει στην διαλυμένη ομοσπονδία.

Γράφουν ακόμη:

Ο Στ. Κούλογλου για τον βαρύ χειμώνα της Ανατολικής Ευρώπης (σελ. 20), ο Αλ. Βυζάντιος για το συμβούλιο της ΕΟΚ στο Μάαστριχτ (σελ. 36) και ο Λουμπάλα Καμπασελέ για το Ζαίρ —με αφορμή τα πρόσφατα αιματηρά γεγονότα εκεί (σελ. 44).

ΤΟ ΑΥΓΟ ΤΟΥ ΦΙΔΙΟΥ

Ο ρατσισμός και η
ξενοφοβία απλώνονται
ραγδαία στην Ευρώπη,
διεκδικούν πολιτική
εκπροσώπηση και
αποκτούν αποκρουστικές
διαστάσεις. ΣΕΛ. 32-33

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ 5

Στάθης

ΠΟΛΙΤΙΚΟ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ 6

Φορολογικά και άλλα τινά

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ 8

ΔΙΑΛΟΓΟΣ 49

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ 51

Ηθελημένες παρανοήσεις στον χώρο του παγκόσμιου κινηματογράφου —που ευνοούν το box-office του Χόλλυγουντ να αποκτήσει πνευματικό άλλοθι. Μπορούμε να μιλάμε για νέα τάξη πραγμάτων; (στη φωτογραφία, η Ιρέν Ζακόμπ στην φωτεινή «Διπλή ζωή της Βερόνικα» του Κριστόφ Κισλόφσκι —που την είπαν παρωχημένη).

ΕΞΩΦΥΛΛΟ:

Φωτογραφία από τις
καταστροφές στο
Βούκοβαρ

Προς το Μάαστριχτ...

ΕΚΕΙ στην Ολλανδία σε λίγες μέρες πρόκειται να συζητηθούν και να αποφασιστούν σοβαρότατα θέματα για το μέλλον της Ευρώπης. Και θα τεθούν όροι και «προδιαγραφές» για να συμμετάσχει κανείς ισότιμα, εντός τακτών προθεσμιών, στις διαδικασίες πολιτικής και οικονομικής ενοποίησης που θα οικοδομούσαν μια Ευρώπη που μπορεί να μην είναι αμιγώς φεντεραλιστική σίγουρα όμως θα είναι πλέον κάτι παραπάνω από το άθροισμα των κρατών μελών.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ χωρίς κλυδωνισμούς και διαταραχές η πορεία αυτή. Η εξασθένιση του κράτους - έθνους, οι υπερεθνικές ιδεολογίες, η μεταφορά των κέντρων λήψης των αποφάσεων σε υπερεθνικά όργανα, αλλά και τα οξύτατα κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκές χώρες, δημιουργούν το σκηνικό τόσο για κινήματα επιβεβαίωσης της εθνικής ταυτότητας όσο και ρατσισμού και ξενοφοβίας. Τα συμπτώματα είναι αρκετά σοβαρά για να περάσουν απαρατήρητα.

ΚΑΙ ΣΥΝΑΜΑ η διακριτική αλλά σταθερή ηγεμονική παρουσία της γερμανικής ισχύος στους κόλπους της Κοινότητας επιβεβαιώνεται καθημερινά και δημιουργεί άγχος στους άλλους ισχυρούς εταίρους που αισθάνονται ότι η ανατροπή των ισορροπιών εκτός της Ευρώπης εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους για το μέλλον.

ΕΔΩ, στην επαρχία της Ελλάδας, η κοινή γνώμη ελάχιστα διαφωτισμένη είναι για όλα αυτά και ελάχιστα έχει συνειδητοποιήσει τι ακριβώς διακυβεύεται και τι ακριβώς σημαίνουν όλα αυτά τόσο για την διεθνή θέση της χώρας όσο και για την κοινωνική της ανέλιξη. Με τέτοιες «ασήμαντες λεπτομέρειες» αρνούνται να ασχοληθούν οι υπεύθυνοι φορείς της δημόσιας ζωής. Δεν ασχολούμαστε με τα ουσιαστικά. Το Μάαστριχτ δεν μας απασχολεί. Όλες οι προειδοποιήσεις για τα αναγκαία που πρέπει να πράξουμε αν θέλουμε στοιχειωδώς να διατηρήσουμε κάποιες ελπίδες ότι η απόστασή μας από τους «μέσους όρους» της Κοινότητας σ' όλους τους τομείς τουλάχιστον δεν θα επιδεινωθεί, πέφτουν στο κενό.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ αυτή κάθε άλλο παρά αφυπνίζει τα πολιτικά κόμματα της χώρας. Η παραπαίουσα κυβέρνηση της ΝΔ σπαράσσεται από εσωτερικές έριδες και αξεπέραστες εσωτερικές αντιφάσεις. Το ΠΑΣΟΚ διανύει το τελευταίο στάδιο της αρχηγικής και προσωποκρατικής φύσης του, η διαμάχη της διαδοχής υφέρπει και οι ετερόκλητες «τάσεις» του δεν μπορούν να βρουν σημεία σύγκλισης και συνεκτικής έκφρασης. Ο ΣΥΝ ομφαλοσκοπεί και τυρβάζει ακόμα περί του «ενιαίου κόμματος», διαπιστώνοντας απλώς την παρακμή της χώρας, ενώ το ΚΚΕ αναζητεί επιμόνως ό,τι πιο απαρχαιωμένο υπάρχει για να «δικαιώσει» απλώς την «αναγκαιότητα» της ύπαρξής του.

ΑΥΤΗ η γενικευμένη πολιτική παρακμή και προϊούσα πολιτική αποσύνθεση αποτελεί σήμερα μία πραγματικότητα που αν δεν την αναγνωρίσουμε είναι αδύνατο να την ανατρέψουμε. Και δεν είναι καθόλου συμπτωματικό το γεγονός της αποξένωσης και της αποχής από την πολιτική μεγάλης μερίδας των πολιτών και κυρίως των νέων.

ΚΑΙ ΜΟΛΟΝΟΤΙ το φαινόμενο αυτό εγκυμονεί κινδύνους περικλείει ταυτόχρονα και σπέρματα αισιοδοξίας μιας νέας στροφής για την ανακάλυψη της πολιτικής και της συμμετοχής στα κοινά μέσα από άλλους δρόμους, συσπειρώσεις και κινήματα που δεν έχουν τίποτα να κάνουν με την παραδοσιακή πολιτική δομή της χώρας.

ΜΗΝΥΜΑΤΑ αισιοδοξίας μπορούν να αντληθούν από μεμονωμένες ατομικές και μικρές συλλογικές περιπτώσεις που επιμένουν στην θετική δράση και θετική συνεισφορά στον δικό τους μικρόκοσμο, αναπόσπαστο κομμάτι των μεγάλων προβλημάτων που όλοι μας αντιμετωπίζουμε. Δεν είναι, βέβαια, απλώς θέμα χρόνου η αλλαγή του κοινωνικού και πολιτικού τοπίου. Αλλά εμείς θα επιμείνουμε ότι, μέσα στην γενικευμένη κρίση, ήγγικεν η ώρα της πρωτοβουλίας και της δράσης σ' όλα τα επίπεδα για την νέα αυτή εποχή.

ΤΟ ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΟ δεν είναι προκαθορισμένο.

ΕΝΤΑΞΕΙ ΓΕΡΟ ΜΟΥ
ΔΕΝ ΣΕ ΖΟΡΙΖΟ ΑΛΛΟ...
ΑΣ ΓΥΡΙΣΟΥΜΕ
ΠΙΣΩ...

HELLAS

51

ΣΤΑΘΗΣ
ΣΤ' 91

Φορολογικά και άλλα τινά...

ΦΥΣΙΚΑ, η «μεγαλειώδης συγκέντρωση» του ΠΑΣΟΚ, με ομιλητή τον Α. Παπανδρέου, δεν άλλαξε «το πολιτικό σκηνικό της χώρας». Και μόλις έσβησαν τα φώτα της ράμπας (2,2 μεγαβάτ) έσβησαν τα πάντα, μαζί και το «εδώ και τώρα εκλογές»! Σήμερα —δύο εβδομάδες αργότερα— ουδείς ασχολείται με όσα ελέχθησαν στην σύναξη εκείνη. Η Μαρία Δαμανάκη, μάλιστα, μιλώντας, την περασμένη Τρίτη, στη Βέροια, αισθάνθηκε την ανάγκη να προειδοποιήσει: Απάντηση στην πολιτική της Νέας Δημοκρατίας δεν μπορεί να είναι η εναλλαγή της από το ΠΑΣΟΚ —ένα κόμμα που χωρίς να δεσμεύεται με προγράμματα και προτάσεις διακριτικά διαφορετικές, επιχειρεί να εμφανισθεί σαν η μόνη εναλλακτική λύση!

ΚΑΙ Η Νέα Δημοκρατία; Η Νέα Δημοκρατία συνεχίζει απλώς την πολιτική της —συντηρητική, αυταρχική, αναποτελεσματική. Η λογική της παραμένει λογική πελατειακών σχέσεων. Όσο για την οικονομική της πολιτική, όχι μόνο δεν κάνει τίποτε για την συρρίκνωση της παραοικονομίας, αλλά και δίδει την αίσθηση ότι αδιαφορεί για την ενεργό συμμετοχή της χώρας στις διαδικασίες ενοποίησης της Ευρώπης. Πώς θα αντιμετωπίσουμε το 1993; Πόσο μελετούμε την ιδιομορφία της σημερινής συγκυρίας και την κατάργηση —αύριο - μεθαύριο— των συνόρων μεταξύ των χωρών της ΕΟΚ; Και κάτι σημαντικότερο: Τι ξέρουν οι απλοί πολίτες αυτής της χώρας από την κατάργηση, έστω σε μεταγενέστερη φάση, του εθνικού νομίματος, με όλες τις συνέπειες που η κατάργηση αυτή συνεπάγεται σε επίπεδο εθνικής κυριαρχίας, αλλά και σε νευραλγικούς τομείς όπως είναι η εθνική άμυνα, η ασφάλεια, η εξωτερική πολιτική;

Περί φόρων, φοροφυγάδων, κ.λπ.

ΩΣΤΟΣΟ, κάπου την δεύτερη αυτή εβδομάδα που επισκοπούμε, ταραχθήκαν τα νερά: Άρχισε, επιτέλους, η συζήτηση (δημόσια συζήτηση) για την συνολική μεταρρύθμιση του φορολογικού μας συστήματος. Αφορμή: το πόρισμα της επιτροπής που είχε ορίσει το

υπουργείο Οικονομικών.

ΚΑΠΟΙΟΙ από τον χώρο της αντιπολίτευσης, είχαν το θάρρος να πουν ότι η συζήτηση αυτή προοιωνίζεται κάτι καλό, αφού, για πρώτη φορά από το 1955, επιχειρείται μια αναστάθμιση κατεστημένων φορολογικών νοοτροπιών. Άλλοι, αντιθέτως (περίπτωση Τσοβόλα, κ.λπ.) προσέφυγαν στην προσφιλή τους τακτική της καταστροφολογίας. Οι προτάσεις της επιτροπής πλήττουν τους μισθосυντηρητές, τους μικροεπαγγελματίες, τους ελεύθερους επαγγελματίες —τους πάντες!

ΦΥΣΙΚΑ η κυβέρνηση δεν ήταν έτοιμη για να προωθήσει τις μεταρρυθμίσεις που η ίδια εισηγείται σήμερα... Ο σχεδιασμός, που έπρεπε να είχε ξεκινήσει από την επομένη της 8ης Απριλίου 1990, έλειπε. Και πολλές από τις προτάσεις της ήταν επιστημονικές, αν όχι προτάσεις, της ΕΟΚ. Από την άλλη, παραμένει γεγονός ότι οι περισσότερες από τις φορολογικές καινοτομίες που εισηγείται σήμερα η κυβέρνηση, έχουν ως αφετηρία τους την άποψη ότι το δημοσιονομικό πρόβλημα εξαντλείται στην μείωση των δημοσίων δαπανών και στην άντληση εσόδων από τους εμμέσους φόρους. Οι διαρθρωτικές αλλαγές του φορολογικού συστήματος έτσι, είναι περιορισμένες.

ΟΠΩΣ ΚΑΙ αν έχει το πράγμα, είναι προτιμότερη η συζήτηση γύρω από προτάσεις για την μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος, παρά η απουσία προτάσεων, η αμηχανία, η ταλάντευση, η υπαναχώρηση και το άγχος του «πολιτικού κόστους» που δεν οδηγεί πουθενά! Από την πλευρά αυτή, είναι ενθαρρυντικό ότι ο Συνασπισμός —σε αντίθεση με το ΠΑΣΟΚ— όχι μόνο συζητεί τις προτάσεις της επιτροπής, αλλά και κατέθεσε τις δικές προτάσεις, που, φυσικά, διαφέρουν από τις κυβερνητικές προτάσεις. Όσο για την ηγεσία του συνδικαλιστικού κινήματος (ΓΣΕΕ, ΑΔΕΔΥ, κ.ά.), ενώ δέχεται το βάθος της οικονομικής κρίσης και ομνύει στην ανάγκη διαλόγου, ακόμα και «συναίνεσης», απαντά, συνήθως, με κήρυξη απεργίας, σε οποιαδήποτε κυβερνητική πρόταση που δεν ταυτίζεται απολύτως με τις δικές της επιλογές.

Η «μητέρα των δικών»

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, η «μητέρα των δικών» επαναρχίζει τις εργασίες της, την Δευτέρα,

με τις αγορεύσεις των κατηγορών βουλευτών, ενώ πολλοί είναι αυτοί που διερωτώνται αν το «θα δούμε» του πρωθυπουργού Κ. Μητσοτάκη (και που αναφέρεται στην δίκη των υποκλοπών) θα επηρεάσει και την έκβαση της δίκης για το σκάνδαλο Κοσκωτά.

ΚΑΤΑ ΤΙΣ εκτιμήσεις ορισμένων σχολιαστών, οι χαμηλοί τόνοι που χρησιμοποίησε ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ στην συγκέντρωση της 15ης τρέχοντος στο πεδίο του Άρεως, ήταν η απάντηση (θετική απάντηση) στο «άνοιγμα» αυτό του Κ. Μητσοτάκη. Και ότι, ενδεχομένως, θα εκτιμηθεί ανάλογα από την κυβερνητική παράταξη.

ΟΙ «ΦΙΛΟΦΡΟΝΗΣΕΙΣ» αυτές μεταξύ πρωθυπουργού και προέδρου του ΠΑΣΟΚ δεν εμπόδισαν, βέβαια, τον Δ. Τσοβόλα να εμφανισθεί και πάλι θρασύς στην αίθουσα του δικαστηρίου, αρνούμενος ν' απαντήσει στις ερωτήσεις των κατηγορών βουλευτών, ενώ, την ίδια περίπου ώρα, τα όργανα του αυριανισμού ξιφουλκούσαν κατά του Νίκου Κωνσταντόπουλου, προειδοποιώντας τον ότι αν δεν εισηγηθεί την «αθώωση» όλων των κατηγορουμένων, τότε θα... κοπούν όλες οι γέφυρες μεταξύ ΠΑΣΟΚ και Συνασπισμού και, κατ' επέκταση, κάθε μορφή προεκλογικής ή μετεκλογικής συνεργασίας! (Οι άνθρωποι τα έχουν χαμένα... Πιστεύουν ότι ο ΣΥΝ κατατρώχεται από κάποιο σύνδρομο ενοχής και ότι επείγεται να «συνεργασθεί» με το ΠΑΣΟΚ, για να εξιλεωθεί ενώπιον θεού και ανθρώπων!).

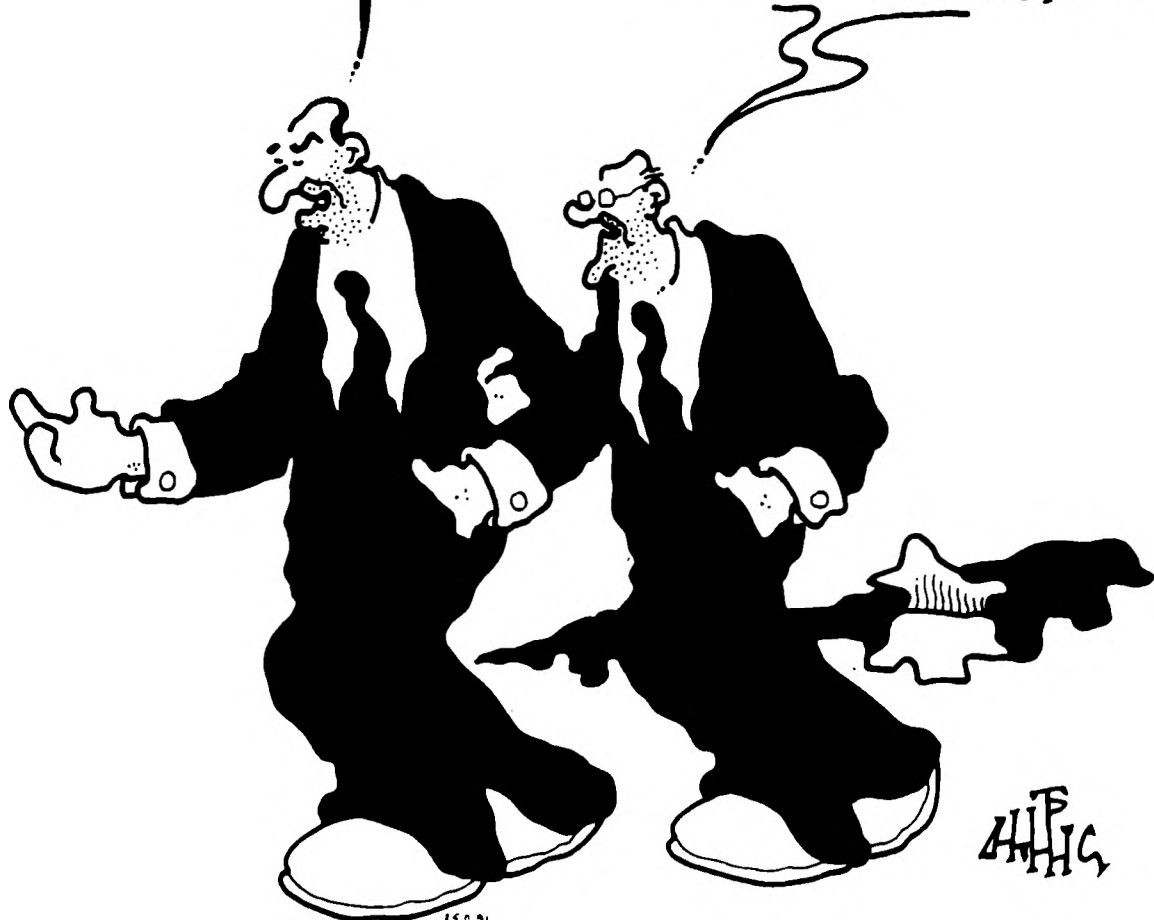
Ένας Μητσοτάκης ταξιδεύων...

ΤΡΕΙΣ πρωτεύουσες —Βρυξέλλες, Βουκουρέστι και Βελιγράδι— επισκέφθηκε και πάλι ο πρωθυπουργός, σε τρεις μέρες, ενώ ετοιμάζεται για το Μάαστριχτ της Ολλανδίας και την Ουάσιγκτον.

ΣΤΙΣ Βρυξέλλες, διαπιστώθηκε, για μια ακόμα φορά, η εναντίωση της Βρετανίας στην προσπάθεια της κυβέρνησης για ένταξη της χώρας στην Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση, από την οποία περνά η αμυντική διάσταση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Στο Βουκουρέστι καταγράφηκε η αγωνία της Ρουμανίας για ένταξη στην ΕΟΚ, ενώ ο χειμώνας θα είναι (μαζί με την πείνα) ιδιαίτερα σκληρός... (Να είπε κανείς στους Ρουμάνους φίλους μας ότι, εκτός από τις πέντε συγκεκριμένες αιτήσεις για ένταξη, υπάρχουν άλλα 15 τουλάχιστον κράτη που περιμένουν σειρά στον «προθάλαμο της ΕΟΚ»;) Τέλος η επίσκεψη στο Βελιγράδι

**ΕΙΔΕΣ ΑΝΔΡΕΑ ΜΟΥ;...
ΔΕΝ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΚΑΠΟΙΟΣ
ΝΑ 'ΝΑΙ ΠΑΣΟΚ
ΓΙΑ ΝΑ ΤΑ ΚΑΝΕΙ ΜΠΑΧΑΛΟ!**

**ΝΑΙ ΚΩΣΤΑ ΜΟΥ...
ΑΛΛΑ ΔΕΝ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ
ΚΑΙ ΝΑ 'ΝΑΙ ΔΕΞΙΟΣ
ΓΙΑ ΝΑ ΤΟ ΚΑΤΑΛΑΒΕΙ!**

πραγματοποιήθηκε ενώ η Ιταλία ετοιμάζεται για νέα στρατιωτική αποστολή στα Βαλκάνια (αυτό θα πει ότι φιλοδοξεί να είναι μια από τις πρώτες χώρες που θα συγκροτήσουν την ειρηνευτική δύναμη που θα αποσταλεί στην Γιουγκοσλαβία), ενώ η Γερμανία δηλώνει, απερίφραστα πλέον, ότι είναι έτοιμη να αναγνωρίσει την ανεξαρτησία της Σλοβενίας.

ΟΣΟ ΓΙΑ την επίσκεψη του πρωθυπουργού στην Ουάσιγκτον, δεν χωρεί αμφιβολία ότι το πρώτο θέμα στην ατζέντα των ελληνοαμερικανικών συνομιλιών θα είναι το Κυπριακό, για το οποίο ο πρόεδρος Μπους εξακολουθεί να εκδηλώνει «ενεργότατο ενδιαφέρον».

Κυπριακό: η διαπραγμάτευση

ΛΥΣΗ του Κυπριακού, όμως, σημαίνει διαπραγμάτευση, άρα και καλές ελληνο - τουρκικές σχέσεις, μια και κανείς δεν πιστεύει πλέον ότι το πρόβλημα θα αντιμετωπισθεί σε επίπεδο «ενδοκυπριακού» ή «διακοινοτικού» διαλόγου μόνο! Ο καθεὶς, βέβαια, αντιλαμβάνεται ότι άλλη γλώσσα χρησιμοποιεί ο Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ όταν απευθύνεται σε μια τουρκική εφημερίδα και άλλη, ενδεχομένως, όταν διαπραγματεύεται με τα Ηνωμένα Έθνη ή με τους Αμερικανούς ή τους Σοβιετικούς ή με τους Έλληνες ένα ο-

ποιοδήποτε θέμα.

ΑΠΟ ΤΗΝ πλευρά αυτή θα κατανοούσε κανείς ίσως, τον «συγκρατημένο» (ή την εφεκτικότητα) των δηλώσεων Μητσοτάκη απέναντι στις δηλώσεις Ντεμιρέλ, όπως θα κατανοούσε την «προτίμηση» του Τούρκου πρωθυπουργού στον όρο «τουρκική μειονότητα της Δ. Θράκης», αντί του προβλεπόμενου, από την συνθήκη της Λωζάνης, όρου περί «μουσουλμανικής μειονότητας», κ.λπ. (Πριν από την ανακήρυξη της Κύπρου σε ανεξάρτητο κράτος, οι Άγγλοι είχαν επιστρατεύσει διάφορους «εθνολόγους» και «ανθρωπολόγους», που υποστήριζαν ότι οι Έλληνες της Ελλάδας και οι Έλληνες της Κύπρου δεν είναι «ομαίμονες» και ότι οι Έλληνες της Ελλάδας είναι περισσότερο «ομαίμονες» με τους Τούρκους της Τουρκίας παρά με τους Έλληνες της Κύπρου...)

Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ Ντεμιρέλ, συνεπώς, δεν βρίσκεται στο ότι θεωρεί (ή αποκαλεί) τους μουσουλμάνους της Δ. Θράκης «Τούρκους» ή στον ισχυρισμό του ότι οι Τουρκοκύπριοι, δεν αποτελούν «μειονότητα», αλλά στην θέση ότι οι Τουρκοκύπριοι, ακριβώς επειδή δεν είναι «μειονότητα», έχουν το δικαίωμα «αυτοδιάθεσης»! Στην Κύπρο —λέει ο Ντεμιρέλ— δεν έχουμε να κάνουμε πλέον με δύο κοινότητες, αλλά με «δύο έθνη», συνεπώς το «τουρκοκυπριακό έθνος» —ισότιμο με το «ελληνοκυπριακό έθνος»—

δικαιούται να συμπεριφέρεται κατά το δοκούν! (Κατά τι χειρότερος από τον Ντεμιρέλ, ο Ούλμπριχτ υποστήριζε και αυτός —επί εποχής Λαοκρατικής Δημοκρατίας της Γερμανίας— ότι δεν υπάρχουν δύο γερμανικά κράτη, αλλά δύο «γερμανικά έθνη»...). Κατά τα άλλα, στοιχειωδώς ευφυής άνθρωπος, ο Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ επισημαίνει ότι «το πρόβλημα δεν είναι το ποσοστό εδαφών, αλλά η ελεύθερη διακίνηση», στην οποία και αντιτίθεται.

ΚΑΙ ΑΥΤΑ μεν είπε ο Τούρκος πρωθυπουργός. Το ερώτημα είναι τι ώθησε τον κ. Μητσοτάκη να σχολιάσει τις δηλώσεις Ντεμιρέλ («δεν νομίζω, είπε, ότι ο κ. Ντεμιρέλ ανακινεί το θέμα τουρκικής μειονότητας») και να διαφορίζει τις προγραμματικές δηλώσεις του Τούρκου πρωθυπουργού από τις δηλώσεις Ντεμιρέλ στην «Χουριέτ». Όλα αυτά δημιουργούν καταστάσεις που εμφανίζουν τον κ. Μητσοτάκη ν' αποστασιοποιείται και από τις εκτιμήσεις του ελληνικού υπουργείου Εξωτερικών, και από τις εκτιμήσεις της Λευκωσίας.

Η ζωή τραβά την ανηφόρα...

ΚΑΤΑ ΤΑ άλλα, η ζωή προχωρεί. Στην Αθήνα εμφανίσθηκαν και πάλι τα τρόλεϊ —που «ενδέχεται να επηρεάσουν θετικά και τις μετατάξεις στον χώρο των νοσοκομείων»...— ο Μπλαχίν δηλώνει πως αν δεν πληρωθεί, θα φύγει από τον «Ολυμπιακό», ο Γ. Παλαιοκρασάς, περιχαρής, ανακοινώνει ότι αυξάνεται το αφορολόγητο της πρώτης κατοικίας, ενώ οι τιμές διαγράφονται, για το '92, άνω κάτω! Ακόμα, μέσα στο δεκαπενθήμερο αυτό, ένα νομοσχέδιο ψηφίσθηκε ...δύο φορές(!), ο γραμματέας του υπουργείου Προεδρίας Γ. Αναστόπουλος (καθηγητής της Νομικής στο πανεπιστήμιο Αθηνών) «παρεκλήθη» να παραιτηθεί, ενώ η Αλέκα Παπαρήγα, γενική γραμματέας του ΚΚΕ, αναχώρησε για την Λισαβόνα, για συνομιλίες με τον ομοϊδεάτη Αλβάρο Κουνιάλ. (Κάπου, έστω καθυστερημένα, ο Κουνιάλ είχε αποκηρύξει τους πραξικοπηματίες της Μόσχας, αλλά αυτό είναι μια άλλη ιστορία!

ΚΑΤΙ ακόμα σημαντικό: Ο Β. Μαντζώρης ορκίσθηκε, επιτέλους, υφυπουργός και Εμπορίου (ως τώρα ήταν μόνο υφυπουργός Βιομηχανίας...) και, εν όψει εορτών, υπάρχει άνθρωπος για να μας πληροφορεί πόσο θα πάει η τιμή των Ι.Χ. ή του χριστουγεννιάτικου δένδρου!

ΑΝΤΗΝΩΡ

Αριστερά: η πολιτική του χρήματος

ΣΕ δήλωση στο MEGA CHANNEL ο κ. Φαράκος ανέφερε ότι η διάσπαση του Μαΐου στο ΚΚΕ έγινε και για το ζήτημα των χρημάτων που προέρχονταν μέσω της Κα-Γκε-Μπε, από το Ταμείο Αλληλοβοήθειας του ΚΚ που έδρευε στην Μόσχα.

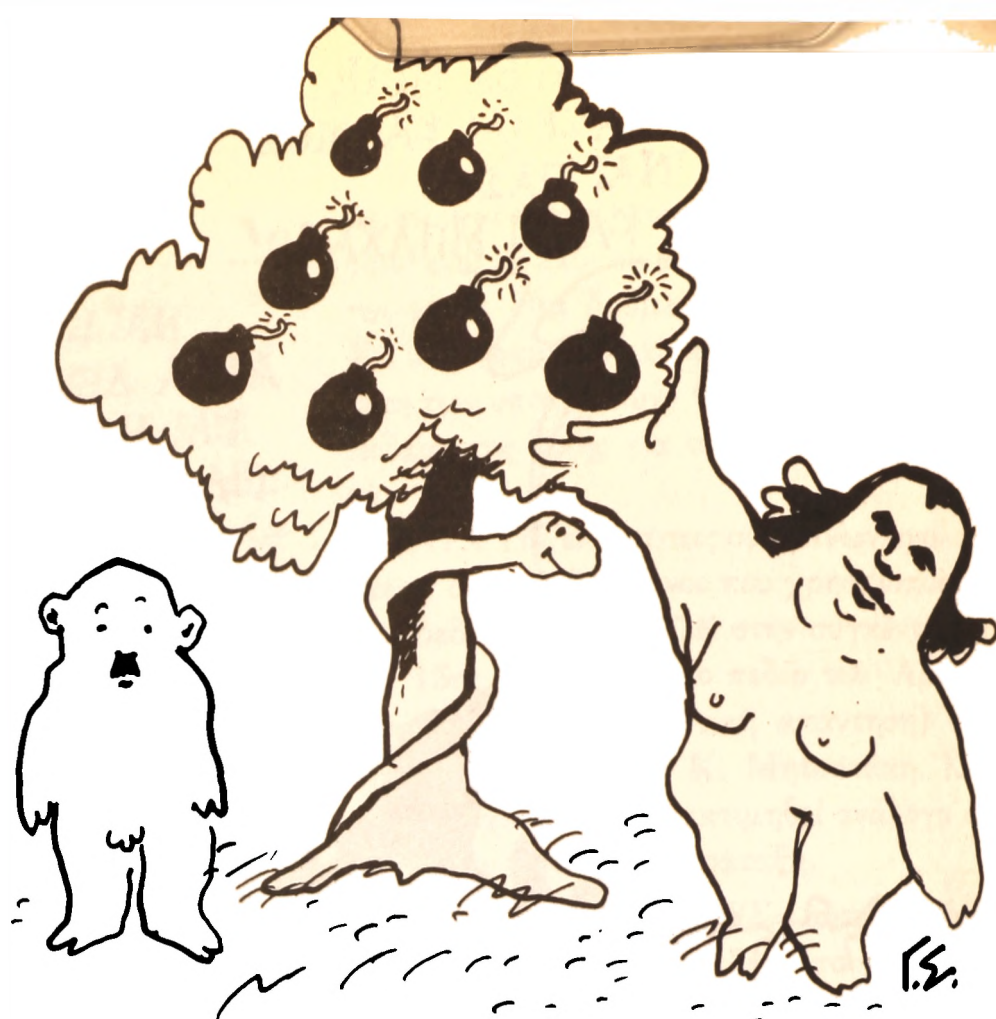
Οι του Περισσού διαβεβαιώνουν, τότε ότι τα χρήματα προέρχονταν από πολιτικούς πρόσφυγες, τότε ότι αποτελούσαν ποσά οφειλόμενα στους πολιτικούς πρόσφυγες από το σοβιετικό κράτος για τα οποία «μεσολάβησε» το ΚΚΕ, τότε ότι αποτελούν «διεθνιστική βοήθεια» από το «αδελφό ΚΚΣΕ», κ.ά.

Παράλληλα, είχαμε δικαστήρια για περιουσιακά στοιχεία που διεκδικούσε το ΚΚΕ από διαγραμμένα στελέχη του, είχαμε αλληλοκατηγορίες για σφετερισμό ιδιοκτησίας του «κόμματος» ή για δαπανηρή διοίκηση στελεχών του, δηλώσεις για μυστικούς πόρους που παρουσιάζονταν ως «αποθεμα-

τικό» στον προϋπολογισμό του Περισσού, επικρίσεις για αδιαφανή διαχείριση, στοιχεία για προμήθειες που εισέπραττε το ΚΚΕ από εξαγωγές ελληνικών προϊόντων στην σοβιετική αγορά, και άλλα διάφορα τέτοια...

Όλα αυτά βεβαίως δεν αποτελούν «λάσπη» της «άρχουσας τάξης» στο ΚΚΕ, ούτε τεκμήρια κάποιας «ολομέτωπης επίθεσης» εναντίον τους. Αυτά, ως επιχειρήματα, πείθουν μόνον κάποιους χαχόλους που το ΚΚΕ νομίζει πως θα βρει σ' αυτή την χώρα. Από μια άλλη άποψη, αυτά τα «επιχειρήματα» χαρακτηρίζουν την πολιτική βαρβαρότητα που διακρίνει την σκέψη των φρουρών της εργατικής τάξης.

Αν υπάρχει κάτι σε όλη αυτή την ιστορία, αυτό δεν είναι ότι έφερε αποδείξεις στην κριτική που ασκούνταν στο ΚΚΕ επί σειράν ετών για τις σχέσεις εξάρτησής του από την «μεγάλη πατρίδα». Αυτό που αναδύεται είναι μια καλοστημένη μηχανή οικονομικών συμφερόντων που αποτελούσε την κρίσιμη υποδομή στην, επίσημα, πολιτική μηχανή του ΚΚΕ· είναι το φαινό-

μενο ενός επιχειρηματικού υλισμού στο κόμμα που νομιμοποιούνται προς τα έξω μέσα από μία μετωπική σύγκρουσή του με τον κόσμο του χρήματος και του κεφαλαίου.

Είναι το χρήμα ως πολιτική και η πολιτική ως χρήμα που ερμηνεύει πολλές από τις επιλογές της κομμουνιστικής γραφειοκρατίας.

«Ουδείς παρακολουθείται»...

Η ιστορία με τις παρακολουθήσεις της ΕΥΠ αναζωπυρώνεται επί καθημερινής βάσης και κατά τρόπο περιέργο: η υπόθεση για την παρακολούθηση του κ. Έμπερτ τέθηκε στο αρχείο, η «Αυριανή» άρχισε να δημοσιεύει σωρό συναφών εγγράφων της ΕΥΠ για άλλες περιπτώσεις, η ΕΥΠ έβαλε μπροστά μια βιομηχανία μηνύσεων κατά του Ταύρου και ο κυβερνητικός εκπρόσωπος «πήρε αμπάριζα» και «διαλέγεται» συχνά - πυκνά με τους αδελφούς Κουρή.

Από όλη την ιστορία, η «Αυριανή» βγήκε σίγουρα κερδισμένη: ο ημερήσιος τύπος αναπαρήγαγε τα σχετικά ρεπορτάζ της, τα εκμεταλλεύθηκε πολιτικά και έτσι η «εφημερίδα που γκρέμισε τον καραμανλισμό» απέκτησε ένα πολλαπλό βήμα μέσω της επικοινωνίας που αποκαταστάθηκε με το κοινό εφημερίδων κύρους. Υπάρχει και κάτι άλλο, όμως, από αυτή την

ιστορία: για ένα αρκετά ευαίσθητο θέμα που αφορά την λειτουργία δημοκρατικών θεσμών και εγγυήσεων ευνομίας, υπάρχει μια τέτοια κατάχρηση, ένθεν και ένθεν, που στο τέλος το θέμα αυτό αφυδατώνεται και ευτελίζεται. «Ουδείς παρακολουθείται», λοιπόν, αλλά και από την κοινή γνώμη «ουδείς παρακολουθεί» πια με την προσήκουσα ευαισθησία, σοβαρότητα και λιτότητα κάποια ζητήματα που κάποτε αποτελούσαν κρίσιμα σημεία γι' αυτή ταύτη την πολιτική ζωή του τόπου.

Η εποχή των πληθωρισμών και των απαξιώσεων... Χ.Κ.

Η Υ.ΠΟ.ΒΙ. υπό διάλυση;

Η Υ.ΠΟ.ΒΙ (Υπηρεσία Πολεμικής Βιομηχανίας) υποτίθεται ότι είναι η ραχοκοκαλιά της Εθνικής μας Άμυνας. Όμως καταγγέλλεται υποβάθμιση του ρόλου της και μάλιστα σύντομα θα δοθεί συνέντευξη τύπου από τον σύλλογο του επιστημονικού ιδιωτικού προσωπικού της.

Η Τουρκία διαθέτει μια αναβαθμισμένη Υ.ΠΟ.ΒΙ. που ελέγχει άνω των 50 πολεμικών βιομηχανιών και τεράστιους πόρους που προέρχονται από το 30% των εσόδων του τουρκικού ΛΟΤΤΟ και ΠΡΟ-ΠΟ. Αποτέλεσμα της εργώδους αυτής προσπάθειας των τελευταίων 10 ετών είναι η παραγωγή τεράστιας ποικιλίας πολεμικού υλικού, συμπεριλαμβανομένων και των ανταλλακτικών των δικών μας F-16. Από την δική μας πλευρά πώς αντιμετωπίζουμε την στρατηγική αυτή πρόκληση της Τουρκίας; Απλούστατα συνεχίζοντας αυτό που μας κληροδότησαν οι προηγούμενες κυβερνήσεις δηλ. απλώς αγοράζοντας υλικό, σπαταλώντας πολύτιμους πόρους, που δεν μπορούμε καν να υποστηρίξουμε! Και οι αγορές αυτές σύμφωνα με όσα καταγγείλαμε στο τχ. 476 (4/10/91) δεν ήταν οι πλέον άφογες. Αλλά η ηγεσία του Υ.ΕΘ.Α. προχωρεί ακόμη περισσότερο και σχεδιάζει την υποβάθμιση της Υ.ΠΟ.ΒΙ. σε πρώτη φάση απομακρύνοντάς την από το Πεντάγωνο σε ένα περιφερειακό κτίριο πίσω από το 403 Σ.Ν.Α.

Με αυτές τις ιδέες θα αντιμετωπίσουμε την στρατηγική πρόκληση;

Ο φόβος πάνω από την πόλη

Με περόνες χειροβομβίδων γέμισαν οι δρόμοι της Αθήνας κι αναστατώθηκαν ολόκληρες συνοικίες στην άγρια συμπλοκή της Αστυνομίας με τους άγνωστους τρομοκράτες που διέσπειραν κατά βούληση τις χειροβομβίδες τους.

Ας μην «πυροβολούμε» πάντα την Αστυνομία, ένα επάγγελμα πλέον με τόσους κινδύνους, για την αδυναμία της να σημειώσει κάποια επιτυχία στην πάλη κατά της τρομοκρατίας που θα οδηγούσε στην εξάθρωση των εστιών της. Η ευθύνη είναι πρωτίστως πολιτική. Και ήταν πάντα. Η ανικανότητα ξεκινάει από τα πάνω με φανερά αδυναμία στην λήψη όλων

των αναγκαιών μέτρων που θα έφερναν κάποτε κάποιο αποτέλεσμα.

Το θέμα είναι σοβαρότατο. Αφορά τον φόβο μπροστά στην κατά βούληση δράση των τρομοκρατών αλλά και την αύξηση της εγκληματικότητας στα αστικά κέντρα. Ιδιαίτερα η Αθήνα έχει πλέον αποκτήσει όλα τα χαρακτηριστικά των μεγαλουπόλεων όπου ανθούν όλα τα άνθη του κακού.

Το κράτος έπαψε πλέον να προστατεύει την ατομική ιδιοκτησία. Το καθήκον αυτό έχουν αναλάβει οι ασφαλιστικές εταιρείες. Αλλά αδυνατεί να προστατεύσει και τους πολίτες του. Ο φόβος επικρέμαται πάνω από την πόλη. Έχει χαθεί το αίσθημα της ασφάλειας. Κι όλοι εφυσχάζουν μέχρι το επόμενο «επεισόδιο».

Κ.Β.

Διαρροές αξιοπιστίας

Το φαινόμενο των «χαλκείων» καθίσταται ενδημικό. Δεν είχαμε πάρει ανάσα από τις διαρροές των *non-papers* και τις διαρροές ειδήσεων από υπουργούς εναντίον υπουργών, όταν ανακοινώθηκε περίπου ως κάτι τρέχον η διαρροή του προϋπολογισμού. Την προηγούμενη ακριβώς ημέρα, είχε διαρρεύσει νομοσχέδιο περί λήψεως μέτρων έκτακτης ανάγκης από το υπουργείο Εσωτερικών, το οποίο έφερε υπογραφή του υπουργού κ. Κλείτου, όπου μεταξύ των αιτιών για την λήψη αυτών των μέτρων περιλαμβάνονταν και η «οικονομική κρίση» (στα μέτρα περιλαμβάνεται η δέσμευση καταθέσεων, η μη απόδοση τόκων κ.λπ.). Ο υπουργός Εσωτερικών συμβούλευσε τους δημοσιογράφους να ξαναδούν το νομοσχέδιο (μήπως έχουν κάνει λάθος) όταν αυτό παρουσιάστηκε σε δελτίο ειδήσεων φωτογραφημένο φαρδιά - πλατιά!

Ο κ. Παλαιοκρασάς, δε, το χαρακτήρισε «παρανοϊκό»!

Και αναρωτιέται κανείς: περίσσεψε η μωρία στους αρμόδιους και παρατρεχάμενους; Ή

μήπως περίσσεψε η αναισθησία μπροστά στο διεθνές ρεζίλεμα μιας ήδη αναξιόπιστης χώρας, όταν γίνει γνωστό ότι «διαρρέει» ο προϋπολογισμός της;

Ό,τι και αν συμβαίνει το σίγουρο είναι πως η γενική απορρύθμιση γίνεται πλέον επίσημο καθεστώς και μαζί της αυξάνεται κατακόρυφα η αίσθηση παντελούς έλλειψης σοβαρότητας, ευθύνης, αξιοπιστίας αλλά και στοιχειώδους νομιμότητας στις πράξεις πάσης φύσεως ιθυνόντων και αρχόντων. Τα συμπεράσματα περί αξιών που αντλούν οι κυβερνώνμενοι για τις δικές τους συμπεριφορές τα φαντάζεσθε...

Χ.Κ.

Συνυπάρχουν;

Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος κ. Βύρων Πολύδωρας σχολιάζοντας τα δημοσιεύματα που ορθώς επισήμαναν την αντίφαση μεταξύ της ανακοίνωσης του ΥΠΕΞ σχετικά με τις προκλητικές δηλώσεις του Τούρκου πρωθυπουργού κ. Ντεμιρέλ και της τοποθέτησης του κ. Μητσοτάκη, είπε ότι οι απόψεις αυτές «συνυπάρχουν». Το τι είδους «συνύπαρξη» μπορεί να υφίσταται μεταξύ μιας ανακοίνωσης που καταγγέλλει ότι η τουρκική πλευρά «υπονομεύει την διαδικασία εξομάλυνσης των ελληνοτουρκικών θέσεων και παραποιεί βάνουσα την ιστορική πραγματικότητα» και των δηλώσεων του κ. Μητσοτάκη ότι οι θέσεις του Ντεμιρέλ είναι «καλές» κι ότι δεν θέτει θέμα τουρκικής μειονότητας στην Θράκη, επαφίεται στην μέση νοημοσύνη του μέσου αναγνώστη.

Το θέμα είναι ότι κατά συρροήν ο κ. Μητσοτάκης παρακάμπει και «αδειάζει» το ΥΠΕΞ ακολουθώντας τις δικές του «ιδέες» για την εξωτερική πολιτική και έχοντας τις δικές του σκοπιμότητες. Και το ουσιαστικό ερώτημα είναι πλέον όχι αν «συνυπάρχουν» οι δύο αυτές τοποθετήσεις, που εξόφθαλμα είναι αντιμαχόμενες, αλλά για πόσο καιρό ακόμη θα «συνυπάρχουν» Σαμαράς και Μητσοτάκης.

Β.Χ.

Παράνομες προσλήψεις στην ΕΑΒ

Παράνομες προσλήψεις τουλάχιστον 132 ατόμων στην ΕΑΒ μεταξύ 21 Μαΐου 1990 και 2 Σεπτεμβρίου 1990, διαπιστώνουν σε σχετικό πόρισμά τους οι ελεγκτές Δημόσιας Διοίκησης κ. Β Γραμματικόπουλος και Α. Μέντζελος.

Οι δύο ελεγκτές που διενήργησαν τον έλεγχο στην ΕΑΒ για προσλήψεις προσωπικού για τα έτη 1988-'89-'90, μετά από σχετική καταγγελία του Συλλόγου Εργαζομένων, σημειώνουν, μεταξύ άλλων, στο πόρισμά τους και τα εξής:

- Πρόσληψη κατά παράβαση των εγκυκλίων 158 ατόμων μεταξύ Σεπτεμβρίου και 18 Δεκεμβρίου 1989.

- Προσλήψεις 62 ατόμων μεταξύ Μαρτίου και 20 Μαΐου 1990, οι οποίες όμως ήταν εντός των νομίμων πλαισίων.

Στην πρότασή τους οι ελεγκτές ζητούν την διενέργεια ΕΔΕ για τις παράνομες προσλήψεις. Καταλήγουν σημειώνοντας ότι πρέπει η ΕΑΒ μεσοπρόθεσμα, λόγω της στρατηγικής της σημασίας, να εξαιρεθεί από το μέτρο αναστολής των διορισμών.

Γενικά πάντως η κατάσταση αυτή την στιγμή στην ΕΑΒ δεν είναι καθόλου ενθαρρυντική για το μέλλον. Νέα προγράμματα δεν υπάρχουν και οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται για ανάληψή τους όπως π.χ. η περίπτωση των ελικοπτέρων *CHINOOK*, χάνονται. Στην περίπτωση αυτή ερευνώνται οι ευθύνες των υπευθύνων του εμπορικού τμήματος.

Αλλά στο θέμα αυτό θα επανέλθουμε.

Γ.Τ.

Και οι Βορειοηπειρώτες;

Από τις πρώτες στιγμές της εισροής των Βορειοηπειρωτών στην Ελλάδα, το υπουργείο Εργασίας υλοποιώντας την κυβερνητική πολιτική εξέδωσε την απόφαση: «Απαλλαγή από την υποχρέωση εφοδιασμού με άδεια εργασίας των Ελλήνων από την Αλβανία» (6 Νοεμβρίου 1990, πρωτ. 32214). Με βάση την εν λόγω απόφαση οι Βορειοηπειρώτες προσλαμβάνονταν σε δουλειά και με την κάρτα ανεργίας που τους παραχωρούσε ο ΟΑΕΔ.

Με τον χρόνο, ενώ αναμενόταν η όλη ρύθμιση του θέματος, αποδείχτηκε στην πράξη πως η προαναφερθείσα απόφαση ήταν το μοναδικό απόχτημα των Ελλήνων από την Αλβανία στις προσπάθειές τους για μια καλύτερη ζωή στους κόλπους της μητέρας πατρίδας. Πρόσφατα, δυστυχώς, με νέα εγκύκλιο, το υπουργείο Εργασίας αναιρεί την προηγούμενη και οι Βορειοηπειρώτες χάνουν το μοναδικό έρεισμα που τους εξασφάλιζε μια ταπεινή εργασία με ένα πενιχρό μεροκάματο επιβίωσης. Παραδομένοι στο άγχος και την αβεβαιότητα, είναι υποχρεωμένοι τώρα να εργαστούν παράνομα, δίχως ασφάλεια και υπό την συ-

νεχή απειλή της απόλυσης.

Το σκεπτικό με το οποίο πάρθηκε το πρόσφατο μέτρο, στην καλύτερη περίπτωση δεν μπορεί παρά να εκφράζει τον προσανατολισμό της κυβέρνησης ώστε οι Βορειοηπειρώτες να ενθαρρυνθούν και να μείνουν στα πατρώα εδάφη. Όμως παραμένει το ερώτημα: «είναι αυτή μεταχείριση ομοεθνών, είναι αυτός ο εθνικός τρόπος αντιμετώπισης ενός θέματος αυτών των διαστάσεων;». Ο καιρόςας μας διαφεύγει, αλλά ούτε τα εθνικά συμφέροντα και ούτε εκείνα των Βορειοηπειρωτών προασπίζονται με μέτρα τέτοια αναχρονιστικά που παίρνονται στα πλαίσια μιας εξωπραγματικής πολιτικής.

Με αφορμή το πρόσφατο μέτρο και πάλι τονίζουμε ότι το Βορειοηπειρωτικό έτσι όπως διαμορφώθηκε, χρήζει άμεσης λύσης και στις δύο πλευρές των συνόρων, πράγμα που θα πει όχι περιθωριοποίηση και αποστροφή, αλλά ένταξη και πρόνοια για το εδώ στοιχείο, όχι ολιγωρία και υποσχέσεις αλλά άμεση παρουσία και ολόπλευρη οικονομική στήριξη για την ανάκαμψη της περιοχής.

ΧΡ. ΤΣ. - Ν.Α.

Κρίση αξιοπιστίας ή

Δεν μπορεί να υπάρχει σοβαρή αντίρρηση, ότι η κυβέρνηση της ΝΔ και ο κ. Μητσοτάκης προσωπικά κάνουν ό,τι μπορούν για να επισπεύδουν, κάθε φορά που αντιμετωπίζουν πολιτικό πρόβλημα, την εκδήλωση επιμέρους ή γενικότερης κρίσης διακυβέρνησης. Τα παραδείγματα είναι πολλά και σχεδόν καθημερινά σωρεύονται με ρυθμό χιονοστιβάδας, τόσο στην εσωτερική όσο και στην εξωτερική πολιτική.

Το ερώτημα που τίθεται είναι, γιατί μια κυβέρνηση, που επί τρεις συνεχείς εκλογικές αναμετρήσεις επιβεβαιώνει αυξητικά την δυναμική της ως κυβερνητικός σχηματισμός για να συγκεντρώσει τελικά το καθόλου ευκαταφρόνητο 47% του εκλογικού σώματος, κάνει αυτά που θα έκανε μια κυβέρνηση που αντιμετωπίζει κρίση νομιμοποίησης, εσωτερικά και στις σχέσεις της με τους πολίτες. Γιατί η κυβέρνηση της ΝΔ σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα παρουσιάζει μια τόσο μεγάλη αστάθεια (αν όχι αποσταθεροποίηση) σε σημαντικούς τομείς της κυβερνητικής πολιτικής της; Γιατί χαρακτηρίζεται από αντιφάσεις και παλινοδιες; Γιατί εμφανίζει τέτοιο κατακερματισμό στα κέντρα αποφάσεων που ορίζουν και τις πολιτικές ισορροπίες της; Και γιατί έχασε, από πολύ νωρίς, την πίστωση την οποία είχε στα μέσα διαμόρφωσης της κοινής γνώμης, σε σημείο πλέον που να παρομοιάζεται αβίαστα —ως προς τις μεθόδους και το ήθος της μάλιστα— με το «αμαρτωλό πράσινο κράτος»;

Τα ερωτήματα αυτά αποτελούν μια προσπάθεια συνόψης, σε άλλο άξονα ασφαλώς, των όσων άκουσε ο κ. Μητσοτάκης από τις 3 ομάδες βουλευτών που συζήτησαν μαζί του γι' αυτά που «πάνε στραβά στην κυβέρνηση και στο κόμμα», για τις αιτιάσεις τους και για τους τρόπους βελτίωσης της εικόνας της κυβέρνησης στους κρίσιμους τομείς της αξιοπιστίας, της συνοχής και της συνέπειας λόγων - έργων.

Όμως, για να αρχίσουν να μπαίνουν τα πράγματα στην σειρά (αν αυτός ο ορθολογισμός εξακολουθεί να διατηρεί κάποια αξία βέβαια...), η ίδια η μέθοδος που επιλέχθη-

κε από τον κ. Μητσοτάκη για την επικοινωνία του με τους βουλευτές του κόμματος ήταν χαρακτηριστικός της κρίσης που διέρχεται η κυβέρνηση: ο κ. Μητσοτάκης δεν συνεκάλεσε την κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος, ένα συλλογικό και θεσμοθετημένο δηλαδή όργανο με βαρύτητα στην άσκηση πίεσης και την διαμόρφωση συσχετισμών, αλλά επέλεξε τον κατακερματισμό της σε άτυπες ομάδες που σαν τέτοιες δεν μπορούσαν παρά να λειτουργήσουν ως συγκεντρώσεις παραπονούμενων. Αυτή η διαδικασία ασφαλώς επιτείνει το φαινόμενο του κατακερματισμού και της έλλειψης συνοχής που είναι χαρακτηριστικό σύνδρομο τους τελευταίους μήνες του ίδιου του κυβερνητικού σχήματος. Ο κ. Μητσοτάκης μπόρεσε βέβαια να χειρισθεί και χειραγωγήσει τον εσμό των «γκρινιάρηδων» και ίσως έτσι να κέρδισε κάποια περιθώρια χρόνου στο οξύμενο πρόβλημα της σχέσης κράτους - κόμματος - βουλευτών - κυβέρνησης· όμως, ενισχύοντας τις τάσεις επιμεριστικής συμπεριφοράς και κοινοβουλευτικού κορπορατισμού των βουλευτών, δεν κάνει άλλο παρά να αναπαράγει το πολιτικό αδιέξοδο το οποίο έχει δημιουργηθεί από την αδυναμία ικανοποίησης πελατειακών αιτημάτων —αδυναμία οφειλόμενη στην σπανιότητα των πόρων, λόγω της δημοσιονομικής κρίσης του κράτους.

Δεν είναι ασφαλώς ο μόνος παράγων των εντάσεων και συγκρούσεων στον χώρο της ΝΔ. Ο κ. Μητσοτάκης είχε φροντίσει, λίγες μέρες πριν τις «επαφές του» με τους βουλευτές, να συγκροτηθεί μια πενταμελής ομάδα βουλευτών η οποία θα λειτουργούσε ως διάμεσος μεταξύ των νεοδημοκρατών

αντιπροσώπων και της κυβέρνησης, προκειμένου να ανοίξουν κάπως περισσότερο οι μέχρι τώρα «κλειστές πόρτες των υπουργείων» αλλά και να εκλογικευθεί, ιεραρχηθεί και αρθρωθεί συλλογικότερα ένα πλήθος εξατομικευμένων «εξυπηρετήσεων» που εκπορευόταν από τους 152 βουλευτές της ΝΔ. Το μέτρο, όμως, δεν έπεισε κανέναν, αν κρίνουμε από το χαστούκι που έδωσε ο κ. Κούβελας στους βουλευτές του ίδιου του κόμματός του αναγγέλλοντας τις νέες προσλήψεις των «ειδικών διαγωνισμών» για «ειδικές περιοχές», την στιγμή που οι βουλευτές προσπαθούσαν να πείσουν ψηφοφόρους στις περιοχές τους, ότι πρέπει να κάνουν υπομονή γιατί η στρόφιγγα του κορβανά παραμένει υποχρεωτικά (και απελπιστικά) κλειστή...

Και το παράδειγμα αυτό δεν αφορά ασφαλώς μόνο στην έλλειψη στοιχειωδών σχέσεων μεταξύ βουλευτών και εκλεκτών του πρωθυπουργικού περιβάλλοντος· στην ουσία, σε αυτήν όσο και σε άλλες περιπτώσεις, εκείνο που παρουσιάζεται ως μείζον πρόβλημα είναι οι τρόποι που παίρνονται οι αποφάσεις, δηλαδή η ίδια η μέθοδος της διακυβέρνησης, το ποιος αποφασίζει, πώς, τι και ως προς ποιον. Η αποπομπή Δήμα, η αποπομπή Έβερετ, η «παραίτηση» Κεφαλογιάννη, η αντικατάσταση Μάνου, η «παραίτηση» Κοντογιαννόπουλου, τα ενδοκυβερνητικά αντάρτικα μέσω του Τύπου (ή, αλλιώς, τα «χαλκεία» στους κόλπους της ΝΔ) έχουν ως κοινό παρονομαστή και ως κοινό πρόβλημα το πώς επιλύονται οι συγκρούσεις στον ανταγωνισμό των κέντρων εξουσίας που έχουν δημιουργηθεί στην κυβέρνηση, τις άτυπες ομάδες διακυβέρνησης,

ουσίας;

του Ρεπόρτερ

στον ανώτατο κομματικό μηχανισμό και στην κεντρική διοίκηση.

Όλα αυτά τα «επεισόδια» που αύξησαν κατακόρυφα την αρνητική εικόνα αλλά και την αναξιοπιστία του κυβερνητικού χώρου στην συνείδηση μιας ούτως ή άλλως «φιλύποπτης» κοινής γνώμης, θα μπορούσαν να αναχθούν σε ένα πρόβλημα κρίσης εξουσίας, εγγενούς στη διαδικασία παγίωσης μιας πυραμιδοειδούς ιεραρχίας στα κέντρα λήψης αποφάσεων και στη σχέση τους με συμφέροντα και ισχυρές ομάδες πίεσης στην «ιδιωτική» σφαίρα. Δυστυχώς για την κυβέρνηση και τον πρωθυπουργό της, αυτή η διαδικασία παγίωσης ενός νέου εξουσιαστικού πυρήνα και μιας διευθετημένης διαχείρισής του

ολοένα και επιμηκύνεται, διαμορφώνοντας κάθε φορά αποσπασματικές και ανασφαλείς ισορροπίες, βοηθώντας της οικονομικής κρίσης, της παράδοσης της ΝΔ ως κόμματος με «βαρώνους» και όχι με «λοχίες» και της «μόλυνσης» που έχει υποστεί από το ΠΑΣΟΚ ακολουθώντας και αυτή, με παραλλαγές, ένα πρότυπο γραφειοκρατικών και συλλογικών πελατειακών εξυπηρετήσεων.

Βεβαίως, ο κ. Μητσοτάκης μπορεί να επιβεβαιώνεται ως διαχειριστής αυτής της κατακερματισμένης δομής, αυτού του πολυκεντρικού ανταγωνιστικού πλέγματος πολιτικών συμφερόντων. Όμως, κάθε τόσο είναι υποχρεωμένος να εγκαταλείπει τον διαιτητικό του ρόλο, επιμεριζόμενος προς μια ι-

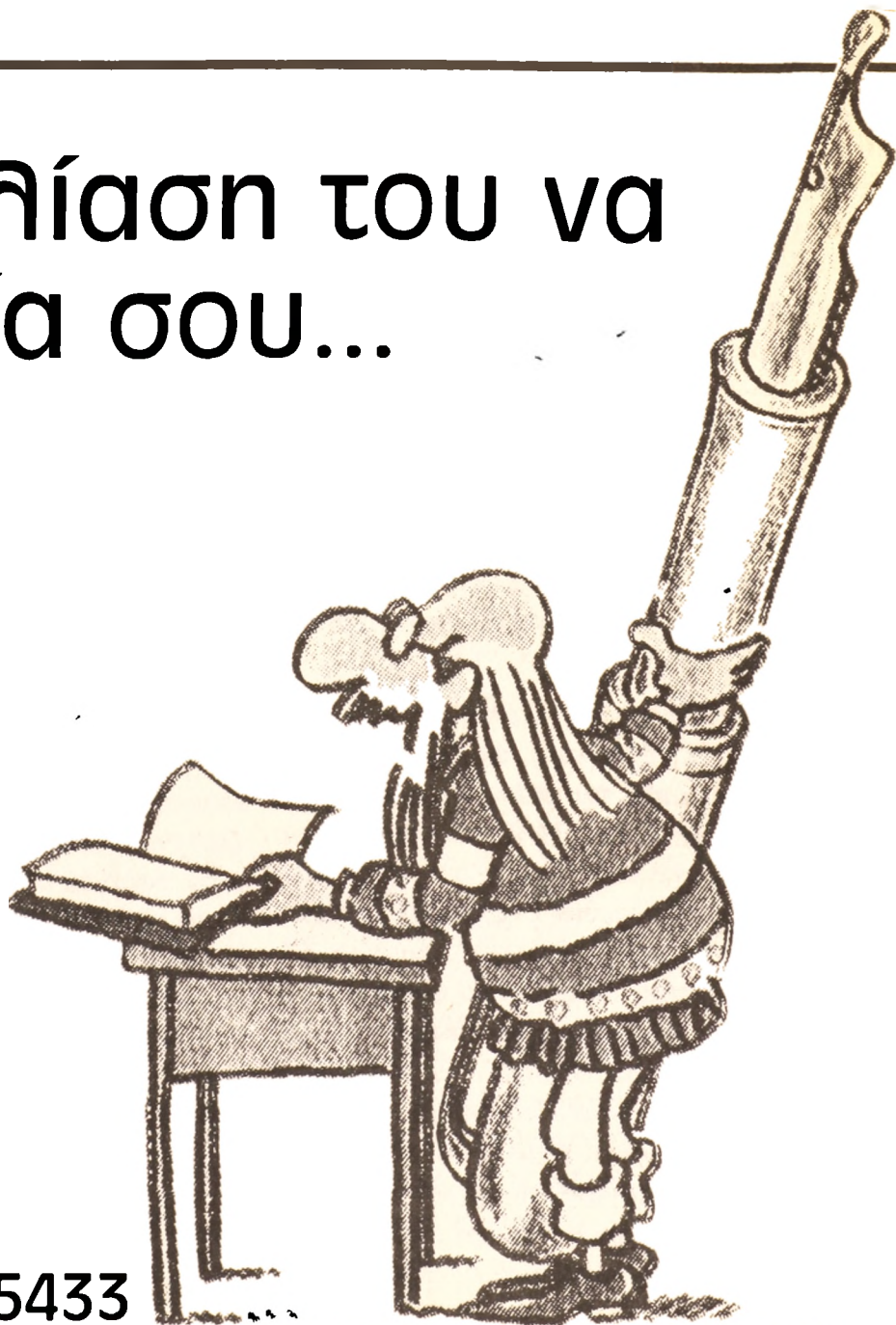
διαίτερη ομάδα ή «άνθρωπό του» και αυτούπονομεύοντας έτσι ακόμη και την εικόνα ενός θέσμιου, «διεκπεραιωτικού» και «πρώτου μεταξύ ίσων» πρωθυπουργικού προτύπου. Με τον τρόπο αυτό, είναι πολύ εύκολο να αναπληρώνεται στις λειτουργίες του ο κ. Μητσοτάκης από ανταγωνιζόμενες άτυπες ομάδες και να χάνει, για μικρό ή μεγάλο διάστημα, το νήμα της προσήλωσης και νομιμότητας ακόμα και «δικών του» στελεχών.

Βεβαίως, υπάρχει το «όπλο» της πειθαρχίας, της λίστας, της επιδαφίλευσης πρόσκαιρων προνομίων, της απονομής χαρίτων και της χορήγησης προθεσμιών. Υπάρχει και η γραφειοκρατία του κομματικού μηχανισμού —χωρίς κόμμα, βέβαια. Πόσο, όμως, αυτά και άλλα εφόδια τακτικής, αρκούν για να ανασυγκροτήσουν μια δομική και ριζική κρίση συνοχής και εκπροσώπησης; Πόσο αρκούν δηλαδή για την άσκηση διακυβέρνησης εν μέσω οικονομικής κρίσης στον εσωτερικό και αναδιατάξεων στην ευρύτερη γεωπολιτική περιοχή;

Είναι ερωτήματα που δεν μπορούν να απευθύνονται στην ΝΔ... □

Η απέραντη αγαηλίαση του να διαηέγεις τα βιβλία σου...

...στου γκοβόστη

Ζωοδόχου Πηγής 21 Τηλ.: 3615433

Οι πολίτες συνεχίζουν να

Η συγκέντρωση έγινε και ομίλησε ο κ. Παπανδρέου. Ήταν ογκώδης, όπως ανεμένετο, αλλά δεν προσέφερε τίποτα επί της ουσίας, όπως και πάλι είχε προβλεφθεί. Τα προβλήματα όμως στο ΠΑΣΟΚ παραμένουν κι έχουν να κάνουν τόσο με τις εσωτερικές πολιτικές λειτουργίες του κόμματος, τις διαδικασίες διαμόρφωσης της πολιτικής του και της τακτικής του, όσο και με την γενικότερη προγραμματική του κατεύθυνση.

Είναι αμφίβολο αν η συγκέντρωση στο Πεδίον του Άρεως, πέρα από την συσπείρωση των οπαδών, κατάφερε να μειώσει τον σκεπτικισμό και την έλλειψη αξιοπιστίας και εμπιστοσύνης προς το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης του μέρους εκείνου του εκλογικού σώματος το οποίο αποστασιοποιείται με διάφορους τρόπους από την κυβερνητική πολιτική. Το ΠΑΣΟΚ εξακολουθεί να έχει τρομακτικό πρόβλημα αξιοπιστίας. Οποιαδήποτε προγραμματική του ανανέωση δεν είναι ικανή να εξαλείψει την δυσπιστία και την αναξιοπιστία που το ίδιο έχει συσσωρεύσει στα 8 χρόνια που κυβέρνησε την χώρα, εφ' όσον η αυτοκριτική εξέταση του παρελθόντος είναι ανύπαρκτη, η πρακτική του παραμένει η ίδια και η αντιπολιτευτική του πράξη εξισούται περισσότερο με την παλαιά νοοτροπία του «κινήματος» και της εξ εφόδου αναρρίχησης στην εξουσία παρά της σοβαρής προετοιμασίας για την επάνοδο στο πηδάλιο της διακυβέρνησης.

Ο κ. Παπανδρέου θα εξακολουθήσει τις σποραδικές δημόσιες εμφανίσεις του για να επιβεβαιώσει την υπογείως αμφισβητούμενη ηγετική του θέση και να προβάλλεται ως η διάδοχη κατάσταση στο πολιτικό πρόβλημα διακυβέρνησης της χώρας. Η μετάβασή του στις Βρυξέλλες στο διάστημα 2-5 Δεκεμβρίου στην σύνοδο των σοσιαλιστικών κομμάτων σχεδιάζεται για να ενισχύσει το διεθνές του προφίλ ενώ με την αναμενόμενη αγόρευσή του στην συζήτηση επί του προϋπολογισμού στην Βουλή θα επιδιώξει να επανέλθει στο προσκήνιο της εσωτερικής πολιτικής σκηνής, εκτός εξεδρών και άμεσης επικοινωνίας με τον λαό των οπαδών.

Ούτε οι διαμάχες περί του πολιτικού προσανατολισμού του ΠΑΣΟΚ καθώς και η έρπουσα μάχη της διαδοχής του πρόκειται να κοπάσουν. Παρά τα όσα λέγονται στους ραδιοφωνικούς αιθέρες ή γράφονται ευκαιρίας δοθείσης, η απόφαση της Δίκης στο Ειδικό Δικαστήριο δεν πρόκειται να επηρεάσει ουσιαστικά τους πολιτικούς συσχετισμούς εντός του ΠΑΣΟΚ. Ενδεχόμενη αθώωση του κ. Παπανδρέου δεν πρόκειται να εντείνει τον αγώνα της διαδοχής εφ' όσον και το φωτοστέφανο της «δικαίωσης» θα υπάρχει και ουδείς εκ των επίδοξων διαδόχων θα αποτολμήσει να αμφισβητήσει ότι το ΠΑΣΟΚ θα πάει στις εκλογές με τον ηγέτη του.

Ούτε τυχόν καταδίκη του κ. Τσοβόλα μπορεί να δημιουργήσει ευρύτερο κίνημα συμπαρατάσης πέραν των φανατικών οπαδών.

Οι επιπτώσεις της απόφασης του Δικαστηρίου στο ευρύτερο εκλογικό σώμα είναι κι αυτές αμφίβολες. Κέρδη και ζημιές στον πολιτικό χώρο σε σχέση με όλα τα εμπλεκόμενα μέρη έχουν ήδη καταγραφεί. Πολιτικά, η Δίκη απέδωσε ό,τι είχε να αποδώσει προς όλες τις κατευθύνσεις και περαιτέρω μετατοπίσεις της κοινής γνώμης, μετά τον καταλυτικό τηλεοπτικό καταιγισμό των αχροάσεων στο Δικαστήριο, δεν είναι λογικό να αναμένονται.

Ο χαιρετισμός του ηγέτη και η σιωπή του αμνού.

ΟΠΙΣΤΟΥΝ

του Ρεπόρτερ

Παπανδρέου και
Τσουβάλας. Όψεις
των σύγχρονων
ηρώων του
ΠΑΣΟΚ.

Παραμένει ωστόσο, ως προς την εκκαθάριση της πολιτικής ατμόσφαιρας από την «δυσσομία της κάθαρσης», η εκκρεμότητα της παραπομπής του κ. Παπανδρέου για τις τηλεφωνικές υποκλοπές, το περίφημο «θα δούμε» του κ. Μητσοτάκη. Πρόκειται για θέμα το οποίο σίγουρα θα δημιουργήσει κλυδωνισμούς στην ΝΔ και τον ΣΥΝ. Αλλά και πάλι είναι δύσκολο να προβλεφθούν επιπρόσθετα πολιτικά οφέλη για το ΠΑΣΟΚ. Όταν «ξεκαθαρίσει» και το θέμα αυτό τότε η πολιτική αποδοτικότητα της λεγόμενης κάθαρσης θα έχει εξαντλήσει τα περιθώριά της και η καταγραφή των πολιτικών συσχετισμών θα επανέλθει στο πεδίο των μεγάλων εσωτερικών και εξωτερικών προβλημάτων της χώρας, είτε το θέλουν τα μεγάλα κόμματα είτε όχι.

Όμως, όποιες κι αν είναι οι επιπτώσεις των εξελίξεων αυτών, το ερώτημα που συνεχώς θα πλανάται ανά πάσα στιγμή ως προς το ΠΑΣΟΚ, θα είναι μονότονα ένα και το αυτό: είναι σε θέση ο κ. Παπανδρέου να ηγηθεί σοβαρά της αξιωματικής αντιπολίτευσης και να αναλάβει εκ νέου πρωθυπουργικές ευθύνες; Ερώτημα στο οποίο η απάντηση δεν είναι καταφατική και η οποία θα καταδιώκει συνεχώς τον αρχηγό του ΠΑΣΟΚ.

Οι πρόσφατες δημοσκοπήσεις των προθέσεων του εκλογικού σώματος μπορεί να δεί-

χνουν την φθορά του κυβερνώντος κόμματος, αλλά δεν παρέχουν σαφείς αποδείξεις ότι το ΠΑΣΟΚ προελαύνει. Δεν βρισκόμαστε στις παραμονές του 1981.

Η διαπίστωση ότι τις εκλογές δεν τις κερδίζει η αντιπολίτευση αλλά τις χάνει η κυβέρνηση μπορεί να ισχύει στην ελληνική περίπτωση υπό τις παρούσες συνθήκες και την αναμενόμενη περαιτέρω επιδείνωση του κοινωνικού και οικονομικού τοπίου για ευρύτερα στρώματα του πληθυσμού. Αλλά δεν υπάρχουν ακόμη επαρκείς ενδείξεις ότι το ΠΑΣΟΚ είναι σε θέση να επωφεληθεί.

Με μοναδικό σύνθημα «εδώ και τώρα εκλογές» επί 19 μήνες πολιτική δεν γίνεται. Απλώς συγκαλύπτεται στην ουσία η απουσία πολιτικής.

Στους υπολογισμούς όμως υπεισέρχεται και ο παράγοντας «συνοχή της κυβέρνησης», η οποία πάει από το κακό στο χειρότερο. Και δεν είναι καθόλου απίθανο να ισχυριστεί κανείς ότι αυτή η κυβέρνηση αν πέσει, δεν θα πέσει από τον αγώνα της αντιπολίτευσης αλλά από τις εσωτερικές της αντιφάσεις, και από την ανικανότητά της να καθορίσει και να προβάλει μια ενιαία, συνεπή και συνεκτική πολιτική πάνω στον καμβά της δικής της «φιλοσοφίας», των δικών της «ιδεών» και των δικών της επαγγελιών. Πληθαίνουν οι ενδείξεις ότι οι αντιφάσεις αυτές θα αποδειχθούν μοιραίες. □

ΠΟΛΥΜΕΛΕΣ

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια

Ένα λεύκωμα υποδειγματικής καλαισθησίας με φωτογραφικά παραδείγματα και σχέδια των παλιών λαϊκών αθηναϊκών σπιτιών.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Ο Τρίτος Δρόμος

Η πρώτη περίοδος της «Αλλαγής» και του «Τρίτου Δρόμου» προς το σοσιαλισμό κατά την ελληνική έκδοχή, από τον Γιάννη Ιωάννου.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ

Τσιγγάνικη ορχήστρα

Ο Γιάννης Καλαϊτζής εικονογραφεί το σύνολο από τις καθημερινές πιέσεις ενός ανθρώπου, που ζει και κινείται στη μεταπολιτευτική Αθήνα.

ΜΙΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ

Ιστορία μιας γραμμής

Ευρηματική σειρά τριών βιβλίων —Ο Κύκλος, το Τετράγωνο, το Τρίγωνο— που με τα πολύχρωμα και ωραία σχέδια του Μ. Σκούρα βοηθούν τα μικρά παιδιά να κατανοήσουν τον κόσμο των μορφών.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΡΟΥΛΑΚΗΣ

Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»

Μια περιήγηση

στη νεοελληνική κακογουστιά

Σχήμα 21·28

Σελίδες 360

Έκδοση των

«Φίλων του περιοδικού "ΑΝΤΙ"»

Στον τόμο περιλαμβάνονται κείμενα των:

Χρ. Βακαλόπουλου, Χρ. Γιανναρά, Π. Γιαννόπουλου, Μ. Γιουρσενάρ, Γ. Καλιόρη, Χ. Καμπουρίδη, Λ. Κηληδόνη, Α. Κολταιδοπούλου, Δ. Κούτσικου, Α. Κυριακίδου - Νέστορος, Π. Μαρτινίδη, Μ. Μποστάντζογλου, Δ. Πικιώνη, Δ. Ραυτόπουλου, Δ. Σκάλου, Ν. Χατζηκυριάκου - Γκίκα. Πρόλογος της υπουργού Πολιτισμού και Επιστημών Μελίνας Μερκούρη.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ •

ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ

ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΕΠΕ ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78

ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 3645133

FAX: 3607878

Οι εκσυγχρονιστικές ατυχίες

Ο χώρος της Αριστεράς μοιάζει σαν μπάλλα που εξακολουθεί να κυλάει μετά από ένα δυνατό χτύπημα. Είναι άραγε αυτό η κινητικότητα που δημιουργείται από την αναζήτηση γόνιμων διεξόδων από την κρίση, ή μια υποχρεωτική άσκηση αυτοσυντήρησης επειδή αυτός ο χώρος απλώς υπήρξε —έτσι όπως υπήρξε— μέχρι τώρα;

του Γ. Θαλάσση

Κατά τα φαινόμενα, τόσο το ΚΚΕ όσο και ο ΣΥΝ δραστηριοποιούνται: για τον Περισσό, το 14ο Συνέδριο και η διαδικασία της «κάθαρσης» και της ιδεολογικής «ανασύνταξης» και για τον Συνασπισμό ο αναγκαίος αναπροσανατολισμός του μετά την κρίση της άνοιξης, αποτελούν ό,τι περισσότερο έχουν να πουν σήμερα ως πολιτικές δυνάμεις που θέλουν να επιβεβαιώσουν την ιδιαιτερότητά τους έναντι αλλήλων και άλλων.

Για το ΚΚΕ, τα πράγματα είναι σχετικά πιο εύκολα. Στόχος είναι η επιβίωση σε ένα έστω και εξαιρετικά περιορισμένο ακροατήριο, με πάγιες αναφορές στην ιστορία, τα σύμβολα, την ανάγκη διαφύλαξης του «σπιτικού μας» από όλους (αφού όλοι είναι «εχθροί»), την συσπείρωση γύρω από την ηγεσία, την «καθαρή» ιδεολογία, τον «λαό» κ.τ.λ. Μια απόπειρα αποτροπής της άτακτης υποχώρησης που θα οδηγήσει στην οριστική διάλυση.

Για τον Συνασπισμό η κατάσταση είναι αρκετά δύσκολη. Στις διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό του, προστίθενται η υποτονικότητα ή και η πλήρης ατονία των διαδικασιών ενσωμάτωσης και πλαισίωσης των οπαδών και μελών, η δυστοκία στην εκπόνηση σαφών προγραμματικών προτάσεων αλλά και η έλλειψη κάποιων συγκεκριμένων πολιτικών και πρακτικών πρωτοβουλιών που θα συνέβαλαν στην διαμόρφωση και άρθρωση ενός κοινωνικού χώρου αναφοράς του κόμματος.

Παράλληλα, στην Θεμιστοκλέους έχουν αρχίσει να παρατηρούνται φαινόμενα κόμματος πολλαπλών ταχυτήτων: με άξονα —αλλά όχι και ουσιαστική αιτία— το ζήτημα του χρόνου σύγκλησης του Συνεδρίου,

οι οργανώσεις, π.χ. της Θεσσαλονίκης δεν εμφανίζονται στο ίδιο μήκος κύματος με αυτές της Αθήνας, ή του Πειραιά, ενώ η Νεολαία του ΣΥΝ διαφοροποιείται ακόμη και σε θέματα συνολικότερης φυσιογνωμίας του πολιτικού χώρου. Αν σε αυτά συνυπολογισθεί η τακτική ιδεολογικής αυτονόμησης και χωρισμού της ομάδας που προέρχεται από το ΚΚΕ, τότε γίνεται εμφανέστερος ο χαρακτήρας της ασταθούς ισορροπίας, της ελλειμματικής παρουσίας και της πολυκεντρικής συγκρότησης που αναβάλλουν επ' αόριστον την επίλυση του προβλήματος της συνολικότερης συνοχής του χώρου.

Υπάρχουν ασφαλώς και επί της ουσίας ζητήματα που δημιουργούν μείζονες τριβές και φυγόκεντρες τάσεις στο επιτελείο της Θεμιστοκλέους. Το πρόβλημα των σχέσεων με το ΠΑΣΟΚ, π.χ., αντιμετωπίζεται σε ηγετικό επίπεδο με μια γενικόλογη ρητορεία, ή μια ιστορικοιστική διάθεση και προοπτική, αφού επιμέρους στελέχη έχουν ριζικά διαφορετικές απόψεις, ακόμη και σε ζητήματα κρίσιμα —όπως, π.χ., η παραπομπή του Α. Παπανδρέου— που σιγά - σιγά μετατρέπονται ακόμη και σε «ταμπού». Στην αντίθετη πλευρά, κάποιοι «υπερ-εκσυγχρονιστές» θα δώσουν αρκετές φορές αφορμή στον

τύπο για σχόλια ή ρεπορτάζ, τα οποία εμφανίζουν μερίδα στελεχών στην Θεμιστοκλέους να αναπολεί και να «επικαιροποιεί» σχήματα τύπου κυβέρνησης Τζαννετάκη.

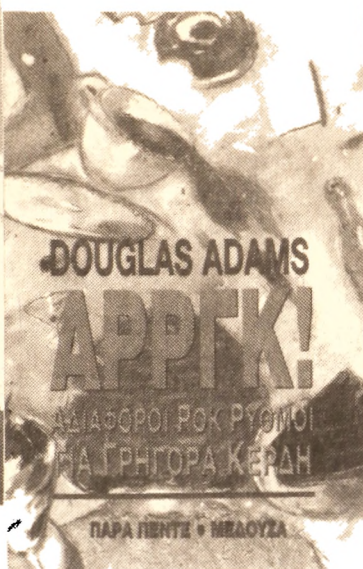
Ο κίνδυνος για τον ΣΥΝ να περιθωριοποιηθεί σε μια κατάσταση καλπάζοντος διπολισμού και αποδιάρθρωσης των «διακριτικών» εκπροσωπήσεων είναι υπαρκτός τόσο όσο και η αδυναμία του να εξασφαλίσει την δική του συνέχεια σε ένα σκληρό —εσωτερικό και διεθνές— συνεχώς απορρυθμιζόμενο. Και ασφαλώς η προοπτική για τον ΣΥΝ δεν είναι να διασωθεί μετασκευαζόμενος σε ένα *think-tank* που θα παρέχει τις υπηρεσίες του σε ισχυρότερα επιτελεία, αν δεν απορροφηθεί από κάποιες περιφερειακότερες περιοχές του κράτους.

Ούτε ασφαλώς αποτελεί ασφαλή συλλογισμό το να στηριχθεί στην σχετική πλειοψηφία που φαίνεται να εξασφαλίζει από την άλλοτε ενιαία «κληρονομιά» της εκλογικής αριστεράς. Άλλωστε, τα «νέα στρώματα» που συγκεντρώνει στο ακροατήριό του υπόκεινται και αυτά επίσης στις ατυχίες του εκσυγχρονισμού που αντιμετωπίζει η Ελλάδα και μπορεί να αποδειχτούν περισσότερο αιωρούμενα από τους παλιούς «μικροστρώματες», που λέγε και οι μαρξιστές. □

η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ παρουσιάζει...

ΙΑΝ ΜΑΝ ΓΙΟΥΑΝ
ΞΕΝΟΙ ΣΤΗ ΒΕΝΕΤΙΑ

ΝΤΑΓΚΛΑΣ ΑΝΤΑΜΣ
ΑΡΡΓΚ!

ΝΟΡΜΑΝ ΣΠΙΝΡΑΝΤ
Ο ΤΖΑΚ ΜΠΑΡΟΝ
ΚΑΙ Η ΑΙΩΝΙΟΤΗΤΑ

ΦΙΛΙΠ ΝΤΙΚ
ΚΥΛΗΣΤΕ ΔΑΚΡΥΑ ΜΟΥ,
ΕΙΠΕ Ο ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ

... τα βιβλία της χρονιάς

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ■ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΩΓΓΟΥ 6 ■ 10678 ΑΘΗΝΑ ■ ΤΗΛ. 3645133 FAX 3607878
ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ: ARS LONGA/ΝΕΜΟ ■ ΕΞΑΝΤΑΣ
ΜΕΔΟΥΣΑ ■ ΣΕΛΑΣ ■ ΤΕΚΜΗΡΙΟ ■ ΚΑΤΣΑΝΟΣ ■ ΚΡΙΤΙΚΗ ■ ΠΟΛΥΤΥΠΟ ■ ΛΗΘΗ

Μακριά από τα εκλογικά

Η πολιτική σκηνή στην Ελλάδα ολοένα και ρευστοποιείται. Αυτό μπορεί να ισχύει περισσότερο ως προς το κυβερνών κόμμα και λιγότερο ως προς το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης, το οποίο εμφανίσθηκε, στην συγκέντρωση του Πεδίου του Άρεως την Παρασκευή 15 Νοεμβρίου, να ανακτά μία υπολογίσιμη δυνατότητα κινητοποίησης και ενσωμάτωσης ευρύτατων στρωμάτων. Παρ' όλα αυτά, και το ΠΑΣΟΚ απέχει αρκετά από το σημείο της υπέρβασης εκείνου του ορίου που θα του έδινε την εικόνα ενός αδιαμφισβήτητου πλειοψηφικού χώρου. Η επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης της χώρας συμπαρασύρει στην συνείδηση του εκλογικού σώματος και τα δύο κόμματα που συγκροτούν το σημερινό δικομματικό πλαίσιο: η μεν ΝΔ χρεώνεται με την απώλεια της αξιοπιστίας της, ως στοιχειώδης έστω διαχειριστής της κρίσης· το δε ΠΑΣΟΚ, δεν φαίνεται να πείθει την εκλογικά «κρίσιμη μάζα» ότι διαθέτει πολιτική, ικανή να παράγει μια άλλη πρόταση για την κρίση, αλλά και να μην το οδηγήσει στην επανάληψη της παλαιότερης αλυσιτελούς και παρακμιακής οκταετίας του.

ΜΕΣΑ σε αυτό το σκηνικό της ρευστής πολιτικής ισορροπίας μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων, είναι λογικό η κάθε πλευρά να επιστρατεύει επιχειρήματα που αφορούν τις «διαθέσεις» του κόσμου. Ο κ. Μητσοτάκης περιοδεύει στους ακριτικούς νομούς διακηρύσσοντας την πεποίθησή του ότι «ο κόσμος εγκρίνει την πολιτική μας». Παράλληλα, στην τηλεοπτική του συνέντευξη, αποφεύγει να μιλήσει με συγκεκριμένα στοιχεία τα οποία υποτίθεται ότι διαθέτει από μετρήσεις του εκλογικού σώματος και αρκείται να πει ότι, όταν αναφέρεται σε πλειοψηφία της ΝΔ, εννοεί την «κοινοβουλευτική». Ο κ. Παπανδρέου από την μεριά του, δεν διστάζει να μιλήσει με συγκεκριμένα ποσοστά: στην συνέντευξή του στα ΝΕΑ (φ. 11 και 12 Νοεμβρίου) διαβεβαιώνει ότι το ΠΑΣΟΚ «είναι πλειοψηφία» (αυτό εξάλλου ήταν και το βασικό σύνθημα στην δημόσια συγκέντρωση όπου μίλησε τρεις ημέρες μετά...), προηγούμενο κατά 2-3% της ΝΔ, ποσοστό που «προβλέπει» να αυξηθεί πολύ περισσότερο (6-7%) τους επόμενους μήνες. Σημειώνουμε, εδώ, ότι ο ίδιος ο κ. Μητσοτάκης, τον φετινό Μάιο δεν είχε διστάσει να πει ότι το κόμμα του, με την «δυσάρεστη πολιτική»

που ακολουθεί, είχε χάσει 1 έως 2 μονάδες από το ποσοστό του 47% που συγκέντρωσε στις εκλογές της 8ης Απριλίου 1990, δηλαδή ένα χρόνο πριν.

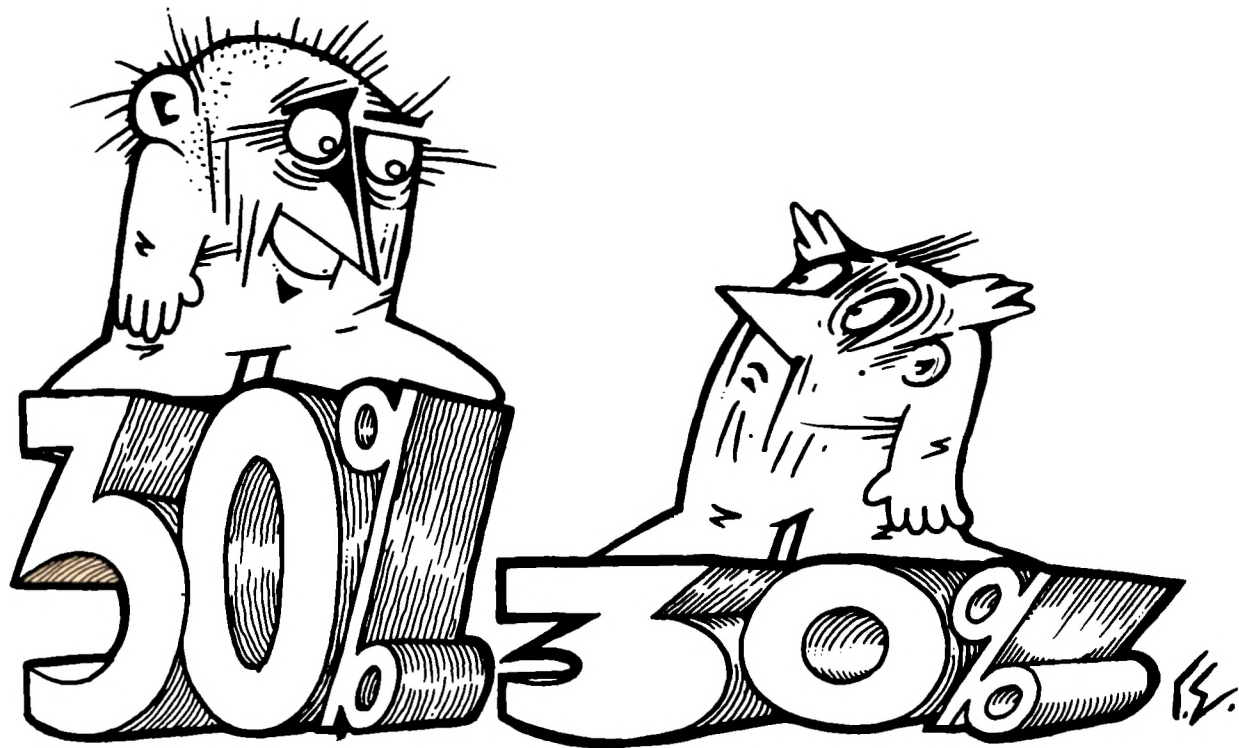
ΕΙΝΑΙ σίγουρο πως τέτοιες συγκυρίες, σαν αυτή που χαρακτηρίζει την Ελλάδα τους τελευταίους 6 μήνες, είναι κατάλληλες για μια άνευ όρων και ορίων πολιτική ή χροήση (και κατάχρηση) του μηχανισμού που λέγεται «δημοσκοπήση». Είναι χαρακτηριστικό ότι η τελευταία δημοσκοπήση δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ στις 18 Νοεμβρίου, δηλαδή τρεις ημέρες μετά την «πλειοψηφική» εμφάνιση του ΠΑΣΟΚ στο Πεδίο του Άρεως, και λειτούργησε σαν ένα κρίσιμο τακτικό όπλο στην στρατηγική του πολιτικού ανταγωνισμού την οποία το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης επικέντρωσε και επικεντρώνει στο επιχείρημα της «πλειοψηφίας»: η δημοσκοπήση στα ΝΕΑ έγινε λίγες μέρες πριν την μεγάλη συγκέντρωση του ΠΑΣΟΚ στο πεδίο του Άρεως και «δίνει» όντως προβάδισμα στο «Κίνημα», έστω και αν αυτό εντοπίζεται στις 4 εκλογικές περιφέρειες της Αθήνας και Πειραιά. Η ενίσχυση που δίνεται, μέσα από τα ποσοστά αυτής της δη-

Δημοσκοπήσεις. Απρίλιος 1990 - Νοέμβριος 1991: Πρόθεση

	21-26/4/90 600 άτομα	29-5/1-6/90 800 άτομα	25-30/9/90 600 άτομα
ΝΔ	41.42	37.95	37.25
ΠΑΣΟΚ	31.01	30.51	33.45
ΣΥΝ	13.60	13.17	13.22
ΣΥΝ			
ΚΚΕ			
ΛΕΥΚΟ-ΑΚΥΡΟ	0.80	2.41	4.72
ΔΕΝ ΕΧΩ			
ΑΠΟΦΑΣΙΣΕΙ	9.40	13.67	9.70
ΔΕΝ			
ΑΠΑΝΤΩ	1.43	0.18	0.26

«Τρυκ»

του Χρήστου Κυριαζή

μοσκόπησης, στον ισχυρισμό του Α. Παπανδρέου ότι το ΠΑΣΟΚ προηγείται της ΝΔ κατά 1-2 μονάδες —ισχυρισμός, επισημαίνουμε, που διατυπώθηκε επίσης εκείνες τις ημέρες— είναι παραπάνω από προφανής.

Δημοσκοπήσεις: ολίγη προσοχή...

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, η δημοσκόπηση λειτουργεί ως χιονοστοιβάδα. Δημιουργεί, σε μία χώρα μάλιστα όπως η Ελλάδα, ένα συνεχές υποκατάστατο της κανονικής εκλογικής διαδικασίας, δεδομένου ότι εκείνο που

«πουλάει» είναι πάνω απ' όλα το ποσοστό του ενός κόμματος σε σύγκριση με αυτό του αντιπάλου, ενώ αυτή η υποκαταστατική λειτουργία έρχεται στην συνέχεια να «ντουμπλαριστεί» με την «ερμηνεία» που δίνουν οι πολιτικοί, πρώτης γραμμής μάλιστα, στα «εκλογικά αποτελέσματα» της δημοσκόπησης: ο κύκλος ανατροφοδότησης στην σχέση έρευνας - πολιτικών είναι σαφής και πηγαινέι πολύ πιο πέρα από το ζήτημα του ποιο κόμμα παρήγγειλε, ενδεχομένως, μια δημοσκόπηση, και αν υπάρχει ή όχι κάποια εμφανής «πελατειακή» σχέση κόμμα-

τος και εταιρείας που πραγματοποιεί την δημοσκόπηση.

ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΑ σχετικά με τον τρόπο που πραγματοποιούνται οι πολιτικές δημοσκοπήσεις είναι πολλά —κάποιες φορές μάλιστα πολλές εταιρείες έχουν ανακληθεί στην (δεοντολογική) τάξη από αρμόδιους ελεγκτικούς φορείς που λειτουργούν με σκοπό την τήρηση κάποιων κανόνων. Και, ασφαλώς, τα ερωτηματικά δεν είναι δεοντολογικά· αφορούν και σε περισσότερο σύνθετα ζητήματα, όπως η μέθοδος κατασκευής του «πληθυσμιακού δείγματος» στο οποίο γίνεται η δημοσκόπηση, ο τρόπος συλλογής των στοιχείων, η μορφή, η διάταξη, το περιεχόμενο και η τεχνική διατύπωσης των ερωτήσεων, η μεθοδολογία στατιστικής επεξεργασίας των στοιχείων, η ανάλυση των δεδομένων κ.ά. Στην Ελλάδα, με ελαχιστότατες εξαιρέσεις, και παρά την «έκρηξη» των δημοσκοπήσεων από τις εκλογές του Ιουνίου 1985 ήδη, ουδεμία σοβαρή συζήτηση έχει υπάρξει, και ασφαλώς ουδεμία ρύθμιση αυτής της εξαιρετικά «κρίσιμης αγοράς».

Παρ' όλα αυτά, μπορεί κάποιος να επιχειρήσει να «διαβάσει» ορισμένες δημοσκοπήσεις της περιόδου μετά τον Απρίλιο του 1990 μέχρι σήμερα, λαμβάνοντας υπόψη τις επιφυλάξεις που απαντώνται. Εκτός των «τεχνικών» επιφυλάξεων, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη,

— ο χρόνος πραγματοποίησης της δημοσκόπησης υπό την έννοια της πολιτικής συγκυρίας που υπήρχε την στιγμή της πραγματοποίησής της, δεδομένου ότι η δημοσκόπηση αποτελεί ένα «φλας» στις τάσεις και προ-

ρου σε δείγματα πληθυσμού Α' + Β' Περιφ. Αθηνών, Α' — Β' Περιφ. Πειραιά.

15/3/91 10 άτομα	10-20/4/91 800 άτομα	25-30/5/91 800 άτομα	8-13/6/91 800 άτομα	29-31/8/91 600 άτομα	7-12/9/91 1.200 άτομα	4-5/9/91 804 άτομα	8-12/11/91 800 άτομα
34.15	32.09	26.34	23.75	28.57	25.62	20.00	27.10
33.80	33.62	32.79	32.21	33.77	35.37	28.00	32.20
11.08	12.42	10.56	10.95				
				8.73	7.80	9.00	8.70
				4.87	4.31	5.00	3.70
3.88	5.73	8.10	10.38	6.77	9.13	9.00	8.20
11.33	13.82	19.08	17.45	14.63	15.74	17.00	19.30
2.00	0.36	0.71	0.50	0.39	0.45	6.00	1.80

τιμήσεις του κοινού, που σαν τέτοιο δεν έχει το στοιχείο της διάρκειας·

— η έκταση στην οποία πραγματοποιείται η δημοσκοπήση, δηλαδή το αν αυτή είναι σε εθνικό επίπεδο, ή σε επίπεδο περιοχής και ποιας περιοχής·

— το μέγεθος του δείγματος που επιλέγεται ως αντιπροσωπευτικό ενός πληθυσμού — αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία δεδομένου ότι το 4%, π.χ., ενός πληθυσμού 600 ατόμων είναι μια ομάδα 24 ατόμων και οποιαδήποτε υπόθεση γι' αυτήν την ομάδα θα πρέπει να ελέγχεται ως προς την στατιστική της εγκυρότητα, και να μην θεωρείται ως αυτονόητα ισοδύναμη και εξίσου αντιπροσωπευτική μιας ευρύτερης πληθυσμιακής κατηγορίας με μια άλλη ομάδα πληθυσμού 150 ατόμων, π.χ.

Ποιες μετατοπίσεις;

Με αυτές τις στοιχειώδεις προϋποθέσεις, η «ανάγνωση» των τάσεων της κοινής γνώμης ως προς την πρόθεση ψήφου, από τον Απρίλιο του 1990 μέχρι τον Νοέμβριο του 1991, σαφώς δεν επιτρέπει συμπεράσματα του τύπου «η πλειοψηφία είναι μαζί μας», ή «ο κόσμος εγκρίνει την πολιτική μας». Τα στοιχεία των δημοσκοπήσεων στον Πίνακα που δημοσιεύουμε εδώ αντλήσαμε από δημοσιεύματα περιοδικού τύπου κυρίως (ΕΝΑ, ΕΠΤΑΜΙΣΥ, ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ) και αναφέρονται όλα σε τάσεις δειγμάτων πληθυσμού από την Α' και Β' εκλογική περιφέρεια Αθηνών και Α' και Β' εκλογική περιφέρεια Πειραιά.

Από την απλή, γραμμική ανάγνωση του Πίνακα, και υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι τα «δείγματα» έχουν την απαιτούμενη πληθυσμιακή αντιπροσωπευτικότητα για ομάδες πολιτών άνω των 18 ετών, παρατηρεί κανείς μια στατικότητα στην εκλογική απήχηση του ΠΑΣΟΚ, σε αυτές μάλιστα τις εκλογικές περιφέρειες όπου η οικονομική δυσπραγία μισθωτών και χαμηλών εισοδηματικών στρωμάτων θα έπρεπε —κατά την επιχειρηματολογία των επιτελών του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης— να μεταφράζεται σε μία καθαρή τάση μετατόπισης από το κόμμα της ΝΔ. Αντίθετα, εκείνο που βλέπει κάποιος είναι η «καθήλωση» του ΠΑΣΟΚ στο ποσοστό του 32-33%, το οποίο θα μεταφραζόταν ίσως σε πραγματική ψήφο μεγαλύτερη της ψήφου που συγκέντρωσε στις εκλογές του Απριλίου 1990 (36,3%), αλλά όχι σε πλειοψηφικό ρεύμα τέτοιο που να περιορίσει την ΝΔ σε ποσοστά 32-33% —όπως ισχυρίζεται ο κ. Παπανδρέου. Η υπόθεση εδώ γίνεται με κάθε επιφύλαξη, δεδομένου ότι ουδέποτε οι εταιρείες δημοσκοπήσεων δίνουν πίνακα με ποσοστά ψήφων που συγκέντρωσαν τα κόμματα στις τελευταίες εκλογές, παρά το ότι η ερώτηση σχετικά με το κόμμα που ψήφισαν στις τε-

λευταίες εκλογές τίθεται πάντα στα δείγματα πληθυσμού τους. Αυτός ο πίνακας είναι απαραίτητος εξάλλου προκειμένου να ελεγχθεί και ο βαθμός αντιπροσωπευτικότητας του δείγματος, αλλά και να γίνει η απαραίτητη στάθμιση στην πρόθεση ψήφου που δηλώνουν τώρα.

Είναι χαρακτηριστικό, ως προς την «δύναμη» του ΠΑΣΟΚ, ότι μετά τον Απρίλιο του '91, οπότε η ΝΔ «σφυγμομετρείται» σταθερά πλέον σε ποσοστά κάτω του 30%, η επιρροή του δεν αυξάνεται —αντιθέτως, τον Μάιο και Ιούνιο του '91, αλλά και τον

Το ποσοστό της λευκής ψήφου και των αναποφάσιστων δεν είναι «τραγικό» ούτε επίσης νομιμοποιούν εύκολα συμπεράσματα περί της «κρίσης» της ΝΔ ή του «πολιτικού συστήματος», ή περί έλλειψης εμπιστοσύνης στους «δεινόσαυρους» επειδή αυτοί δεν συγκεντρώνουν πρόθεση ψήφου από το 85% που συγκεντρώνουν στις εκλογές.

Νοέμβριο, σημειώνει μια ελαφρά μείωση, ενδεχομένως υποδηλωτική όχι μιας πτώσης αλλά μιας μη υπέρβασης (ακόμη;) «οροφής».

Λευκά - αναποφάσιστοι: ο «τρίτος δρόμος»;

Βεβαίως, η πτώση της ΝΔ —και, συγχρόνως, το τελευταίο βήμα, μία συνεχής αυξομείωση (αλλά πάντα κάτω του 30%) των ποσοστών της που δηλώνει μια μείωση των δυνατοτήτων πλαisiώσης και συσπείρωσης των εκλογέων της— έχει σαν αποτέλεσμα να αυξάνεται η διαφορά της με το ΠΑΣΟΚ. Από αυτό τον «μηδενικό ισολογισμό» (δεδομένου ότι το ΠΑΣΟΚ δεν επισπράττει) μεταξύ των δύο μεγάλων πολιτικών οικογενειών εκείνοι που κερδίζουν είναι οι αναποφάσιστοι και τα γενικά. Ανεξάρτητα από το πώς εντοπίζονται οι αναποφάσιστοι (π.χ., αν υπάρχει επιλογή «δεν έχω αποφασίσει», αυτή λειτουργεί για τον ερωτώμενο ως μια πολύ καλή στρατηγική εξόδου από την κατάσταση πίεσης στην οποία βρίσκεται όταν του ζητείται να δηλώσει την πρόθεση της κομματικής ψήφου του, αυξάνοντας έτσι ίσως τον αριθμό των «αναποφάσιστων»...) γεγονός είναι ότι η ομάδα αυτή, και σε ορισμένες περιπτώσεις η κατηγορία της γενικής ψήφου, παρουσιάζει μία διακύμανση παράλληλη, ως τάση, με την διακύμανση της πρόθεσης ψήφου για την ΝΔ.

Και παρατηρείται σαφώς μια αύξηση του «γενικού» και των αναποφάσιστων με μία ταυτόχρονη μείωση της δύναμης της ΝΔ.

Βεβαίως, η συνήθης υπόθεση ότι οι αναποφάσιστοι και τα λευκά προέρχονται «κυρίως» από τον χώρο της ΝΔ. Εκτός του ότι οι αναποφάσιστοι και η λευκή ψήφος παραπέμπουν σε δύο διαφορετικές —ως προς τις προϋποθέσεις και τις συνέπειές τους— στρατηγικές εκλογικής συμπεριφοράς, δεν μπορεί να υποτεθεί ανενδοίαστα ότι υπάρχει ευθεία σχέση των δύο αυτών κατηγοριών με το κόμμα της ΝΔ, και ότι, αντίθετα, το ΠΑΣΟΚ δεν έχει ένα αξιόλογο μερίδιο, ή ότι η Αριστερά είναι «δεδομένη» και «συσπειρωμένη» στην οροφή του 12-13% χωρίς «λευκά» και «αναποφάσιστους» (η δύναμη συσπείρωσης που παρουσιάζεται στις δημοσκοπήσεις και που μετρά πόσοι από αυτούς που ψήφισαν το Χ κόμμα στις τελευταίες εκλογές θα το ξαναψηφίσουν είναι άνευ αντικρύσματος, δεδομένου ότι ουδέποτε γνωρίζουμε πόσους ψηφοφόρους που είχαν ψηφίσει αυτό το κόμμα στις τελευταίες εκλογές «βρήκε» η δημοσκοπήση).

Από την άλλη, το ποσοστό της λευκής ψήφου και των αναποφάσιστων δεν είναι «τραγικά», ούτε επίσης νομιμοποιούν εύκολα συμπεράσματα περί της «κρίσης» της ΝΔ ή του «πολιτικού συστήματος», ή περί έλλειψης εμπιστοσύνης στους «δεινόσαυρους» επειδή αυτοί δεν συγκεντρώνουν πρόθεση ψήφου από το 85% που συγκεντρώνουν στις εκλογές. Οι εκλογές είναι μακριά, το ίδιο και η πολιτική για τον «μέσο πολίτη». Η προσήλωση στα κόμματα ατονεί και οι δεσμοί, όπου παραμένουν, είναι σίγουρα χαμηλότεροι. Πόσο μάλλον σήμερα που ένας ιδιότυπος οικονομισμός —απόρροια σε μεγάλο βαθμό της οικονομικής κρίσης— έχει τα πρωτεία στην συλλογική συνείδηση, διαλύοντας τον πολιτικό ιστό, την δύναμή του να εξασφαλίζει την κοινωνική συνοχή μέσω της αντιπροσωπευσης και την ικανότητά του να κινητοποιεί. Και πιο κει, η οικονομική κρίση έχει όλα τα απαιτούμενα προσόντα να γκρεμίζει πεποιθήσεις και αξίες που εκπέμπονται από τα πολιτικά κόμματα, όταν αυτά δεν έχουν πλέον την πρότερη ή την τωρινή καλή μαρτυρία για να εξασφαλίσουν την συγκατάθεση αντί της επιφύλαξης και της δυσπιστίας που βλέπουν σήμερα.

«Αν», όμως «γίνονταν εκλογές αύριο» (όπως λέει η ερώτηση σχετικά με την πρόθεση ψήφου, στις δημοσκοπήσεις), δεδομένης και της υποχρεωτικής ψηφοφορίας και της εξίσωσης «λευκό = άκυρο», τα πράγματα ίσως δεν θα ήταν πολύ διαφορετικά απ' ό,τι τον Απρίλιο του '90.

Πόσο «πολύ» ή πόσο «λίγο» διαφορετικά; Ε, αυτό δεν μπορεί να το πει μια δημοσκοπήση —και μάλιστα σήμερα στην Ελλάδα... □

ΚΑΙΝΟΥΡΙΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
1991

ΚΟΣΜΑΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

ΤΟ ΓΥΡΙ
ΣΤΟΥ ΧΑΤΖΗΦΡΑΓΚΟΥ
ΕΡΟΙΣΑ
ΛΕΜΟΝΟΔΑΣΟΣ
ΕΚΑΤΗ
ΤΡΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΑΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ	• ΠΟΙΗΜΑΤΑ (1941-1974)
ΝΙΚΟΣ ΑΛΕΞΗΣ	• ΩΔΕΣ ΣΤΟΝ ΠΡΙΓΚΙΠΑ
ΑΣΛΑΝΟΓΛΟΥ	• ΘΑΛΑΣΣΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ
ΝΙΚΟΣ ΑΛΕΞΗΣ	• ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΗ ΔΡΟΣΕΡΗ ΝΥΧΤΑ
ΑΣΛΑΝΟΓΛΟΥ	• ΠΙΑΝΟ ΒΥΘΟΥ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΕΡΗΣ	• ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΣΠΕΡΙΑΣ
ΤΑΚΗΣ ΓΡΑΜΜΕΝΟΣ	• ΚΟΙΜΗΘΗΚΑ Η ΑΧΑΡΙΣΤΗ
ΖΕΦΗ ΔΑΡΑΚΗ	• ΠΟΙΚΙΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΛΟΚΥΡΗΣ	• Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ
ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΟΥΖΟΣ	• ΥΠΟ ΞΕΝΗΝ ΣΗΜΑΙΑ
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΛΥΚΙΑΡΔΟΠΟΥΛΟΣ	• ΠΑΤΗΣΙΩΝ
ΜΙΛΤΟΣ ΠΡΩΤΟΓΕΡΕΛΛΗΣ	

ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΦΕΔΕΡΙΚΟ ΓΚΑΡΘΙΑ ΛΟΡΚΑ	• ΑΤΙΤΛΟ ΕΡΓΟ
ΖΩΡΖ ΠΕΡΕΚ	• ΖΩΗ ΟΔΗΓΙΕΣ ΧΡΗΣΕΩΣ
ΖΙΖΕΛ ΠΡΑΣΙΝΟΣ	• Ο ΦΕΓΓΙΤΗΣ
ΧΟΡΧΕ ΛΟΥΙΣ ΜΠΟΡΧΕΣ	• ΤΟ ΑΛΕΦ

ΜΕΛΕΤΕΣ — ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ	• ΤΑ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΑ ΤΟΥ ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΥ
ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ	• Ο ΘΡΥΜΜΑΤΙΣΜΕΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΤΡ ΚΟΥΡΕ	• ΔΥΤΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
ΜΙΣΕΛ ΦΟΥΚΟ	• ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑ
Α. ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΥ — Φ. ΦΟΛΕΡΟΥ-ΤΣΕΡΟΥΛΗ	• ΟΙ ΔΑΣΚΑΛΟΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΠΑΙΔΙΚΑ

ΙΟΥΛΙΟΣ ΒΕΡΝ	• Η ΜΕΡΑ ΕΝΟΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥ
ΓΚΑΙΤΕ	• ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΤΗΣ ΑΛΕΠΟΥΣ
ΓΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ ΙΡΒΙΓΚ	• ΡΙΠ ΒΑΝ ΓΟΥΙΝΚΛ
ΝΤΑΝΙΕΛ ΝΤΕΦΟΟΥ	• ΡΟΒΙΝΣΩΝ ΚΡΟΥΣΟΣ
ΚΑΡΟΛΟΣ ΝΤΙΚΕΝΣ	• ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ	• ΤΑ ΨΗΛΑ ΒΟΥΝΑ
ΑΝΤΩΝ ΤΣΕΧΩΦ	• ΚΑΣΤΑΝΚΑ
ΝΑΣΡΕΝΤΙΝ ΧΟΤΖΑΣ	• ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΧΩΡΑΤΑ

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΔΕΛΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

ΜΑΓΚΑΣ
ΤΡΕΛΑΝΤΩΝΗΣ
ΣΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΒΑΛΤΟΥ
ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΧΩΡΙΣ ΟΝΟΜΑ
ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΥ
Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

Ψυλλον/βιβλία

Ζωοδόχου Πηγής 34, 106 81 Αθήνα
Τηλ. 3638257, FAX 3640349

Ο σκληρός χειμώνας του 1991-92

του Στέλιου Κούλογλου

«Δεν σας έχω πει το παράδειγμά μου;», συνηθίζει να λέει ο Λεχ Βαλέσα κάθε φορά που ερωτάται για τα σοβαρότατα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Πολωνία και οι άλλες μετακομμουνιστικές κοινωνίες. «Είναι απλό. Από ένα ενυδρείο είναι εύκολο να φτιάξει κανείς μια σούπα. Από μια (κομμουνιστική) σούπα, είναι πολύ δύσκολο να ξαναφτιάξεις το (καπιταλιστικό) ενυδρείο».

Δύο χρόνια μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου, το παράδειγμα του πολωνού προέδρου δεν έχει χάσει καθόλου την αξία του. Στους ιλιγγιώδεις ρυθμούς με τους οποίους άρχισε να τρέχει η ιστορία, η αρχική ευφορία έδωσε την θέση της στην απαισιοδοξία, στην αβάστακτη οικονομική και κοινωνική διάλυση και την άνθηση της εγκληματικότητας, στην αναβίωση των παλιών εθνικιστικών ψυχώσεων. Για να μην αναφέρει κανείς την Αλβανία, όπου το πλιάτσικο μετατρέπεται στον μοναδικό νόμο ή την Γιουγκοσλαβία όπου ο εμφύλιος πόλεμος βρίσκεται μόνο στην αρχή.

Χρειάστηκαν μόνο μερικοί μήνες για να αποδειχθεί ότι, σε αντίθεση με ό,τι έγινε στην Ελλάδα, την Πορτογαλία και την Ισπανία την δεκαετία του '70, η μετάβαση από την δικτατορία στην δημοκρατία δεν αρκεί για να ανασυγκροτήσει κοινωνίες που αποδιοργανώθηκαν συστηματικά επί 45 χρόνια. Στον βωμό της βιομηχανικής ανάπτυξης που θα απεδείκνυε την «υπεροχή του σοσιαλιστικού συστήματος πάνω στο καπιταλιστικό», το περιβάλλον έχει τόσο καταστραφεί, ώστε η Ανατ. Ευρώπη να μοιάζει με ένα μεγάλο Τσέρνομπιλ. Χώρες όπως η Τσεχοσλοβακία, έκτη πλουσιότερη χώρα στον κόσμο πριν από τον πόλεμο, έχουν να επιδείξουν σήμερα έναν από τους μεγαλύτερους δείκτες παιδικής θνησιμότητας στην Ευρώπη.

ΜΕΤΑΞΥ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ ΚΑΙ ΦΥΛΑΚΗΣ

Τις προηγούμενες εβδομάδες, η «Πράβδα» έριχνε μια βόμβα χαρακτηριστική για την παροιμιώδη πλέον υποτίμηση των ανθρώπων από τις «φιλολαϊκές» εξουσίες. Η σοβιετική εφημερίδα αποκάλυπτε ότι το 1954 η έκρηξη μιας ατομικής βόμβας είχε πραγματοποιηθεί κατά την διάρκεια ασκήσεων στις οποίες συμμετείχαν και απροστάτευτοι στρατιώτες. Οι τελευταίοι πήραν διαταγή να «αποτελειώσουν τον εχθρό», στο σημείο όπου είχε

γίνει η έκρηξη. Από τους 44 χιλιάδες άνδρες που συμμετείχαν στην μυστική άσκηση, μόνο 40 ζουν σήμερα...

Το κυριότερο πρόβλημα θα αποδειχθεί όμως η μετατροπή των ανθρώπων σε πειθήνια άτομα χωρίς βούληση. Πολίτες που έχουν μεγαλώσει συνηθισμένοι να παίρνουν διαταγές για το πότε θα κοιμηθούν και πότε θα σηκωθούν, πότε θα φάνε και πότε θα κάνουν έρωτα, αδυνατούν σήμερα να αυτενεργήσουν και να αξιοποιήσουν τις νέες οικονομικές ευκαιρίες και δυνατότητες. Ο σοσιαλισμός δεν ήταν άλλωστε, σύμφωνα με περίφημο ορισμό του Βάτσλαβ Χάβελ, «κάτι μεταξύ φυλακής και παιδικού σταθμού»;

Παραδόξως (;) στις χώρες όπου κυβερνούσε η εργατική τάξη, η έννοια της εργασίας έχει σχεδόν καταστραφεί. Ακόμη και στην Γερμανία, φημισμένη για την προσήλωσή της στην «κουλτούρα της εργασίας» οι δυτικογερμανοί πολιτικοί συνειδητοποιούν τώρα ότι οι Ανατολικογερμανοί θέλουν «σοσιαλισμό αλλά με πολλά μάρκα», να απολαμβάνουν δηλαδή τα δυτικά αγαθά «λουφάροντας» όπως και πριν. Μετά από 45 ή 73 χρόνια, ο κομμουνισμός έχει ριζώσει για τα καλά στα μυαλά των ανθρώπων. Λόγω της διάλυσης των παλιών οικονομικών δομών που λειτουργούσαν κουτσά - στραβά στηριγμένες πάνω στα ΚΚ και της βίαιης ρήξης των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων μεταξύ χωρών που είχαν συνδέσει τις τύχες τους, η οικονομική κατάρρευση διαδέχθηκε τον μήνα του μέλιτος. Δεν μπορούμε να μάθουμε να κολυμπάμε στον καπιταλισμό, αν δεν πέσουμε στην θάλασσα της οικονομίας της αγοράς, απεφάνθησαν οι νέες πολιτικές εξουσίες. Αναγκαιές, οι «θεραπείες σοκ» οδήγησαν σε ιλιγγιώδη πτώση της παραγωγής, δραματική μείωση της αγοραστικής δύναμης των εργαζομένων και μετέτρεψαν τις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού σε χώρες ανέργων.

Στην Πολωνία ο αριθμός των ανέργων είναι σήμερα 2 περίπου

εκατ. και αναμένεται να φθάσει τα 3 εκατ. στην διάρκεια του 1992. Ένας στους τρεις Πολωνούς είναι σήμερα άνεργος, 6 στους 10 ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας. Στην τέως Σοβιετική Ένωση, το μισό του πληθυσμού ζει κάτω από το όριο της φτώχειας, σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία για το 1991. Απνηδισμένοι από την έλλειψη ηλεκτρικού, θέρμανσης και ζεστού νερού, τις ελλείψεις στα τρόφιμα και τον πληθωρισμό που τρέχει με 200% ενώ οι μισθοί έχουν σχεδόν παγώσει, οι Ρουμάνοι ανθρακωρύχοι επέδραμαν ξανά στο Βουκουρέστι επιτυγχάνοντας την παραίτηση ενός πρωθυπουργού, εκλεγμένου με ποσοστό 65%...

ΤΟ ΚΟΜΜΑ ΤΗΣ ΜΠΥΡΑΣ...

Σε όλες αυτές τις χώρες —οι οποίες, με την εξαίρεση της Τσεχοσλοβακίας, δεν είχαν γνωρίσει την κοινοβουλευτική δημοκρατία σε όλη την διάρκεια του 20ού αιώνα— το δημοκρατικό παιχνίδι τείνει να αποδειχθεί περιττή πολυτέλεια. Στην Τσεχοσλοβακία, την Πολωνία και την Βουλγαρία, η διάσπαση των άλλοτε πανίσχυρων αντικομμουνιστικών μετώπων (Φόρουμ των Πολιτών, Αλληλεγγύη, Ένωση Δημοκρατικών Δυνάμεων αντιστοίχως) και οι σκληρές κατηγορίες που οι μεν εκτοξεύουν εναντίον των δε, απογοήτευσε και απομάκρυνε από την πολιτική σημαντικές μερίδες πολιτών, ιδίως νέων. Απογοητευμένοι από την ανικανότητα και την απειρία των πολιτικών τους, οι Ούγγροι απείχαν μαζικά από τις τελευταίες συμπληρωματικές βουλευτικές εκλογές, τα αποτελέσματα των οποίων κηρύχθηκαν άκυρα. Δύο μήνες πριν, η αποχή στις πολωνικές εκλογές έφθασε το 60%. Στα έδρανα της Βουλής, δίπλα στους 60 βουλευτές που εκλέχθηκαν με κάποιον από τους συνδυασμούς - κληρονόμους της θρυλικής «Αλληλεγγύης», κάθονται τώρα και 16 συνάδελφοί τους, που ανήκουν στο «Κόμμα της μπίρας»: αυτός ο απολίτικος συνδυασμός, τείνει να καταστεί ρυθμιστής των πολιτικών εξελίξεων μιας Πολωνίας που μοιάζει πλέον ακυβέρνητη.

Η αποχή των πολλών και η κοινωνική πόλωση, ευνοεί τις ακραίες, οργανωμένες μερίδες, ξυπνάει τους παλιούς δαίμονες και τα εθνικιστικά πάθη. Στην Ανατ. Γερμανία αλλά και στην Τσεχοσλοβακία, νεοφασιστικές ομάδες επιτίθενται εναντίον

μεταναστών. Η αναζήτηση των αποδιοπομπαίων τράγων, ιδίως στο πρόσωπο των παλιών κομμουνιστών θα διχάσει τα αντικομμουνιστικά δημοκρατικά μέτωπα στους «ριζοσπάστες» που προτείνουν μια παραδειγματική τιμωρία των υπευθύνων του παλιού καθεστώτος και τους μετριοπαθείς που υποστηρίζουν ότι «δεν είμαστε σαν κι αυτούς».

Με χρυσά καρδιά, ο πρόεδρος Χάβελ της Τσεχοσλοβακίας θα υπογράψει τον Οκτώβριο έναν νόμο που θεσπίζει την έννοια της συλλογικής ευθύνης απαγορεύοντας την κατάληψη δημοσίων θέσεων στους συνεργάτες της μυστικής αστυνομίας και όλους όσους κατείχαν υψηλές θέσεις στο προηγούμενο καθεστώς. Στην τελευταία κατηγορία που αποκλείεται από τις δημόσιες θέσεις, ανήκει και ο πρωτεργάτης της άνοιξης της Πράγας Αλεξάντερ Ντούμπτσεκ πρόεδρος σήμερα της Βουλής...

Στην δίνη των εθνικιστικών παθών, το «γιουγκοσλαβικό σύνδρομο» θα έχει ευτυχώς και μια θετική συνέπεια: καταλήγοντας ότι «αν είναι να χωρίσουμε, θα πρέπει να χωρίσουμε πολιτισμένα», Τσέχοι και Σλοβάκοι ετοιμάζονται να αποφασίσουν μέσω ενός δημοψηφίσματος αν η Τσεχοσλοβακία πρέπει να διαλυθεί.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΑΡΧΙΣΜΟ

Όμως γενική τάση παραμένει η ενίσχυση των άκρων, καθώς και ο παραμερισμός των κοινοβουλίων σε όφελος ισχυρών προσωποικιοτήτων. Μετά την Βουλγαρία, και στην Πολωνία θα ενισχυθούν από τις εκλογές οι απόγονοι των κομμουνιστών αλλά και οι εθνικιστικοί ακροδεξιοί σχηματισμοί που υποστηρίζονται από μια εκκλησία που θέλει όλο και πιο πολύ να παρεμβαίνει στα πολιτικά πράγματα. Παντού, οι μεν κουνάνε το σκιάχτρο στους δε, για να ενισχύσουν τις θέσεις τους. Πρόκειται ασφαλώς για σύμπτωση, χαρακτηριστική όμως για την πορεία διαμόρφωσης προσωποκρατικών, αυταρχικών καθεστώτων: σαν να ήταν συνεννοημένοι, ο πρόεδρος Βαλέσα και ο πρόεδρος Γιέλτσιν ζήτησαν σχεδόν ταυτοχρόνως μερικές εβδομάδες πριν, να αναλάβουν και την θέση του πρωθυπουργού, έστω και αν αυτή η υπερσυγκέντρωση εξουσιών είναι αντίθετη με τα συντάγματα που μόλις ψηφίστηκαν...

Λιγότερο ή περισσότερο συγκεντρωτικοί, με λιγότερες ή περισσότερες εξουσίες, πολλοί από τους νέους κυβερνώντες θα περάσουν με μεγάλη δυσκολία τον φετινό χειμώνα, έναν από τους χειρότερους στην μεταπολεμική ιστορία της Ανατ. Ευρώπης. Ενώ η Αλβανία απειλεί τις γειτονικές χώρες με ένα νέο κύμα προσφύγων, στην Βουλγαρία άρχισε και φέτος να κόβεται ανά ώρα το ηλεκτρικό ρεύμα σε όλη την χώρα λόγω της έλλειψης ενέργειας. Ακόμη και στην Ουγγαρία που θεωρείται η πλέον εξελιγμένη και εύπορη τέως σοσιαλιστική χώρα, χιλιάδες συνταξιούχοι των οποίων η σύνταξη δεν ξεπερνάει τις 13 χιλιάδες δραχμές τον μήνα, διαδήλωσαν την προηγούμενη εβδομάδα με κεντρικό σύνθημα: «κρυώνουμε και πεινάμε».

Στην τέως Σοβιετική Ένωση όλοι φοβούνται μια τυφλή κοινωνική εξέγερση, εξαιτίας των δραματικών οικονομικών μεταρρυθμίσεων που θα αρχίσουν να εφαρμόζονται από την 1η Ιανουαρίου του 1992. Στην ίδια χώρα, πρώτη πετρελαιοπαραγωγική χώρα στον κόσμο, εμφανίστηκε φέτος πρόβλημα θέρμανσης, για πρώτη φορά μετά τον πόλεμο. Η ανακατασκευή του ενυδρείου από την μουχλιασμένη σούπα, είναι πραγματικά δύσκολη επιχείρηση...

ΣΥΝΘΗΚΗ ΕΙΡΗΝΗΣ ΤΩΡΑ

Έχει ελπίδες η ειρήνη στην Γιουγκοσλαβία; Τι έχει απομείνει από αυτή την χώρα μέσα στα ερείπια και τις εκατόμβες των θυμάτων, τα ανθρώπινα δράματα, την καταστροφή και το αίμα; Και τι είδους ειρήνη μπορεί να οικοδομηθεί εν μέσω των αντίπαλων εθνικισμών, του μίσους και της ισχύος των όπλων;

Τα κείμενα που ακολουθούν αποκαλύπτουν μια πτυχή της κατάστασης στην αιμάσσουμε αυτή χώρα που ελάχιστα είναι γνωστή. Πρόκειται για προσπάθειες μέσα στην κοινή γνώμη των εμπόλεμων μερών να αφυπνίσουν την υπόθεση της ΕΙΡΗΝΗΣ, να αλλάξουν την φορά των πραγμάτων, να βρουν την γλώσσα της συνενόησης μέσα στις κλαγγές των όπλων. Πρόκειται για πολίτες με θάρρος και αγάπη για την χώρα τους, το ανεπίσημο KOMMA

Η συμπολίτευση και η αντιπολίτευση στην Γιουγκοσλαβία που συμμετείχαν στην 4η συνάντηση στρογγυλής τραπέζης στο Σεράγιεβο στις 12 Οκτωβρίου, κατέστησαν σαφή την πεποίθησή τους ότι οι πολίτες, οι λαοί και οι Δημοκρατίες αυτής της χώρας δεν έχουν ακόμη απωλέσει την έσχατη ευκαι-

ρία να ξεπεράσουν την αδράνεια της υπανάπτυξης και να σωθούν από το χάος της ανεξέλεγκτης βίας. Τα πρακτικά της συνάντησης αυτής δημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα *Repubblica*.

Για να εμποδισθεί ο πόλεμος και να πραγματοποιηθεί η προαναφερθείσα ιστορική αλλαγή

ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ που ενώνει εκεί όπου οι «άλλοι» διαιρούν και φονεύουν.

Είναι ανάγκη η φωνή αυτή να βρει ευρύτερη απήχηση και να αποκτήσει την αναγκαία στήριξη παγκόσμια για να επιβάλει την ΕΙΡΗΝΗ ΤΩΡΑ.

Στον «Φάκελο - Γιουγκοσλαβία» μπορείτε να διαβάσετε:

- Την διακήρυξη για μια συνθήκη ειρήνης που κυκλοφορεί στην ομοσπονδία.
- Ανακοίνωση για τον πόλεμο της Διεθνούς Αμνηστίας.
- Δοκίμιο του συγγραφέα Πρ. Ματβέγιεβιτς.
- Ένα ντοκουμέντο - έκκληση για την ειρήνη στην Γιουγκοσλαβία.
- Κριτική επισκόπηση των τελευταίων γεγονότων από την Τέτα Παπαδοπούλου.

προτείνουμε τις παρακάτω βασικές αρχές προς όλους τους σχετικούς πολιτικούς παράγοντες, ώστε να διαμορφωθεί μια ΣΥΝΘΗΚΗ ΕΙΡΗΝΗΣ που πράγματι θα τερματίσει τις ένοπλες συγκρούσεις από τις οποίες, εδώ και ένα χρόνο, σπαράσσονται μεγάλα τμήματα της Γιουγκοσλαβίας.

Αν και η κοινή γνώμη δεν διακρίνει σαφώς τον επιτιθέμενο, οι συνέπειες της καταστροφής είναι απολύτως βέβαιες. Ακόμη κι αν δεν είναι ένας κλασικός πόλεμος, ωστόσο οι επιπτώσεις του γίνονται όλο και πιο ξεκάθαρες τουλάχιστον από την άποψη του διεθνούς δικαίου.

Η απειλή του ολοκληρωτικού πολέμου

Οι ένοπλες συγκρούσεις άρχισαν στην περιοχή Κνιν Κράινα, μετά επεκτάθηκαν στην Σλαβονία, στην συνέχεια ξέσπασαν στην Σλοβενία, αγκάλιασαν ένα σημαντικό μέρος της Κροατίας, άναψαν στα σύνορα Μαυροβουνίου και Μακεδονίας, απειλούν άμεσα την Βοσνία - Ερζεγοβίνη και έμμεσα την Μακεδονία. Το Κοσσυφοπέδιο είναι ένα βαρέλι με εκρηκτικά πλάι στην φωτιά. Αν δεν προλάβουμε το χάος του ολοκληρωτικού πολέμου μπορεί να τυλίξει στις φλόγες τα Βαλκάνια και την Ευρώπη.

Οι αντιπρόσωποι των εμπολέμων πλευρών —η Σερβία, ο Λαϊκός Γιουγκοσλαβικός Στρατός (ΥΡΑ), η Κροατία και οι σερβικές ένοπλες ομάδες στην Κροατία— έχουν υπογράψει πολλές φορές συμφωνίες κατάπαυσης του πυρός ή συμφωνίες ανακωχής, αλλά όμως δεν τις σεβάστηκαν. Οι ένοπλες συγκρούσεις γίνονται όλο και πιο βίαιες, ο αριθμός των νεκρών αυξάνει, χωριά και πόλεις καταστρέφονται και οι άνθρωποι αφήνουν όλο και πιο μαζικά τον τόπο τους. Άνθρωποι, κυρίως νέοι, σκοτώνονται, χρύβονται από τις στρατιωτικές αρχές ή εγκαταλείπουν την χώρα. Η ήδη παραμελημένη οικονομία εγκαταλείπεται κι άλλο. Η ολοένα αυξανόμενη ανεργία και η καλπάζουσα φτώχεια αναγγέλλουν σοβαρή κοινωνική αναταραχή. Υπάρχει επίσης κίνδυνος να ξεσπάσουν επιδημίες και λοιμώδεις ασθένειες σε ανθρώπους και ζώα. Δεν μπορεί να αποχλεισθεί ούτε μια οικολογική καταστροφή. Η απομόνωση της χώρας δημιουργεί ακόμη μεγαλύτερη αθλιότητα. Ο λαός και η χώρα έχουν εμπλακεί στο χάος της τρέλλας, της βίας και της απελπισίας. Άλλες μορφές ολοκληρωτισμού έχουν επιβληθεί ως δήθεν λύση σωτηρίας στο χάος που προκλήθηκε από την αποσύνθεση ενός τύπου ολοκληρωτισμού. Μόνον η ειρήνη μπορεί να σταματήσει όλα αυτά.

Ο άμεσος στόχος των εχθροπραξιών, είναι τα εσωτερικά και τα εξωτερικά σύνορα της Ο-

UČESNICI ČETVORTE SEDNICE OKRUGLOG STOLA VLASTI I OPOZICIJE U JUGOSLAVIJI, ODRŽANE 12. OKTOBRA U SARAJEVU, UČVRSTILI SU SVOJE UVERENJE U TO DA GRAĐANI, NARODI I REPUBLIKE OVE ZEMLJE JOŠ UVEK NISU IZGUBILI NEPONOVljivu šAN-SU DA SE OSLOBODE OD INERCije NERAZVije-NOSTI I SPASU OD STIHije NEKONTROLISANOG

NASILJA. TAKVA UVERENJA NAJCELOVITije SU IZLOŽENA I OBRAZLOŽENA U DOKUMENTIMA OBJAVLJENIM U LISTU "REPUBLIKA". RADI SPREČAVANJA TOTALNOG RATA I OSTVARENJA POMENUTE ISTORIJSKE šANSE PREDLAŽEMO SVİM RELEVANTNIM POLITIČKIM AKTERIMA POLAZNE OSNOVE ZA PRIPREMU I SKLAPANJE

UGOVORA O MIRU

Šime bi se istinski okončali oružani sukobi koji već duže od godinu dana zahvataju sve veće delove Jugoslavije. Iako u javnosti ne postoji šire prihvaćena oznaka agresora, sasvim su izvesne posledice

razaranja. Čak i kada ne bi bila reč o klasičnom ratu, barem sa stanovišta međunarodnog prava, sve izvesnije su njegove posledice.

PRETNJA TOTALNIM RATOM

Oružani sukobi počeli su u Kninskoj krajini, proširili se na Slavoniju, izbili u Sloveniju, zahvatili zapadni deo Hrvatske, planuli na granici Crne Gore i Hrvatske, neposredno ugrozili likovno, a potom i Krim.

U nastojanju da, u skladu sa JNA, izvrše ukidanje unutrašnje granice i režim u Crnoj Gori sledi tu je izdavanje.

Predstavnici strana u sukobu tvrde da im je rat nametnut, da su u njega nevoljno uvučeni, da vode odbranbeni ili oslobodilački rat.

U drugom narodu, jer bi to vodilo proslavljanju rata iz 1914. i 1941. godine.

Spremanost za uključivanje u evropske integracione procese uverljivo će se pokazati sporazumom da se sadržaj sporazuma u Jugoslaviji.

Planje odgovornosti za oružane sukobe, ljudske žrtve i materijalna razaranja, a posebno za ratne zločine koji bi rešenjem zasluženo arbitražom koja će biti obuhvaćena ugovorom o miru. Sve do pravosnažnih sudskih odluka niko ne može biti smatran krivcem, pa ni ratnim zločincem.

ređiti samo. Fotopiska zajednica, KEHS ili Ujedinjene nacije. Konvergencija izdanih inicijativa i njihovo objedinjavanje nužno je uslova za postizanje racionalnog i pravičnog rešenja sadašnjeg sukoba. Neposredno učešće u pripremi ugovora o miru smatraju jednim od uslova za izlazak iz sa-

μοσπονδίας. Οι μονομερείς διακηρύξεις πλήρους κυριαρχίας ορισμένων Δημοκρατιών, πρώτα απ' όλα της Σλοβενίας και της Κροατίας, καταστρέφουν τα εξωτερικά σύνορα της Γιουγκοσλαβίας και μετατρέπουν τα εσωτερικά σύνορα σε διεθνή. Οι πιο βίαιες συγκρούσεις γίνονται με αφορμή τον επανακαθορισμό των συνόρων της Κράινα (σ.σ. περιοχή της Κροατίας με μεγάλη σερβική μειονότητα) και της Σερβίας. Το καθεστώς της Σερ-

βίας αποδέχεται την αλλαγή των εξωτερικών συνόρων στην περίπτωση της Σλοβενίας και εν μέρει της Κροατίας· δέχεται επίσης την αλλαγή των εξωτερικών συνόρων σε πολλές άλλες περιπτώσεις με την βοήθεια του ΥΡΑ. Το καθεστώς του Μαυροβουνίου ακολουθεί την ίδια τακτική.

Οι αντιπρόσωποι των εμπολέμων πλευρών δηλώνουν ότι ο πόλεμος τους επεβλήθη, ότι χωρίς την θέλησή τους ενεπλά-

κησαν σε αυτόν και ότι τώρα διεξάγουν έναν πόλεμο αμυντικό ή απελευθερωτικό. Αλλά όπως και αν χαρακτηρίσουμε τις εχθροπραξίες, αυτές μπορούν να σταματήσουν με μία Συνθήκη Ειρήνης.

Βασικές αρχές για τις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις

Η αφετηρία για την θεώρηση και την λύση κάθε διαμάχης και ένοπλης σύγκρουσης είναι οι διεθνείς κανόνες για τα ανθρώπινα δικαιώματα και για τα δικαιώματα των εθνοτήτων, οι απαιτήσεις της σύγχρονης οικονομίας, οι επιταγές της δημοκρατίας και των πολιτιστικών αρχών. Αρχές που πολλές από τις εμπόλεμες πλευρές δηλώνουν ότι αποδέχονται και επομένως θα πρέπει να το αποδείξουν.

Αντί για παράλογα σύμβολα που πηγάζουν από εθνικούς μύθους και αποκλείουν κάθε δυ-

Αντιπολεμικό κίνημα στο Βελιγράδι

ΠΑΡΑ το ντελίριο προπαγάνδας υπέρ του πολέμου από τα μαζικά μέσα ενημέρωσης, υπάρχουν στην Σερβία αντιπολεμικές οργανώσεις. Ασφαλώς χρειάζεται να διαθέτει κανείς θάρρος και να έχει γερά νεύρα για να εκστομίζει απλώς και μόνον την λέξη *MIR* (ειρήνη) στο Βελιγράδι· στο Βελιγράδι όπου στους κεντρικούς εμπορικούς δρόμους πωλούνται —η ποικιλία είναι μεγάλη— κασέτες με πολεμικά τραγούδια.

ΤΟΝ ΙΟΥΛΙΟ στην πρωτεύουσα της Σερβίας δημιουργήθηκε, κυρίως από διανοούμενους, το Κέντρο Αντιπολεμικής Δράσης. Προ ημερών τα γραφεία του κατεστράφησαν, εν μέρει, από αγνώστους. Πρόεδρος του ο Στόγιαν Τσέροβιτς, δημοσιογράφος του σημαντικού ανεξάρτητου εβδομαδιαίου περιοδικού *Vreme*. Μέλη του Κέντρου, σε τηλεφωνική επικοινωνία που είχαμε μαζί τους, μας πληροφόρησαν ότι ο Στόγιαν Τσέροβιτς «έλαβε πρόσκληση επιστράτευσης και κρύβεται» (24 Νοεμβρίου).

ΣΤΙΣ 5 Οκτωβρίου το Κέντρο Αντιπολεμικής Δράσης οργάνωσε την πρώτη διαδήλωση διαμαρτυρίας εναντίον του πολέμου. Οι διαδηλωτές, περί τους 3.000, συγκεντρώθηκαν στο πάρκο που βρίσκεται ανάμεσα στο ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο και την προεδρία της Σερβίας ζητώντας «Ειρήνη τώρα». Λίγες μέρες αργότερα ακολούθησε νέα συγκέντρωση στον ίδιο χώρο στην μνήμη ενός σέρ-

βου στρατιώτη που αυτοκτόνησε στην Σλαβονία αδυνατώντας να διαλέξει ανάμεσα στον πόλεμο και την λιποταξία... Από τότε κάθε βράδυ συγκεντρώνονται εκεί ορισμένες εκατοντάδες Σέρβοι κρατώντας αναμμένα κεριά που συμβολίζουν την αλληλεγγύη τους προς αυτούς που αρνούνται να πολεμήσουν.

ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ Αντιπολεμικής Δράσης θεωρεί την επιστράτευση «παράνομη». Καλεί τους επιστρατευόμενους να μην πειθαρχήσουν. Καταδικάζει την επίθεση του «ομοσπονδιακού» στρατού εναντίον των πόλεων και του άμαχου πληθυσμού της Κροατίας. Κάνει ιδιαίτερη έκκληση για να σωθεί το Ντουμπρόβνικ. Με προκηρύξεις, επίσης, συνιστά στον κόσμο: «Μην καθηλώνεστε μπροστά στην τηλεόραση που εκτοξεύει ειδήσεις που σπέρνουν το μίσος και δημιουργούν επιθετικές διαθέσεις (...) γράψτε στους φίλους μας που βρίσκονται σε άλλες περιοχές της Γιουγκοσλαβίας ή στο εξωτερικό και πείτε τους αυτά που εσείς βλέπετε να συμβαίνουν, αυτό που εσείς οι ίδιοι διαπιστώνετε».

ΟΣΟΙ ενδιαφέρονται να έρθουν σε επαφή και να βοηθήσουν με οποιονδήποτε τρόπο το Κέντρο Αντιπολεμικής Δράσης μπορούν να ζητήσουν πληροφορίες στα τηλέφωνα: 003811 — 646.070 και 642.743, fax 657.454.

Τ. ΠΑΠ.

νατότητα λογικής επικοινωνίας και την διευθέτηση της διαμάχης με κάποιον συμβιβασμό, θα έπρεπε να προσανατολισθούμε στην σαφή έκφραση των πραγματικών συμφερόντων και των υπαρξιακών αναγκών, των πολιτών, των λαών, των Δημοκρατιών και των επαρχιών. Η αποκήρυξη της χρήσης πολεμικών μέσων για την επίλυση κάθε διαμάχης πρέπει να συμπεριλαμβάνει την αναζήτηση θεσμικού πλαισίου, τρόπους διαλόγου, διαπραγματεύσεις, συμφωνίες και μια συνθήκη ειρήνης.

Ο «πόλεμος των media» πρέπει να εκλείψει, όπως και τα παλαιά και νέα μονοπώλια ολοκληρωτικών ιδεολογιών και οργανώσεων. Ετικέτες όπως «προδότης» και «εχθρός» πρέπει να απαγορευθούν. Οι δημοσιογράφοι, ιδιαίτερα οι πολεμικοί ανταποκριτές, πρέπει να προστατευθούν αποτελεσματικά. Τα γεγονότα στα οποία στηρίζονται οι αμοιβαίες κατηγορίες για πολιτική επικυριαρχία, οικονομική εκμετάλλευση και γενοκτονία, πρέπει να ελεγχθούν ώστε να σταματήσει η προπαγάνδα σύμφωνα με την οποία είναι αδύνατη η συνύπαρξη σε μία πλουραλιστική κοινότητα —ευρωπαϊκή και Γιουγκοσλαβική. Ο σεβασμός του δικαιώματος ενός λαού για αυτοδιάθεση είναι απαράδεκτο να καταργεί το ίδιο δικαίωμα άλλων. Αυτό θα μπορούσε να σημαίνει απειλές επανάληψης του 1914 και του 1941.

Η ικανότητα να επιλύσουμε τις σημερινές διαμάχες και συγκρούσεις στην Γιουγκοσλαβία με ειρηνικό τρόπο θα αποδείξει πειστικά την δυνατότητά μας να συμμετέχουμε στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Με αυτόν τον τρόπο εκείνα τα στοιχεία της παράδοσης κάθε λαού που τείνουν προς την ειρήνη, την δημοκρατία και την ευημερία θα ενισχυθούν, ενώ τα χαρακτηριστικά μυθομανίας, επιθετικότητας, καταστροφικότητας και αυτοκαταστροφικότητας θα υποχωρήσουν. Στις δεκαετίες υπαρξης της Γιουγκοσλαβίας οι διάφοροι εθνικοί πολιτισμοί έχουν βρει την «θέση» τους και το δημιουργικό τους

δυναμικό έχει επιβεβαιωθεί στα οικονομικά, πολιτιστικά και κοινωνικά επιτεύγματα. Η άρνηση ο,τιδήποτε του Γιουγκοσλαβικού αποτελεί καθαρή βαρβαρότητα. Εδώ δεν διακυβούνται μόνον τα συμφέροντα μερικών εκατομμυρίων Γιουγκοσλάβων που έχουν συνδέσει τα προσωπικά, οικογενειακά και επαγγελματικά τους σχέδια με την ύπαρξη της Γιουγκοσλαβίας αλλά, επίσης, η ευρωπαϊκή ανάγκη δημιουργίας και ανανέωσης της Γιουγκοσλαβίας σε ένα πλαίσιο ειρηνικό. Μια νέα Συνθήκη Ειρήνης θα χαλιναγωγήσει κλιμάκωση του πολέμου. Με αυτόν τον τρόπο το μέλλον της Ευρώπης θα μπορούσε να σχεδιασθεί με μεγαλύτερο ρεαλισμό χρησιμοποιώντας την εμπειρία της Γιουγκοσλαβίας.

Μεγάλη σημασία στην λήξη των εχθροπραξιών και την παρεμπόδιση ολοκληρωτικού πολέμου έχει η στάση που θα κρατήσει ο Γιουγκοσλαβικός στρατός. Αν ο στρατός δεν είναι επαγγελματικός και υπό τον έλεγχο πολιτικής εξουσίας, θα είναι αδύνατον να έχουμε νόμιμη υποστήριξη για τον αποπλισμό των παραστρατιωτικών μονάδων και την αναχαίτιση της βίας και της λαφυραγωγίας. Ένας τέτοιος στρατός δεν πρέπει να είναι ιδεολογικά και πολιτικά ουδέτερος, δεν πρέπει να καταστρέφει τις αρχές των δημοκρατικών διαδικασιών, οι οποίες αποκηρύχθηκαν από ορισμένους της στρατιωτικής ιεραρχίας, ως «αντεπαναστάση». Σε έναν επαγγελματικό στρατό δεν έχουν θέση ομάδες με δικτατορικές βλέψεις. Μια στρατιωτική μεταρρύθμιση θα σήμαινε την δίκαιη λύση των επαγγελματικών και κοινωνικών προβλημάτων των στρατιωτικών και των οικογενειών τους.

Οι ευθύνες για τις εχθροπραξίες, τα ανθρώπινα θύματα, τις υλικές καταστροφές και, ιδιαιτέρως, τα εγκλήματα πολέμου, θα επιλυθούν από ειδικό δικαστήριο που θα ορίζεται από την Συνθήκη Ειρήνης. Μέχρι την οριστική ετυμηγορία του κανείς δεν μπορεί να θεωρηθεί ένοχος ούτε εγκληματίας πολέμου...

ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑ

ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΔΟΛΟΦΟΝΙΕΣ ΑΜΑΧΩΝ ΣΤΗΝ ΚΡΟΑΤΙΑ

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑ σήμερα δηλώνει ότι οι εκθέσεις από τις γραμμές μάχης στην Γιουγκοσλαβία, κατά την διάρκεια των τελευταίων τεσσάρων μηνών, αναφέρουν ότι όλες οι πλευρές που βρίσκονται σε σύγκρουση παραβιάζουν ανοικτά τα διεθνή ανθρωπιστικά πρότυπα που απαγορεύουν τις δολοφονίες και τα βασανιστήρια τόσο των πολιτών που δεν συμμετέχουν ενεργά στην μάχη όσο και των αιχμαλώτων μαχητών.

Η οργάνωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καλεί όλα τα μέρη να σταματήσουν τις εσκεμμένες επιθέσεις προς τους άοπλους πολίτες που δεν συμμετέχουν στην μάχη, να μην σκοτώνουν τους ενόπλους που παραδίδονται, σύμφωνα δε με τα διεθνή πρότυπα να εξασφαλίζουν στους κρατούμενους μια ανθρωπινή μεταχείριση και να προστατέψουν όλους τους άμαχους που βρίσκονται κάτω από την δική τους εξουσία.

Η οργάνωση αναφέρει ότι ανάμεσα στις χιλιάδες ανθρώπων που ήδη σκοτώθηκαν κατά την διάρκεια των συγκρούσεων ήταν άοπλοι πολίτες που ήταν θύματα εξωδικαστικών εκτελέσεων και άλλων εσκεμμένων και αυθαίρετων δολοφονιών, οι οποίοι συνελήφθησαν από την αστυνομία και τις στρατιωτικές και παραστρατιωτικές δυνάμεις.

Οι πληροφορίες γι' αυτές τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι συχνά αντιφατικές και οι κατηγορίες είναι δύσκολο να επιβεβαιωθούν. Αλλά υπάρχουν πολλά περιστατικά διασταυρωμένα από τον τύπο και από επίσημες πηγές που δείχνουν καθαρά τις εσκεμμένες δολοφονίες πολιτών, ακόμη και τραυματιών.

Τον Σεπτέμβριο, σύμφωνα με τις αναφορές, περισσότερα από 20 άτομα σκοτώθηκαν στο χωριό Σετεκόβακ της Κροατίας όταν Σέρβοι παραστρατιωτικοί πυροβόλησαν πέντε γριές γυναίκες και μαχαίρωσαν έναν 65χρονο άνδρα. Τον ίδιο μήνα 13 ομοσπονδιακοί έφεδροι και μόνιμοι αξιωματικοί που παραδόθηκαν, πυροβολήθηκαν από ένα μέλος μιας ειδικής μονάδας της κροατικής αστυνομίας του Κάρλοβακ.

Πρόσφατα, υπάρχουν αναφορές ότι ένας κροάτης κληρικός και δύο μοναχές ήταν ανάμεσα στα εννέα άτομα που, συνοδευόμενα από κάποιον στρατιωτικό για να εκτελούν κηδείες, παραδόθηκαν από τους ομοσπονδιακούς στρατιώτες στους σέρβους παρακρατικούς οι οποίοι τους ξυλοκόπησαν στο υπόγειο της τοπικής αστυνομίας της Τίτοβα Κορένικα.

Αυτές τις μέρες υπάρχουν αναφορές για σοβαρές παραβιάσεις στο Βούκοβαρ. Ένας σέρβος εθελοντής του ομοσπονδιακού στρατού είπε σε δημοσιογράφους ότι ο στρατός πυροβόλησε 80 κροάτες εθνοφρουρούς, μερικοί εκ των οποίων, όπως λέγεται, ήταν άοπλοι και προσπαθούσαν να παραδοθούν. Η Διεθνής Αμνηστία ψάχνει για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με αυτές τις κατηγορίες.

Είναι αδύνατον να κρίνουμε το μέγεθος αυτών των παραβιάσεων που αποτελούν μόνο ένα μέρος του ανερχόμενου αριθμού θυμάτων του πολέμου —ή να επιβεβαιώσουμε μερικές από αυτές τις φρικιαστικές αναφορές. Είναι όμως ολοφάνερο ότι άνθρωποι που δεν συμμετέχουν στην μάχη δολοφονούνται ή βασανίζονται αυθαίρετα και εσκεμμένα και ότι αυτές οι αισχύρηντες πρέπει να σταματήσουν.

Οι δαίμονες της γιουγκοσλαβικής κατάρρευσης

του Πρέντραγκ Ματβέγιεβιτς

*Ο πόλεμος
έφθειρε τα νεύρα και τις
φιλίες αυτού που απέμεινε
από την κοινότητα των
διανοούμενων της
Γιουγκοσλαβίας. Αρκετοί
διανοούμενοι που
αισθάνονταν «μονάχα»
Γιουγκοσλάβοι, μη έχοντας
πια «πατρίδα»,
αποφασίζουν πράγματι να
γίνουν «πολίτες του
κόσμου». Και με τους
ξένους φίλους όμως, ο
διάλογος δεν είναι πάντα
εύκολος. Να εξηγήσει
«έξω» τον φλεγόμενο
εσωτερικό λαβύρινθο, είναι
ακριβώς αυτό που
προσπαθεί να κάνει ο
συγγραφέας και
δοκιμιογράφος Πρέντραγκ
Ματβέγιεβιτς με ένα
«ανοιχτό γράμμα» που
δημοσιεύτηκε στην ιταλική
εφημερίδα Il Manifesto
(13/10/91), και του
οποίου δημοσιεύουμε
αποσπάσματα.*

Και αν δεν ήταν παρά ένας μύθος αυτό που μεγάλο μέρος της παγκόσμιας κοινής γνώμης ήξερε για την Γιουγκοσλαβία και που αρκετοί Γιουγκοσλάβοι σκέφτονταν για τον εαυτό τους; Ο μύθος ενός λαού, ο οποίος, ανάμεσα στους πιο γενναίους της Ευρώπης, πάλεψε εναντίον του φασισμού, ο μύθος της πρώτης χώρας της Ανατολικής Ευρώπης που εναντιώθηκε στον Στάλιν, διαλέγοντας έναν δρόμο προς τον σοσιαλισμό διαφορετικό από τον σταλινικό.

Ο μύθος της γιουγκοσλαβικής αυτοδιαχείρισης και αυτοδιάθεσης, ο μύθος ενός από τα ελάχιστα πολυεθνικά κράτη του κόσμου που θα επέλυαν το πρόβλημα της κοινής διαβίωσης μεταξύ διαφορετικών πληθυσμών, ο μύθος του κινήματος των αδεσμεύτων, το οποίο οδήγησε στις δικές του κατευθύνσεις ένα μεγάλο μέρος του Τρίτου Κόσμου; Αντικατοπτριζόταν σ' αυτόν τον μύθο μια κάποια πλευρά της πραγματικότητας;

Σήμερα παρόμοια ερωτήματα πηγάζουν αυθόρμητα. Μας τα απευθύνουν οι φίλοι της Γιουγκοσλαβίας, οι οποίοι, παρ' όλα αυτά, εξακολουθούν ακόμη να υπάρχουν (αυτές τις γραμμές τις γράφω για ορισμένους από αυτούς). Κι εμείς αναρωτιόμαστε.

Υπάρχουν περιοχές στην Ευρώπη, όπως και αλλού πιθανόν, όπου η γεωγραφία και η ιστορία αλληλοπροκαλούνται. Αυτό συμβαίνει στα Βαλκάνια. Συχνά υποστηρίχθηκε ότι από εδώ ξεκίνησε η ευρωπαϊκή ιστορία, ότι από εδώ έλκει την καταγωγή του ο μεσογειακός πολιτισμός. Όμως συχνά παραβλέπεται ότι πάνω από την Μεσόγειο επικρέμεται ακριβώς η βαλκανική χερσόνησος: μία ήπειρος μάλλον, παρά μία χερσόνησος, που αιώνες τώρα την διαπερνά μία ρωγμή η οποία διασχίζει ακριβώς την σημερινή Γιουγκοσλαβία.

Η Γιουγκοσλαβία: σταυροδρόμι μεταξύ Ανατολής και Δύσης, σύνορο ανάμεσα στις

Αυτοκρατορίες της Ανατολής και της Δύσης, ανάμεσα στον βυζαντινό και τον λατινικό κόσμο, κιβωτός του χριστιανικού σχίσματος, της χαινουσας πληγής μεταξύ καθολικισμού και ορθοδοξίας, της σύγκρουσης αμφοτέρων με το Ισλάμ.

Η πρώτη χώρα του Τρίτου Κόσμου στην Ευρώπη ή η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα του Τρίτου Κόσμου: είναι δύσκολο να ορίσει κανείς επακριβώς την Γιουγκοσλαβία. Μεγάλο μέρος από αυτά που συμβαίνουν σήμερα είναι προϊόν αυτών των αντιθέσεων. Σε μία αφιέρωση, σε έναν από τα βιβλία του, ο Ίβο Αντριτς παραθέτει μια εξαιρετική παρατήρηση του Λεονάρντο: «Από την Ανατολή στην Δύση, κάθε σημείο είναι διαίρεση». Αμέσως μετά την σύγκρουση του 1948 με την Σοβιετική Ένωση, ο Μίρισλαβ Κρλέτσα προσπάθησε να χαρακτηρίσει την παρουσία σε αυτά τα εδάφη των Σλάβων του Νότου, αποδίδοντάς τους τον ρόλο της «τρίτης συνιστώσας» μεταξύ Ανατολής και Δύσης, μεταξύ της Ρώμης και του Βυζαντίου, τόσο κατά το παρελθόν όσο και σήμερα: όμως αυτή η συνιστώσα αποδείχθηκε λιγότερο ομοιογενής από όσο επιθυμούσε ο μεγάλος κροάτης και κεντροευρωπαίος συγγραφέας, φίλος του Τίτο.

Στο μεταξύ τα πράγματα έγιναν ακόμη πιο πολύπλοκα. Πιέσεις αρχαίες και σύγχρονες, φυλετικές (*etniche*) και θρησκευτικές, εθνικές (*nazionali*) και κρατικές, αντιπαρατέθηκαν οι μεν στις δε: απομεινάρια των υπερεθνικών αυτοκρατοριών της αμβουργικής και της τουρκικής, και υπολείμματα των νέων κρατών, κληρονομιά των δύο παγκοσμίων πολέμων και του ψυχρού πολέμου. Εθνικιστικές ιδέες του 19ου αιώνα και ιδεολογίες του «υπαρκτού σοσιαλισμού» του 20ού αιώνα. Σύγχρονες ρήξεις και σημεία επαφής στους άξονες Ανατολής - Δύσης και Βορρά - Νότου. Δεσμοί αρχαίοι και νε-

ότεροι μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής Ευρώπης, μεταξύ ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών, μεταξύ καπιταλισμού που υπερέβη τα όριά του και κομμουνισμού που κατέρρευσε στα δικά του.

Πρέπει, τέλος, να ληφθεί υπ' όψιν ο μετασχηματισμός των κριτηρίων του διπολισμού, μανιχαϊκών από την φύση τους, σε ένα είδος πολυκεντρισμού που δεν είναι όμως ακόμη καταφανής: το τέλος της Ευρώπης των εθνών και η αρχή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η φιλοδοξία αυτής της τελευταίας να πάρει την θέση των δύο μεγάλων δυνάμεων που μέχρι σήμερα αποφάσιζαν για την τύχη της και να αποδείξει ότι είναι σε θέση να πραγματώσει μόνη της αποφάσεις και ελέγχους.

Φαίνεται ότι στην Γιουγκοσλαβία ανατέθηκε, ακόμη μία φορά, ένας ρόλος όχι και τόσο ζηλευτός: ο ρόλος του να είναι, μπροστά σε τέτοια γεγονότα και περιστάσεις, ένα είδος δοκιμαστικής ζώνης, πεδίου βολής. Οι εσωτερικές αντιθέσεις της, εξωθημένες και πολλαπλασιασμένες από τις προαναφερθείσες αντιθέσεις, έφθασαν στο αποκορύφωμά τους και έδειξαν όλη την αγριότητά τους. Η εντροπία αποδείχθηκε πληρέστερη του αναμενομένου. Το αρνητικό πνεύμα έριξε την σκιά του πάνω στην θετική σκέψη. Εκεί που φαινόταν ότι οι ουλές είχαν τώρα πια επουλωθεί, εμφανίστηκαν άλλες πληγές. Η επιδίωξη της ενότητας πνίγηκε μες στα αιτήματα διαφοροποίησης. Η κοινοτική ιδέα οπισθοχώρησε μπροστά στην μανία της ευνοιοκρατίας. Οι οικονομικές και πολιτισμικές ανισότητες υπερέκρασαν τις απαιτήσεις της πολιτικής και του κόμματος. Η επιρροή των δύο χριστιανικών εκκλησιών (σε μερικές περιοχές της χώρας και του Ισλάμ) έφθειρε την κυριαρχία της ιδεολογίας.

Εδώ το θρησκευτικό σχίσμα συνδέθηκε με εθνικισμούς και ενσαρκώθηκε στην ιδεο-

λογία τους. Ήταν, επίσης, και παραμένει μία από τις αιτίες των συγκρούσεων που στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο θέρισαν ποιος ξέρει πόσες εκατοντάδες χιλιάδες θύματα, όχι λιγότερα από ένα εκατομμύριο κατά πάσα πιθανότητα, μεταξύ ορθοδόξων και καθολικών.

Η ανάμνηση αυτών των θυμάτων ρίζωσε στην μνήμη με τρόπο πολύ πιο βαθύ και πιο διαρκή από όσο μπορεί να υποθέσει κανείς. Χωρίς αυτούς τους νεκρούς και τα φαντάσματά τους σίγουρα δεν θα είχε ξεσπάσει ο σημερινός εμφύλιος και θρησκευτικός πόλεμος. Παρ' όλα αυτά δεν είναι δυνατόν να αναγάγουμε το κάθε τι σ' αυτή την διάσταση.

Η εμπειρία της κοσμικότητας είναι περιορισμένη στην Κεντρική και την Ανατολική Ευρώπη. Στα Βαλκάνια είναι περιορισμένη περισσότερο ίσως από οπουδήποτε αλλού. Ο δεσμός έθνους - κράτους, αποφασιστικός για το μεγαλύτερο μέρος του ευρωπαϊκού χώρου, παρήκμασε με διάφορους τρόπους στους Σλάβους του Νότου. Οι Κροάτες έχασαν την δική τους κρατική υπόσταση τον Μεσαίωνα και κάτω από αυτές τις συνθήκες, το 1918, πήραν μέρος στην σύσταση ενός κοινού γιουγκοσλαβικού κράτους. Οι Σέρβοι, μετά από τεράστιες προσπάθειες, κατόρθωσαν να ιδρύσουν, τον 19ο αιώνα, δικό τους εθνικό κράτος.

Στο μικρό σερβικό κράτος του περασμένου αιώνα η ιδέα του κράτους εμφανίστηκε μαζί με την εθνική ιδέα, με εκείνη την έκδηλη έφεση προς τον επεκτατισμό που παρόμοιες ιδέες φέρνουν μαζί τους. Η Κροατία και η Σλοβενία, όπως η Βοσνία - Ερζεγοβίνη και η Μακεδονία, βρίσκονται σε ένα ξένο κράτος, φτωχοί συγγενείς στην Αυστρο-ουγγρική αυτοκρατορία και ραγιάδες στην Τουρκική. Οι Κροάτες πρότειναν το δικό τους κρατικό δίκαιο, πολύ παλιό, αλλά φθαρμένο από την ιστορία: η ιδέα του Ιλλυ-

ρικού Κινήματος του 19ου αιώνα ήταν ταυτόχρονα κροατική και γιουγκοσλαβική. Η κροατική βουλή, στο Ζάγκρεμπ, αποφάσισε για ένα κοινό κράτος Κροατών, Σέρβων και Σλοβένων πριν από την συνθήκη των Βερσαλλιών, που ήταν οπωσδήποτε ευνοϊκά διαχειμμένη προς την Σερβία. Ο δυισμός της κροατικής και της γιουγκοσλαβικής εθνικής ιδέας ήταν ανταγωνιστικός και σε ορισμένες περιόδους της νεότερης ιστορίας: ο κροατικός εθνικισμός τον εξουδετέρωνε με μία καθολική απόρριψη της «γιουγκοσλαβικότητας».

Ο σερβικός εθνικισμός, από την άλλη πλευρά, προσπαθούσε να επιβάλει την δική του ιδέα για το κράτος σαν γιουγκοσλαβική ιδέα *tout court*. Οι Σλοβένοι για ένα μεγάλο διάστημα προσαρμόστηκαν σε αυτές τις συγκρούσεις, υποστηρίζοντας, ως επί το πλείστον, τους Σέρβους και πλησιάζοντας τελικά τους Κροάτες. Οι Μακεδόνες, οι μουσουλμάνοι της Βοσνίας, όπως και οι μη αναγνωρισμένες εθνικές μειονότητες, βρίσκονταν στο περιθώριο. Με τέτοιου είδους βάση μπήκαμε στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο: φοβερές σφαγές σερβο-ορθόδοξου πληθυσμού από τους ουστάσι, πιο περιορισμένη αλλά όχι λιγότερο αιματηρή, η εκκαθάριση λογαριασμών των τσέτνικ με τους Κροάτες και κυρίως με τους μουσουλμάνους. Από αυτά τα βάρη έχουν επιδεινωθεί οι σημερινές συγκρούσεις, τόσο οι εθνικές όσο και οι θρησκευτικές, τόσο οι φυλετικές όσο και οι πολιτικές.

Πολλοί από μας, μετά την απελευθέρωση, πιστέψαμε ότι όλα αυτά είχαν τελειώσει για πάντα. Το πίστευαν ακόμη και οι φίλοι μας στον κόσμο. Διαψευστήκαμε. Το κύρος του Τίτο —και ο αυταρχισμός του, που τον χρησιμοποιούσε με επιτυχία— διατήρησαν για ένα μεγάλο διάστημα μία ισορροπία, μία επίφαση ισορροπίας, εξουδετερώνοντας τις διαφορές και τις κρίσεις, μικρότερης ή μεγαλύτερης εμβέλειας. Στα τέλη της δεκαετίας του εξήντα και στην αρχή της δεκαετίας του εβδομήντα ξεπρόβαλλαν και πάλι οι εθνικές διεκδικήσεις, ιδιαίτερα έντονες στην Σλοβενία και ακόμη περισσότερο στην Κροατία.

Στο ξεκαθάρισμα των λογαριασμών ο τι-

Ο Πρέντραγκ Ματβέγιεβιτς είναι συγγραφέας του «Μεσόγειος. Μια νέα ανθολογία». Μελετητής του φαινομένου της διαφωνίας και της διαπλοκής πολιτισμών της Ανατολικής Ευρώπης, ο Πρέντραγκ Ματβέγιεβιτς (που γεννήθηκε στο Μόσχα το 1920) πραγματεύθηκε και το ζήτημα ενός ενωτικού πολιτισμικού χώρου στο «Ο Γιουγκοσλαβισμός σήμερα» (Ζάγκρεμπ, 1982).

τοῖσμός φανέρωσε την απαρχαιωμένη και περιορισμένη πολιτική του κουλτούρα καθώς και τα απομεινάρια του μπολσεβικισμού. Ο Τίτο τελικά αντικαταστάθηκε από τους εθνικούς ηγέτες, πολύ πιο αδύναμους από αυτόν και οπωσδήποτε λιγότερο ικανούς.

Τα γεγονότα στο Κοσσυφοπέδιο συνέβησαν μετά τον θάνατο του Τίτο. Από την πανσερβική πολιτική του Μιλόσεβιτς αναδύθηκε ο λαός. Ξεσπάσματα και εκρήξεις λαϊκισμού, τροφοδοτούμενα από την εθνική και την κρατική ιδεολογία, εμπόδισαν την

οποιαδήποτε εθνική προσέγγιση στο δράμα του Κοσσυφοπεδίου. Γεγονός τραγικό, τόσο για τον σερβικό όσο για τον αλβανικό λαό, στο εσωτερικό αυτής της φτωχής περιοχής, εκρήξεις που δηλητηρίασαν τον διάλογο σε όλη την χώρα, που κλόνισαν συθέμελα τους ομοσπονδιακούς θεσμούς, που έφεραν τον στρατό επί σκηνής, που έθεσαν σε λειτουργία την κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Ακόμη συνέβαλαν και στη νίκη της Κροατικής Δημοκρατικής Κοινότητας στις ελεύθερες και πολυκομματικές εκλογές. Αυτή η νίκη, που διευκολύνθηκε, εκτός των άλλων, και

από την τεράστια συμβολή των μεταναστών, δεξιών ή εθνικιστών κατά το μεγαλύτερο μέρος, συνοδεύτηκε από τις θορυβώδεις εκδηλώσεις ενός θριαμβικού εθνικισμού τον οποίο εξέφραζε ο νέος κροάτης πρόεδρος Φράντζο Τούτζμαν.

Όλα αυτά, από το ξεκίνημα των «δημοκρατικών αλλαγών», φόβισαν τους Σέρβους της Κροατίας. Η πληγωμένη τους μνήμη (σ' αυτές τις περιπτώσεις η πολιτική σπάνια λαμβάνει υπ' όψιν την ανθρωπολογία), και οι συγκεκριμένες παραινήσεις που έφθαναν από την Σερβία οδήγησαν βήμα προς βήμα στον πόλεμο.

Οι συντηρητικοί ανώτεροι αξιωματικοί του γιουγκοσλαβικού στρατού, ως επί το πλείστον σερβικής εθνικότητας (ανάμεσα στους οποίους βρίσκονται και οι υποστηρικτές της παρανοϊκής ιδέας ότι «τα σύνορα της Σερβίας φθάνουν έως εκεί όπου ζουν Σέρβοι»), οδήγησαν σε επιλογές που δεν μπορούσαμε ούτε καν να διανοηθούμε, συντρίβοντας έτσι τις τελευταίες επάλξεις της αμοιβαίας εμπιστοσύνης.

Οι ναζί και κροατιστές ιδεολόγοι καταφεύγουν συνήθως στους παλιούς γεωγραφικούς χάρτες: έχω ήδη αναφέρει ότι αυτός είναι ένας από εκείνους τους χώρους όπου η γεωγραφία βρίσκεται αντιμέτωπη με την ιστορία.

Ο πόλεμος που βρίσκεται σε εξέλιξη πλήττει καίρια τα ευάλωτα σημεία του κροατικού έθνους. Προκαλεί μια απίστευτη ταραχή σε ολόκληρη την Γιουγκοσλαβία. Η ένοπλη επιχείρηση του ομοσπονδιακού στρατού στην Κροατία διαμελίζει πράγματι την γιουγκοσλαβική ομοσπονδία. Η εναλλασσόμενη ζωή πόλεμος ή ειρήνη καταστέλλει ή εκμηδενίζει τις άλλες επιλογές: δικτατορία ή δημοκρατία, τρόμος ή ελευθερία, ολοκληρωτισμός ή κράτος δικαίου.

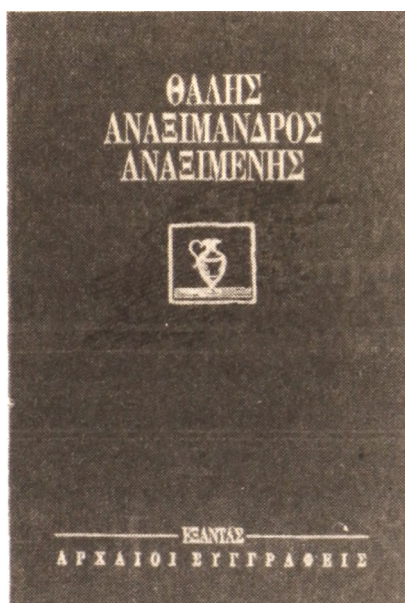
Κατ' αναλογία, οι ηθικές κατηγορίες διαδέχονται η μία την άλλη ή παραποιούνται: καλό και κακό, λογική και τρέλλα, εξιδανίκευση του εαυτού μας και «δαιμονοποίηση» του άλλου. Οι εκδηλώσεις μιας σύγχρονης πολιτικής κουλτούρας, που πρόσφατα εμφανίστηκαν στην Σλοβενία και την Κροατία, συνθλίβονται από το βάρος των εθνικών διαφεύσεων και των εξάρσεων του εθνικισμού. Οι συνθήκες του πολέμου και η αδιανόητη αλαζονεία του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς προσφέρουν, για να πούμε την αλήθεια, το άλλοθι για παρόμοιες συμπεριφορές.

Παρ' όλα αυτά η Γιουγκοσλαβία αξίζει μια καλύτερη μοίρα από την τωρινή, μια διαφορετική τύχη από την βαλκανοποίηση των Βαλκανίων, εφαρμοσμένη αυτή την φορά πάνω στην ίδια. □

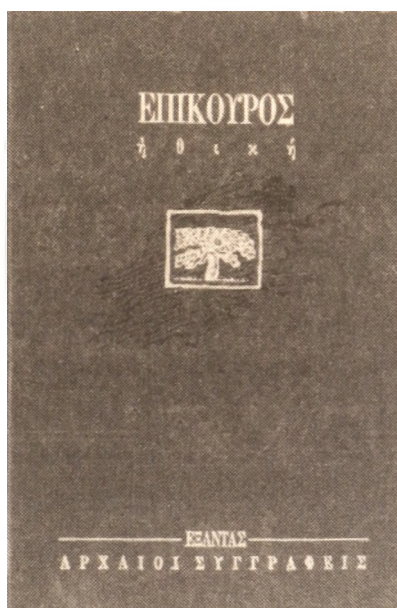
Μετάφραση από τα ιταλικά:
Σωτήρης Χρηστάκης

μόλις κυκλοφόρησαν

ΘΑΛΗΣ, ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΣ,
ΑΝΑΞΙΜΕΝΗΣ

ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ
ΗΘΙΚΗ

από τη νέα σειρά του ΕΞΑΝΤΑ
«ΑΡΧΑΙΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ»

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ■ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 ■ 10678 ΑΘΗΝΑ ■ ΤΗΛ. 3645133 FAX 3607878
ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ: ARS LONGA/NEMO ■ ΕΞΑΝΤΑΣ
ΜΕΔΟΥΣΑ ■ ΣΕΛΑΣ ■ ΤΕΚΜΗΡΙΟ ■ ΚΑΤΣΑΝΟΣ ■ ΚΡΙΤΙΚΗ ■ ΠΟΛΥΤΥΠΟ ■ ΛΗΘΗ

ΕΚΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ

ΑΥΤΗ Η ΕΚΚΛΗΣΗ απευθύνεται στους φίλους Ευρωπαίους και στους λαούς καλής θελήσεως, από ανεξάρτητους πολίτες της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Οι ιδέες της έχουν συζητηθεί από άτομα, ειρηνιστικές ομάδες και κινήματα πολιτών στο Βελιγράδι, το Ζάγκρεμπ, την Λιουμπλιάνα, το Σεράγιεβο, τα Σκόπια, το Τίτογκραντ, το Νόβι-Σαντ, την Πριστίνα και πολλές άλλες γιουγκοσλαβικές περιοχές, αλλά επίσης και σε συναντήσεις που έγιναν στην Βουδαπέστη, το Βερολίνο, το Παρίσι, την Γενεύη, την Μπρατισλάβα... Η έκκληση στηρίζεται σε ένα σχέδιο κειμένου της Σόνια Λιχτ και της Μαρίας Κάλντορ της *Helsinki Citizens' Assembly*. Η τελική επεξεργασία είναι του *Rastko Močnik*. Απευθύνουμε την έκκληση σε όποιον αισθάνεται ότι η ειρήνη είναι αναγκαία αλλά όχι ικανή συνθήκη για την λύση της γιουγκοσλαβικής κρίσης, και τον καλούμε θερμά να την συνυπογράψει.

Η ΕΥΡΩΠΗ γίνεται πάλι μία ήπειρος βίας. Ένας μεγάλος πόλεμος απλώνεται στα Βαλκάνια. Χιλιάδες άνθρωποι έχουν ήδη σκοτωθεί. Εκατοντάδες χιλιάδες αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους και να τραπούν σε φυγή. Πόλεις βομβαρδίζονται, νοσοκομεία, σχολεία, εκκλησίες, ιστορικά μνημεία καταστρέφονται.

ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ που υπήρχε η Γιουγκοσλαβία, ο πόλεμος γίνεται τρόπος ζωής. Εκατομμύρια άνθρωποι στην Κροατία ζουν κάτω από συνεχή απειλή, περνούν μέρες και νύχτες στα καταφύ-

για, πολλοί στερούνται των ειδών πρώτης ανάγκης, δεν έχουν νερό και τροφή, φάρμακα, υγειονομική περίθαλψη. Ο αντίκτυπος του πολέμου, σε περιοχές που βρίσκονται ακόμη μακριά από τις ένοπλες συγκρούσεις, είναι καταστρεπτικός. Εκεί, έχει επιβληθεί λογοκρισία, τα εθνικά μίσση βρίσκονται πίσω από κάθε μαζική επικοινωνία, η καχυποψία και η έλλειψη εμπιστοσύνης δηλητηριάζουν τις καθημερινές επαφές των ανθρώπων. Ο βιασμός της ανθρώπινης ζωής είναι άνευ προηγουμένου, ο εκχυδαϊσμός του δημοσίου λόγου, στον οποίον προτρέπουν τα υπό κυβερνητικό έλεγχο μέσα ενημέρωσης, είναι ταπεινωτικός. Οι λα-

Παραφράζοντας τον Γκάντι, «το
οφθαλμός αντί οφθαλμού μπορεί μίαν
ημέρα να τυφλώσει όλο τον κόσμο».
Ελπίζοντας σε καλύτερες ημέρες

Rastko Močnik

οί της Σερβίας, της Βοϊβοδίνας, του Κοσυφοπεδίου ζουν υπό καθεστώς τρόμου. Οι ειρηνιστές ακτιβιστές διώκονται, όπως άλλωστε και οι ηγέτες της αντιπολίτευσης· τα μέσα μαζικής ενημέρωσης εκστομίζουν βαριές απειλές και κατονομάζουν όσους αντιτίθενται στις милитарιστικές στρατηγικές της κυβέρνησης.

ΟΙ ΕΦΕΔΡΟΙ αρνούνται μαζικά να λάβουν μέρος στην σύγκρουση· κατά χιλιάδες κρύβονται από την στρατονομία η οποία κάνει επιδρομές στα σπίτια, στις σερβικές πόλεις και τα χωριά. Στους επιστρατευόμενους απαγορεύεται να φύγουν στο εξωτερικό. Παραστρατιωτικές και ημι-ιδιωτικές ένοπλες μονάδες έχουν δημιουργηθεί στην Κροατία, στην Βοσνία - Ερζεγοβί-

νη, στην Σερβία. Μέσα σε ατμόσφαιρα αδιάλλακτου εθνικισμού, και σε συνδυασμό με την κοινωνική στέρηση της πλειοψηφίας του πληθυσμού, ένοπλοι εξτρεμιστικοί πολιτικοί σχηματισμοί αποτελούν σοβαρή απειλή για την ομαλοποίηση μετά την επίσημη επίτευξη της κατάπαυσης του πυρός.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ στην Γιουγκοσλαβία είναι, βεβαίως, η τραγική συμπύκνωση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μετα-κομμουνιστικές κοινωνίες. Όμως αφορά την Ευρώπη στο σύνολό της: οι επιθέσεις εναντίων εκείνων που ζητούν άσυλο, εναντίον των μεταναστών στην Δυτική Ευρώπη, υποδηλώνουν ότι ο ρατσισμός, η ξενοφοβία και ο αδιάλλακτος εθνικισμός δεν είναι μόνον μετα-κομμουνιστικά φαινόμενα. Αυτός ο πόλεμος μας διδάσκει πόσο εύθραυστα είναι η ειρήνη και οι αξίες του πολίτη.

ΖΗΤΟΥΜΕ άμεση κατάπαυση του πυρός. Γνωρίζουμε όμως ότι η κατάπαυση του πυρός θα είναι προσωρινή και ότι για πολλούς λαούς και ομάδες, σε όλες τις Γιουγκοσλαβικές περιοχές, η ειρήνη μπορεί να είναι τόσο επικίνδυνη όσο και ο πόλεμος. Τόσα πολλά εγκλήματα έχουν γίνει, τόσο πολύ μίσος έχει εμποτίσει την σκέψη και την ψυχή των ανθρώπων. Η ευρωπαϊκή κοινωνία των πολιτών αντιλαμβάνεται τους κινδύνους της ειρήνης και πρέπει να εμποδίσει ενδεχόμενη μελλοντική εκδίκηση κατά αθώων ατόμων και ομάδων. Δεν θα υπάρχουν νικητές και ηττημένοι, αλλά όποιος αισθάνεται έτσι ή αλλιώς, θα είναι εξαιρετικά επικίνδυνος. Η διεθνής κοινότητα θα έπρεπε να ζητήσει επιτακτικά να διαλυθούν οι παραστρατιωτικές ένοπλες δυνάμεις και να πιέσει ώστε να αποκατασταθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι αξίες του πολίτη, τα οποία παραβιάζονται παντού στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Η λογοκρισία και ο περιορισμός της ελευθερίας της έκφρασης, οι διακρίσεις ως προς την εθνικότητα, τα πολιτικά και άλλα πιστεύω, τις οικογενειακές σχέσεις, το φύλο ή τις σεξουαλικές επιλογές, η κατάχρηση εξουσίας εκ μέρους της κυβέρνησης, υπήρχαν και πριν ξεσπάσει ο πόλεμος και ενδεχομένως να συγκαταλέγονται μεταξύ των αιτιών του. Όλα αυτά πρέπει να σταματήσουν αν θέλουμε να δώσουμε μία ευκαιρία στην ειρήνη.

ΣΑΣ ΚΑΛΟΥΜΕ:

- Να ζητήσετε από κυβερνήσεις και διακυβερνητικούς θεσμούς να απευθυνθούν στον απλό κόσμο και στις ομάδες που τάσσονται υπέρ της ειρήνης, και όχι μόνον στους πολιτικούς και τους στρατηγούς που έχουν κάποιο συμφέρον από τον πόλεμο.
- Να ζητήσετε από τις κυβερνήσεις να ανοίξουν τα σύνορα στον κόσμο που αρνείται να συμμετάσχει σ' αυτόν τον πόλεμο, και να συμπεριφερθούν στους πρόσφυγες με μεγαλοψυχία και ανθρώπινο ενδιαφέρον.
- Να πιέσετε τα μέσα ενημέρωσης να προβάλλουν τις ειρηνιστικές προσπάθειες των πολιτών, όσο περιθωριακές και αν φαίνονται αυτές· να μεταδίδουν επίσης τις ειδήσεις τις σχετικές με την κακομεταχείριση των ακτιβιστών ειρηνιστών και των διαφωνούντων.
- Να ζητήσετε από τις τοπικές αρχές να δώσουν ηθική και υλική υποστήριξη σε εκείνες τις τοπικές αρχές των Δημοκρατιών της πρώην Γιουγκοσλαβίας που έχουν υιοθετήσει ένα πρόγραμμα ειρήνης.
- Να καλέσετε την Εκκλησία, τα πανεπιστήμια, τα σχολεία, και άλλους κοινωνικούς θεσμούς να αναλάβουν ειρηνιστικές πρωτοβουλίες και να διαδώσουν το μήνυμα

των ειρηνιστικών προσπαθειών που γίνονται στην περιοχή της Γιουγκοσλαβίας.

ΣΑΣ ΚΑΛΟΥΜΕ επίσης:

- Να υποστηρίξετε και να προωθήσετε την επανασυνφιλίωση των ομάδων εργατών που προέρχονται από διαφορετικές περιοχές της Γιουγκοσλαβίας και έχουν μεταναστεύσει στις χώρες σας· ή απλώς να τους μιλήσετε και να τους βοηθήσετε να ξεπεράσουν την εντονότατη ψυχολογική κρίση στην οποία βρίσκονται· να επικοινωνήσετε με όσους διαμορφώνουν γνώμη μεταξύ των πολυάριθμων ομάδων μεταναστών, να τους βοηθήσετε να έχουν αμερόληπτη πληροφόρηση και να ενθαρρύνετε τις ειρηνιστικές τους προσπάθειες.
- Υποστηρίξτε ηθικά και υλικά τον ελεύθερο τύπο σε όλες τις Δημοκρατίες· ιδιαίτερα υποστηρίξτε την ανεξάρτητη τηλεόραση YUTEL, που είναι πηγή αμερόληπτης πληροφόρησης για εκατομμύρια θεατών.
- Καλέστε τις κυβερνήσεις της Σερβίας και της Κροατίας να επιτρέψουν την μετάδοση του προγράμματος της YUTEL στις επικράτειές τους.
- Ζητήστε από την κυβέρνηση της Σερβίας να απελευθερώσει αμέσως τον NENAD CANAK, ακτιβιστή ειρηνιστή και πρόεδρο της Ένωσης Σοσιαλδημοκρατών της Βοϊβοδίνας / Γιουγκοσλαβίας, ο οποίος επιστρατεύθηκε διά της βίας ενώ διοργάνωνε ειρηνιστική διαδήλωση και διαμαρτυρία οργανισμένων εφέδρων που επέστρεφαν από το μέτωπο· άλλοι ανώνυμοι διαφωνούντες θα έπρεπε επίσης να απελευθερωθούν.
- Υποστηρίξτε την διάδοση των ποικίλων προτάσεων για την λύση της κρίσης οι οποίες προωθούνται από πολίτες και ομάδες, αλλά λογοκρίνονται από τις αρχές.
- Υποστηρίξτε τις πρωτοβουλίες αποστρατιωτικοποίησης τις οποίες προτείνουν πολλές ομάδες, κινήματα, και πολιτικά κόμματα παντού στην Γιουγκοσλαβική περιοχή.
- Υποστηρίξτε ή λάβετε μέρος στην Διάσκεψη Πολιτών για την Ειρήνη που θα οργανωθεί στις αρχές του 1992 από την Helsinki Citizens' Assembly.

Για περισσότερες πληροφορίες, υποδείξεις, υποστήριξη και συνεισφορά μπορείτε να απευθυνθείτε:

- Helsinki Citizens' Assembly, Γερμανία: fax 00 49 228 16 8635, τηλ. 00 49 228 16 3503, 00 49 30 34 47 083
- Süd-Ost Europa Kultur e.V.: fax 00 49 30 25 92 286, 00 49 30 21 34 584, τηλ. 00 49 30 21 34 583, fax 00 49 30 89 11 358
- Paris: Initiative Citoyens en Europe: fax 00 33 14 72 69 274, 00 49 33 14 32 56 640
- London: «Yufax», fax 00 44 71 40 41 075
- Ljubliana: fax 00 38 61 31 4486, τηλ. 00 38 61 31 1424

Άλλες διευθύνσεις στην περιοχή της Γιουγκοσλαβίας μπορείτε να λάβετε από τις παραπάνω διευθύνσεις.

Κροατία: Η σκανδαλώδης

Η νέα εκχειρία στην Γιουγκοσλαβία παραβιάστηκε —είχε κανείς αμφιβολία ότι έτσι θα συνέβαινε;— στο Όσιγιεκ, πόλη γειτονική του μαρτυρικού Βούκοβαρ. Η Σλαβονία έχει μεταβληθεί σε πεδίο ερειπίων. Κατά δεκάδες χιλιάδες οι κάτοικοί της την εγκαταλείπουν. Στην αδριατική ακτή —στο Ντουμπρόβνικ, το Ζάνταρ, το Σπλίτ— απελπισμένοι άνθρωποι προσπαθούν να εξασφαλίσουν μία θέση σε κάποιο από τα ελάχιστα πλοία που φθάνουν από την Ιταλία για να περισυλλέξουν τους πρόσφυγες. Στο μεταξύ η Κροατία κινδυνεύει και από εμφύλιο σπαραγμό, αφού οι ακροδεξιές ομάδες (περίπου 10.000 άνδρες) του Κροατικού Κόμματος Δικαιοσύνης (HSP) του κ. Πάραγκα απειλούν να στρέψουν τα πυρά τους εναντίον της κροατικής κυβέρνησης.

Η Διεθνής Αμνηστία με έκθεσή της καταγγέλλει ότι και τα δύο εμπόλεμα μέρη —Σέρβοι και Κροάτες— παραβιάζουν τα πιο στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα. Στην Κροατία εκτελούνται άμαχοι, τραυματίες, παιδιά, στρατιώτες, την στιγμή ακριβώς που παραδίδονται...

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, ανίκανη έως τώρα να παρέμβει ουσιαστικά. Αλλά, επίσης, ο κόσμος, η ευρωπαϊκή κοινή γνώμη, τι κάνουν; Σιωπούν. Ποιος Ευρωπαίος, Γάλλος, Ιταλός, ποιος Έλληνας είναι διατεθειμένος να πεθάνει για το Ντουμπρόβνικ;

Το Βούκοβαρ, το σύμβολο της κροατικής αντίστασης, έπεσε μετά από πολιορκία τριών μηνών. Η πόλη, ισοπεδωμένη, βρίσκεται από τις 18 Νοεμβρίου υπό τον έλεγχο της Σερβίας. Μία ουσιαστικά ανυπεράσπιστη πόλη, περίπου 40.000 κατοίκων, αποκομμένη από τον υπόλοιπο κόσμο, μπόρεσε επί 88 ημέρες να αποκρούσει τις επιθέσεις των Σέρβων αυτονομιστών και να αντέξει τους από ξηράς κι αέρος βομβαρδισμούς του σερβικού στρατού· αυτού του στρατού που αποκαλείται «ομοσπονδιακός» ενώ μόνον ομοσπονδιακός δεν είναι...

Εικόνες: η δραματική έξοδος των κατοίκων του Βούκοβαρ, η μεταφορά των τραυματιών, η ταπείνωση του ηττημένου στα πρόσωπα των Κροατών πολιτοφυλάκων καθώς παραδίδουν τα όπλα, οι δρόμοι γεμάτοι με νεκρούς —Κροάτες και Σέρβους.

Την τύχη του Βούκοβαρ θα έχουν, άραγε, το Ντουμπρόβνικ και το Σπλίτ; Στο ή-

δη πολιορκούμενο Ντουμπρόβνικ ο κλοιός στενεύει. Εκατοντάδες κάτοικοι του το εγκατέλειψαν και βρίσκονται σε προσφυγικούς καταυλισμούς στην απέναντι πλευρά της Αδριατικής, στο Μπρίντεζι. Η ιταλίδα υπουργός Μεταναστεύσεως Μαργκερίτα Μπόνιβερ δήλωσε ότι «η ατμόσφαιρα στην ιστορική πόλη θυμίζει το γκέτο της Βαρσοβίας το 1944»...

Το Σπλίτ, το μεγάλο λιμάνι της Κροατίας, βομβαρδίστηκε για πρώτη φορά την ημέρα ακριβώς της υπογραφής της 13ης συμφωνίας Σέρβων και Κροατών για την κατάπαυση του πυρός (15 Νοεμβρίου)... Τίποτα δεν εμποδίζει την ηγεσία του Βελιγράδιου να διαπραγματεύεται τους όρους μίας ακόμη εκχειρίας και την ίδια στιγμή να την παραβιάζει εξαπολύοντας «ομοσπονδιακούς» βομβαρδισμούς. Ας μην μας διαφεύγει ότι, μετά από κάθε μία από τις προηγούμενες δώδεκα εκχειρίες, ο «ομοσπον-

διακός» στρατός του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς άνοιγε νέα μέτωπα επιχειρήσεων στην Κροατία...

Η «διαχείριση» της μνήμης

Το δράμα της Κροατίας συνεχίζεται και επιτείνεται από την σκανδαλώδη διεθνή αδιαφορία. Ήδη Σέρβοι έποικοι εγκαθίστανται στην περιοχή του Βούκοβαρ. Και όμως δεν είναι λίγοι εκείνοι που βλέπουν στην αντίσταση των Κροατών ένα «επικίνδυνο φαινόμενο με φασιστικές προεκτάσεις». Δεν είναι λίγοι, επίσης, όσοι πιστεύουν ότι οι Κροάτες δεν δικαιούνται να ζήσουν στο δικό τους ανεξάρτητο κράτος. Γιατί; Πρώτον, διότι η ανεξάρτητη Κροατία (1941-1945) ήταν κράτος φασιστικό. Δεύτερον, διότι οι Ουστάσι —οι Κροάτες φασίστες— σφαγίασαν χιλιάδες Σέρβους. Πράγματι η Κροατία το 1941-45 ήταν φασιστικό κράτος και πράγματι οι Ουστάσι διέπραξαν φρικτά εγκλήματα κατά των Σέρβων και των Εβραίων (τους τελευταίους συνήθως τους ξεχνάμε).

Είναι όμως αυτά επιχειρήματα κατά της ανεξαρτησίας της Κροατίας; Αν ήταν έτσι, τότε η Γερμανία δεν θα έπρεπε να ενοποιηθεί ποτέ. Επειδή οι Ουστάσι έκαναν ό,τι έκαναν, νομιμοποιούνται τώρα οι Σέρβοι να εισβάλλουν και να καταστρέφουν την Κροατία; Η μνήμη της σφαγής των Ουστάσι δεν μπορεί να αποτελεί δικαιολογία για μία νέα σφαγή, για νέα εγκλήματα. Και όμως αυτό ακριβώς συμβαίνει. Οι αγριότητες επαναλαμβάνονται. Σ' αυτόν τον πόλεμο όλα επιτρέπονται.

Μία από τις διαστάσεις του δράματος είναι η σύγχυση σχετικά με το τι ακριβώς συμβαίνει στην διαλυόμενη χώρα του Τίτο. Ποτάμια δακρύων χύνονται για την αποσύνθεση της Γιουγκοσλαβίας. Ποιος όμως, κυρίως, ευθύνεται γι' αυτό; Ακόμη δεν θεωρείται αυτονόητο ότι την ευθύνη αυτή φέρει η Σερβία του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς. Όσο για τον πόλεμο στην Κροατία, αυτός συνήθως παρουσιάζεται απλώς και μόνον ως αιματηρή σύγκρουση δύο εθνικισμών. Σέρβοι εθνικιστές από την μία πλευρά, Κροάτες

ιδιαφορία

της Τέτας Παπαδοπούλου

εθνικιστές από την άλλη... Μα πώς είναι δυνατόν να έχουν αλλοιωθεί τόσο τα κριτήρια ώστε να μην είναι εύκολη η διάκριση ανάμεσα π.χ., σε επιτιθέμενους (Σέρβους) και αμυνόμενους (Κροάτες), σε θύματα και θύτες;

Ασφαλώς ο εθνικισμός είναι ένα από τα μεγάλα προβλήματα της μετακομμουνιστικής Ευρώπης και της διαλυόμενης Γιουγκοσλαβίας. Μόνο που δεν μπορούμε να χρησιμοποιούμε τον πήχυ του εθνικισμού για να εξομοιώνουμε τους θύτες με τα θύματα. Μια τέτοια στάση εκτός από απάνθρωπη είναι, επίσης, απλοϊκή.

Έθνη-υποκείμενα έθνη-αντικείμενα

Δεν φτάνει η φρίκη του Βούκοβαρ; Η Σερβία επιχειρεί σιγά σιγά, αλλά συστηματικά, να διαμελίζει την Κροατία. Τι άλλο πρέπει ακόμη να γίνει για να αφυπνισθεί επιτέλους η διεθνής κοινή γνώμη και οι διανοούμενοι, για να ευαισθητοποιηθούν τα μέ-

ΚΡΟΑΤΙΑ

Στα σερβοκροατικά:	HRVATSKA
Πληθυσμός (1988):	4.680.000
Έκταση:	56.540 τ.χλμ.
Πρωτεύουσα:	Ζάγκρεμπ
Θρησκεία:	Οι Κροάτες είναι Καθολικοί

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Κροάτες:	3.445.000
Σέρβοι:	532.000
Ούγγροι:	25.000
Σλοβένοι:	25.000
Γιουγκοσλάβοι:	379.000

(χωρίς άλλη
ένδειξη)

ΚΡΟΑΤΕΣ ΕΚΤΟΣ ΚΡΟΑΤΙΑΣ

Βοσνία-Ερζεγοβίνη:	758.000
Βοϊβοδίνα:	109.000
Σλοβενία:	56.000
Σερβία:	31.000

Τα στοιχεία αντλήσαμε από τον *Atlas des Peuples d' Europe Centrale*, εκδόσεις *La Découverte*, Paris, 1991.

ΤΟΥ PANCHO ΣΤΗΝ MONDE (22 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ)

σα ενημέρωσης, για να αντιδράσουν οι πολίτικοί, οι κυβερνήσεις και η περίφημη Ευρωπαϊκή Κοινότητα; Αλήθεια, τι άλλο περιμένει η Ευρώπη προκειμένου να αναγνωρίσει την ανεξαρτησία της Κροατίας; Να την ισοπεδώσει ο στρατός του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς απ' άκρου σ' άκρο;

Υπέρ των μικρών εθνών της Ευρώπης που ζητούν την ανεξαρτησία τους τάσσεται με ένα άρθρο παρέμβασης, το οποίο δημοσιεύθηκε στον *Nouvel Observateur*, ο Μίλαν Κούντερα.

«Με την φωνή του να μην ακούγεται, χωρίς οι άλλοι να το υπολογίζουν, ένα μικρό έθνος έχει την αίσθηση πως δεν είναι παρά ένα αντικείμενο. Η διαίρεση της Ευρώπης σε έθνη - υποκείμενα και έθνη - αντικείμενα είναι τόσο φυσική και αναπόφευκτη όσο είναι άδικη και απαράδεκτη (...) Η πορεία της χειραφέτησης των εθνών κατά τους 19ο και 20ο αιώνες έγινε δεκτή στον καιρό της με ενθουσιασμό από όλους όσους θα ονομάζαμε σήμερα προοδευτικούς. Ο καιρός όμως περνά και εκείνα τα έθνη που δεν μπόρεσαν να ολοκληρώσουν αυτήν την πορεία, την στιγμή —για να το πούμε κι έτσι— που την είχε προγραμματίσει η Ιστορία, βρίσκονται (χθες τα έθνη της Βαλτικής, σήμερα οι Κροάτες, οι Σλοβένοι) αιφνης σε μια στιγμή αβάσταχτα αναχρονιστική, εκτός εποχής, αν όχι αντιδραστική. Με μεγάλη τους έκπληξη ανακαλύπτουν ότι βρίσκονται στην θέση του κατηγορουμένου. Τους λένε: οι απόπειρές σας για χειραφέτηση και απόσχιση έρχονται σε αντίφαση με την ευρωπαϊκή θέληση για ολοκλήρωση και ενότητα»¹.

Κατά την άποψη του Μίλαν Κούντερα (στον οποίο θα ήταν αστείο να αποδώσει κανείς εθνικιστικές διαθέσεις) δεν υπάρχει αντίφαση ανάμεσα στην πορεία προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση και στην επιθυμία των μικρών εθνών να γίνουν ανεξάρτητα, να γίνουν «έθνη - υποκείμενα».

Χορεύοντας με τον Μιλόσεβιτς

Και στην Ελλάδα; Υπάρχει, και πώς εκφράζεται το ενδιαφέρον μας για όσα διαδραματίζονται στην Γιουγκοσλαβία; Μας έχει ευαισθητοποιήσει το δράμα της Κροατίας; Ας το πούμε χωρίς περιστροφές. Στην Ελλάδα εκείνο που μας ενδιαφέρει είναι με πόσα εισαγωγικά πρέπει να γράφεται η *Μακεδονία*, αν είναι καλύτερο να την βαφτίσουμε *Μακεδονία των Σκοπίων* ή απλώς *Σκόπια*.

Πού είναι οι ειρηνιστές και οι ειρηνόφιλοι; Τι στο καλό, τόσα Κινήματα Ειρήνης υπάρχουν εν Ελλάδι. Λες και τα έχει καταπιεί η γή. Πέρσι, στον πόλεμο του Κόλπου, η παρουσία τους ήταν αισθητή. Γιατί τώρα σιωπούν; Μήπως φταίει το γεγονός ότι οι επιτιθέμενοι δεν είναι οι «κακοί Αμερικανοί»; Άτυχη η Κροατία... Αμφιβάλλει κανείς για την εθνική ανακούφιση και τους πανελλήνιους πανηγυρισμούς στην περίπτωση που ο αξιότιμος κ. Μιλόσεβιτς αποφάσιζε να εισβάλλει και να καταλάβει την Μακεδονία; Ο πρόεδρος της Σερβίας είναι ο «άνθρωπός» μας, και για τα υπόλοιπα περίπου αδιαφορούμε. Η Κροατία είναι πολύ μακριά... □

1. Μίλαν Κούντερα, *Les "tribus" maudites*, *Nouvel Observateur*, 14-20 Νοεμβρίου 1991.

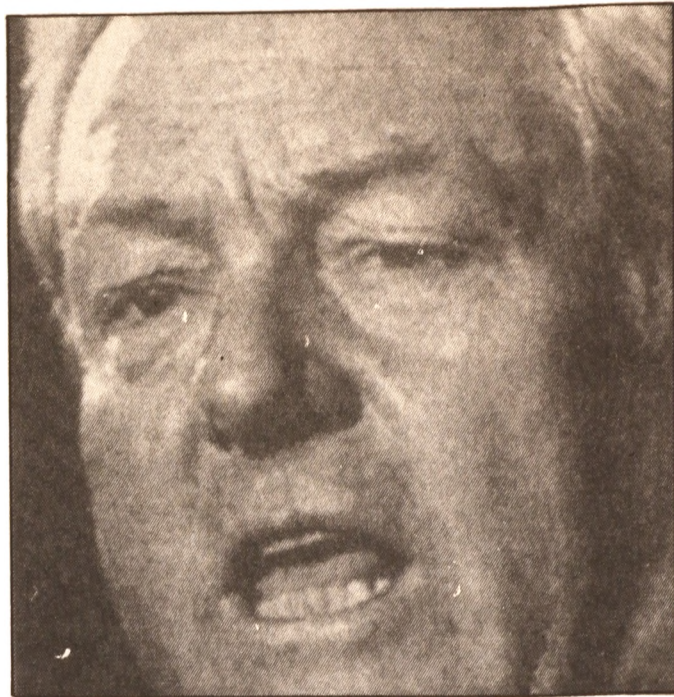
Το αυγό του φιδιού ξαναεπωάζε

**Ο ρατσισμός και η
ξενοφοβία απλώνονται
ραγδαία στην
Ευρώπη, διχάζουν την
ευρωπαϊκή κοινωνία
και αποκτούν
αποκρουστικές
διαστάσεις.**

- Στο Βέλγιο ο ακροδεξιός συνασπισμός Βλάαμς στην Φλάνδρα κέρδισε 12% περίπου των ψήφων στις πρόσφατες κοινοβουλευτικές εκλογές.
- Στην Αυστρία, το ακροδε-

ξιό κόμμα της «Ελευθερίας», που επέτυχε σημαντικά κέρδη πρόσφατα στις δημοτικές εκλογές, ανακοίνωσε την υποψηφιότητα της Χάικε Σμιτ, ετών 42, για το προεδρικό αξίωμα τον επόμενο Απρίλιο. Είναι η πρώτη φορά που παρεμβαίνει τρίτο κόμμα μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων, του Σοσιαλδημοκρατικού και του Συντηρητικού Λαϊκού, διεκδικώντας την προεδρία.

● Στην Γαλλία, ενώ η δημοτικότητα του Προέδρου Μιττεράν βρίσκεται στο ναδίρ της (28%) ο Ζαν - Μαρί Λε Πέν, αρχηγός του ακροδεξιού Εθνικού Μετώπου, δημοσιεύει «μανιφέστο» με 50 σημεία με αυστηρά μέτρα κατά των «μη Ευρωπαίων», πράγμα που ξεσήκωσε μεν θύελλα στην γαλλική

Λε Πεν: Ο αρχηγός του νεο-ναζιστικού Εθνικού Μετώπου της Γαλλίας. Ρατσισμός μέχρι το κόκκαλο.

σκηνή, αλλά δεν παύει να έχει απήχηση στην κοινή γνώμη εφόσον το 38% των Γάλλων εγκρίνει τις θέσεις του εναντίον των μεταναστών. Ο Λε Πεν ούτε λίγο ούτε πολύ προτείνει την υποχρεωτική «εξέταση» όσων επισκέπτονται την Γαλλία από τον τρίτο κόσμο για AIDS και την υποχρέωση καταβολής 100.000 γαλλικών φράγκων «εγγύησης». Οι μετανάστες θα στερούνται ίσως προσβάσεων στο κράτος κοινωνικής πρόνοιας, στην παιδεία, στην στέγαση, στην απασχόληση. Οι εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις ευνοούν τον Λε Πέν εφόσον ο πρόεδρος Μιττεράν φαίνεται να επανέρχεται σε εκλογικό σύστημα απλής αναλογικής, πράγμα που θα επιτρέψει στο Εθνικό Μέτωπο να αυξήσει την παρουσία του στην Εθνοσυνέλευση, όπου τώρα εκπροσωπείται με έναν μόνο βουλευτή.

Το χειρότερο είναι ότι ενόψει του κινδύνου του Εθνικού Μετώπου τα πολιτικά κόμματα, ιδιαίτερα τα συντηρητικά, ενσωματώνουν στον πολιτικό τους λόγο την «λογική» του Λε Πέν. Δεν είναι τυχαίο που ο Σιράκ, πρώην πρωθυπουργός και ηγέτης του γαλλικού κόμματος,

ομιλεί για μετανάστες που «θορυβούν και μυρίζουν».

● Στην Γερμανία οι οδυνές της ενοποίησης και τα τεράστια προβλήματα έχουν οδηγήσει σε βίαια εμφάνιση νεο-ναζιστικών συμμοριών που τρομοκρατούν και δολοφονούν «ξένους», Αφρικανούς και Ασιάτες κατά προτίμηση. Σε δάσος έξω από το Βερολίνο η Κου-Κλουξ-Κλαν επιδεικνύει φλεγόμενους σταυρούς αλλά Μισσισσιππή. Κάθε μέρα καινούριες ακρότητες και εγκλήματα έρχονται στο φως της δημοσιότητας. Οι νεκροί αυξάνουν. Η γερμανική κυβέρνηση ετοιμάζει τηλεοπτική εκστρατεία με σύνθημα «όχι βία». Η δημοκρατική Γερμανία δηλώνει σε δεκάδες πόλεις με σύνθημα ρατσισμός = φασισμός. Πάνω από 100.000 άτομα διαδηλώνουν στο Βερολίνο στην επέτειο του Ολοκαυτώματος. Ωστόσο, πολλοί Γερμανοί βλέπουν τους μετανάστες και πρόσφυγες σαν «απειλή».

Κάπου 400.000 πρόσφυγες, οι μισοί από τους οποίους από την Αν. Ευρώπη, εγκαταστάθηκαν φέτος στην χώρα. Το Χριστιανοδημοκρατικό κόμμα του Κολ ετοιμάζει «στρατόπεδα συλλογής» για 200.000 περί-

Η Χάικε Σμιτ (με το πουλί στο βάθος) υποψήφια για την προεδρία του ακροδεξιού κόμματος της «Ελευθερίας» της Αυστρίας.

κι στην Ευρώπη

του Κ. Βασιλείου

που πρόσφυγες και υποστηρίζοντας αυστηρότερους νόμους και ελέγχους κατά των «ξένων» κερδίζει στις δημοσκοπήσεις έναντι των αντιπάλων του.

★ ★ ★

Στα πραγματικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι δυτικές ευρωπαϊκές χώρες με την συνεχή μετανάστευση τόσο από τις χώρες του τρίτου κόσμου όσο και από τις χώρες της Αν. Ευρώπης, αναζητούνται πάλι αποδιοπομπαίοι τράγοι. Ο ρατσισμός, η ξενοφοβία, ο νεοφασισμός κάνουν και πάλι την εμφάνισή τους στην γηραιά ήπειρο εκμεταλλευόμενοι τα οξυμένα κοινωνικά προβλήματα και την αδυναμία των παραδοσιακών κομμάτων όχι μόνο να τα λύσουν αλλά και να πείσουν την κοινή γνώμη ότι οι λύσεις δεν μπορούν να αναζητηθούν στη σφαγή των χολασμένων της γης.

Είναι η σκοτεινή πλευρά της «πολιτισμένης» Ευρώπης που

Αφίσα του Σοσιαλιστικού Κόμματος της Γερμανίας με σύνθημα «Ανεκτικότητα — Ας μην αφήσουμε να σπάσουν και άλλα».

αφού μοίρασε αφειδώς υποσχέσεις προς όλους τους κατατρεγμένους προσπαθεί τώρα να θέσει φραγμούς και νέα τείχη. Μήπως το τείχος του Βερολίνου θα υψωθεί από την Δύση για να την προστατεύσει από το «μιάσμα»; □

Οικογένεια προσφύγων στο Έσσε της Γερμανίας βρίσκεται άσυλο σε εκκλησία.

Κ.Κ. Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ

Τελευταίος Α-σπασμός

Νίνα Τέμπλ: γεν. γραμ. του ΚΚ Μ. Βρετανίας: Τελευταίο αντίο στο «Κ». Στροφή στα κοινωνικά κινήματα.

Οι σύντροφοι του ΚΚ Μ. Βρετανίας θάβουν το σφυρί και το δρεπάνι. Στο 43ο και τελευταίο Συνέδριο εγκαταλείπεται το καταστατικό του κόμματος που καθοδηγήσει την ζωή των βρετανών κομμουνιστών για 70 χρόνια. Τα μέλη του ΚΚ από 56.000 το 1942 είναι λιγότερα από 5.000 σήμερα. Η σημερινή γεν. γραμματέας, Νίνα Τέμπλ, 35 ετών, με ειλικρίνεια ανέφερε ότι «πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η εποχή των ΚΚ έληξε. Το κόμμα μας δεν μπορεί να αναβιώσει στην βάση της νοσταλγίας των ιδεολογιών που έχουν χάσει την αξιοπιστία τους και των ρόδινων απόψεων για την πορεία της ιστορίας που εκπορεύονταν από την κορυφή. Μόνο μια τίμια αποτίμηση και μια ρήξη με τις αντιδημοκρατικές πρακτικές του παρελθόντος μπορεί να προωθήσει τις καλύτερες από τις παραδόσεις μας».

Η Τέμπλ ζήτησε επίσης συγγνώμη από όλους εκείνους που αγωνίστηκαν στις γραμμές του κόμματος αλλά περιθωριοποιήθηκαν και το εγκατέλειψαν διαπιστώνοντας την αδυναμία προσαρμογής του στα νέα δεδομένα.

Νέο Σχήμα

Ο νέος πολιτικός σχηματισμός που θα προκύψει από το Συνέδριο θα φέρει κατά πάσα πιθανότητα τον τίτλο *Δημοκρατική Αριστερά* με στόχο την σύναψη στενών σχέσεων με τα νέα κοινωνικά και οικολογικά κινήματα και να επηρεάσει την πολιτική συζήτηση στα φλέγοντα θέματα της ημερήσιας διάταξης της βρετανικής αριστεράς και ιδιαίτερα στον χώρο του Εργατικού Κόμματος. Ήδη, το περιοδικό *Marxism Today* που διηύθυνε ο Μάρτιν Τζέικς, έχει αφήσει εποχή κι έχει ρίξει αρκετούς σπόρους στον χώρο αυτό. Αλλά κι αυτό διήνυσε την πορεία του. Το πιο πετυχημένο μαρξιστικό περιοδικό στον δυτικό χώρο θα σταματήσει την έκδοσή του στα τέλη του έτους. Ο Τζέικς, τον οποίο φιλοξένησε το ANTI στο Συνέδριο για τις Ανατολικές Χώρες πέρυσι, πιστεύει πως και ο κύκλος αυτός έκλεισε.

Νέο ξεκίνημα, λοιπόν, σε μια Νέα Εποχή την οποία ανέλυσε με πολύ θάρρος, διεισδυτικότητα και τόλμη ένα περιοδικό που τυπικά ελεγχόταν από το ΚΚ.

Παραμένει συνάμα σαν απολίθωμα μιας άλλης εποχής η ομάδα των παλαιών κομμουνιστών (χάπου 1.400 μέλη) γύρω από την εφημερίδα *Morning Star*. Μόνο που ο Αυγερινός έπαψε πλέον να φωτίζει τον ερχομό μιας αισιόδοξης ημέρας.

Ν Ε Α Β Ι Β Λ Ι Α 1 9 9 1 Ε Ε Ν Η Λ Ο Γ Ο Τ Ε Χ Ν Ι Α

Τσουν-Τσαν Γε

ΤΡΙΛΟΓΙΑ • ΗΣΥΧΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΒΟΥΝΑ

Το χωριό στο βουνό Α'
(Μυθιστόρημα)

Τα απέραντα λιβάδια Β'
(Μυθιστόρημα)

Το μακρινό ταξίδι Γ'
(Μυθιστόρημα)

Μαξ Γκαλό

Μια δημόσια υπόθεση
(Μυθιστόρημα)

Κίνγκολεϊ Έιμς

Ο τυχερός Τζιμ
(Μυθιστόρημα)

Γιαν Κεφελέκ

Η γυναίκα κάτω από τον ορίζοντα
(Μυθιστόρημα)

Ντόρις Λέσινγκ

Το καλοκαίρι πριν από το σκοτάδι
(Μυθιστόρημα)

Ντ. Χ. Λώρενς

Η ράβδος του Ααρών
(Μυθιστόρημα)

Έλσα Μοράντε

Αραδέλι
(Μυθιστόρημα)

Στέφανο Μπένι

Ο μάγος Μπαόλ - Μια ήσυχη νύχτα
της δικτατορίας
(Μυθιστόρημα)

Έκτορ Μπανκιότι

Μόνο τα δάκρυα μετράνε
(Μυθιστόρημα)

Στεν Ναντόλνυ

Η ανακάλυψη της βραδύτητας
(Μυθιστόρημα)

Χάρολντ Πίντερ

Οι νάνοι
(Μυθιστόρημα)

Τζόναθαν Σουίφτ

Η μάχη των βιβλίων
(Μυθιστόρημα)

Ε.Μ. Φόρστερ

Εκεί όπου οι άγγελοι φοβούνται να διαβούν
(Μυθιστόρημα)

Στέφαν Χερμλίν

Λυκόφως
(Μυθιστόρημα)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Ν Ε Α Β Ι Β Λ Ι Α 1 9 9 1

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ - ΠΟΙΗΣΗ

Λ Ο Γ Ο Τ Ε Χ Ν Ι Α

Κυριάκος Αθανασιάδης

Δώδεκα

(Μυθιστόρημα)

Τάκης Ελευθεριάδης

Ο πετεινός ή Περί αντικειμένου

Γιώργος Κακουλίδης

Το σύνδρομο του Παρθένη

(Αφήγημα)

Ιωάννα Καρατσαφέρη

Έσδερ

(Μυθιστόρημα)

Γιώργος Κάτος

Ιστορίες της νύχτας

(Διηγήματα)

Τατιάνα Γκρίτον-Μιλλιέξ

Ονειρικά

(Διηγήματα)

*

Η Τρίπολη του Πόντου

Γιώργος Μιχαηλίδης

Τα φονικά

(Μυθιστόρημα)

Γιάννης Ξανθούλης

Το ροζ που δεν ξέχασα

(Μυθιστόρημα)

Βάνα Παπαθανασίου

Το σενάριο

(Μυθιστόρημα)

Μαρία Πολενάκη

Μη... είμαι ακόμα ζωντανή!

(Μυθιστόρημα)

Τάσος Ρούσσος

Ο τελευταίος της συντεχνίας

(Νουβέλα)

Γιώργος Σκούρτης

Το συμπόσιο της Σελήνης

(Νουβέλα)

*

Αυτά κι άλλα πολλά

Αντώνης Σουρούνης

Πάσχα στο χωριό

(Νουβέλα)

Ευγενία Φακίνου

Ζάχαρη στην άκρη

(Μυθιστόρημα)

Διονύσης Χαριτόπουλος

Εναντίον του Marlboro

(Μυθιστόρημα)

Α. Κ. Χριστοδούλου

Το αγκάδι ή Ο Παντελής Βλαστός

(Νουβέλα)

Π Ο Ι Η Σ Η

Δημήτρης Αλεξίου

Προς Ασωπίαν

Νάντια Βαλαβάνη

Τέλος εποχής

Γιώργος Μοράρης

Συναναστροφές της σιωπής

Νικόδημος (μοναχός)

Τα άπαντα της στιγμής

Δήμητρα Χ. Χριστοδούλου

Η προσευχή του αναιδούς

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Το κόστος της Ευρωπαϊκής Ολ

Στο Μάαστριχτ σε λίγες ημέρες η Δυτική Ευρώπη θα κληθεί να δώσει την «απάντησή» της στην Ανατολική. Η δεύτερη τόλμησε και έκανε τεράστια και πολλά βήματα προς τον εκσυγχρονισμό και την αλλαγή, και συνεχίζει να κάνει παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει σε αυτό το μεταβατικό στάδιο που διανύει. Η πρώτη θα τολμήσει και αυτή ή θα παραμείνει απλός θεατής των εξελίξεων που θα επιβάλουν οι ΗΠΑ;

Μάαστριχτ (Maastricht ή Maëstricht). Πόλη της Ολλανδίας, πρωτεύουσα του Λιμβούργου, παρά τω ποταμῷ Μεύση, κάτοικοι 94.900. Καθεδρικός ναός. Έτσι απλά περιγράφεται σε επίτομα λεξικά το Μάαστριχτ. Και όμως αυτή η ολλανδική πόλη, μία πόλη όπως εκατοντάδες άλλες της Ευρώπης, θα μείνει στην Ιστορία. Θα γίνει σημείο αναφοράς μιας μεγάλης επιτυχίας ή μιας μεγάλης αποτυχίας των κρατών - μελών της ΕΟΚ. Οι «12» σε λιγότερο από δύο εβδομάδες θα αποφασίσουν σε αυτήν την πόλη τι είδους Ευρώπη θέλουν. Οι πρώτες ενδείξεις θα διαφάνουν σε λίγα εικοσιτετράωρα όταν οι υπουργοί Εξωτερικών της ΕΟΚ θα συγκεντρωθούν στις Βρυξέλλες για την προετοιμασία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Κορυφής της Κοινότητας. Στις Βρυξέλλες οι υπουργοί Εξωτερικών θα δώσουν το «στίγμα» του τι θα επακολουθήσει στο Μάαστριχτ.

Στο μεταξύ «όλα παίζονται» και κανείς δεν μπορεί να πει με σιγουριά ποια θα είναι η νέα «Συνθήκη της Ρώμης» και τι θα προβλέπει, αν θα δρομολογηθούν οι εξελίξεις για την μετατροπή της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης σε θεσμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αν θα θεσμοθετηθεί μια κοινή εξωτερική πολιτική της ΕΟΚ ή αν οι «12» θα αποφασίσουν ότι στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση θα μπορούν να συμμετάσχουν όλα τα κράτη μέλη ή όχι και ειδικότερα στην γ' φάση της ένωσης αυτής.

Αν και όλα είναι ρευστά, πολλοί υποστηρίζουν ότι η «γαλλο-γερμανική» προσέγγιση θα πιέσει σε τέτοιο βαθμό τις καταστά-

σεις ώστε στο Μάαστριχτ να αποφασιστεί η μελλοντική μορφή της ΕΟΚ οριστικά και αμετάκλητα. Και μάλιστα ισχυρίζονται ότι οι δυνάμεις εκείνες που θέλουν να πάρει η ΕΟΚ μια μορφή ομοσπονδοποίησης θα πιέσουν τόσο πολύ ώστε αν χρειαστεί, να πραγματοποιηθεί και δεύτερο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής της ΕΟΚ, μέσα στον Δεκέμβριο.

Σε αυτό συνηγορεί και το γεγονός ότι το πρώτο εξάμηνο του 1992, την Προεδρία του Συμβουλίου των υπουργών της ΕΟΚ την αναλαμβάνει η Πορτογαλία και το δεύτερο εξάμηνο η Βρετανία. Έτσι, «ό,τι είναι να γίνει πρέπει να γίνει τώρα» γιατί η Πορτογαλία δεν μπορεί και η Βρετανία δεν θέλει να δώσει μια προχωρημένη μορφή ομοσπονδοποίησης της ΕΟΚ.

Στο μεταξύ, ο προεδρεύων του Συμβουλίου υπουργών Εξωτερικών Ολλανδός **Χανς Βαν Ντεν Μπρουκ**, υποστηρίζει ότι «η επιτυχία του Μάαστριχτ δεν είναι εξασφαλισμένη, αλλά έχουμε πλησιάσει πολύ» και διαπίστωσε ότι «αναμένεται πρόοδος αναφορικά με τον καθορισμό του ρόλου της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης, σε σχέση με την Πολιτική Ένωση και το ΝΑΤΟ». Η Ολλανδία κατ' επανάληψη προτείνει μία χαλαρή Πολιτική Ένωση της ΕΟΚ και μια προχωρημένη Νομισματική Ένωση, στην οποία θα συμμετάσχουν όσοι μπορούν. Οι έννοιες της συνοχής και της σύγκλισης, σχεδόν απουσιάζουν από το λεξιλόγιο της ολλανδικής Προεδρίας και ο Πρωθυπουργός της χώρας αυτής κ. **Νούμπερς** δήλωσε και στην Αθήνα τις προάλλες ότι το κόστος της συνοχής πρέπει να το πληρώσουν

και οι «12». Εκείνος εννοούσε και εννοεί ότι για την συνοχή θα πρέπει να πληρώσουν και οι φτωχές χώρες, αλλά η ελληνική κυβέρνηση έδωσε άλλη ερμηνεία στην δήλωσή του. Ότι δηλαδή θα πληρώσουν και οι πλούσιες χώρες.

Ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής **Ζ. Ντελὸρ** χαρακτηρίζει το ολλανδικό σχέδιο συνθήκης «**θεσμικό εμβολωματικό εγχείρημα**» και τονίζει ότι ούτε έχει νομική προσωπικότητα ούτε ξεκαθαρίζει πώς τοποθετούνται στην υπό διαμόρφωση Ευρωπαϊκή Ένωση τα Θεσμικά Όργανα της ΕΟΚ.

Αλλά οι αντιθέσεις δεν σταματούν εδώ. Κάθε άλλο μάλιστα. Για παράδειγμα το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το οποίο θα αναλάβει ευρύτερες αρμοδιότητες και εξουσίες με την Νέα Συνθήκη, απειλεί ότι δεν πρόκειται να την επικυρώσει αν δεν διασφαλίζεται η κοινωνική διάσταση της ΕΟΚ και μάλιστα για να ξεπεραστεί ο «σκόπελος» της **Βρετανίας** που αρνείται την διάσταση αυτή προτείνει όπως οι σχετικές αποφάσεις λαμβάνονται με πλειοψηφία και όχι με ομοφωνία.

Οι άμεσα εκλεγμένοι ευρωβουλευτές υποστηρίζουν ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο πρέπει να καθορίζει τα ουσιώδη θέματα κοινού ενδιαφέροντος που θα υποβάλλονται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προς έγκριση. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, λένε, πρέπει να διαθέτει από κοινού με τα κράτη - μέλη της ΕΟΚ δικαίωμα πρωτοβουλίας, το δε Συμβούλιο των υπουργών να αποφασίζει για την άσκηση εξωτερικής πολιτικής με ειδική

κλήρωσης

του Αλέκου Βυζάντιου

πλειοψηφία. Ίσως πρόκειται για την πιο εξισορροπητική πρόταση για την νέα ΕΟΚ, πρόταση όμως που δεν έχει μέχρι τώρα ενθουσιάσει ούτε την Βρετανία (που δεν μπορεί φυσικά να την αγνοήσει κανείς) ούτε την Ολλανδία που ασκεί την Προεδρία του Συμβουλίου των υπουργών.

Ισπανική παρέμβαση

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια των αντιθέσεων και των διαφωνιών, έρχεται να προστεθεί η φωνή του πρωθυπουργού της Ισπανίας Φ. Γκονζάλες. Η παρέμβασή του θυμίζει αρκετά την φωνή της πρώην πρωθυπουργού της Βρετανίας κ. Θάτσερ η οποία για χρόνια «μπλόκαρε» τις αποφάσεις της ΕΟΚ για να πιέσει τους εταίρους της να «δώσουν» περισσότερα στην χώρα της μέσω του Κοινοτικού Προϋπολογισμού. Η παρέμβαση Γκονζάλες χαρακτηρίζεται ως καθοριστικής σημασίας για την πορεία των διαπραγματεύσεων. Ο ισπανός πρωθυπουργός απαιτεί την δημιουργία ενός «Ταμείου Συνοχής» που θα διευκολύνει την οικονομική συνοχή των κρατών - μελών της ΕΟΚ. Το ΑΕΠ των Ισπανών είναι ίσο με το 77% του μέσου Κοινοτικού, ενώ του Λουξεμβούργου είναι 129% και της Γερμανίας 112%. Άρα, υποστηρίζει ο Γκονζάλες, χρειάζονται οικονομικές ενισχύσεις και μεταφορά πόρων από τις πλουσιότερες στις φτωχότερες χώρες. Η πρόταση Γκονζάλες είχε φυσικά απήχηση στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες της ΕΟΚ, όπως η Ιρλανδία με ΑΕΠ 67% του μέσου Κοινοτικού, και η Ελλάδα και η Πορτογαλία με 55%, αλλά η Γερμανία ζητεί και αυτή «μερίδιο από την πίττα», αφού η ενσωμάτωση της (πρώην) Ανατολικής Γερμανίας της έχει κοστίσει μέχρι τώρα τα διπλάσια από ό,τι είχε αρχικά υπολογιστεί.

Ποιος πληρώνει το κόστος;

Τίθεται λοιπόν ένα βασικό, βασικότατο θέμα.

Ποιος, πόσο και από πότε θα πληρώσει το κόστος της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Οι αρχηγοί κρατών - μελών και κυβερνήσεων της ΕΟΚ, οι υπουργοί Εξωτερικών, ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Επίτροποι, κοινοτικοί αξιωματούχοι, εμπειρογνώμονες και ειδικευμένοι στα κοινοτικά θα

συγκεντρωθούν σε λίγες ημέρες στο Μάαστριχτ για αυτόν κυρίως τον λόγο. Για να αποφασίσουν ποιος, πόσο και από πότε θα πληρώσει το κόστος της νέας ΕΟΚ. Θα αποφασίσουν αν χαράξουν τις κατευθύνσεις για την κατάρτιση ενός κοινοτικού προϋπολογισμού για τα επόμενα 5-6 χρόνια. Η Γερμανία και η Ισπανία θα τονίσουν ότι είναι καθαροί συνεισφορές στον κοινοτικό προϋπολογισμό και ότι αυτό δεν μπορεί να γίνεται επί σειρά ετών χωρίς αντίκρυσμα. Η Γαλλία θα ήθελε «να τα βρει» με την Γερμανία και να συμπαρασύρει τους υπόλοιπους εταίρους. Η Ιταλία έχει ξακαθαρίσει την θέση της χρόνια τώρα. Θα ήθελε η ΕΟΚ να έχει πάρει ήδη μία μορφή ομοσπονδοποίησης. Η Ολλανδία μοιάζει να λέει «ΕΟΚ και NATO το ίδιο συνδικάτο» με την καλή βέβαια έννοια. Όλοι όμως αναρωτιούνται ποιος θα πληρώσει. Η κοινή άμυνα και η εξωτερική πολιτική έχουν κόστος, όπως κόστος θα έχει και ο «κοινοτικός στρατός» που ονειρεύονται οι Μιττεράν και Κολ. Όσο για την Οικονομική και Νομισματική Ένωση και αυτή θα κοστίσει πολλά, αλλά για μερικούς περισσότερα από ό,τι για κάποιους άλλους.

Η γ' φάση της Ένωσης αυτής προβλέπει αυστηρότατους όρους και προϋποθέσεις ένταξης ενός κράτους - μέλους σε αυτήν. Με τα σημερινά δεδομένα στην γ' φάση (το 1997) θα μπορούν να ενταχθούν μόνον η Γερμανία, η Γαλλία, η Ολλανδία, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο. Ακόμη και η Ιταλία, η Βρετανία και η Ισπανία θα μείνουν «εκτός νυμφώνος» ενώ για την Ελλάδα, την Ιρλανδία και την Πορτογαλία, ούτε λόγος.

Οδεύει λοιπόν η ΕΟΚ προς μία «κλειστή λέσχη» ισχυρών κρατών; Πρόκειται για μία νέα φάση σχέσεων των κρατών που πρωτοεπέγραψαν την Συνθήκη της Ρώμης; Φαίνεται πως ναι, και ας το αρνούνται. Γιατί πώς θα μπορούσε η Ελλάδα για παράδειγμα να ενταχθεί στην γ' φάση όταν ο πληθωρισμός της θα πρέπει να περιοριστεί στο 2-2,5% και να μηδενιστεί σχεδόν το δημόσιο χρέος της;

Στο Μάαστριχτ θα αποφασιστεί ουσιαστικά και αυτό, και όπως αναφέραμε από την αρχή η πόλη αυτή θα μείνει στην Ιστορία ακριβώς γιατί εκεί θα ληφθούν οι μεγάλες αποφάσεις για το μέλλον της ΕΟΚ. □

Μόλις κυκλοφόρησε:

E. Nagel - J.R. Newman

Το Θεώρημα του Gödel

«Το Θεώρημα του Gödel είναι μία από τις σημαντικότερες κατακτήσεις του ανθρώπινου νου. Μαζί με τη Θεωρία της Σχετικότητας και την Αρχή της Απροσδιοριστίας αποτελούν τις πιο δημιουργικές θεωρητικές συνεισφορές του 20ου αιώνα. Πολλοί έχουν ακούσει κάτι τι γι' αυτό το θεώρημα που χαιρετίστηκε από τους ποιητές («Homage to Gödel», του Hans Magnus Enzensberger), τους μουσικούς («Δεύτερο κοντσέρτο για βιολί» του Hans Werner Henje) και τους συγγραφείς («The Emperor's New Mind» Roger Penrose), λίγοι όμως το έχουν διαβάσει λόγω των τεχνικών δυσκολιών που παρουσιάζει η απόδειξή του... η καλύτερη εκλαΐκευση που απαιτεί γνώσεις Δημοτικού είναι το έργο των Nagel & Newman».

Ray Moak Times Higher
Education Supplement
6 Σεπτεμβρίου 1991

«Λάτρεψα το βιβλίο των Nagel & Newman *Το Θεώρημα του Gödel*, το οποίο αποτέλεσε την έμπνευσή μου στη συγγραφή του βιβλίου μου».

Douglas Hofstadter
συγγραφέας του βιβλίου
Gödel, Escher, Bach

«Ο Gödel άλλαξε ολοκληρωτικά την κατεύθυνση των θετικών επιστημών».

Stan Ulam

Κεντρική διάθεση
ΕΚΔΟΣΕΙΣ τροχαλία Βιβλιοπωλείο
Γριβαίων 5 (πάροδος Σκουφά 64)
106 80 Αθήνα, Τηλ.: 3646426,
Fax: 3621932

Μονόδρομος η ανταγωνιστικό

Η πλήρης συμμετοχή της ελληνικής οικονομίας στο νομισματικό σύστημα που θα συνοδεύει και θα εξυπηρετεί την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά από το 1993 και ύστερα αποτελεί το προβαδίζον καθήκον της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής. Αν αυτή η συμμετοχή στους νέους κοινοτικούς νομισματικούς θεσμούς δεν πραγματοποιηθεί, τότε —υποστηρίζει η κυβέρνηση— θα μεταβληθούμε σε «βραδυπορούντα» εταίρο της Ε.Ο.Κ., με όσα αυτό συνεπάγεται. Ποια είναι αυτά που συνεπάγεται η καθυστέρηση της ευθυγράμμισής μας με τους ενιαίους κανόνες νομισματικής συμπεριφοράς δεν έχει, ωστόσο, διευκρινιστεί. Για την εκπλήρωση, εντούτοις, του ...ιστορικού αυτού καθήκοντος ακολουθείται οικονομική πολιτική που απομακρύνει αντί να δημιουργεί τις απαραίτητες προϋποθέσεις προσέγγισης του στόχου.

Η μείωση του πληθωρισμού ως τα μέσα επίπεδα των ποσοστών του κοινωνικού τιμάρθρου, ώστε η διακύμανση της δραχμής να μην ξεπερνά τα όρια που θα θέσει το ενιαίο —και σταθερό— «ευρωπαϊκό νόμισμα», αποτελεί την θεμελιώδη προϋπόθεση για συμμετοχή στο «σύστημα». Θεμελιώδη προϋπόθεση, επίσης, για την καταπολέμηση του πληθωρισμού, θεωρεί η κυβερνητική πολιτική την μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων.

Για να μειωθούν, όμως, τα ελλείμματα δεν υπάρχουν παρά δύο μόνον τρόποι: ή να συμπίεστούν οι δαπάνες του γενικού κρατικού προϋπολογισμού ως τα επίπεδα των κάθε πηγής εσόδων του, ή να αυξηθούν τα έσοδά του ως το ύψος των δαπανών του. Αλλά για να μειώσει το σημερινό κράτος τις πληρωμές του ως το ύψος των εισπράξεών του θα πρέπει να προβεί σε περιοχές που είναι αδύνατο να τις ανεχθεί η οικονομία και η κοινωνία. Πρέπει, λοιπόν, να αυξήσει τα έσοδά του. Για να το πετύχει, πρέπει να επιταχυνθεί και να διερευνηθεί η παραγωγική δραστηριότητα του τόπου ώστε να προσφέρεται μεγαλύτερο, κάθε χρόνο, για φορολόγηση, εθνικό εισόδημα.

Συντελείται το εντελώς αντίθετο: αντί να χρηματοδοτείται με θυσίες, από κάθε άλλη πλευρά, η επενδυτική επίδοση, αφαιρείται από τα διαθέσιμα της οικονομίας όλο και μεγαλύτερο ποσοστό κεφαλαίων που οφείλε να κατευθύνει στην ανάπτυξη, για να αντιμετωπιστούν τα ελλείμματα. Παράλληλα, μειώνεται το εισόδημα των μισθωτών, με

συνέπεια την συρρίκνωση της εγχώριας παραγωγής, αφού συρρικνώνεται η κατανάλωση.

Ταυτόχρονα, και για να συγκροτηθεί ο πληθωρισμός στο υποχρεωτικό από την Ο.Ν.Ε. (Οικονομική και Νομισματική Ένωση) ύψος, κρατιέται τεχνητά υπερτιμημένη η δραχμή, με αποτέλεσμα να ανακόπτονται και οι εξαγωγές.

Με αυτά τα δεδομένα της οικονομικής πρακτικής είναι φανερό ότι τα δημόσια οικονομικά δεν μπορούν, στο μέλλον, να περιμένουν κάλυψη των υποχρεώσεών τους από την αύξηση του εθνικού εισοδήματος. Μόνο από τον συνεχή υποβιβασμό του επιπέδου ζωής των εργαζομένων και την περιστολή των κεφαλαίων που κατευθύνονται στην ανάπτυξη, θα «ισοσκελίσουν» την διαχείρισή τους. Επιτρέπει, μήπως, αυτή η πρακτική ευοίωνες προοπτικές σε ό,τι αφορά την δημιουργία των απαραίτητων προϋποθέσεων για να μην μείνει η ελληνική οικονομία στο περιθώριο της προωθούμενης Ο.Ν.Ε.; Ασφαλώς όχι.

Είναι απαραίτητη εδώ, η διόρθωση μιας λαθεμένης, και γι' αυτό εξαιρετικά επικίνδυνης εντύπωσης σχετικά με την «αυτόματη» ευεργετική επίδραση που θα έχει σε όλους τους τομείς της εθνικής, οικονομικής και κοινωνικής ζωής η συμπίεση με τις προηγούμενες ευρωπαϊκές οικονομίες, στην ανάληψη των υποχρεώσεων που πηγάζουν από το κοινοτικό «κεκτημένο». Πιστεύουμε

ότι αρκεί, π.χ., να «συνεορτάσουμε» με τους άλλους έντεκα τα εγκαίνια της «ενιαίας αγοράς» την πρωτοχρονιά του 1993, για να αρχίσουν τα ελληνικά προϊόντα να ρέουν προς την «ευρωπαϊκή» αγορά, και τα ευρωπαϊκά κεφάλαια να ρέουν προς την ελληνική οικονομία, ώστε να φτηνίσουν τα πιο επιθυμητά βιομηχανικά αγαθά της εποχής, να δημιουργηθούν νέες, άφθονες θέσεις εργασίας, να λυθούν όσα κοινωνικά προβλήματα μένουν, για την ώρα, άλυτα. Πλάνη!

Ανταγωνιστικά προϊόντα

Η Ε.Ο.Κ. —και αυτό πρέπει να το συνειδητοποιήσουμε πλήρως— δεν είναι ούτε οικονομική, ούτε κοινωνική, ούτε αμυντική, ούτε πολιτιστική, ούτε περιβαλλοντολογική, ούτε οτιδήποτε άλλο, Κοινότητα. Είναι αποκλειστικά και μόνο κοινή εμπορική αγορά. Σ' αυτή την αγορά, λοιπόν, δεν επιτρέπεται να υπάρχουν κανενός είδους εμπόδια, προκειμένου να κυκλοφορούν ελεύθερα, εμπορεύματα, κεφάλαια, υπηρεσίες. Την ανάγκη μιας τέτοιας αγοράς την επέβαλε η δυνατότητα των προηγμένων παραγωγικών οικονομιών να διαθέτουν τα άφθονα εξαγωγίμα προϊόντα τους, ή να παράγουν στο οικονομικό έδαφος των άλλων κρατών - εταίρων, αν αυτή η παραγωγή «επί τόπου» είναι συμφερτικότερη από την προσφορά ετοιμών προϊόντων. Αλλά για να βρίσκουν αγοραστές τα προσφερόμενα αγαθά πρέπει να είναι ανταγωνιστικά σε τιμή ή σε ποιότητα.

ΙΤΑ της οικονομίας

του Κ. Τσαλόγλου

Αν δεν είναι, ΔΕΝ πουλιούνται. Η «αγορά» των τριακοσίων εβδομήντα εκατομμυρίων καταναλωτών, την οποία επικαλούμαστε όταν θέλουμε να εξάρουμε την οικονομική ωφέλεια από την ένταξή μας στην Ε.Ο.Κ., δεν είναι ανοιχτή σε **κ ά θ ε** προϊόν. Προσφέρεται μόνο για τα **α ν - τ α γ ω ν ι σ τ ι κ ά** προϊόντα! Και τα δικά μας προϊόντα ΔΕΝ είναι ανταγωνιστικά. Εξαιτίας αυτής της φοβερής υστέρησης στην εθνική παραγωγική μας επίδοση, το 1980 οι εξαγωγές μας προς την Ε.Ο.Κ. αντιπροσωπεύουν τα 66% των εισαγωγών μας από αυτήν, ενώ το 1990 το αντίστοιχο ποσοστό έπεσε στα 40%!!

Η χώρα μας, επομένως, για να συμβιώσει **ι σ ό τ ι μ α** με τους άλλους εταίρους της Ε.Ο.Κ., υποχρεούται να μετατρέψει στο συνομότερο δυνατό διάστημα, σε ανταγωνιστική την **υ π α ν ά π τ υ κ τ η** σε Ο.ΛΟΥΣ τους τομείς οικονομία. Ταυτόχρονα, θα αντιμετωπίζει από εθνικούς πόρους και με ΔΙΚΗ της ευθύνη και σχεδιασμούς όλες τις άλλες εθνικές υποχρεώσεις (δημόσια, οικονομικά, άμυνα, κοινωνική πρόνοια, περιβάλλον κ.λπ.). Τα έσοδα που αποκομίζουμε από τα κοινοτικά Ταμεία, ή κατευθύνονται για ενίσχυση ιδιωτικών εισοδημάτων, άρα για κατανάλωση, ή για εκτέλεση περιορισμένης έκτασης έργων υποδομής, τα οποία όμως δεν πειθαρχούν σε κανέναν συλλογικό αναπτυξιακό σχεδιασμό της Ε.Ο.Κ. Η χρησιμοποίησή τους επαφίεται στον **...πατριωτισμό των Ελλήνων**. Πολύ νωχελικό, όπως αποδεικνύεται από τα ως τώρα αποτελέσματα.

Τα κοινωνικά προβλήματα.

Οι κοινωνικές συνέπειες από την αδυναμία εκπλήρωσης του διπλού αυτού καθήκοντος ενδέχεται να αποδειχθούν πολύ βαρύτερες από τις οποιεσδήποτε περιοχές της καταναλωτικής μας ικανότητας. Η συνεχής υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας του τόπου η οποία εμποδίζει την παραγωγική απορρόφηση του προσφερόμενου εργατικού δυναμικού, οδηγεί, αναπόφευκτα, στην **κ ο ι ν ω ν ι κ ή** **π ε ρ ι θ ω ρ ι ο - π ο ί η σ η** των ανέργων.

Το πρόβλημα της ανεργίας επιτείνεται α-

πό την αθρόα είσοδο στην χώρα οικονομικών προσφύγων, ενώ στις δεκαετίες του '50 και του '60 την ανεργία την απορροφούσε η μετανάστευση, γι' αυτό και δεν δημιουργήθηκαν, τότε, κοινωνικές αναταραχές. Η σημειούμενη έξαρση της εγκληματικότητας, σε όλες της τις μορφές, είναι το αναπόφευκτο σύνδρομο της αποσύνθεσης, αντί της επιβαλλόμενης ανάπτυξης του, του πλουτοπαραγωγικού μηχανισμού της Ελλάδας. Διόλου παράξενο γιατί η **...ΕΛ.ΑΣ.**, η ελληνική αστυνομία, εμφανίζεται, και αυτή, υπανάπτυκτη στην καταστολή του εγκλήματος!

Η φιλελευθεροποίηση της οικονομίας, με την παράδοση στο ιδιωτικό κεφάλαιο της αναπτυξιακής ευθύνης, προβάλλεται ως πανάκεια για την λύση του εθνικού μας —όχι μόνον οικονομικού— προβλήματος. Ως τώρα, πάντως, η φιλελευθεροποίηση δεν έχει αποκτήσει κάποιο συγκεκριμένο περιεχόμενο. Μνημονεύονται ως βεβαιωτικά της αναμφισβήτητης αξίας της, όσα επιτεύχθηκαν στην Ισπανία και την Πορτογαλία. Αυθαίρετος παραλληλισμός.

Στην Ισπανία και την Πορτογαλία δεν σταμάτησε η οικονομική πρόοδος, παρά τις δύο πετρελαϊκές κρίσεις. Μέσα σ' αυτό το αναπτυξιακό και επενδυτικό κλίμα ανελήφθη και από τις δύο κυβερνήσεις η απαλλαγή του εθνικο-οικονομικού συστήματος των χωρών τους από τους σοσιαλιστικής έμπνευσης κρατικισμούς, οι οποίοι εμποδίζαν την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της παραγωγής. Με εμάς δεν συμβαίνει το ίδιο. Σ' εμάς, η επενδυτική απραξία κρατάει εδώ και δεκαεφτά χρόνια, με φυσικό επακόλουθο την καθίζηση της παραγωγής, την αδυναμία διαφοροποίησης και εκσυγχρονισμού των κλάδων της. Το προέχον, επομένως, για μας δεν είναι απλώς η αποκρατικοποίηση, αλλά η δημιουργία κλίματος (πολιτικού, νομικού, κοινωνικού) πρόσφορου για την παραγωγή νέων προϊόντων, εμπλουτισμένων με τα ανταγωνιστικά προσόντα που απαιτεί η ευρωπαϊκή και η διεθνής αγορά.

Αυτά δεν είναι φυσικά, έργα που θα τα αναλάβει η **...αγορά**. Αυτά, βαρύνουν την Πολιτεία, αλλά και την ίδια την κοινωνία. Δεν είναι ούτε εύκολα, ούτε αρεστά; Δυστυχώς δεν είναι. Αλλά αν δεν τα εκτελέσουμε, δεν θα μπορούμε, αργότερα, να βάλουμε

την φωνή ούτε στους «Μακεδόνες» των Σκοπίων! Θα μας λοιδωρούν και αυτοί.

Το ΔΝΤ και η ΕΟΚ

Πρώτο μέλημα της Πολιτείας είναι να βρει τρόπους να κλιμακώσει χρονικά την ετήσια επιβάρυνση από τα χρεωλύσια και τους τόκους τόσο του εξωτερικού, όσο και του εσωτερικού χρέους, για να περισσέψουν χρήματα για δημιουργία νέων θέσεων **π α ρ α γ ω γ ι κ ή**ς εργασίας, για διεύρυνση, δηλαδή, της παραγωγής. Η προσφυγή στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, γι' αυτό τον σκοπό, είναι απολύτως επιβεβλημένη. Δεν θα πάμε για δανεικά. Και οι υποχρεώσεις που θα συνοδεύσουν την αναδιαπραγμάτευση του εξωτερικού χρέους, καμιά παραπάνω θυσία στο βιωτικό επίπεδο του λαού δεν θα δικαιολογούν, πέρα από τις θυσίες που τώρα έχουν δρομολογηθεί.

Στην Ε.Ο.Κ., με την ευκαιρία της συνόδου κορυφής στο Μάαστριχτ, πρέπει, επίσης, να τεθεί το μέγα πρόβλημα του υπερβολικού βάρους των αμυντικών δαπανών που έχει φορτωθεί η χώρα εξαιτίας της τουρκικής επιθετικότητας.

Δεν είναι νοητό να αξιώνεται η ανάληψη εκ μέρους της ελληνικής οικονομίας όλων των υποχρεώσεων που θα πηγάζουν από την οικονομική και νομισματική ένωση, και όχι μόνο να αγνοείται από τις Βρυξέλλες το γεγονός ότι ξοδεύουμε πολλαπλάσια από τον μέσο όρο των «δώδεκα» για την άμυνά μας, αλλά, επιπλέον, οι «δώδεκα», προσπαθούν να μας πείσουν να μετάσχουμε στην **...χρηματοδότηση της Τουρκίας!** Για να την ελαφρύνουμε, προφανώς, από το βάρος των δικών της μεγάλων στρατιωτικών δαπανών!...

Με την συζήτηση στην Βουλή του προϋπολογισμού του προσεχούς έτους, θλιβερά αντι-αναπτυξιακού, όπως όλοι οι προηγούμενοι της τελευταίας δεκατετραετίας, προσφέρεται μια πολύ καλή ευκαιρία για την επισήμανση των κρισιμότερων πλευρών του οικονομικού και κοινωνικού μας προβλήματος.

Δεν απομένουν περιθώρια για να κατανοήσουμε ότι δεν μπορεί η εθνική οικονομία να στραγγαλίζεται για να χρησιμοποιείται το κράτος ως συλλέκτης κομματικών ψήφων. Αλλά ούτε και να επιχειρείται η επιβολή «θεραπευτικής αγωγής» με μηχανιστικές μεταφυτεύσεις προτύπων φιλελευθερισμού, που δεν ταιριάζουν στην εθνικο-οικονομική και κοινωνική μας περίπτωση. Όπως δεν είναι λύση κα η διαίωηση θεσμών κρατικιστικής νοοτροπίας, οι οποίοι αντιστρατεύονται την ανταγωνιστική ανάπτυξη, χωρίς καν να προωθούν την συλλογική συμπεριφορά της κοινωνίας. Αν γι' αυτά έχουν κάποια θετική πρόταση να κάνουν οι κοινοβουλευτικοί εκπρόσωποι του λαού, ας πάρουν τον λόγο. Αν, ουχι... □

Ατολμία και Προχειρότητα

Κατατίθεται σήμερα στην Βουλή ο Κρατικός Προϋπολογισμός για το 1992, ένας προϋπολογισμός που για πρώτη φορά διέρρευσε δύο ημέρες πριν να κατατεθεί, πιστοποιώντας για ακόμα μία φορά την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η δημόσια διοίκηση. Ο Προϋπολογισμός του '92 είναι χωρίς εκπλήξεις όχι μόνο γιατί οι στόχοι και οι επιδιώξεις του έγιναν γνωστοί εκ των προτέρων, αλλά και γιατί «βαδίζει την πεπατημένη».

Διαβάζοντάς τον σε κανέναν δεν θα μένει αμφιβολία ότι η κυβέρνηση δεν αναζήτησε σε βάθος την λύση των οικονομικών προβλημάτων της χώρας, αλλά κατέφυγε στην γνωστή μέθοδο της συγκέντρωσης κεφαλαίων από τις λιγότερο ευνοούμενες μάζες του οικονομικά ενεργού πληθυσμού.

Οι αυξήσεις στα τιμολόγια των Δημοσίων Οργανισμών είναι «προ των πυλών». Το εισόδημα των εργαζομένων θα υποστεί νέα αφαιμάξη από αυξήσεις της ΔΕΗ, του ΟΤΕ, της ΕΥΔΑΠ, της Ο.Α., των κομίστρων σε τραίνα, πλοία και λεωφορεία, ενώ παράλληλα θα αυξηθούν οι δαπάνες για την υγεία και την κοινωνική ασφάλιση. Και ίσως —ίσως λέμε— ο προϋπολογισμός να αποκκλίνει από τους στόχους του από το πρώτο κιόλας εξάμηνο, και έτσι να γνωρίσουμε και νέες αφαιμάξεις.

Όχι. Ο προϋπολογισμός είναι χωρίς εκπλήξεις.

Η ΝΔ είναι συνεπέστατη σε ό,τι αφορά τους στόχους της οικονομικής της πολιτικής...

Κατατίθεται σήμερα στην Βουλή ο κρατικός προϋπολογισμός για το 1992, ένας προϋπολογισμός προχειρότητας και συγκεκριμένης ιδεολογικής κατεύθυνσης, αφού πρώτα απ' όλα προβλέπει την πραγματική μείωση των δαπανών για την Υγεία, Πρόνοια και Κοινωνική Ασφάλιση και ταυτόχρονα την αύξηση των επιβαρύνσεων των μισθωτών και των συνταξιούχων.

Ταυτόχρονα είναι και άτολμος γιατί δεν προβλέπει την διόρθωση των λαθών του περυσινού προϋπολογισμού.

Συγκεκριμένα: προβλέπει αύξηση των εσόδων του δημοσίου κατά 26%, δηλαδή 963 δισ. δρχ. παραπάνω από το 1991. Το ποσόν αυτό αναμένεται να προέλθει από άμεσους φόρους 370 δισ. δρχ. και από έμμεσους 593 δισ. δρχ.

Χαρακτηριστικό δείγμα της συγκεκριμένης ιδεολογικής κατεύθυνσης και της ατολμίας είναι το γεγονός ότι ο προϋπολογισμός προβλέπει άντληση μόνον 310 δισ. δρχ. α-

πό φοροδιαφυγή. Το υπουργείο οικονομικών παραδέχεται ότι έστω και αν επιτευχθεί ο στόχος αυτός, μόνον το 20% της φοροδιαφυγής θα έχει συλληφθεί.

Σημειώνεται εξάλλου ότι στον προϋπολογισμό περιλαμβάνονται όλα αυτά τα ποσά που δεν εισπράχθησαν το 1991, από κτηματικά ομόλογα, αποκρατικοποιήσεις, φορολογικά αγροτών κ.λπ., τα οποία βέβαια είναι αμφίβολο αν εισπραχθούν και του χρόνου: ειδικά τα έσοδα από τις αποκρατικοποιήσεις.

«Διαβάζοντας» εξάλλου τον προϋπολογισμό είναι εύκολο να αντιληφθεί κανείς ότι μέσα στον επόμενο χρόνο θα υπάρξει ένα «μπαράζ» αυξήσεων των τιμολογίων του δημοσίου, που θα επηρεάσουν αρνητικά το εισόδημα των εργαζομένων. Τα τιμολόγια της ΔΕΗ, του ΟΤΕ, της ΕΥΔΑΠ, του ΟΣΕ, της ΟΑ, των ΕΛΤΑ κ.λπ. θα αυξηθούν ως μέσον αύξησης των εσόδων τους και για την κάλυψη των μισθών που θα καταβάλλονται σε αυτούς που θα προσληφθούν.

Ακόμη ο προϋπολογισμός προβλέπει την άντληση εσόδων από την φορολόγηση εκείνων που έχουν έσοδα από 4, 5 έως 9 εκατομμύρια δραχμές, γεγονός που σύμφωνα με τις παραγωγικές τάξεις, θα πλήξει την «ραχοκοκκαλιά» των ελεύθερων κυρίως επαγγελματιών. Παράλληλα, δεν είναι άσχετο το γεγονός ότι επαναφέρεται η προσωποκράτηση για χρέη προς το δημόσιο.

Θα περίμενε κανείς ότι μετά από όλα αυτά που αναφέρονται στον προϋπολογισμό, το έλλειμμα του δημοσίου θα μειωνόταν επιτέλους. Και όμως το έλλειμμα θα προσεγγίσει τα 2.500 δισ. δρχ., έστω και αν επιτευχθούν όλοι οι στόχοι του προϋπολογισμού. Η μείωση του ελλείμματος προβλέπεται παρά τον εισπρακτικό χαρακτήρα του προϋπολογισμού να ισούται με 2.450 δισ. δρχ. δηλαδή 50 δισ. δρχ. μόνον λιγότερο από πέρσι.

Και αυτό παρά το γεγονός ότι οι δαπάνες του δημοσίου θα αυξηθούν μόνον κατά 10%.

Θυμηθείτε πόσες φορές έχει ακουστεί από κυβερνητικά χείλη η φράση «αν δεν μειωθούν τα ελλείμματα έχουμε αποτύχει».

Ο προϋπολογισμός αυτός αν δεν υποστεί μέσα στην Βουλή ουσιαστικές τροποποιήσεις θα οδηγήσει την χώρα σε βαθύτερη οικονομική κρίση.

Μετά απ' όλα αυτά προκύπτει και το εύλογο ερώτημα: πώς αυτός ο προϋπολογισμός, που δεν αποβλέπει στην εκτεταμένη σύλληψη της φοροδιαφυγής ούτε και σε διορθωτικές κινήσεις που απαιτούνταν λόγω των παραλείψεων του περυσινού προϋπολογισμού, έγινε δεκτός από την ΕΟΚ, η οποία και θα καταβάλει σε 2 - 3 μήνες την β' δόση του περιβόητου πια δανείου;

Γιατί, εκτός βέβαια του κ. Παλαιοκράσα, δεν υπάρχει άλλος που να μην θεωρεί τον προϋπολογισμό «εισπρακτικού χαρακτήρα», «φορομπηχτικό», «άτολμο», κ.λπ., κ.λπ.

Και ένα τελευταίο. Μήπως για να μην συζητηθεί σε έκταση ο προϋπολογισμός, άρχισε η συζήτηση για το νέο(;) φορολογικό καθεστώς, που θα ισχύσει μετά 2 χρόνια; Λέμε, μήπως...

Α.Β.

Η ανακύκλωση δεν είναι εδώ

«NON ANAKYKΛΩΣΗ» για την Ελλάδα, παρά τις σαφείς οδηγίες της ΕΟΚ. Ή ποια μπορεί να είναι η σχέση μιας κυβερνητικής αναδόμησης, με μια Κοινοτική οδηγία και τις κορεσμένες χωματερές:

της Άννας Χατζηγιαννάκη

Αυτόν τον Μάρτιο, αναμένεται να ψηφιστεί οδηγία της ΕΟΚ, που αφορά σε συσκευασίες «φιλικές στο περιβάλλον». Ήδη, από 1ης Δεκεμβρίου τρέχοντος, η Γερμανία θα επιστρέφει στους εξαγωγείς όσα προϊόντα της στέλνουν με συσκευασία που δεν είναι φιλική προς το περιβάλλον. Όσο για την Κοινοτική οδηγία, που θα απαιτεί σταδιακή ευθυγράμμιση των χωρών μελών με τις «οικολογικές συσκευασίες» των προϊόντων, θα ισχύει από την μέρα που θα καταχωρηθεί στην επίσημη εφημερίδα της Κοινότητας. Με δυο λόγια, εμείς, ως χώρα, θα πρέπει μέσα σε 6 μήνες έως ένα χρόνο από τον Μάρτιο του '92, να έχουμε οργανωθεί έτσι, που να είναι δυνατή η ανακύκλωση τουλάχιστον του χαρτιού, για την παραγωγή συσκευασιών. Αλλιώς, θα βρεθούμε πάλι στο σκαμνί του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου.

Δεν είναι «παραξενιά» των εταίρων μας η άρον - άρον ευθυγράμμιση με την εν λόγω Κοινοτική οδηγία. Η αντικατάσταση του πλαστικού και του μετάλλου στις συσκευασίες με χαρτί που ανακυκλώνεται και με γυάλινα μπουκάλια που επιστρέφονται και ξαναχρησιμοποιούνται, είναι ανάγκη επείγουσα για την ισορροπία του περιβάλλοντος στην Ευρώπη. Ήδη, μόνο στην χώρα μας, το πρόβλημα με τις κορεσμένες χωματερές έφτασε πέρα από τα ανεκτά όρια: εκτός από τις 5.000 χωματερές σε όλη την Ελλάδα, στις οποίες δεν τηρούνται οι όροι υγειονομικής ταφής, έχουμε και τους κινδύνους πρόκλησης πυρκαγιών από το κάψιμο των κουπιδιών και την ανάφλεξη του διαερίου υπό προχωρημένη σήψη —βλέπε πυρκαγιά πα Άνω Λιόσια το περασμένο καλοκαίρι. Ήδη, όμως μας πληροφόρησε ο κ. Θ. Πατακωνσταντίνου, μέλος της Ομάδας Κοινοβουλευτικής στήριξης των Οικολόγων - Εναλλακτικών, έχουν γίνει δύο ερωτήσεις στην Βουλή —η τελευταία περιμένει απάν-

τηση αύριο - μεθαύριο— για ποιο λόγο δεν προχωράει η ίδρυση Ελληνικής Εταιρείας Ανακύκλωσης.

Διότι, δεν αρκεί να βρουν τρόπο οι εξαγωγείς να αντικαταστήσουν την συσκευασία των προϊόντων που στέλνουν έξω με «φιλική προς το περιβάλλον». Πρέπει να δημιουργηθεί ο επίσημος φορέας που θα συντονίζει την συλλογή, μεταφορά και επεξεργασία τουλάχιστον του χαρτιού και του μετάλλου για να υλοποιηθεί η ανακύκλωση που επιβάλλει η ΕΟΚ.

Εδώ αρχίζουν τα παράξενα. Επειδή ο πρώην υπουργός ΠΕΧΩΔΕ κ. Στέφανος Μάνος, ετοίμασε —μόνος του μάλιστα— νομοσχέδιο για την ανακύκλωση, στο οποίο προβλέπονται τα πάντα: μέχρι και το τέλος που θα πληρώνει ο καταναλωτής — 2 έως 5 δρχ. και μέχρι 100 δρχ. για μεγάλες συσκευασίες. Ένα τέλος ακόμη; Τέλος πάντων, αυτό τουλάχιστον θα είναι χρήσιμο. Όμως, το εν λόγω νομοσχέδιο, έπεσε πάνω στην τελευταία κυβερνητική αναδόμηση, στην οποία ο κ. Μάνος από υπουργός ΠΕΧΩΔΕ έμεινε απλός βουλευτής. Έπαψε δηλαδή εν μια νυκτί να έχει το δικαίωμα να καταθέσει στην Βουλή νομοσχέδιο, οπότε το κατέθεσε τον περασμένο Αύγουστο, σαν πρόταση νόμου. Εδώ είναι και η ένσταση των Οικολόγων Εναλλακτικών. Μια πρόταση νόμου μπορεί να περιμένει «στην ουρά» για να συζητηθεί μέχρι και τρία χρόνια, ενώ το νομοσχέδιο θα περνούσε πολύ πιο γρήγορα.

Στο μεταξύ, η ΕΟΚ την οποίαν ουδόλως αφορούν οι κυβερνητικοί ανασχηματισμοί και οι συνέπειές τους στις χώρες - μέλη, προχωράει ολοταχώς στην ψήφιση της οδηγίας. Θεωρητικά, θα πρέπει μέχρι τον Σεπτέμβριο του '92 ή το αργότερο τον Μάρτιο του '93, η Ελλάδα να διαθέτει ως χώρα και ως μέλος της ΕΟΚ όλη την απαιτούμενη για την ανακύκλωση υποδομή. Για να συμβεί

αυτό, πρέπει να περάσει από την Βουλή η πρόταση νόμου, η οποία σύμφωνα με τους κανονισμούς, είναι πιθανόν ότι θα κοιμάται στην «αίθουσα αναμονής» λόγω σχετικών κανονισμών μέχρι το 1995.

Όχι, δεν πρόκειται για θέατρο του παραλόγου. Είναι μια απλή μικρή ιστορία καθημερινής τρέλλας, που ξεκινάει από το Σχιστό και την καθίζηση του εδάφους στις χωματερές, περνάει μέσα από την Βουλή, και φθάνει μέχρι τις Βρυξέλλες. Τόσο απλά... □

**ΣΕ ΛΙΓΟ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΖΗΣΗ**

**ΒΑΓΓΕΛΗ ΣΑΚΚΑΤΟΥ
ΠΛΗΣΙΑΖΟΝΤΑΣ
ΠΡΟΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ
ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ ΜΑΣ
(ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ
ΜΙΑΣ ΕΠΟΧΗΣ)**

Δοκίμιο

**Γραμμένο την χρονιά του
Όργουελ, το 1984, με
μορφή ημερολογίου, σε
μια κλινική στα πλαίσια
μιας κούρας για την
καρδιά. Είναι χρονικό της
μετανάστευσης και
χρονικό της εποχής μας
με όλα τα προβλήματα
της, το κοινωνικό, της
ειρήνης και του πολέμου,
το οικολογικό και γενικά
το μέλλον του ανθρώπου
πάνω σε αυτόν τον
πλανήτη.**

Σχήμα 8ο, σελίδες 320.

Όταν τα τείχη παραμένουν

Στο προηγούμενο τεύχος δημοσιεύσαμε το πρώτο μέρος ενός κειμένου για την σημερινή κοινωνική πραγματικότητα, στην ενοποιημένη πλέον Γερμανία —με έμφαση στα θέματα της οικονομικής/κοινωνικής ανασφάλειας και της παθητικοποίησης του πολίτη. Στο σημερινό τεύχος εξετάζεται η κρίση ταυτότητας της σημερινής Γερμανίας σε συνάρτηση με την άνοδο της κεντροδεξιάς και τον αυξανόμενο ρατσισμό.

Στην διάρκεια της οκταήμερης παραμονής μου στην Α. Γερμανία μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση το γεγονός ότι πολλοί συνομιλητές μου χαρακτήρισαν τις σχέσεις μεταξύ Δυτικών και Ανατολικών Γερμανών ως σχέσεις *α π ο ι κ ι ο κ ρ α τ ώ ν π ρ ο ς υ π ο τ ε λ ε ί ς τ ο υ ς*.

Η κρίση ταυτότητας

Ένας από αυτούς, ο Μπερντ, μιλώντας μου για το γεγονός ότι ένα χρόνο μετά την ενοποίηση της Γερμανίας τα ξαδέλφια του από το Αμβούργο δεν τον έχουν ακόμη επισκεφθεί, ανέφερε χαρακτηριστικά: «Μπορεί το τείχος του Βερολίνου και τα σύνορα να πέσανε, όμως βαθιά μέσα σε κάθε Γερμανό έχει ορθωθεί ένα αλλιώτικο και πιο δυσκολοδιάβατο τείχος»...

Οι Ανατολικογερμανοί έχοντας αποβάλει με την θέλησή τους τον τίτλο του πολίτη της Σ.Δ.Γ. με μεγάλη δυσκολία μπορούν να θεωρήσουν τους εαυτούς τους ως ισότιμους με τους συμπατριώτες τους Δυτικούς. Η καθημερινή εξάλλου πραγματικότητα δεν τους επιτρέπει να το πιστέφουν αυτό. Σε κάθε θέση εργασίας, σε κάθε επιχείρηση ο Δυτικογερμανός θεωρείται *a priori* ως πλέον ειδικευμένος, πλέον ικανός, πλέον έμπειρος, πλέον παραγωγικός, με αποτέλεσμα να νομιμοποιείται ενάντια και στο ισχύον Γερμανικό Σύστημα μια πρωτοφανής άνιση μεταχείριση σε επίπεδο αποδοχών των εργαζομένων. Έτσι για την ίδια θέση εργασίας, στην ίδια επιχείρηση και με τα ίδια προσόντα ένας Ανατολικογερμανός μισθωτός αμοίβε-

ται, στην καλύτερη περίπτωση, με το 60% των αποδοχών του Δυτικογερμανού συναδέλφου του.

Όταν ρωτήσαμε τον *Ferdinand Heinz*, Βουλευτή του Φιλελεύθερου Κόμματος στην τοπική Βουλή της Δρέσδης, πώς αυτός και το κόμμα του αποδέχονταν την εφαρμογή ενός βάνουσα αντισυνταγματικού νόμου η απάντηση ήταν πράγματι εντυπωσιακή: το Φιλελεύθερο κόμμα και ο συνομιλητής μας πιστεύουν ότι «η αύξηση και η εξομοίωση των μισθών των νέων Γερμανών Πολιτών θα γίνεται παράλληλα με την αύξηση παραγωγικότητάς τους! Βέβαια η άνιση αυτή μεταχείριση των εργαζομένων της Αν. Γερμανίας αντίκειται στις αρχές ενός φιλελεύθερου κόμματος και του συντάγματος, αλλά οι συνθήκες απαιτούν την πολιτική αυτή. Πάντως το κόμμα επανεξετάζει την θέση του...».

Εκτός από τους άνισους μισθούς, υπάρχουν και τα κάθε είδους προνόμια για τους Δυτικογερμανούς (στελέχη διαφόρων επιχειρήσεων, ακόμη και δημοσίων υπηρεσιών) οι οποίοι πολλές φορές έχουν ασφαλισμένα και καλυμμένα από την επιχείρηση τα έξοδα ενοικίασης κατοικίας και ταξιδιών μια φορά την εβδομάδα στην «πατρίδα» για να περνούν τα Σαββατοκύριακα μαζί με την οικογένεια.

Μπροστά σ' αυτή την κατάσταση ο μέσος Ανατολικογερμανός νιώθει ως «ιθαγενής» στον ίδιο του τον τόπο. Μάταια βέβαια αγωνίζεται να προσεγγίσει τον πλούσιο τρόπο ζωής των συμπατριωτών του Δυτικογερμανών. Στην καλύτερη περίπτωση αναπαράγει μια καρικατούρα αυτού του τρόπου ζωής.

Χαρακτηριστική εικόνα στην Αν. Γερμανία ένα «*AUDI 100*» ή μια *BMW* «318 i» δίπλα σ' ένα σχεδόν ετοιμόρροπο, καταθλιπτικό σπίτι.

Οι συνθήκες ζωής του έχουν υποστεί μία τρομακτική αλλαγή, οι παλιές αξίες της κοινωνίας στην οποία ανήκε έχουν καταρρεύσει, ο κόσμος γύρω του αλλάζει με τρομακτική ταχύτητα και ο μέσος Ανατολικογερμανός αναρωτιέται μήπως ο ρόλος που του επιφυλάσσει η «μητέρα Γερμανία» είναι αυτός του ανειδίκευτου εργάτη ή του χαμηλόμισθου μισθωτού. Γνωρίζει εξάλλου ότι τώρα όλες οι σημαντικές αποφάσεις που αφορούν την τύχη του τόπου του παίρνονται είτε από την Κεντρική Εξουσία στην Βόννη, είτε από την Τοπική Εξουσία η οποία του

του Λεωνίδα Πεγιάδη

δίνει την εντύπωση ότι έχει «ξεπουληθεί» στους Δυτικογερμανούς και απλά υλοποιεί τις επιταγές τους. Σύμφωνα με την πλειοψηφία των συνομιλητών μου, από τα πολιτικά κόμματα τα μόνα τα οποία προβάλλουν τα προβλήματα της Αν. Γερμανίας στην Ομοσπονδιακή Βουλή είναι κατά πρώτο λόγο το Δημοκρατικό Σοσιαλιστικό Κόμμα (*PDS*) και κατά δεύτερο λόγο η συμμαχία του Νέου Φόρουμ (*Neus Forum - Bündnis 90 / Grühe*)...

Η άνοδος της ακροδεξιάς και η αύξηση των ρατσιστικών επιθέσεων

Από τα μέσα του Σεπτεμβρίου η Αν. Γερμανία, μαζί με την υπόλοιπη χώρα, έχει γίνει τόπος εκδήλωσης συνεχών επιθέσεων κατά ξένων. Οι επιτιθέμενοι στην πλειοψηφία τους είναι νέοι ηλικίας 15 - 18 ετών με ξυρισμένα κεφάλια, (δερμάτινα μαύρα μπουφάν, μπότες, και ένα μαχαίρι συνήθως στην τσέπη). Φοράνε μπλούζες με εθνικιστικά συνθήματα, όπως για παράδειγμα «Είμαι περήφανος που είμαι Γερμανός», τα Σαββατοκύριακα φτιάχνουν ομάδες από 10 - 16 άτομα και επιδίδονται σε κάθε είδους εθνικιστική - ρατσιστική εκδήλωση η οποία βασικά συνίσταται σε επιθέσεις κατά ξένων που εργάζονται στην Α. Γερμανία ή είναι πρόσφυγες της Ανατολικής Ευρώπης. Η Δρέσδη έχει γίνει το άντρο κάθε λογής φασιστοειδών προερχομένων από την Δ. Γερμανία, αλλά και τόπος δημιουργίας φιλοναζιστικών ομάδων από τους νέους τριών κυρίως χαρακτηριστικών γειτονιών της πόλης: της *Gorbitz*, της *Prohlis* και ιδίως της *Johunstadt* είναι από τις πλέον χαρακτηριστικές σοσιαλιστικού τύπου τσιμεντένιες γειτονιές της Δρέσδης στις οποίες κατοικούν κυρίως εργατικές ή χαμηλόμισθες οικογένειες.

Η δυσάρεστη κατάσταση στις παραπάνω γειτονιές έγινε με την πτώση του παλαιού καθεστώτος τραγική, αφού από τα 80 περίπου κέντρα νεότητας και ελεύθερου χρόνου που υπήρχαν στην Δρέσδη έχουν μείνει μόλις 25 και η ανεργία χτυπά πλέον την πόρτα της νεολαίας. Ύστερα από το ξέσπασμα ελευθερίας πριν από δύο περίπου χρόνια και την κατάρρευση του κομμουνισμού και των

παλαιών αξιών, η νεολαία έχει βρεθεί σ' ένα τεράστιο κενό και στρέφεται απελπισμένα σε νέες ιδέες τάξης και ελπίχου: τις φιλοναζιστικές. Ζητούν εργασία και κατοικία για όλους, αλλά είναι αντιθετοι με κάθε μη Γερμανό, η παρουσία του οποίου έχει ως αποτέλεσμα να μένουν χωρίς δουλειά... Είναι υπέρ μιας επανάστασης της γερμανικής κουλτούρας η οποία θα υπερβεί την παρούσα παρακμή και θα δημιουργήσει έναν καινούριο τύπο γερμανού πολίτη με πίστη και αφοσίωση στην δουλειά, στην οικογένεια και στην πατρίδα...

Η Μαρία - Ντολόμερς είναι Ισπανίδα ζει εδώ και έναν περίπου χρόνο στην Δρέσδη στην συνοικία της *Neu-Stadt* διδάσκοντας Ισπανικά. Στην αρχή ήταν πολύ ευχαριστημένη από την διαμονή της και την εργασία της στην Αν. Γερμανία. Τους τελευταίους τέσσερεις μήνες έχει αναθεωρήσει τις απόψεις της.

Από τον Σεπτέμβριο της έχουν επιτεθεί δύο φορές στο τραμ ομάδες νέων *skinheads* / νεοναζί οι οποίοι την υποχρέωσαν με απειλές να κατέβει στην πρώτη στάση. Οι αντιδράσεις των υπολοίπων επιβατών ήταν από χλιαρές έως ανύπαρκτες. Το πρόβλημα της Μαρίας - Ντολόμερς είναι ότι είναι πολύ μελαχρινή, κλασική προτομή ανδραλουσιανής και αυτό είναι μια πρόκληση για τους νεοναζί. Όπως μας διηγήθηκε από το τέλος της άνοιξης σχεδόν κάθε Σαββατοκύριακο η Δρέσδη γίνεται πεδίο βίαιων επιθέσεων των νεοναζί με καταστροφές, πυρπολήσεις εναλλακτικών «καφέ», βιβλιοπωλείων, στεκιών ασύλου για τους ξένους καθώς και προπηλακισμών κάθε είδους ξένου (από μαύρους μέχρι σοβιετικούς στρατιώτες). Αρκετές φορές στις ορδές των νέων νεοναζί αντέδρασαν ομάδες εναλλακτικών - αντιρατσιστών κυρίως από την «νέα Πόλη», όπου και οι συγκρούσεις είναι ιδιαίτερα συχνές.

Οι επίσημες αρχές δείχνουν δυστυχώς ιδιαίτερη ανοχή απέναντι στα παραπάνω φαινόμενα αποδίδοντάς τα στον νεανικό ριζοσπαστισμό, στην οικονομική κρίση, και στην ανάγκη των νέων να αντιδράσουν στο προηγούμενο καθεστώς. Στο μεταξύ τα κόμματα και οι κινήσεις της άκρας δεξιάς πολλαπλασιάζονται και αυξάνουν τις δραστηριότητές και την επιρροή τους.

Ήδη υπάρχουν η *DA (Deutsche Alternative)*, η *NPD (Nationaldemokratischen Partei Deutschlands)* και η *FAP (Freiheitliche Deutsche Arbeiterpartei)* όλες με πρόσβαση στην Αν. Γερμανία και έδρα την Δρέσδη, χωρίς να υπολογίζονται τα δεκάδες γκρουπούσκουλα που ξεφυτρώνουν σαν τα μανιτάρια στις προβληματικές συνοικίες της Δρέσδης και των άλλων πόλεων της πρώην Σ.Δ.Γ.

Προβληματίζουν ιδιαίτερα οι αντιδράσεις των κομμάτων και της κυβέρνησης της Γερ-

μανίας απέναντι σ' αυτή την έκρηξη ρατσισμού και βίας που συνδέεται άμεσα με την αναβίωση των εθνικοσοσιαλιστικών ιδεών. Ακόμη πιο ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι ένα σοβαρό κομμάτι του πληθυσμού —21 % των Ανατολικογερμανών και 38 % των Δυτικογερμανών— σύμφωνα με μία δημοσκόπηση του Σεπτεμβρίου δείχνουν κατανόηση στην δράση και τους στόχους της ακροδεξιάς. Όσον αφορά τέλος την αστυνομία —την ενοποιημένη πια από τον Οκτώβριο του 1990 αστυνομία της Γερμανίας αλλά βαθιά διαιρεμένη, αφού οι πρώην *Volkspolizei* έχουν αποδοχές που φθάνουν μόλις το 60 % των αποδοχών των συναδέλφων τους της Δ. Γερμανίας και βρίσκονται σε μερική αποσύνθεση μετά την πτώση του προηγούμενου καθεστώτος— αυτή είτε παίζει συνήθως ρόλο πυροσβέστη παρεμβαίνοντας τις περισσότερες φορές εκ των υστέρων στις συγκρούσεις και στα προγκρόμ των νεοναζί, είτε αποφεύγει να εμπλακεί σε δυσάρεστες καταστάσεις...

Όταν στην θέση του παλιού ξεφυτρώνει ένα καινούριο τείχος

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η συντριπτική πλειοψηφία των κατοίκων της πρώην Σ.Δ.Γ. ήταν πριν ενάμισι χρόνο ένθερμοι οπαδοί της άμεσης ένωσης με την Ο.Δ.Γ.

Ο ενθουσιασμός τους αυτός και οι υπερβολικές προσδοκίες τους από την ένωση καλλιεργήθηκαν έντεχνα από το σημερινό κυβερνών κόμμα της ενωμένης Γερμανίας. Όταν όμως το τείχος του Βερολίνου έπεσε και τα σύνορα καταργήθηκαν, έκπληκτοι οι νέοι συμπολίτες της Γερμανίας ανακάλυψαν ότι νέα τείχη υψώθηκαν μεταξύ αυτών και των Δυτικών συμπατριωτών τους.

Σήμερα, ένα χρόνο μετά την ενοποίηση, οι Ανατολικογερμανοί το μόνο που έχουν να αντιτάξουν στην σημερινή τους ανασφάλεια, την κρίση της ταυτότητάς τους και την αγωνία για το μέλλον τους, είναι το γεγονός ότι είναι πια πολίτες μιας πλούσιας βιομηχανι-

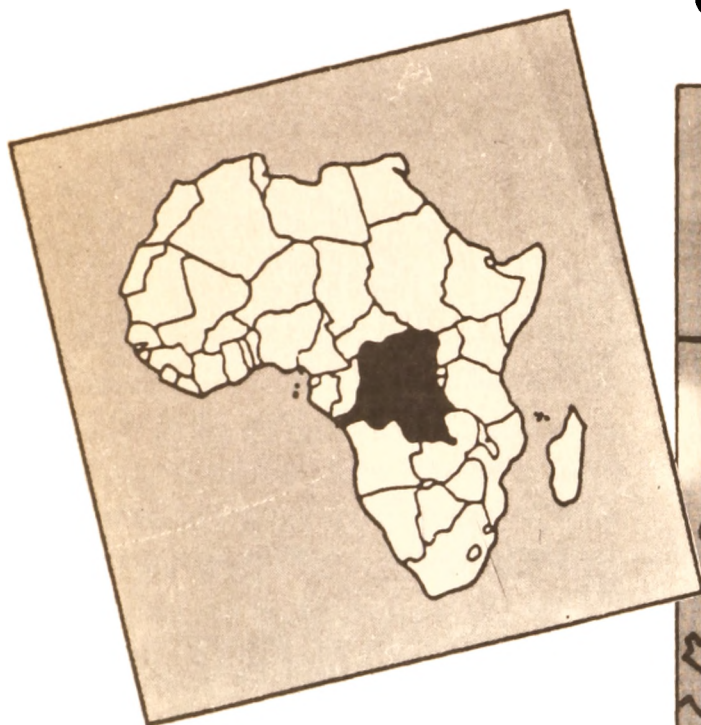
κής χώρας. Βλέποντας τα προβλήματα των άλλων πρώην σοσιαλιστικών χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης θέλουν να πιστεύουν ότι βρίσκονται σε ευνοϊκότερη θέση.

Ίσως έχουν δίκιο, γεγονός όμως παραμένει ότι προς το παρόν οι οικονομικές και κοινωνικές αντιθέσεις μεταξύ Δυτικής και Ανατολικής Γερμανίας είναι ίσως εντονότερες από ποτέ άλλοτε. Μεταξύ των Δυτικών και Ανατολικογερμανών πολιτών έχει δημιουργηθεί ένα χάσμα το οποίο προκύπτει από την οικονομική - κοινωνική ανισότητά τους και εντείνεται από τα βιώματά τους των τελευταίων 45 ετών και από τις βασικές επιλογές της κεντρικής πολιτικής εξουσίας αλλά και των τοπικών μηχανισμών της.

Το πιο ανησυχητικό πάντως είναι ότι από την υπάρχουσα κρίση και έμμεση αντιπαράθεση Δυτική και Ανατολική Γερμανία φαίνεται να επωφελούνται από τα φαντάσματα του παρελθόντος: ο εθνικοσοσιαλισμός και ο ρατσισμός αποτελούν πολιτικά και κοινωνικά φαινόμενα της νέας γερμανικής πραγματικότητας, ενώ δεν θα πρέπει να παραβλέψουμε έναν διαφαινόμενο πανγερμανισμό στην εξωτερική πολιτική της ενοποιημένης Γερμανίας.

Η σημερινή κατάσταση στην Αν. Γερμανία, έτσι όπως έγινε προσπάθεια να σχηματιστεί στις παραπάνω γραμμές, σε συσχετισμό με την νέα κατάσταση πραγμάτων στην ενοποιημένη Γερμανία και την γενικότερη κρίση σε ευρωπαϊκό πλέον επίπεδο, θέτουν κρίσιμα ερωτηματικά που αφορούν την πορεία της παραπάνω χώρας αλλά και τις εξελίξεις στον ευρωπαϊκό χώρο, τα οποία όμως δεν είναι αντικείμενο του παρόντος άρθρου. Προσωπική ελπίδα και ευχή είναι οι γερμανοί πολίτες να μπορέσουν να υπερασπισθούν και να ενδυναμώσουν την νεαρά Δημοκρατία της ενοποιημένης πλέον Γερμανίας, ενταφιάζοντας τα φαντάσματα του παρελθόντος και συντριβόντας τα νέα τείχη τα οποία τείνουν να σταθεροποιηθούν μεταξύ τους. □

Ευθύνες στην σύγχρονη

Ενας φίλος μου Αθηναίος, που παρακολουθούσε τις ειδήσεις στην τηλεόραση για την κρίση στο Ζαΐρ, μου έλεγε προχτές: «δεν μπορώ να καταλάβω πώς γίνεται να φτάνουν στην πρωτεύουσα μιας χώρας ξένοι στρατιώτες, γάλλοι και βέλγοι, χωρίς να ζητάνε άδεια από καμιά αρχή του τόπου... κι ακόμη περισσότερο δεν μπορώ να καταλάβω πώς γίνεται να τους κοιτάζουν οι ντόπιοι με τέτοια ανακούφιση». Πράγματι η πολιτική και οικονομική κρίση την οποία διέρχεται το Ζαΐρ φαίνεται περίπου ακατανόητη σε όποιον δεν γνωρίζει, έστω και αμυδρά, πώς ανελίχθηκαν μέσα στην ιστορία οι μαιάνδροι των λαών και του πολιτισμού της χώρας αυτής.

Η χώρα

Το Ζαΐρ είναι μία απέραντη χώρα στην καρδιά της Αφρικής: 2.345.409 χμ., δηλαδή τέσσερις φορές μεγαλύτερο από την Γαλλία και δεκαοχτώ φορές από την Ελλάδα. Κατέχει στρατηγική θέση στην αφρικανική ήπειρο: πρώτα - πρώτα επειδή είναι το σταυροδρόμι του βορρά με τον νότο, της ανατολής με την δύση. Πέρα όμως απ' αυτά, το υπέδαφός του περιέχει μια θαυμαστική παρακαταθήκη μεταλλευμάτων: διαμάντια, χαλκό, κοβάλτιο και κυρίως ουράνιο, που χρησιμοποιείται στην κατασκευή των πυρηνικών όπλων. Η χώρα έχει πληθυσμό 35 εκατομμύρια. Τα 70% των κατοίκων της έχουν ηλικία κάτω των τριάντα ετών, αλλά μέσος όρος ζωής είναι τα 45 χρόνια.

Το κλίμα και η βλάστηση παρουσιάζουν τρεις διαφορετικές βαθμίδες: κλίμα θερμό στις περιοχές που προσεγγίζουν τον ισημερινό, κλίμα τροπικό στον ίδιο τον ισημερινό και κλίμα εύκρατο στα υψίπεδα της ανατο-

λής και τα νότια οροπέδια. Διακρίνονται δύο κυρίως εποχές: εποχή των βροχών και εποχή της ξηρασίας. Δεν υπάρχει όμως ούτε χειμώνας, ούτε φθινόπωρο. Αντίθετα με ό,τι συμβαίνει στην Ελλάδα, οι βροχές πέφτουν μάλλον την εποχή της ζέστης. Όρες της δροσιάς, ή του κρύου όπως λένε οι ντόπιοι, είναι η νύχτα και το ξημέρωμα. Μα όταν υψωθεί ο ήλιος, τότε αμέσως η ατμόσφαιρα θερμαίνεται. Δεν υπάρχει ούτε πρόβλημα έλλειψης νερού, ούτε πρόβλημα έλλειψης γης, δηλαδή καλλιεργήσιμων εκτάσεων.

Πώς γίνεται λοιπόν, μέσα σε τέτοιες φυσικές συνθήκες, να πεθαίνουν οι άνθρωποι από πείνα, να έχουν βιοτικό επίπεδο από τα πιο χαμηλά του πλανήτη μας, και κυρίως να ανέχονται να τραβά σε μάκρος και να διαρκεί μια τέτοια κατάσταση; Κατά την γνώμη μου τρεις παράγοντες επενεργούν: η αποικιοκρατία, τόσο του παρελθόντος όσο και του παρόντος, ο συγκεκριμένος πολι-

σμός, και η ανικανότητα των πολιτικών ανδρών.

Η αποικιοκρατία

Η αποικιοκρατία είναι πολύ παλιά ιστορία, κι εύκολα μπορούμε να θυμηθούμε τις μεγάλες εκστρατείες δουλεμπορίου, που από τον 15ο κιόλας αιώνα απομυζούσαν την ανθρώπινη δύναμη της χώρας. Στον 19ο αιώνα η αποικιοκρατία παρουσιάζεται με κάπως διαφορετικό πρόσωπο, γιατί οι ευρωπαϊκές χώρες αναζητούν πρώτες ύλες για την βιομηχανία τους, αλλά και νέες αγορές για τα προϊόντα τους. Όμως και πάλι αυτά δεν είναι σε όφελος της αποικιοκρατούμενης χώρας, αφού ο άποικος ενδιαφέρεται πριν απ' όλα να την εκμεταλλευτεί και όχι να βοηθήσει την αυτόνομη ανάπτυξή της. Έτσι, όποια ανάπτυξη τυχόν προκύψει, είναι αποτέλεσμα της προσπάθειας εκμετάλλευσης, αλλά κι αυτή ακόμη αποσκοπεί στο να εξελίξει τον άποικο και μόνο.

η κρίση

του Λουμπάλα Καμπασελέ

Δρα της Σορβόνης στην Ιστορία
των Θρησκειών

Για παράδειγμα, στο Ζαΐρ ως τις μέρες μας υπάρχει μία μονάχα σιδηροδρομική γραμμή, κι η διαδρομή της φανερώνει μία και μοναδική οπτική: πώς θα μεταφερθούν όσο γίνεται ευκολότερα τα μεταλλεύματα του νότου προς την θάλασσα, στα δυτικά. Την ίδια οπτική φανερώνει και η επιλογή των καλλιεργειών, όπως εφαρμόστηκε από τους αποίκους: οι φυτείες παράγουν προϊόντα εξαγωγής (καφέ, μπαμπάκι κ.λπ.) και όχι τρόφιμα για καλύτερη διατροφή του πληθυσμού (μανιόκα, ρύζι, φοίνικες που δίνουν λάδι, κ.ά.). Κι αν ρίξουμε μια ματιά στην εκπαίδευση, κι εκεί διακρίνουμε το ίδιο πνεύμα: η τριτοβάθμια εκπαίδευση αρχίζει να δημιουργείται στα χρόνια γύρω από την ανεξαρτησία, δηλαδή 1957-58. Προηγουμένως οι άποικοι αρκούσαν στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αφού μπορούσε να τους αποδώσει ένα ανθρώπινο δυναμικό αρκετά μορφωμένο ώστε να έχει την ικανότητα να εκτελεί έργα που οι ίδιοι υποδείκνυαν. Ήταν φανερό πως η αποικιοκρατία αρνιόταν έντονα να διαμορφώσει ένα υπόβαθρο που θα έδινε ερευνητές, επιστήμονες ή απλά και μόνο σκεπτόμενους ανθρώπους. Χαρακτηριστικό είναι ότι πριν το 1960 κανείς Ζαΐρινός δεν μπορούσε να γίνει γιατρός: αξεπέραστο όριο της πορείας του αποτελούσε το επίπεδο του ειδικευμένου νοσοκόμου, ο οποίος ονομαζόταν «ιατρικός βοηθός».

Η αποικιοκρατία δεν είχε την διάθεση να δημιουργήσει θέσεις εργασίας στις αποικίες. Έτσι στην ίδια την χώρα δεν εγκατέστησε παρά εργοστάσια εξόρυξης των μεταλλευμάτων ή χώρους αποθήκευσης των καρπών. Οι ευρωπαϊκές μητροπόλεις επεξεργάζονται και εμπορεύονται ως σήμερα ακόμη τα δικά μας μεταλλεύματα, επειδή οι δομές της οικονομίας, που είχαν τεθεί την εποχή της αποικιοκρατίας, παραμένουν απαράλλαχτες. Αυτές δεν μπορούν να ανατραπουν από την μία μέρα στην άλλη. Και το χειρότερο είναι πως εμείς οι ίδιοι δεν αρπάξαμε την ελευθερία μας, δεν τις αλλάξαμε, μέσα σε αυτόν τον σύγχρονο κόσμο, όπου οι μεγάλες βιομηχανικές δυνάμεις τοποθετούν στην εξουσία όποιον διατίθεται ευνοϊκά προς τα συμφέροντά τους. Έτσι στο Ζαΐρ τα οικονομικά συμφέροντα των Βέλγων, των Γάλλων και των Αμερικανών έδωσαν την εξουσία στον Μομπούτου, αφού προηγουμένως είχαν οργανώσει την δολοφονία του Λουμούμπα που σχεδίαζε να αλλάξει, αμέσως από την αρχή της διοίκησής του, τα εμπορικά δίκτυα της χώρας... Το ίδιο σενάριο επαναλήφθηκε το 1978 στο Κολγουέζι... και ίσως να είναι το ίδιο σενάριο που επαναλαμβάνεται και σήμερα...

Οι πολιτισμοί

Όμως για την σημερινή καταστροφή έχουν ευθύνες και οι ίδιοι οι λαοί του Ζαΐρ,

με τον πολιτισμό τους. Τα σύνορα του κράτους είχαν καθοριστεί βέβαια από τους αποίκους και γι' αυτό περιέλαβαν λαούς διαφορετικούς μεταξύ τους, αλλά και διαίρεσαν άλλους που είχαν ομογενή χαρακτήρα. Με τον τρόπο αυτό προέκυψε και το πρόβλημα της ενότητας ή της εθνικής συνείδησης... Η κάποια, έστω και χαλαρή, σημερινή εθνική ενότητα μπορεί να προσγραφεί στα υπέρ της εξουσίας του Μομπούτου, είναι όμως και αποτέλεσμα του χρόνου, ενός παράγοντα που παίζει καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση των εθνών.

Οι λαοί του Ζαΐρ προέρχονται από τέσσερα μεγάλα παλαιά βασίλεια, το βασίλειο του Κονγκό στα δυτικά, τα βασίλεια Λουμπά, Λουντά και Κουμπά στο κεντρικό και νότιο τμήμα της χώρας. Η ανατολική πλευρά κατοικείται από πληθυσμούς που προέρχονται κυρίως από την Ρουάντα και άλλοτε ανήκαν στα βασίλεια των Μουάμι. Στις μέρες μας οι απόγονοι εκείνων των βασιλιάδων κατοικούν στην Ρουάντα και το Μπουρούντι.

Τα βασίλεια αυτά έχουν τις ρίζες τους στον Μεσαίωνα. Η σύλληψη του κόσμου και της ζωής που τα χαρακτήριζαν παραμένουν ακόμη ζωντανές και θα μπορούσαν να ονομαστούν «πολιτισμός ν' του». Βέβαια μεταξύ τους αναφάνηκαν ποικίλες αντιζηλίες και διαμάχες, τις οποίες καλλιέργησε ιδιαίτερα η τακτική του «διαίρει και βασίλευε» που

Παραδοσιακά σύμβολα εξουσίας (δέρμα Λεοπαρδαλής) ειδικό ύφασμα που κατασκευάζεται για τους αρχηγούς και ειδικό καπέλλο που χρησιμοποιούνται για να ενισχύσουν τους σύγχρονους πολιτικούς αρχηγούς (φωτογρ. του 1961). Δεξιά, παραδοσιακά σύμβολα χρησιμοποιούμενα σε μια χριστιανική θρησκευτική ιεροτελεστία (φωτογρ. του 1975).

την εφάρμοζαν οι άποικοι, και αυτά ιδίως στις παραμονές της ανεξαρτησίας. Οι Λουμπά και οι Κονγκό είχαν εισδύσει αρκετά στο σύστημα των αποίκων και γι' αυτό διεκδίκησαν άμεσα και γρήγορα την ανεξαρτησία τους. Ο Λουμούνπα ανήκε στους Αναμόνγκο, που προέρχονται από τους Μόνγκο του βορειοανατολικού τμήματος. Όμως έζησε στο Κασάι, που είναι ο χώρος των Λουμπά.

Μερικές φυλές πυγμαίων επιβιώνουν ακόμη στο τροπικό δάσος, αλλά είναι εντελώς αποκομμένες από την σύγχρονη πολιτική και οικονομική ζωή.

Ο πολιτισμός ν' του είναι ένα πλέγμα από αντιλήψεις και στάσεις ζωής, από σχέψεις και τεχνικές ικανότητες, το οποίο δεν μπορεί να περιγραφεί εδώ. Όμως αφού ο πολιτισμός αυτός συνέβαλε με τον τρόπο του στην ληθαργική κατάσταση που μας οδήγησε στην σημερινή καταστροφή, θα αναφερθούμε σε ορισμένα στοιχεία του που συνδέονται άμεσα με την πολιτική διακυβέρνηση και την οικονομία.

Πρώτα απ' όλα, η αντίληψη της εξουσίας: η εξουσία είναι ο χώρος εκείνος μέσω του οποίου οι πρόγονοι εξακολουθούν να διοικούν και να κατευθύνουν την παρούσα κατάσταση. Η εξουσία δεν αποτελεί —για την βιοθεωρία αυτή— ανθρώπινο έργο. Οι ζωντανοί αρχηγοί δεν είναι παρά εκπρόσωποι του «άλλου κόσμου». Μια τέτοια αντίληψη δεν ευνοεί βέβαια καθόλου την ανάπτυξη της δημοκρατίας. Γιατί, ακόμη και αν ο πολίτης δεν καταλαβαίνει κάποια συγκεκριμένη διαταγή, σκέφτεται ότι οι πρόγονοι σίγουρα θα έχουν τους λόγους τους... Αντίστοιχα, ο ηγέτης που έχει συνείδηση αυτών των χαρακτήρων του πολιτισμού,

αλλά και συγχρόνως τρέφει σκοτεινά σχέδια, μπορεί άνετα να επωφεληθεί. Η περίπτωση του Καλόνζι στο Κασάι στα 1960, όπως και του Μομπούτου αργότερα, είναι χαρακτηριστικές: και ο ένας και ο άλλος, μόλις βρήκαν την ευκαιρία να αναρριχηθούν στην εξουσία, ντύθηκαν με τα παραδοσιακά σύμβολα της εξουσίας, δέρμα λεοπάρδαλης και χάντρες, αλλά και επεδίωξαν να επικυρωθούν από τους μεγάλους παραδοσιακούς αρχηγούς. Κι όταν φόρεσαν τα σύμβολα της πατροπαράδοτης εξουσίας, τότε η δύναμή τους δεν έμοιαζε πια να είναι αποτέλεσμα κάποιου πολιτικού ελιγμού, ή έστω συνέπεια των νόμων της πολιτείας, αλλά έμοιαζε να πηγάζει από τους προγόνους, δηλαδή από την ιεραρχία του σύμπαντος... Στον πολιτισμό μας τα σύμβολα είναι πάρα πολύ ισχυρά.

Άλλο στοιχείο είναι η στάση των Μπαντού απέναντι στον υλικό κόσμο και την παρούσα ζωή. Οι Μπαντού δεν περιμένουν να ζήσουν σε έναν καλύτερο κόσμο, σε ένα υπερπέραν που θα το επεδίωκαν και θα το επιθυμούσαν. Την ευτυχία την βλέπουν πάνω σε αυτή την γη. Ο άνθρωπος δεν μπορεί να είναι ευτυχισμένος παρά μονάχα ως άνθρωπος. Σίγουρα οι πρόγονοι ζούνε σε έναν τόπο ειρηνικό, κοντά στον Θεό, όμως οι ζωντανοί δεν ζηλεύουν την ευτυχία τους, παρ' όλο ότι τους σέβονται πολύ. Είναι κι αυτό ένα από τα παράδοξα του πολιτισμού μας.

Εντούτοις, μέσα στην παρούσα ζωή, ο Μουντού δεν είναι υλιστής, εννοώ δεν είναι γαντζωμένος στα υλικά αγαθά ή στις ανέσεις. Πιο πολύ φροντίζει να επικοινωνεί με τον γύρω κόσμο και τα πράγματα, παρά ενδιαφέρεται να τα αποκτήσει. Βέβαια ο καθέ-

νας προσπαθεί να εξασφαλίσει το καθημερινό φαί και ρούχα, κι ακόμα οι νεότεροι αναζητούν κάποιες καινούριες ανέσεις (αυτοκίνητο ή στερεοφωνικό), όμως όποιος έχει το φαί και το ντύσιμο δεν επιδιώκει να βελτιώσει τίποτα στην ζωή του, κι έτσι δεν δραστηριοποιείται περισσότερο. Αυτό φαίνεται ακόμα και σε μικρές λεπτομέρειες της καθημερινότητας: για παράδειγμα, οι κάτοικοι της πόλης δίνουν ελάχιστη σημασία στο ίδιο τους το σπίτι, στα έπιπλά τους ή στην ποικιλία της διατροφής τους. Η προσοχή τους ολόκληρη στρέφεται αλλού. Η ζωή είναι η πρωταρχική απασχόληση του Μουντού. Οφείλει να μην εκθέτει σε κινδύνους αυτή την ζωή, για οποιοδήποτε λόγο κι αν πρόκειται. Μπορεί να δεχτεί να πεθάνει από πείνα. Όμως σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να εκθέσει την ζωή του για να αλλάξει τις πολιτικές συνθήκες που προκαλούν την πείνα. Μια παλιά παροιμία λέει: «κοιμήσου πεινασμένος καλύτερα, παρά να κοιμηθείς έχοντας βάρος στην συνείδησή σου»... και μία άλλη προσθέτει: «το καλύτερο φάρμακο ενάντια στον πόλεμο είναι να το βάλεις στα πόδια».

Μια τέτοια στάση δεν ευνοεί τις εξεγέρσεις, όσο κι αν επιδεινωθούν οι συνθήκες ζωής. Τα τελευταία γεγονότα της Κινσάσα δεν αποτελούσαν μια λαϊκή εξέγερση, ήταν απλά και μόνο η καταλήστευση των καταστημάτων τροφίμων από ομάδες πεινασμένων στρατιωτών. Αντί να επιτεθούν στους αληθινούς υπεύθυνους, τον Μομπούτου και τους καταχραστές που τον περιβάλλουν, χρησιμοποίησαν τα όπλα τους για να αρπάξουν τρόφιμα που βρίσκονται σε βιτρίνες. Δεν επρόκειτο για εξέγερση, αλλά για κλοπή. Και η αντίδραση του άλλου κλέφτη (της εντόπιας εξουσίας) προς αυτήν την κλοπή, υπήρξε μηδαμινή.

Θα έπρεπε οι «ηγέτες» να αναλύσουν σωστά την κατάσταση στον λαό, και να χρησιμοποιήσουν τις διεξόδους που παρέχει ο πολιτισμός, εξηγώντας, για παράδειγμα ότι με την πείνα θα πεθάνουμε όλοι σαν τα ποντίκια. Λέγοντας πως ο θάνατος στην μάχη, για όσους πολεμήσουν ενάντια στις συνθήκες που προκαλούν τον λιμό, είναι θάνατος που προσφέρεται στη ζωή των άλλων, των πολλών... Ακόμη πως η σύγχρονη οικονομική ζωή είναι μία μάχη, και πως πρέπει να αγωνιστούμε για να την κερδίσουμε.

Όμως αυτό το ξύπνημα της κοινωνίας μας καθυστερεί ακόμα, κι ένας από τους λόγους της αργοπορίας είναι ότι οι λαοί μας δεν έχουν μία κοινή στρατηγική. Εμείς οι Μπαντού, ως Αφρικανοί είμαστε φιλόξενοι, μας αρέσει να δεχόμαστε τον άλλον, να μοιραζόμαστε τα υπάρχοντά μας, έστω κι αν είναι λίγα. Όμως δεν έχουμε μάθει να δουλεύουμε όλοι μαζί για να κερδίσουμε περισσότερα. Ο καθένας αρκείται στο χωράφι

Η λόγχη (με την παράσταση του Χριστού) είναι παραδοσιακό σύμβολο προστασίας, εξουσίας και άμυνας.

του, στην δουλειά του, στις δικές του και μόνο παραγωγικές δυνατότητες. Ελάχιστοι είναι εκείνοι που συνεργάζονται για να βελτιώσουν τα αποτελέσματα. Κι αυτό είναι κάτι που πρέπει να το διδαχτούμε. Στο σημείο αυτό η γλώσσα, που θα μπορούσε να είναι ισχυρός ενωτικός παράγοντας, παρεμβαίνει με τρόπο καθοριστικό.

Οι γλώσσες

Οι λαοί του Ζαΐρ είναι πολλοί και μιλούν διαφορετικές γλώσσες. Όμως μπορούμε να διακρίνουμε κάποιες ομάδες, με βάση είτε την γλώσσα είτε την περιοχή. Στο Κασάι (την κεντρική χώρα) υπάρχουν περίπου δέκα γλώσσες, οι οποίες όμως συγκεντρώνονται γύρω από την γλώσσα λουμπά, που πρώτη χρησιμοποιήθηκε από τους ιεραπόστολους. Στην ανατολή και στο νότο επικρατεί η σουαχίλι. Στα νοτιο-δυτικά και στα κεντρικά δυτικά μιλιέται κυρίως η κιονγκό, ενώ στα βορειοδυτικά καθώς και στην Κινσάσα υπερσχύει η λινγκαλά. Η ε-ουσία έχει αναγνωρίσει αυτές τις τέσσερις γλώσσες, όμως η γλώσσα με την οποία επικοινωνούν οι διάφορες κρατικές υπηρεσίες καθώς και η γλώσσα της δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εξακολουθεί να είναι η γαλλική. Η κατάσταση αυτή θεωρείται βέβαια προσωρινή. Μια από τις γλώσσες των Μπαντού θα πρέπει να αναδειχθεί και να αποτελέσει την γλώσσα της επικοινωνίας ανάμεσα στις διάφορες περιοχές. Φαίνεται πως η λινγκαλά αναλαμβάνει προοδευτικά αυτόν το ρόλο, γιατί από την ποχή της αποικιοκρατίας ως σήμερα είναι γλώσσα του στρατού. Έχει όμως κι άλλο να στοιχείο υπέρ της: είναι η γλώσσα του σύγχρονου ζαϊρινού τραγουδιού, που το απατούν όλοι οι νέοι.

Εμείς οι Μπαντού μαθαίνουμε εύκολα κι γρήγορα κάποια από τις άλλες γλώσσες παντού, πολύ ευκολότερα από ό,τι μαθαίνουμε, για παράδειγμα, μια ινδο-ευρωπαϊκή γλώσσα που η μορφολογία της απέχει πολύ από την δική μας. Γιατί οι γλώσσες Μπαντού απηχούν όλες έναν πολιτισμό της ποσοφικής παράδοσης, δηλαδή μία παιδεία του η εικόνα, το σύμβολο, η βιωμένη επαφή με τα πράγματα αποτελούν τον κύριο τρόπο επικοινωνίας. Η δυτική συλλογιστική είναι απόλυτα ξένη. Έτσι, για παράδειγμα: για να πούμε «η γυναίκα μου περιμένει παιδί», στον τόπο μας θα πούμε «η γυναίκα μου σκαρφάλωσε στα ύψη». Κι τότε αντανάκλα άμεσα την λεπτή και δύσκολη θέση μιας εγκύου: είναι σαν τον άνθρωπο που στέκεται ψηλά σε μια σκάλα ή ένα δέντρο. Πρέπει να είναι πολύ προσεχτικός, να κοιτάζει πώς πιάνει τα κρατά, να προσέχει που ακουμπάει το πόδι του, κ.λπ.

Για να πούμε «η ισχύς εν τη ενώσει», θα

Καλόγριες σε χορό.

πούμε στον τόπο μας «ένα μοναχό βραχιόλι δεν κουδουνίζει στο μπράτσο». Για να πούμε «τ' άπλυτα να μένουν μέσα στην οικογένεια», θα πούμε στον τόπο μας «κάνεις δεν μπορεί να κρύψει την γύμνια του από το νερό που παίρνει για να πλυθεί».

Εκλεγμένοι ηγέτες θα πρέπει να επιλέξουν και να επιβάλουν μια κοινή γλώσσα Μπαντού, και να αναλάβουν με θάρρος τις ευθύνες τους. Θα χρειαστεί μακρόχρονη προσπάθεια, όμως το αποτέλεσμα θα είναι σίγουρα θετικό για το σύνολο της χώρας. Διακυβεύεται, μέσα από την γλώσσα, η πρόοδος της γνώσης και της έρευνας, καθώς και η ποιότητα των στελεχών μας.

Μια από τις αιτίες της σημερινής διάλυσης βρίσκεται ακριβώς στην ανικανότητα των στελεχών. Πολύ συχνά εκείνοι που κατέχουν θέσεις - κλειδιά δεν είναι άξιοι γι' αυτές. Οι παράγοντες «φυλή» και «μαχητής του κινήματος Μομπούτου» συχνά υπερσχύουν, καταπνίγοντας κάθε έννοια αξίας ή ικανότητας. Ακόμα και μέσα στο καθολικό πανεπιστήμιο, παράγοντες όπως «φυλή» και «συμπαρατάξη με την γραμμή της Ρώμης», είναι αποφασιστικοί για την επιλογή των καθηγητών.

Άλλωστε το επίπεδο της εκπαίδευσης συνεχώς υποβαθμίζεται από την ανεξαρτησία και έπειτα. Ο πληθυσμός αυξάνεται, όμως οι δάσκαλοι και καθηγητές είναι κυρίως εκείνοι που άφησε πίσω της η αποικιοκρατία. Άλλωστε οι εκπαιδευτικοί είναι οι πιο εξαθλιωμένοι από όλους τους δημοσίους υπαλλήλους. Η αστάθεια των κυβερνήσεων καθώς και οι συνεχείς αλλαγές στο Υπουργείο Παιδείας αποκλείουν οποιαδήποτε σταθερή και μόνιμη προσπάθεια. Εδώ και δεκαπέντε χρόνια ο καθένας ξέρει στο Ζαΐρ ότι αν δεν στείλει τα παιδιά του σε βελγικό,

γαλλικό ή αμερικανικό σχολείο, ή κάπου στο εξωτερικό, δεν μπορεί να περιμένει αξιόλογα αποτελέσματα.

Πάντα σε σχέση με την ικανότητα ή μη των στελεχών, πρέπει να θυμίσουμε πόσο μεγάλη σημασία έχει η γλώσσα της εκπαίδευσης. Όσο η μέση και ανώτερη εκπαίδευση θα παρέχονται σε ευρωπαϊκές γλώσσες, μόνο μια μικρή ομάδα εκλεκτών, που αντέχει το υψηλό κόστος, θα μπορεί να επωφεληθεί και να αφομοιώσει τα στοιχεία της παιδείας. Αν οι αφρικανοί διανοούμενοι και κυρίως οι ζαϊρινοί δεν είναι δημιουργικοί, αν αρκούνται στο να αναπαράγουν ό,τι έμαθαν και δυσκολεύονται να χρησιμοποιήσουν τα δεδομένα του τόπου μας για την πρόοδο της επιστήμης, ένας κύριος λόγος είναι και αυτός: ό,τι γνωρίζουν το έμαθαν σε γλώσσα που είναι πολύ απομακρυσμένη από την γλώσσα του χώρου εκείνου που τους καλεί να εφαρμόσουν τις γνώσεις τους.

Πόσοι Αφρικανοί είναι καλύτεροι γιατροί, καλύτεροι μηχανικοί στην Ευρώπη παρά στην Αφρική... Πόσοι αφρικανοί ιερωμένοι κάνουν κήρυγμα καλύτερο σε ευρωπαϊκή γλώσσα, παρά στην ίδια την μητρική τους γλώσσα... Και δεν είναι πράγμα περσιεργο, αφού ολόκληρη η διανοητική τους περιουσία έχει καταρτιστεί σε γλώσσα ξένη και προς την δική τους αλλά και προς το όλο περιβάλλον τους. Ας μην ξεχνάμε ότι η γλώσσα δεν είναι μονάχα ένα μέσο έκφρασης ιδεών, αλλά επίσης και όργανο διαμόρφωσης των ιδεών.

Αυτήν την μορφή παρουσιάζει η σημερινή πολύπλοκη κατάσταση του Ζαΐρ, και είναι φανερό ότι ο πολιτισμός και η ιστορία των λαών του παίζουν ρόλο καθοριστικό των πραγμάτων.

«Μπαμπά γκελίορ»

του Μπάμπη Μπίκα

«Μπαμπά γκελίορ» (που σημαίνει «ο μπαμπάς έρχεται») φώναζαν, κατά την προεκλογική εκστρατεία οι οπαδοί του, τον νέο πρωθυπουργό της Τουρκίας Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ, τόσο που ακόμη και οι δημοσιογράφοι άρχισαν να τον φωνάζουν έτσι. Δύο λέξεις, κάτι παραπάνω από ένα σύνθημα, ενός λαού που δείχνει να θέλει να πορευτεί με τον δικό του τρόπο προς το μέλλον· μέσα από τις ισλαμικές παραδόσεις προς την δυτική οικονομία.

Η Η πορεία εκσυγχρονισμού της Τουρκίας, επιλογή των συμφερόντων της ιθύνουσας τάξης (οικονομικής, πολιτικής και στρατιωτικής ελίτ), οφείλει να περνάει μέσα από τις συμπληγάδες του λαϊκού παράγοντα. Επιδιώκεται, συνεπώς, η αποδοχή της από την μεγαλύτερη λαϊκή βάση. Η ευκίνησια που θα επιδειχθεί, θα καθορίσει και το αποτέλεσμα.

Καθοριστικός είναι ο ρόλος των πολιτικών δυνάμεων και κυρίως της νέας κυβέρνησης συνασπισμού του παραδοσιακού συντηρητικού «Κόμματος του Ορθού Δρόμου» (DYP) του Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ (που στις εκλογές της 20ής Οκτωβρίου πήρε το 27% και 178 έδρες από τις 450) και του «Σοσιαλδημοκρατικού Λαϊκού Κόμματος» (SHP), του Ερντάλ Ινονού (που πήρε 20.75% και 88 έδρες, 22 από τις οποίες ανήκουν στους Βουλευτές του «Κουρδικού Λαϊκού Κόμματος Εργασίας» (HEP) των νοτιοανατολικών περιφερειών).

Η κυβέρνηση που προέκυψε θα διαχειριστεί την πορεία εκσυγχρονισμού, με πολλά εσωτερικά και εξωτερικά ζητήματα ανοιχτά.

Η πολιτική προς την οικονομία της ελεύθερης αγοράς θα συνεχισθεί. Ποτέ άλλωστε ο Ντεμιρέλ δεν αμφισβήτησε την οικονομική πολιτική του Οζάλ. Ο πληθωρισμός όμως

τρέχει με 70%, τα ελλείμματα αυξάνουν και οι εξαγωγές πέφτουν.

Οι Κούρδοι μετά τις εκλογές

Το μεγάλο όμως πρόβλημα για το τουρκικό κράτος είναι το κουρδικό ζήτημα, στο οποίο παρατηρείται έντονη κινητικότητα.

Οι δηλώσεις του Τούρκου προέδρου Τουργκούτ Οζάλ, λίγες μέρες πριν από τις εκλογές, ότι συζητάει την περίπτωση της «ομοσπονδοποίησης» (!), έγιναν δεκτές ως βάση συζήτησης ακόμη και από το παράνομο ένοπλο Κουρδικό Εργατικό Κόμμα (PKK).

Το τελευταίο (μέσω του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου του Κουρδιστάν ERNK και του Εθνικού Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού του (ARGK) φέρεται πως ελέγχει μεγάλο μέρος της υπαίθρου της κουρδικής νοτιοανατολικής και ανατολικής Τουρκίας, καρπό της επτάχρονης «Σιεχ-ριλτάν» (της κουρδικής εξέγερσης - Ιντιφάντα).

Η πληθυσμιακή αλλοίωση των περιοχών αυτών είναι ο άλλος στόχος.

Καλωσορίζονται οι Αζέροι και προωθούνται εκεί για εγκατάσταση. Πληροφορίες τους ανάγουν σε δύο εκατομμύρια.

Από την άλλη όμως και το PKK έδειξε ευελιξία και στις διακηρύξεις του (συζητάει τα πάντα), αλλά και μέσω του εκλογικού παιχνιδιού. Δική του ήταν η πολιτική της καθόδου του HEP σε συνεργασία με το «Σοσιαλδημοκρατικό». Ο ρόλος των 22 εκλεγέντων βουλευτών του θα φανεί στο άμεσο μέλλον.

Οι Ντεμιρέλ και Ινονού πάντως διεκήρυξαν το ενιαίο της Τουρκικής Δημοκρατίας. Ο Ντεμιρέλ τις πρώτες μετεκλογικές ώρες είχε πει ότι «θα γίνουν σέβαστά τα δικαιώματα σύμφωνα με τις αρχές της ΔΑ-ΣΕ», ο δε Ινονού, σε συζήτησή μας στο κομματικό του γραφείο στην Άγκυρα αμέσως μετά τα αποτελέσματα, υποστήριξε ότι «η εφαρμογή των δημοκρατικών αρχών θα λύσει το πρόβλημα».

Ανεξαρτησία, αυτονομία, ομοσπονδία, ενσωμάτωση ή συνέχιση του πολέμου; Ίδωμεν. Οι κούρδοι μαχητές πάντως συνεχίζουν τον αγώνα τους, με πρώτο στόχο την ανεξαρτησία του Κουρδιστάν.

Εκσυγχρονισμός και ανθρώπινα δικαιώματα

Η τουρκική ηγεσία ενδιαφέρεται τα μέγιστα και για ένα μεγάλο έργο στην περιοχή της Ούρφα, εκμεταλλευόμενο τα νερά των ποταμών Ευφράτη και Τίγρη.

Πρόκειται για το σχέδιο GAP, άρδευσης και παραγωγής ενέργειας, επένδυσης σε πρώτη φάση άνω των 15 δισ. δολαρίων που οι εγκαταστάσεις του καλύπτουν μια περιοχή 76 χιλ. τετραγωνικών μέτρων (μέσα και στις κουρδικές περιοχές) που θα ολοκληρωθεί έως το 2000.

Η λειτουργία του έργου είναι διπλή· η άρδευση μιας έκτασης πάνω από 7 εκατομμύρια εκτάρια, και η παραγωγή υδροηλεκτρικής ισχύος που θα φθάσει τα 7.500 μεγαβάτ, ενώ υπολογίζεται ότι θα δημιουργήσει 3 εκατομμύρια νέες θέσεις εργασίας (!).

Ένα άλλο ζήτημα που η νέα κυβέρνηση πρέπει να αντιμετωπίσει είναι η αποκατάσταση έστω κάποιων τυπικών δημοκρατικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, ώστε η πολιτική της να συμβαδίζει με αυτήν του εκσυγχρονισμού της τουρκικής κοινωνίας.

Να προσθέσουμε επίσης και τα ζητήματα με την Συρία (ασσυριακή μειονότητα, νερά του Ευφράτη) με το Ιράκ καθώς και το δέλεαρ των 40 εκατομμυρίων μουσουλμάνων των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών. Κάποιοι πρέπει να δουν ότι για την Τουρκία το αποκλειστικό μέλημα δεν είναι οι σχέσεις της με την Ελλάδα.

Οι επιδιώξεις της ιθύνουσας τάξης της Τουρκίας είναι ο εκσυγχρονισμός, η εσωτερική ομαλοποίηση και η δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων ώστε να αποτελέσει το οικονομικό πέρασμα —τον εμπορικό δρόμο Μέσης Ανατολής - Ευρώπης. Η επίτευξη αυτών προϋποθέτει και την κατάλληλη πολιτική ευελιξία. Δεν πρέπει να έχουμε στο νου το άκαμπτο του τουρκικού κράτους, αλλά να θεωρούμε ενδεχόμενες και εκείνες τις διευθετήσεις που θα επέτρεπαν την αποτελεσματικότερη πορεία του.

Η σκιαγράφηση της σχεδιαζόμενης πολιτικής θα γίνει με τα πρώτα βήματα της νέας κυβέρνησης. Μένει να δούμε ποια θα είναι και εδώ η «νέα τάξη πραγμάτων». □

ΚΥΠΡΙΑΚΟ

Για το Κυπριακό και την στρατηγική της Ελλάδας στην πορεία προς την επίλυσή του γράφει ο αναγνώστης μας Ν. Γιαννουλέας.

Κύριε Διευθυντά,
Η τελευταία υπ' αριθ. 716 του 1991 ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για το Κυπριακό δεν είναι μόνον μια αποστομωτική απάντηση στις υπερφίαλες απαιτήσεις και αξιώσεις της Τουρκίας και του υποκατάστατού της Ντενκτάς, αλλά και ένα σκληρό ράπισμα στην αγωνιούσα ελληνική κυβερνητική πολιτική και την πολιτική του Προέδρου Βασιλείου, που ήσαν έτοιμοι να συμβιβαστούν σε απαράδεκτες υποχωρήσεις. Γιατί, ας μην κρυβόμαστε, τόσο η κυβέρνηση, όσο και ο Πρόεδρος Βασιλείου, από όσα διαβάσαμε τον τελευταίο καιρό στον τύπο, είχαν αποδεχθεί καταστροφική λύση του Κυπριακού, πολύ χειρότερη

των συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου. Το λυπηρό, στην περίπτωση αυτή, είναι ότι βρέθηκαν δυστυχώς κιοτήδες και συμβιβαστές και στον υπόλοιπο πολιτικό χώρο της αντιπολίτευσης. Ευτυχώς που η υπαναχώρηση της Τουρκίας (στα του Ντενκτάς) έσωσε την τελευταία στιγμή την Κύπρο από τα νέα δεινά της.

Κλείνοντας, κύριε Διευθυντά, το γράμμα μου αυτό, θέλω να επισημάνω τα εξής:

α) Δεν χρειάζεται απολύτως καμιά βιασύνη, αγωνία και άγχος για το Κυπριακό. Εάν η Ελλάδα και η Κύπρος διατηρήσουν ενωμένο και σταθερό μέτωπο, το Κυπριακό τελικά θα έχει αίσιον πέρας. Άλλωστε ας μην ξεχνάμε ότι ολόκληρος ο ελληνισμός δεν ελευθερώθηκε ταυτόχρονα με την επανάσταση του 1821. Θεσσαλία, Ήπειρος, Μακεδονία, Θράκη, Κρήτη και Δωδεκάνησα, ελευθερώθηκαν σε διάφορες περιόδους και πολλά χρόνια αργότερα. Γιατί λοι-

πόν τόσο προμεύρα, αφού ο χρόνος είναι υπέρ του δικαίου αιτήματος της Κύπρου.

β) Η Ελλάδα και η Κύπρος πρέπει να δηλώσουν προς κάθε κατεύθυνση ότι αποδέχονται οποιαδήποτε λύση προτείνει η Τουρκία, αρκεί την λύση αυτή να την αποδέχεται η Τουρκία και για τις δικές της μειονότητες, Κούρδους και Αρμένιους. Εάν θέλει ανεξαρτησία των Τουρκοκυπρίων, τότε πρέπει να αποδεχθεί και την ανεξαρτησία των Κούρδων και Αρμενίων. Εάν πάλι θέλει ομοσπονδία, τότε πρέπει να δεχθεί ομοσπονδία και για τους δικούς της Κούρδους και Αρμένιους και ούτω καθ' εξής. Αυτή είναι η μόνη αξιοπρεπής ελληνική πολιτική, όλα τα άλλα είναι εκ του πονηρού και επικίνδυνα.

Ν. Γιαννουλέας

ΛΥΣΣΑ ΠΟΥ ΕΞΟΛΟΘΡΕΥΕΙ

● Για να καταπολεμηθεί η λύσσα, χρειάζεται να εξολοθρευθούν τα ...άγρια ζώα! «Λαμπρόν» κέλευσμα του ΙΚΑ

με ...οικολογικές προεκτάσεις, μας καταγγέλλει αναγνώστρια.

Αγαπητό «ANTI»,
Την περασμένη άνοιξη πήγα στο ΙΚΑ για υπόθεσή μου. Ενώ περίμενα, διάβασα μια ανακοίνωση η οποία ήταν κρεμασμένη σε κορνίζα στον χώρο αναμονής, δίπλα στα γραφεία του προϊσταμένου και της γραμματείας. Θέμα της ανακοίνωσης ήταν η λύσσα. Αντέγραφα δύο σημεία και σας τα παραθέτω:

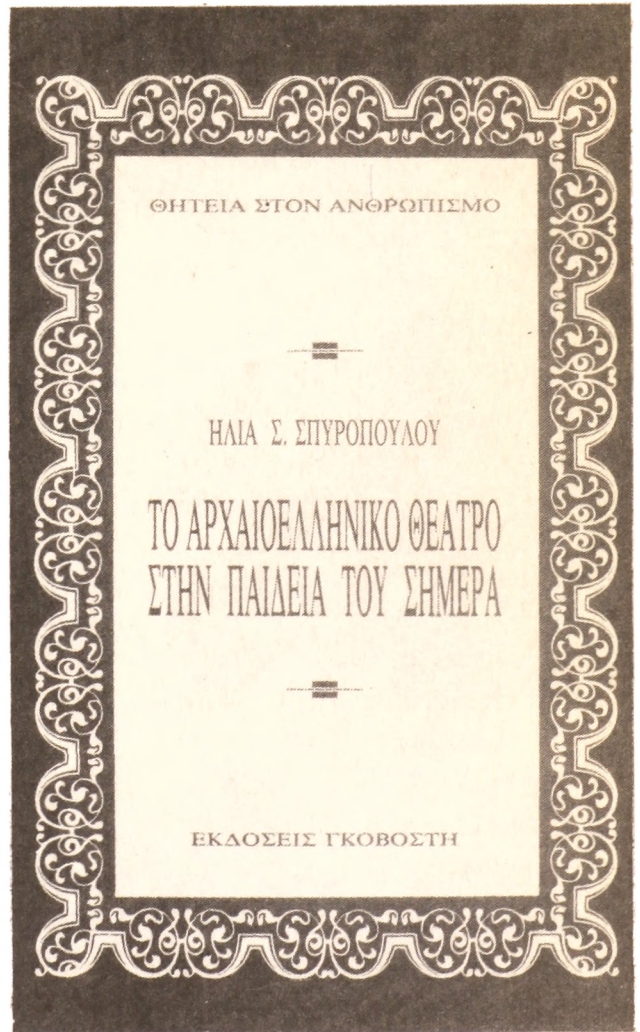
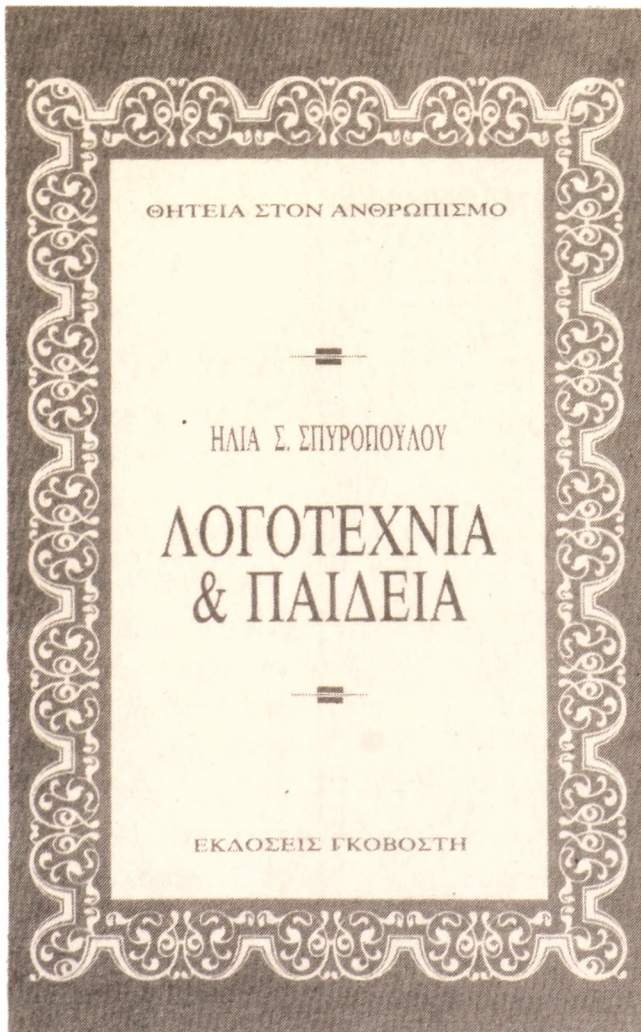
«Εκτός των οικιακών ζώων (σκύλοι, γάτες, κ.λπ.) προσβάλλονται και τα άγρια ζώα, όπως αλεπούδες, ασβοί, ρακούν, τσακάλια, λύκοι, νυφίτσες, κουνάβια, νυχτερίδες».

Το κείμενο συνεχίζει με διάφορες πληροφορίες και οδηγίες και καταλήγει ως εξής:

«Όπλα στον ΑΓΩΝΑ είναι ο προληπτικός εμβολιασμός των ζώων. Επειδή όμως δεν μπορεί να επεκταθεί στα άγρια ζώα, να επιχειρείται η μείωση του πληθυσμού των ζώων αυτών».

Ουδέν σχόλιον. Αναρωτιέμαι μόνο αν τέτοια ανατριχιαστικά

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

στον Γκοβόστη Ζωοδόχου Πηγής 21 Τηλ. 3615433

Κυκλοφορούν
από τη σειρά επιστημονικής εκλαϊκευσης

G. H. HARDY

Η απολογία ενός μαθηματικού

Πρόλογος: C.P. SNOW

Μετάφραση—επιμέλεια:

Δημ. Καραγιαννάκης, Μ. Λάμπρου

Ένας εκκεντρικός κορυφαίος μαθηματικός, κλεισμένος δια βίου στον περίγυρο του Cambridge της δεκαετίας του '30, αισθάνεται την ανάγκη να "απολογηθεί". Ένας φυσικός, φίλος του πρώτου, προσπαθεί να φωτίσει την ιδιόρρυθμη προσωπικότητα του απολογούμενου. Βιβλίο συναρπαστικό, που υπερασπίζεται με πάθος τη μαθηματική δημιουργία και μνεί μνημόνους και μη στις αξίες και αντιλήψεις μιας εποχής που φαίνεται να σβήνει.

Γ. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΚΗ

Η Κόμη της Βερενίκης

3η έκδοση

Ένα βιβλίο που ξεδιπλώνει στα μάτια του αναγνώστη όσα η επιστήμη κατόρθωσε μέχρι σήμερα να ξεδιαλύνει για το σύμπαν που μας περικλείει, μας φοβίζει αλλά και μας συναρπάζει. Βιβλίο με φιλοσοφικές προεκτάσεις και με έντονο λογοτεχνικό χαρακτήρα, ανοίγει νέους δρόμους στη σύγχρονη θεώρηση της Επιστήμης. Καθώς ο 20ός αιώνας πλησιάζει στο τέλος του και ο άνθρωπος μένει ολοένα μετέωρος σ' έναν πλανήτη που κινδυνεύει να καταστραφεί, μήπως είναι καιρός να αναζητήσουμε μια νέα αντίληψη του ανθρωπισμού;

RICHARD FEYNMAN

Ο Χαρακτήρας του Φυσικού Νόμου

2η έκδοση, Μετάφραση: Ελένη Πιπίνη.

Ένας χαρισματικός δάσκαλος και επιστήμονας, από τους κορυφαίους του 20ού αιώνα, μας ξεναγεί στις βασικές έννοιες των φυσικών νόμων, και μας μιλάει για μια φύση τόσο απλή όσο και μαγική, αξιοθαύμαστη. Απευθυνόμενος σ' ένα ευρύτερο κοινό, μοιράζεται μαζί μας μια πνευματική περιπέτεια σπάνιας απλότητας και πρωτοτυπίας.

ΒΑΣΙΛΗ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

Περί αστέρων και συμπάντων

3η έκδοση

Πώς έγιναν τα αστέρια; Πόσο ζούν τα μικρά και πόσο τα μεγάλα; Γιατί πεθαίνουν; Πώς μοιάζουν μετά τον θάνατό τους; Γιατί το φως κρύνει; Το σύμπαν έγινε για μας ή μήπως υπάρχουν κι άλλα σύμπαντα; Πώς απαντά η σύγχρονη Φυσική στα βασικά αυτά ερωτήματα;

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Τ.Θ. 1527, 711 10 ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

Κεντρική διάθεση: ΤΡΟΧΑΛΙΑ, Γριβαίων 6, (πάροδος Σκουφά 64) ΑΘΗΝΑ, τηλ. 3646426.

κείμενα, δείγματα του «νεότερου» ελληνικού πολιτισμού», κρέμονται και σε άλλα καταστήματα του ΙΚΑ και επί πόσα χρόνια.

Για το λόγο αυτό σας στέλνω αυτό το γράμμα —όχι για να δημοσιευθεί (ποιος θα δώσει σημασία σε ένα παραπάνω γράμμα που αφορά τα προαναφερόμενα «περιττά» πλάσματα)— αλλά γιατί κάποιος θα έπρεπε να ασχοληθεί δημοσιογραφικά με το θέμα.

Ποιο διεστραμμένο μυαλό δικαιούται να συντάσσει τέτοια κείμενα και ποιος κρίνει την ανάρτησή τους σε επίσημες κρατικές υπηρεσίες;

Με εκτίμηση

Ζηνοβία Αργυρίου

Ο.Ε.Δ.

● Άλλη συμβολή στα ελληνολατινικά:

Αγαπητό ANTI,

Στο τεύχος 478/1-11-91 ο συνεργάτης σας Θέμης Μαγκριώτης δίνει τη σωστή ερμηνεία του «*Ecce, probatum (ή pronatum) est*» = ιδού, απεδείχθη. Νομίζω πως αντίστοιχη της λατινικής φράσης είναι η δική μας «*ὅπερ ἔδει δείξαι*» (ὁ.ἔ.δ.), τόσο συχνή στην Μαθηματική επιστήμη και μάλιστα στην Γεωμετρία.

Με τιμή

Αντ. Η. Σακελλαρίου

ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑ

● Για το ρυπαρό αστικό περιβάλλον και πώς είναι δυνατόν να γίνει πιο ανθρώπινο μας γράφει αναγνώστης μας.

Αγαπητό ANTI,

Με το γράμμα μου αυτό θέλω να θίξω το θέμα της καθαριότητας στην πόλη που διαμένουμε, στην Αθήνα. Τα συνεργεία του δήμου καταβάλλουν μεγάλη προσπάθεια να ανταποκριθούν στο δύσκολο έργο τους. Το ερώτημα όμως είναι τι κάνει ή τι θα μπορούσε να κάνει ο μέσος πολίτης στην προσπάθεια για μια ομορφότερη πόλη σε αυτόν τον τομέα. Είναι γεγονός ότι κάθε ιδιώτης θέλει το σπίτι του

να ξεχωρίζει για την καθαριότητά του και γενικότερα την τάξη και την καλαισθησία του. Το ερώτημα είναι γιατί σε ό,τι αφορά το χώρο έξω από τους τέσσερις τοίχους του σπιτιού αλλάζει η συμπεριφορά του και δυστυχώς προς το χειρότερο.

Για να γίνω πιο συγκεκριμένος θα αναφερθώ στο ζήτημα της χρήσης των ειδικών σακουλιών για τα σκουπίδια. Είναι άραγε τόσο μεγάλο το έξοδο του ενός χιλιάριχου τον μήνα για την αγορά αυτών την στιγμή που δαπανάται για είδη καθαριότητας στο κάθε σπίτι ένα αρκετά σοβαρό ποσό χρημάτων; Ακόμη ένα πολύ άσχημο θέμα είναι αυτό των τσιγάρων πεταμένων στις άκρες των δρόμων ως και η εγκατάλειψη αχρήστων ειδών για τον διαμένοντα στην πόλη, όπως στρωμάτων, παλαιών επίπλων, χωρίς να υπάρχει η ευαισθησία για ειδοποίηση της υπηρεσίας του δήμου που είναι επιφορτισμένη με αυτό το έργο ή τέλος πάντων κάποιου άλλου εκτός βέβαια αν η άγνοια είναι τόσο μεγάλη που τα αφήνουμε όλα στην τύχη και την μοίρα.

Ακόμα ένα άλλο άσχημο θέμα είναι αυτό της ρύπανσης των βουνών μας των ευρισκόμενων πέριξ της Αττικής με τενεκεδάκια κόκα-κόλα ως και με άλλα παρεμφερή είδη και προϊόντα της καταναλωτικής κοινωνίας.

Αυτές είναι μερικές σκέψεις που πιστεύω ότι πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη από όλους αλλά ιδιαίτερα από το υπουργείο Παιδείας έτσι ώστε οι νέοι να βοηθηθούν να βάλουν τα γυαλιά στους μεγάλους σε αυτόν τον ευαίσθητο τομέα.

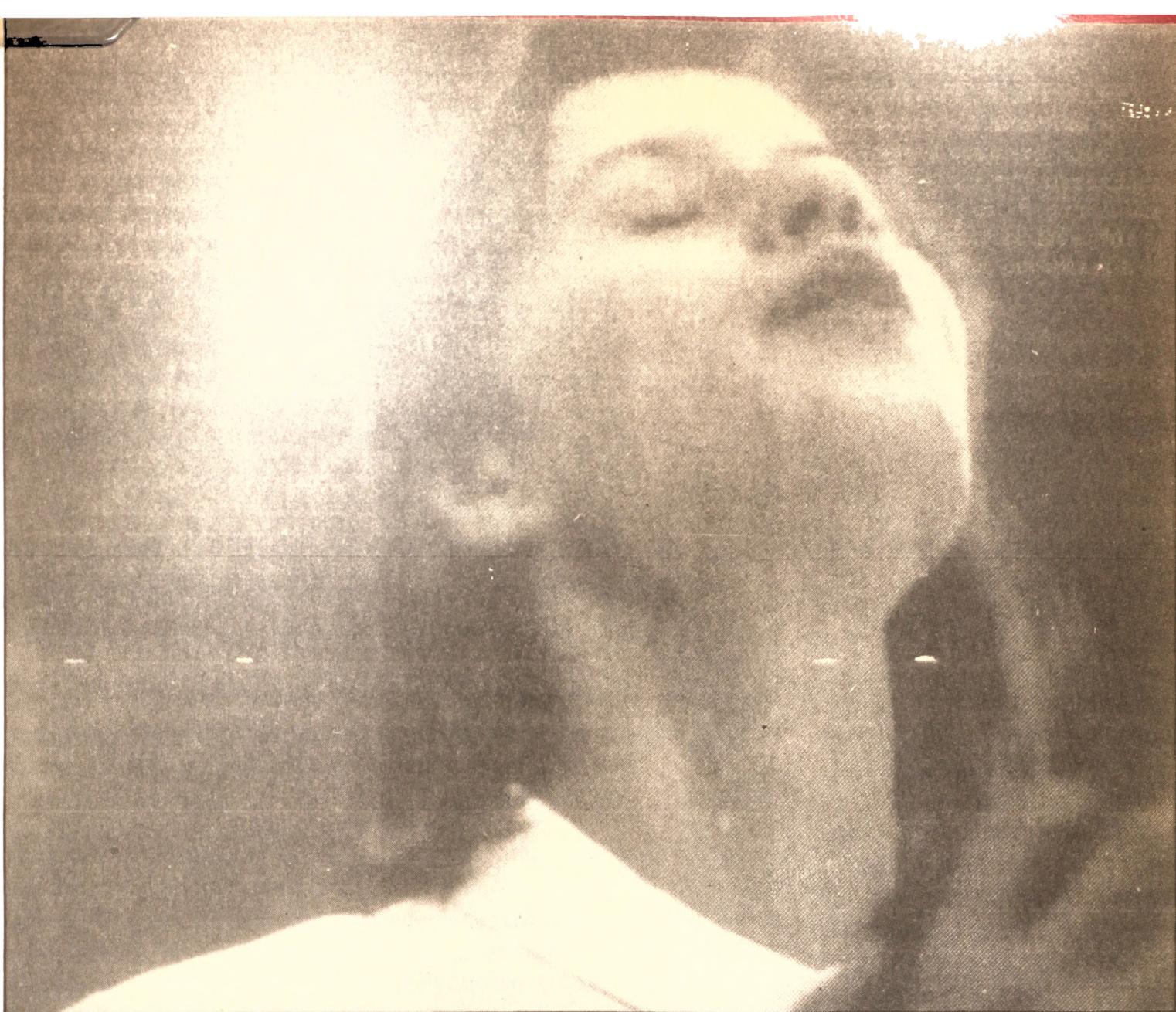
Ακόμη σαν τελευταίο θέμα θα έθετα αυτό των εγκαταλειμμένων σπιτιών που είναι εστίες μόλυνσης αλλά και πολλές φορές όπως συχνά καταγγέλλεται χώροι διακίνησης ναρκωτικών. Το δικαίωμα της ιδιοκτησίας πρέπει βέβαια πάντα να είναι σεβαστό χωρίς όμως να παραβλέπουμε και το κοινό καλό που πολλές φορές φαίνεται να συμπίπτει με το ατομικό καλό.

Ευχαριστώ για την υπομονή σας

Νίκος Καγγελάρης

Ε
Μ
Υ
Ο
Ζ
Ι
Α
Μ
Η
Σ
Π
Ε

Κάθε φορά που ο Τύπος αντιμετωπίζει κάποια κρίση, με αντίκτυπο στην κυκλοφορία του, τότε απαντά με ...προσφορές. Τελευταία απ' αυτές, η προσθήκη σελίδων - ενθέτων, επί το ευχώτερον. Είναι δε τα ένθετα, 16σέλιδα κυρίως με θεματικό κέντρο και γεύση ...σούπας. Ιατρικά, αθλητικά —αλλά και «πολιτιστικά». Όπου τραβιούνται απ' τα μαλλιά γνωστές ήδη συνεργασίες, προσδοκώμενα ρεπορτάζ, μεταφράσεις, ειδήσεις, σχόλια του ποδαριού— άνευρα κείμενα, καλοσερβιρισμένα δια του κασέ (και πού και πού παρεισφρέει και κάτι ουσιαστικό / που πολλές φορές χάνεται μέσα στο χάος των πολυσέλιδων). Ένθετα, λοιπόν. Στο παιχνίδι του γιγαντισμού, στο οποίο έχει αποδυθεί ο Τύπος. Ένθετα που εκθέτουν.

ΟΙ ΤΑΙΝΙΕΣ ΤΟΥ ΧΕΙΜΩΝΑ

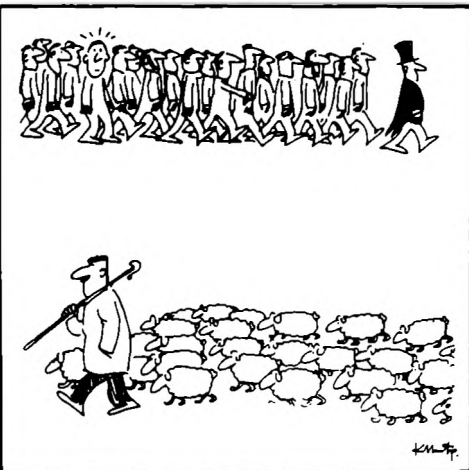
« Ν Ε Α Τ Α Ξ Η » Π Ρ Α Γ Μ Α Τ Ω Ν

Οι αμερικανοί διανομείς κινηματογραφικών ταινιών δεν είναι πλέον μόνοι τους. Το Χόλλυγουντ βρήκε συμμάχους στα μεγάλα ευρωπαϊκά φεστιβάλ και στην διεθνή (αλλά και στην ελληνική) κριτική. Όλα είναι ετοιμασμένα για μια νέα τάξη πραγμάτων στον κινηματογράφο —με ταινίες όπως η φωτεινή «Διπλή ζωή της Βερόνικα» του Κισλόφσκι (φωτογραφία) να συκοφαντούνται ως ...παρωχημένες! Γράφει ο Ηλίας Κανέλλης (σελ. 52-53)

ΓΡΑΦΟΥΝ

Δ. ΒΡΑΤΣΑΝΟΣ
Μ. ΘΕΟΔΟΣΟΠΟΥΛΟΥ
ΗΛ. ΚΑΝΕΛΛΗΣ
Γ. ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ
Π. ΚΟΥΝΕΝΑΚΗ
Κ. ΛΙΟΝΤΗΣ
Τ. ΜΕΝΔΡΑΚΟΣ
ΑΛ. ΕΥΔΗΣ
Ν.Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
Δ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ
Β. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΑΝΤ. ΦΡΑΝΤΖΗ

ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Αυθεντικές και δηκτικές μαρτυρίες για τον σύγχρονο Νεοέλληνα παράγει το πενάκι του γελοιογράφου Κώστα Μητρόπουλου. Ελάχιστη αναφορά στο έργο ενός κεφάλτου δημιουργού που ...του την οφείλαμε. Γράφει ο Γ. Καραμάνος.

ΣΕΛ. 54-55

ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑΣ

Έξι χρόνια μετά τον θάνατο του καθηγητή Σ. Καράγιωργα, η απουσία του από την ελληνική κοινωνία είναι εντονότατη. Σήμερα, το «Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα» συνεχίζει το ερευνητικό του έργο και έχει διοργανώσει συνέδριο για την κοινωνική πολιτική σήμερα. Γράφει η Π. Κουνενάκη.

ΣΕΛ. 56-57

«ΑΚΕΛΔΑΜΑ»

Στον ...Ακελδαμά της ποίησης, ο Τ. Καπερνάρος αδιαφορεί για ιδιωτικά ή κοινωνικά οράματα και θεωρεί γελοία την μετατροπή της ποίησης σε «θεραπευτική ατομικών φιλοδοξιών». Με τον νέο ποιητή συνομιλεί ο Κ. Λιόντης.

ΣΕΛ. 58

Η «νέα τάξη» πραγμάτων

του Ηλία Κανέλλη

Νέα τάξη πραγμάτων επιδιώκει να επιβάλει το χόλλυγουντιανό μοντέλο παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών· με την συνδρομή ευρωπαϊκών μεγάλων φεστιβάλ και του συνόλου σχεδόν της κριτικής προωθείται η πλαστή αντιπαλότητα των νέων αμερικανών σκηνοθετών του ...πολύ ωραίου στυλ εναντίον των ευρωπαίων δημιουργών που προτάσσουν πνευματικά αιτήματα. Ποια είναι η αλήθεια που κρύβουν επιμελώς τέτοια ιδεολογήματα;

Νέα τάξη πραγμάτων και στον χώρο του παγκόσμιου κινηματογράφου; Ναι, σίγουρα, αν μάλιστα συνυπολογιστεί το γεγονός ότι μετά την επικράτηση του αμερικανικού κινηματογράφου που παράγεται στο Χόλλυγουντ και προωθείται σε παγκόσμιο επίπεδο (κι όχι μόνο στις αίθουσες αλλά και στις τηλεοράσεις και στην παράλληλη αγορά του βίντεο), τώρα και τα μεγάλα ευρωπαϊκά φεστιβάλ, μαζί με μεγάλα τμήματα της παγκόσμιας κριτικής, δίνουν αμέριστα την υποστήριξη τους σε νέους, κυρίως αμερικανούς κινηματογραφιστές, με το επιχείρημα ότι ανανεώνουν την κινηματογραφική έκφραση. Προσφεύγοντας σε απλές σχετικά ιστορίες και σε ήρωες που, αυτοσαρκάζομενοι, παρεμβαίνουν στο κοινωνικά εχθρικό περιβάλλον, σχολιάζοντας την βαρβαρότητα που ευνοεί, παρωδώντας το και απομυθοποιώντας το.

Πρόκειται για απόψεις που θεωρούν υπαρκτή μια κάποια αντιπαλότητα ανάμεσα σε μια ευρωπαϊκή γενιά δημιουργών και στην νέα γενιά κάποιων αμερικανών εκπροσώπων. Οι πρώτοι, θεωρούν ότι εκπροσωπούνται από ανθρώπους της προηγούμενης γενιάς, κουρασμένους και «τελειωμένους», που «βράζουν στο ζουμί τους», επαναλαμβάνοντας έμμονα κινηματογραφικούς στοχασμούς. Οι δεύτεροι, πιστεύουν ότι παρεμβαίνουν ενεργητικά στον κινηματογράφο της «διασκέδασης» και χρησιμοποιώντας παραδοσιακές αφηγηματικές φόρμες δημιουργούν ρήγματα στην προφάνεια του χόλλυγουντιανού μοντέλου, στοχεύοντας να παρασύρουν τον αμερικανικό κινηματογράφο σε θέματα που δεν θα κολακεύουν την κοινωνική μεσότητα και θα ασκούν κάποιας μορφής κριτική στην αμερικανική κοινωνία.

Ηθελήμενες παρανοήσεις

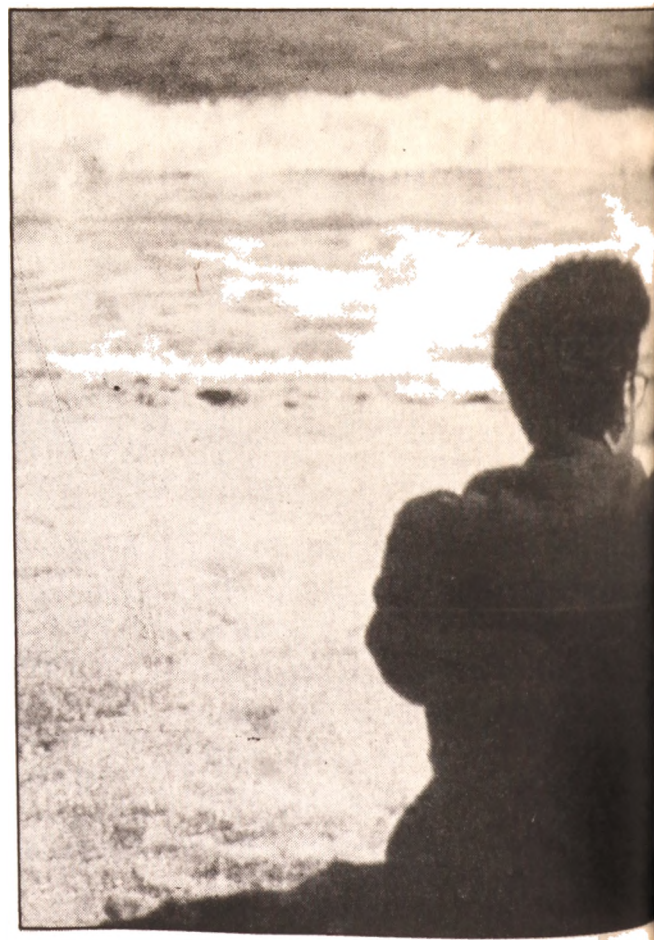
Μια τέτοια αντιμετώπιση της κατάστασης που διαμορφώνεται παγκόσμια στον κι-

νηματογράφο, μπορεί βεβαίως να εναρμονίζεται απολύτως με τις επιλογές του Χόλλυγουντ για ολοένα εντονότερη διείσδυση στην διόλου ευκαταφρόνητη ευρωπαϊκή αγορά, και για την ολοκληρωτική αλλαγή του γούστου του ευρωπαϊκού κοινού, δεν παύει ωστόσο να είναι απλοϊκή και σχηματική αντίληψη των πραγμάτων και, τελικά, να μοιάζει με έναν τεράστιο παραμορφωτικό καθρέφτη που αν η εικόνα που αποδίδει εκληφθεί ως πραγματικότητα, υπάρχει ο κίνδυνος της παραπέρα περιθωριοποίησης του κινηματογράφου του δημιουργού, σε οποιαδήποτε χώρα κι αν παράγεται. Αντ' αυτού, φαίνεται να ενισχύεται ένας κινηματογράφος ποζάτος και παρελκυστικός, που κερδίζει πόντους όσο πιο πολύ ευνοεί τα προκλητικά ως σοκαριστικά θέματα τα οποία καλόν είναι να αποδίδονται με ένα επιτηδευμένα προκλητικό στυλ: σε τέτοιες ταινίες βιάζονται να αποδώσουν την ιδιότητα του σύγχρονου μοντερνισμού οι σύγχρονες αποπνευματωμένες περιγραφικές κριτικές προσεγγίσεις —ενός δήθεν «μοντερνισμού» που κατά βάθος θα είναι η συνισταμένη της επιτήδευσης, της πρόκλησης, της λογικής του μάρκετινγκ (στην οποία καλούνται και προσφεύγουν τα μεγαλύτερα ευρωπαϊκά φεστιβάλ).

Δεν είναι τυχαίο ότι στην πρώτη γραμμή αυτής της τάσης βρίσκεται το φεστιβάλ των Καννών. Τα τρία τελευταία χρόνια έχει επιβραβεύσει ισάριθμες ταινίες που προσπάθησαν να επιβεβαιώσουν τον καταλυτικό χαρακτήρα αυτής της «μεταλλαγής»: το *Σεξ, ψέμματα και βιντεοταινίες* του Στήβεν Σόντερμπεργκ έμεινε μια φιλόδοξη απόπειρα εκλαίκευσης του μπεργκμανικού προβληματισμού χωρίς όμως τους βαθείς μυστικούς τόνους του πρωτότυπου, η *Ατίθαση καρδιά* του Νταϊήβιντ Λυντς ήταν προσπάθεια να πεισθεί το κοινό ότι η αισθητικοποιημένη πρόκληση συνιστά έναν νέο

τρόπο έκφρασης της εποχής του νέου κοινωνικού αμοραλισμού και, φέτος, το *Μπάρτον Φινκ των αδελφών Κοέν* δίνει έμφαση στο μοντέλο του καλλιτέχνη που βαθμιαία ανακαλύπτει το βάρος της ευθύνης του απέναντι στην αποδιαιθρωμένη κοινωνία για την οποία έχει προετοιμαστεί, νομοτελειακά θαρρείς, μια καθαρτήρια καταστροφή.

Το «Μπάρτον Φινκ» που έφτασε και στην Ελλάδα φορτωμένο με χειμαρρώδεις κριτικές για το καινούριο που κομίζει, είναι ίσως το πιο χειροπιαστό παράδειγμα για να κατανοήσουμε το φαινόμενο που προσδιορίσαμε πιο πάνω. Ξεκινά και ανιχνεύει την ψυχολογία ενός κλειστού ανθρωπάκου που προσλαμβάνεται ως σεναριογράφος στο Χόλλυγουντ και σιγά σιγά αντιλαμβάνεται το απάνθρωπο του παραγωγικού μηχανι-

σμού απομυθοποιώντας τους συντελεστές του. Κάποια στιγμή, το φιλμ αρχίζει να φλερτάρει με το θρίλλερ για να ολοκληρωθεί ως υπαρξιακή αλληγορία για τα όρια του κακού, μέσα σε ένα φόντο —ένα παλιό, σχεδόν ερημωμένο ξενοδοχείο— που υποβάλλει την κλειστοφοβία κι όπου ο «εκπρόσωπος του κακού» προξενεί την καθαρτήρια καταστροφή των πάντων —απ' όπου περνάει ξεπηδούν φλόγες. Πλάνα επιτηδες εξεζητημένα (πολλά από τα οποία δεν αιτιολογούν οργανικά την ροή της αφήγησης) σκόπιμα φορτισμένος «υπερβατικά» ρεαλισμός (με ανοιχτές ερμηνείες για την φύση του «κακού», του μεταφυσικού δέους, του θείου φόβου) και το ομοιόμορφο παγιωμένο παίξιμο σε σειρά ταινιών του Τζων Τουρτούρο (ο Καφετζόπουλος της Αμερικής), κάνουν την ταινία καλοκατασκευασμένο αναμάρτημα εκφραστικών στοιχείων άλλων, παλιότερων κινηματογραφιστών (από Πολάνσκι μέχρι Κιούμπρικ), που, επιπλέον, στηρίζεται στο ασυνείδητο της αμερικανικής κοινωνίας —χολακεύοντας τις μυθολογίες της και αποδίδοντας τις μανιχαϊστικές ψυχώσεις της. Μια τέτοια ταινία, όμως, κάθε άλλο παρά σταθμός μπορεί να χαρακτηριστεί. Αντίθετα μάλλον συντηρητική χρήση των δεδομένων μιας πολύ γνωστής συνταγής την χαρακτηρίζει.

«Η διπλή ζωή της Βερόνικα»

Κι όμως. Το «Μπάρτον Φινκ» υπερσκέπασε, στο τελευταίο φεστιβάλ των Καννών, την τελευταία δουλειά του Πολωνού Κριτόφ Κισλόφσκι *Η διπλή ζωή της Βερόνικα* —στην οποία αποδόθηκαν οι χαρακτηρισμοί: παρωχημένη, εγκεφαλική,

Τουρτούρο, Τζούντι Νταϊνβίς στο «Μπάρτον Φινκ».

«κουλτουριάρικη»... Ωστόσο, ο Κισλόφσκι εδώ, στηριγμένος στην γραφή που καλλιέργησε στον *Δεκάλογο* —χωρίς να προσφεύγει στους ηθικούς προσδιορισμούς εκείνης της τηλεοπτικής σειράς— στήνει δύο ιστορίες για δύο κορίτσια με παραπλήσιο ψυχικό κόσμο που ζουν το ένα στην Πολωνία και το άλλο στο Παρίσι. Ταινία που ευνοεί την ανάδειξη αισθημάτων, περιγράφει την ευγένεια του μικρού ιδιωτικού κόσμου των δύο κοριτσιών, τις σχέσεις με τον πατέρα τους, την ανησυχαστική επιζήτηση της ολοκλήρωσής τους στον έρωτα... Αισθήματα, καλές τέχνες, ενόραση, βαθιά πίστη στις ανθρώπινες δυνατότητες. Καμιά επιθυμία επιβολής σε ένα φιλμ που στηρίζεται στην υλικότητα των σωμάτων και στην ανεπιτήδευτη χρήση των αφηγηματικών μέσων. Ηθελμένες παρεμβάσεις στην στιλπνότητα των εικόνων και ένα υποτυπώδες σενάριο: «καθαρός» κινηματογράφος που δεν βιάζει ερμηνείες —φωτεινή ματιά στην ζωή. Ματιά στην οποία —ευτυχώς— ανταποκρίθηκε το κοινό, αφήνοντας εκτεθειμένες τις «σειρήνες» της κριτικής.

Ποια αντιπαλότητα;

Υπάρχει λοιπόν —και συντηρείται— η αντιπαλότητα. Όχι όμως η πλαστή αντιπαλότητα «νέοι Αμερικανοί - ξοφλημένοι Ευρωπαίοι». Αντίθετα: η αντιπαλότητα προσδιορίζεται μεταξύ ενός κινηματογράφου —πνευματικού προϊόντος που χωρίς παρεκκύσεις στοχεύει όψεις της ζωής / και ενός άλλου, επιτηδευμένου, και εκ του πονηρού, που προωθείται και επιβάλλεται από μηχανισμούς του εμπορίου. Στο πρώτο σκέλος συμπεριλαμβάνεται το «φιλοσοφικό *buddy-movie*» *Ο Ρόζενκρατς και ο Γκίλντενστερν* είναι νεκροί του άγγλου θεατρικού συγγραφέα Τομ Στόπαρντ (ιδιότυπο σχόλιο στον σαιξπηρικό *Άμλετ*): *Πυρετός της ζούγκλας* του Σπάικ Λη (σύγχρονος αμερικανικός νεορεαλισμός, για μια κοινωνία αποδιάρθρωμένη, όπου κυριαρχούν η βία, τα ναρκωτικά, τελικά η μοναξιά —και με «διδασκτικό» φινάλε). Ο Τέρρυ Γκίλλιαμ (*Ο βασιλιάς της μοναξιάς*) αναγκάζεται από τους μηχανισμούς του Χόλλυγουντ να ενδώσει σε μια φτηνή σχετικά ταινία που οφείλει να βρίθει από κλισέ, εξαιτίας της εμπορικής αποτυχίας του φιλόδοξου *Μυγχαούζεν* —και καταφέρει να κατασκευάσει στιγμές πραγματικά ευγενούς μελοδράματος. Κι ο Ζακ Ριβέτ (*Η ωραία καυγατζού*) κάνει μια ταινία για την αγωνία και την βαθιά ουσία της πραγματικής δημιουργίας —που μάλλον είναι δύσκολο να προβληθεί στην Ελλάδα...

Στον αντίποδα, εκθειάστηκαν ταινίες όπως η *Σιωπή των αμνών* του Τζόνναθαν Ντεμ (που κλείνει το μάτι στους οπαδούς των ματωμένων θρίλλερ «προεκτείνοντας»

Σκηνή από την «Ωραία καυγατζού» του Ζακ Ριβέτ.

—στα όρια της προφάνειας— τις δυνατότητες του ανθρώπινου μυαλού), το *Θέλημα και Λουίζ* του Ρίντλεϋ Σκοτ (που προσπαθεί να επιβληθεί προσφεύγοντας στην χειραφέτηση ενός κάποιου «μεταφεμινισμού»), αλλά και οι *Doors* του Όλιβερ Στόουν (προσπάθεια για «ντοκυμανταιριστική» οπτικοποίηση —με την αισθητική του βιντεοκλίπ— της ζωής του Τζιμ Μόρρισον) και ο *Ρομπέν των δασών* (με τον πολύ Κέβιν Κόστνερ να κορδώνεται στο επίκεντρο μιας συμβατικής υπερπαραγωγής...). Και τι να πούμε για «cult» ταινίες —όπως το *Διάφανο δέρμα* του Φίλιπ Ρίντλεϋ— ανεκδιήγητες και συντηρητικές που αναζητούν το κοινό τους ανάμεσα σε όσους υπέκυψαν στα θέλητρα του «στυλ» σκηνοθετών όπως ο Νταϊνβιντ Λύντς...

Νέα τάξη πραγμάτων, λοιπόν, στον παγκόσμιο κινηματογράφο. Με τους παραγωγικούς μηχανισμούς και την διανομή να βρίσκουν στήριγμα στις κυρίαρχες τάσεις της κριτικής —και τους πραγματικούς δημιουργούς να συναντούν την έχθρα και την απόρριψη. Σε ένα τέτοιο εχθρικό φόντο, οι θύλακες της πνευματικότητας και οι υπερασπιστές της δημιουργικής προσωπικότητας έχουν πολλές δυσκολίες να αντιμετωπίσουν. □

Ανεξάντλητη ευφορία

του Γιώργου Καραμάνου

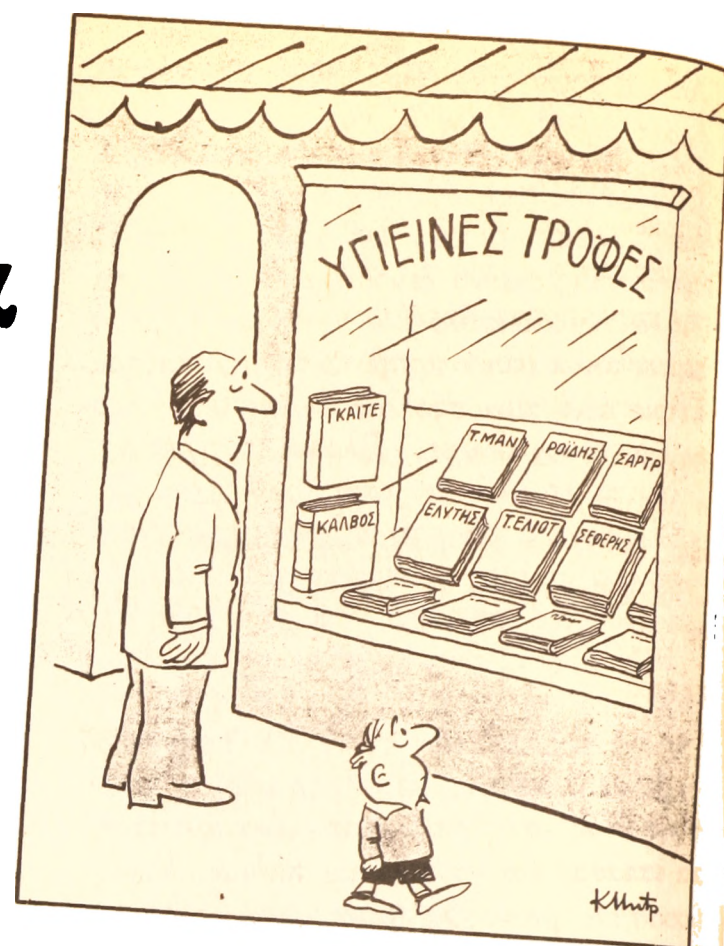
Κώστας Μητρόπουλος: ο γελοιογράφος.

Στο έργο του περιέχονται ο πιο περιεκτικές και αυθεντικές μαρτυρίες για τον Έλληνα της τελευταίας εικοσαετίας.

Το 'χω πει και του ίδιου: «Βρε Κώστα, από καιρό με χεντάει η επιθυμία να γράψω ένα βιβλίο για το γελοιογραφικό έργο σου». Από την ίδια διάθεση έχω ψαλιδίσει και τις περισσότερες γελοιογραφίες του —τουλάχιστον όσες έχω την δυνατότητα να παρακολουθώ. Χρόνια τώρα τις τοποθετώ σε κουτιά, σε σακούλες, άλλες τις έχω πακεταρισμένες σαν τα χαρτονομίσματα, ενώ αυτές που με κάνουν και γελώ περισσότερο ή μου προκαλούν την σκέψη με τον προβληματισμό τους τις έχω κάνει... ταπετσαρία στους τοίχους της κουζίνας μου. Οι γελοιογραφίες αυτές μου επηρεάζουν σε τέτοιο βαθμό την όρεξη που

ίσως από κει να έχω πάρει και τα πρόσθετα κιλά μου! Χωρίς να παραβλέπω την αξία και των άλλων γελοιογράφων μας, ο Κώστας Μητρόπουλος είναι ένα ατέλειωτο πανηγύρι. Γνωρίζει τόσο καλά την νοοτροπία μας που δεν του ξεφεύγει και η παραμικρή λεπτομέρεια πάνω στα καθημερινά πεπραγμένα μας. Από τούτη την εμπνευσμένη ετοιμότητά του τον βλέπουμε ν' απλώνεται και με τόση άνεση σε όλους τους χώρους. Και ίσως είναι ο μόνος γελοιογράφος μας που έχει θίξει όλες τις κοινωνικές και πολιτικές πλευρές της ζωής μας όσο κανένας άλλος. Από την εποχή που το «ΡΟΜΑΝΤΣΟ» και ο «ΘΗΣΑΥΡΟΣ» ήταν στις δόξες τους κι ως τις μέρες που το ενδιαφέρον των ελλήνων αναγνωστών πέρασε στον «ΤΑΧΥΔΡΟΜΟ», στις «ΕΙΚΟΝΕΣ» και σε άλλα περιοδικά του είδους αυτού, παρατηρεί κανείς πως οι γελοιογράφοι που συνεργάστηκαν με τα έντυπα αυτά είχαν να κάνουν με ορισμένους κοινούς στόχους που τους είχαμε μάθει απόξω: Οι κακές πεθερές, ο δειλός ερωτευμένος, ο άτεγκτος μπαμπάς, ο ψευτοπαληκαράς, το χαμίνι, ο λουστράκος, ο αχθοφόρος, ο τραμβαγιέρης, ο εισπράκτορας, ο κεφαλαιούχος (με σήμα κατατεθέν την φουσκωμένη κοιλιά και το πούρο του), η άσχημη γεροντοκόρη (όλοι ανελέητοι απέναντί της λες και άλλοι λόγοι, που την υποχρέωναν να μείνει στο ράφι, δεν υπήρχαν), οι νεόνυμφοι, ένας κόσμος διαχωρισμένος με απόλυτες έννοιες: Οι μεν οπωσδήποτε καλοί, οι δε αναμφιβόλως κακοί και ανάμεσά τους οι

παθιασμένοι της τράπουλας, του ιππόδρομου, του κρασιού και της τσιγγουνιάς. Το ποδόσφαιρο τότε λογαριαζόταν ακόμη περιθωριακό και οι όποιες γελοιογραφίες, γύρω από τα παιχνίδια του, ενδιέφεραν μόνο τις αθλητικές εφημερίδες. Το ότι βγήκε κερδισμένη και τότε η γελοιογραφία δεν χωράει κουβέντα. Αυτοί που δίνανε την μάχη μαζί της (Δημητριάδης, Καστανάκης, Παυλίδης, Πολενάκης, Γκίβελης, Βλασσόπουλος, Αρχέλαος, Χριστοδούλου, Αναστοπουλαιοί, Βλάχος κ.ά.) την κράτησαν σε τέτοιο ζηλευτό ύψος που την καθιέρωσαν πλέον σαν απαραίτητη. Ωστόσο, εκείνοι που έμειναν σαν συνέχεια, μαζί με την επόμενη φουρνιά (Αργυράκης, Μητροπουλαιοί, Μποστ, Κυρ, Σκουλάς, κ.ά.) την περάσανε σε άλλο επίπεδο. Διεύρυναν τα ενδιαφέροντά της και μέσα από τούτο το νέο πρίσμα η γελοιογραφία έγινε πιο ποικιλόμορφη (ο καθένας σχεδόν με την τεχνοτροπία του), ανακάλυψε άλλους στόχους και —κυρίως— απηλλάγη από κείνη την μόνιμη επιμονή στις κακές πεθερές, στους συνοφρυωμένους μπαμπάδες και στους στηριζόμενους μπεκρήδες στις κολώνες της Ηλεκτρικής. Στην αλλαγή αυτή συνετέλεσε βέβαια και η φορά των πραγμάτων. Αφού το βαρελίσιο κρασί έγινε εμφιαλωμένο και τα έτοιμα ενδύματα κατήργησαν τον προσωπικό μας ράφτη (για να περιοριστώ σε δυο πρόχειρα παραδείγματα) πέρασαν άλλες αντιλήψεις στην ζωή μας κι αυτό δεν το παράβλεψαν οι νεότεροι γελοιογράφοι μας.

Αλλά η σημαντικότερη αλλαγή παρατηρήθηκε στην ποιότητα της γελοιογραφίας. Από καλοκάγαθη και διασκεδαστική έγινε πιο διερευνητική, πιο ουσιαστική και πιο μάχιμη. Και ασφαλώς, την παρατήρηση αυτή δεν την περιορίζουμε μόνον στην πολιτική πλευρά. Τέτοια αξιοθαύμαστα δείγματα —της μαχητικής σάτιρας— μας είχαν δώσει και ο Δημητριάδης (αρχικά διακωμωδώντας τους ήρωες της «Ιλιάδας» και της «Οδύσσειας», στο παλιό «Τραστ του Γέλιου», στερνότερα έχουμε το «παρδαλό κατσίκι» κ.λπ.) όπως και ο Αρχέλαος με τον Χριστοδούλου από την πρώτη σελίδα της «Αθηναϊκής».

Αλλά οι μετέπειτα συνεχιστές πέραν του ότι έσπασαν και κάποια ταμπού (εκκλησία, βασιλεία, δικαστικά πρόσωπα) ζήρηκαν πως η ζωή μας έχει κι άλλα ποικιλία, κατάλληλα για γελοιογράφηση, εκτός από τα μέχρι τότε καθιερωμένα και μοναδικά.

Σαν μια κατραπακιά

Κι εδώ φτάνουμε στο σημείο που τροχόπτουν ένα σωρό λόγοι για να ξάρουμε την προσφορά του Κώστα Μητρόπουλου. Αυτή την ανεξάντλητη υποφωρία του —μαζί και η ευστροφία— του δεν αφήνουν τίποτα ασχολίαστο αλλά και κανέναν από μας αγέλαστο.

Ασφαλώς, όλοι οι σημερινοί εν ενεργεία γελοιογράφοι μας έχουν ο καθένας και την δική του βαρύτητα, όπως κι έναν «δικό» τους κόσμο που είναι έτοιμος να ορκιστεί όντως στην δική τους αξία!

Όλα η διάκριση του Κώστα Μητρόπουλου να είναι πολλαπλή. Γιατί μέσα από την ληθώρα των δεκάδων χιλιάδων γελοιογραφιών του δεν είναι μόνον ότι έχουμε όλες τις κατηγορίες του γέλιου από το απλό χαμόγελο ως το ξεκάρδισμα —χωριστά τα κυριακάτικα στο «ΒΗΜΑ» (με την φιλοσοφημένη τους συμβολικότητα) αλλά κι έναν ακατάπαυστο έλεγχο πάνω στα τρέχοντα γεγονότα και τις αποκαταστάσεις που μας ταλανίζουν επί ημερών βάσει.

Κι το σπουδαιότερο: δεν καιροφυλακτεί σου την φέρει πίσωπλάτα ή φρενιδιαστικά. Αδυναμία του το να ζήταρε, παίζει με τον σατιριζόμενο. Ήν μια θα του την δώσει ξωφάλτσα σαν μια φευγάτη κατραπακιά— την λη θα του κρεμάσει χοροϊδευτικά την ώσσο και μόνον όταν αγριεύουν για λά τα πράγματα ή ζούμε σε σκυθρωπές

εποχές διακωμωδεί και πομπεύει τον στόχο του με μια συγκεκαλυμμένη σκληρότητα (φέρνω στο νου μου το γελοιογραφικό δίδυμο επί δικτατορίας Παπαδόπουλου).

Ξέχωρα όμως κι από τούτα, ο Μητρόπουλος βάζει στο παιχνίδι των επικρίσεων και την ημετέρα πλευρά —ιδίως αυτή. Γιατί αυτό το παραμύθι, ότι φταίνει μόνον οι άλλοι, ο Μητρόπουλος δεν το έχασε ποτέ του. Ξεφυλλίστε το τελευταίο του λεύκωμα (NO PROBLEM) και θα δείτε πόσο επιβεβαιώνεται. Αλλά και στους προηγούμενους τόμους βλέπεις αυτή την αδέκαστη κρίση του, πράγμα που καθιστά τα σκίτσα του πιο ανθεκτικά σε σημείο που να μην απορρίπτεις σχεδόν τίποτα, ακόμη κι απ' αυτά που έχουν σκίτσαριστεί εδώ και τριάντα χρόνια.

Απέραντη τρυφερότητα

Έχει γραφτεί πως πολλοί από τους σατιριζόμενους (κυρίως υπουργοί) του Φωκίωνα Δημητριάδη έπαιρναν τον ίδιο τηλεφώνο και του ζητούσαν τα πρωτότυπα σκίτσα για να τα κορνιζάρουν. Κι αυτό γιατί οι γελοιογραφίες του Δημητριάδη, εκτός που δεν είχαν τίποτα το χυδαίο και σαχλό, ήσαν αληθινά έργα τέχνης. Για τον Κώστα Μητρόπουλο, που σ' όλους τους ελέγχους του είναι πρωτ' απ' όλα διασκεδαστικός και τον συμπαθούν όλοι οι... σατιριζόμενοι, θα έλεγα και τούτο: Εκτός από το σπινθηροβόλο πνεύμα του, την ετοιμότητα και την θαυμάσια λιτή γραμμή του (τι κινητικότητα, αλήθεια, που έχει) είναι και βαθιά ανθρωπίνος. Και δεν εννοώ την ανθρωπιά που συνδέεται με την φιλευσπλαχνία. Η ιδιαιτερότητα του Μητρόπουλου, σ' αυτό το σημείο, είναι

εκείνη η κρυφή του και απέραντη τρυφερότητα.

Από τούτη την αγάπη του δίνει και τόσο συχνά πρωτεύοντα ρόλο στα παιδιά που ενώ τα βάζει να σκαρώνουν φάρσες με βόμβες ή να παριστάνουν τους ατίθασους και ζορικούς (με χίλιες δυο παραλλαγές πάνω στην έννοια «αντρίλινι») σου λένε τόσο έξυπνα και πετυχημένα πράγματα που μέσα απ' αυτά δικαιώνονται όλα τα σφάλματά τους και τα λατρεύεις. Μήπως το ίδιο δεν γίνεται και μ' αυτούς τους γερασμένους καζανόβες που, πότε με περούκες και πότε με μπάι-πας, δεν λένε να το βάλουνε κάτω και τελικά όχι μόνον τους βλέπεις με συμπάθεια αλλά και γελάς μαζί τους, αφού τέτοια χαμώματα τα παρατηρείς και στον κύκλο σου ή κι ακόμη μπορεί να τα ζεις και ο ίδιος.

Και τι να πεις τώρα για τις τρισαριτωμένες γάτες του και τα κάπως νωθρά και ράθυμα σκυλιά του τα οποία έχουνε μπει τόσο στην ζωή μας ώστε να έχουν αποψη και για τα ... δικά μας κοινά;

Γενικά, η δουλειά του Κώστα Μητρόπουλου πιστεύω πως θα μείνει οριακή στην όλη πορεία της Γελοιογραφίας μας. Κι όχι τόσο για τις επισημάνσεις του και τις καταγραφές, που δεν αφήνουν τίποτα απ' έξω, όσο γιατί οι αντιλήψεις του είναι 100% ρωμείκες. Κι αυτοί που θα ασχοληθούν στο μέλλον (ιστοριογράφοι, λαογράφοι, κοινωνιολόγοι) με τα τεχταινόμενα των τελευταίων δεκαετιών στον τόπο μας, στο έργο του Μητρόπουλου θα βρουν τις πιο περιεκτικές και αυθεντικές μαρτυρίες. Και σίγουρα δεν θα κοπιήσουν καθόλου έτσι που θα γελούν συνέχεια και η δουλειά θα τους πέφτει σαν γλέντι. □

Η υποχώρηση του κράτους πρόνοιας

της Πέγκυ Κουνενάκη

Τα άρθρα και οι επιστημονικές μονογραφίες του Σάκη Καραγιωργα καλύπτουν ένα ευρύ πεδίο των οικονομικών και κοινωνικών επιστημών. Τα θέματα όμως που αποτελούν το επίκεντρο των ερευνητικών ενδιαφερόντων του αναφέρονται στην δημοσιονομική και στην κοινωνική πολιτική καθώς επίσης και στην θεωρία του κράτους. Έξι χρόνια μετά τον θάνατό του, το «Ίδρυμα Σάκη Καραγιωργα» συνεχίζει το ερευνητικό έργο του καθηγητή, ενώ αυτές τις ημέρες πραγματοποιείται στο Πάντειο Πανεπιστήμιο το τρίτο συνέδριο αυτού του επιστημονικού φορέα με θέμα «Διαστάσεις της κοινωνικής πολιτικής σήμερα».

Τελευταία ημέρα σήμερα Παρασκευή του τρίτου Συνεδρίου του Ιδρύματος Σάκη Καραγιωργα με τίτλο «Διαστάσεις της κοινωνικής πολιτικής σήμερα», ένα επίκαιρο θέμα σε διεθνές επίπεδο, που αφορά κυρίως την άμυνα της κοινωνίας απέναντι στην νεοφιλελεύθερη πολιτική, που έχει οδηγήσει σε υποχώρηση το κράτος πρόνοιας, προς όφελος βέβαια της ελεύθερης αγοράς. Σε μια περίοδο που οι βασικές λειτουργίες του κράτους πρόνοιας τίθενται υπό αμφισβήτηση τόσο από σημαντική μερίδα κοινωνικών επιστημόνων όσο και από τους φορείς της οικονομικής πολιτικής, το Ίδρυμα Σάκη Καραγιωργα αποφάσισε να αφιερώσει το φετινό συνέδριό του στην καταγραφή των κυριότερων προβλημάτων που αντιμετωπίζονται σήμερα στους βασικούς τομείς της κοινωνικής πολιτικής και στην κριτική παρουσίαση των σημαντικότερων προτάσεων για την αναμόρφωσή της. Στο συνέδριο παίρνουν μέρος με επιστημονικές ανακοινώσεις τους εννενήντα τέσσερις επιστήμονες

και πανεπιστημιακοί δάσκαλοι από εκπαιδευτικά ιδρύματα όλης της Ελλάδας, στις παρακάτω ενότητες:

«Θεωρία του Κράτους πρόνοιας», «Απασχόληση, αγορά εργασίας και κοινωνική πολιτική», «Κράτος πρόνοιας και κοινωνική προστασία: εξελίξεις και προοπτικές», «Κοινωνική πολιτική και υγειονομική περιθαλψη», «Φτώχεια, κοινωνικές ανισότητες και κοινωνική πολιτική», «Μεταναστευτικές ροές και κοινωνική πολιτική», «Στεγαστικές ανάγκες, πολιτική γης και κοινωνική πολιτική», «Δημογραφικές εξελίξεις, διαρθρωτικές μεταβολές της οικογένειας και κοινωνική πολιτική».

Συνέχεια και συνέπεια

Το Ίδρυμα Σάκη Καραγιωργα είναι κοινωνοφελές ίδρυμα που συστάθηκε με προεδρικό διάταγμα τον Ιούνιο του 1989, ύστερα από πρωτοβουλία φίλων, συνεργατών και συναγωνιστών του αείμνηστου καθηγητή με σκοπό να συνεχιστεί το ερευνητικό έργο του.

Κι εδώ πρέπει να αναφερθεί, έτσι για την ιστορία, ότι οι επιστήμονες που συμμετέχουν στο ίδρυμα είχαν φτιάξει ένα σχέδιο προεδρικού διατάγματος που αφορούσε την ιδρυτική πράξη του κοινωφελούς ιδρύματος, (νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου), το οποίο κατατέθηκε στους τρεις τότε συναρμόδιους υπουργούς Παιδείας, Οικονομικών, Πολιτισμού, οι οποίοι το υπέγραψαν, για να κατατεθεί στην συνέχεια για υπογραφή στον τότε Πρόεδρο της Δημοκρατίας κ. Σαρτζετάκη. Η υπογραφή της ιδρυτικής πράξης από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας θα σήμαινε το δικαίωμα επιχορήγησης από τους κρατικούς φορείς. Ωστόσο, εκείνος, όχι μόνο από δική του πρωτοβουλία αλλά και κατόπιν γνωμοδότησης του τότε συμβούλου του πρωθυπουργού κ. Κασσιμάτη, αρνείται να υπογράψει το προεδρικό διάταγμα, με την δικαιολογία ότι η έρευνα αποτελεί κρατικό μονοπώλιο και δεν μπορεί να παραχωρηθεί σε ιδιωτικό ίδρυμα!

Το ίδρυμα προσέφυγε στην συνέχεια στο Συμβούλιο Επικρατείας, το οποίο και αποφάνθηκε ότι ήταν άκυρη η απόφαση του Προέδρου της Δημοκρατίας, ο οποίος βέβαια αναγκάστηκε εκ των υστέρων να υπογράψει το προεδρικό διάταγμα που δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως επί Οικουμενικής Κυβερνήσεως. Γεγονός το οποίο είχε σαν αποτέλεσμα να μην υπάρξει μέχρι στιγμής η δυνατότητα κρατικής επι-

Από τις εργασίες του συνεδρίου. Στην ένθετη φωτογραφία, ο αξιόχαστος Σάκης Καράγιωργας.

χορήγησης και να καταδικαστεί το πρότυπο αυτό ερευνητικό κέντρο στην άγνοια της Πολιτείας.

Παιδευτικοί στόχοι

Σήμερα, το Κοινωφελές Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα έχοντας καλύψει μια τριχρόνη δημιουργική περίοδο λειτουργίας υπό την προεδρία του Νίκου Πετραλιά, καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών, προσπαθεί μελάχιστα οικονομικά να ανταπεξέλθει στους σκοπούς του που είναι:

Η διεπιστημονική έρευνα θεμάτων που αφορούν στην οικονομική, πολιτική και κοινωνική διάσταση του κράτους στους σύγχρονους κοινωνικούς σχηματισμούς, τα οποία αποτέλεσαν αντικείμενο της επιστημονικής αναζήτησης και της διδασκαλίας του Σάκη Καράγιωργα. Ειδικότεροι στόχοι είναι η έρευνα της συγκρότησης των κρατικών λειτουργιών, του ρόλου του πολίτη στην σύγχρονη κοινωνία, των εξουσιαστικών δυνάμεων της κοινωνίας και της σχέσης του με το κράτος, η ανάλυση των διαφόρων τρόπων σχηματισμού κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής, με έμφαση στην δημοσιονομική πολιτική, καθώς και ο προσδιορισμός των επιδράσεων τους στην διανομή του εισοδήματος και του πλούτου. Και βέβαια μπαίνει το ερώτημα, με ποια μέσα θα μπορούσαν να επιτευχθούν αυτοί οι σκοποί. Σύμφωνα με το καταστατικό του Ιδρύματος ως εξής:

Με την προώθηση και διεξαγωγή επιστημονικής έρευνας και την δημοσίευση των αποτελεσμάτων ερευνών που διεξάγονται υπό την αιγίδα του Ιδρύματος ή και από άλλους ανεξάρτητους ερευνητές και αφορούν στα πιο πάνω θέματα.

Με την οικονομική ενίσχυση (υποτροφίες) σε μεταπτυχιακούς κυρίως σπουδαστές για ειδίκευση στα θέματα αυτά.

Με την χορήγηση βραβείων για εργασίες που προάγουν την επιστήμη σε περιοχές που περιλαμβάνονται στους σκοπούς του Ιδρύματος.

Με την διοργάνωση συνεδρίων, σεμιναρίων και διαλέξεων καθώς επίσης και με συμμετοχή σε επιστημονικά συνέδρια του εσωτερικού και εξωτερικού.

Με την περιοδική έκδοση μελετών και ερευνητικών εργασιών.

Με την συνεργασία με άλλους διεθνείς οργανισμούς και ερευνητικά κέντρα του εσωτερικού και του εξωτερικού. Και τέλος, με την οργάνωση βιβλιοθήκης και αρχείου για την χρήση των ερευνητών, καθώς επίσης και κάθε άλλο πρόσφορο μέσο για την προώθηση των σκοπών του Ιδρύματος.

Εκδόσεις και συνέδρια

Ένας από τους στόχους του Ιδρύματος που έχει ήδη επιτευχθεί είναι τα τακτικά πλέον φθινοπωρινά συνέδριά του, τα οποία τείνουν να γίνουν θεσμός και που ως σήμερα είναι τα εξής: «Οι λειτουργίες του κράτους σε περίοδο κρίσης: Θεωρία και ελληνική εμπειρία» (1989), «Το πανεπιστήμιο στην Ελλάδα σήμερα: Οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις» (1990).

Ενθαρρυντικό στοιχείο αυτών των συνεδρίων είναι η συνεχώς αυξανόμενη συμμετοχή επιστημόνων σε αυτά, γεγονός που αποδεικνύει την σε μεγάλο βαθμό προώθηση της σύγχρονης ελληνικής επιστημονικής έρευνας και σκέψης μέσω αυτού του ιδρύματος. Ας σημειωθεί επίσης, ότι στην αρχή της επόμενης χρονιάς θα κυκλοφορήσει ως έκδοση του Ιδρύματος η μονογραφία του Σταύρου Ιωαννίδη, λέκτορα του Πάντειου Πανεπιστημίου - οικονομολόγου, με τίτλο «Ανταγωνισμός, Αγορά και Δημοκρατία».

Σήμερα, το Ίδρυμα Καράγιωργα, με ελάχιστα οικονομικά και πολλές δυσκολίες, συνεχίζει το έργο του στηριζόμενο κυρίως στο σωματείο που έχει δημιουργηθεί με την επωνυμία «Φίλοι του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα», στο οποίο συμμετέχουν όσοι εκ των επιστημόνων συμμερίζονται τους σκοπούς του Ιδρύματος. Αυτό ακριβώς το σωματείο είναι, προς το παρόν, η κύρια πηγή χρηματοδότησης των δραστηριοτήτων του Ιδρύματος, οι οποίες αγκαλιάζουν ό,τι πιο προοδευτικό έχει να παρουσιάσει η σύγχρονη ελληνική επιστημονική έρευνα και σκέψη.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
δύο θαυμάσια βιβλία
για νεαρούς αναγνώστες

Brian Bolt

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΣΠΑΖΟΚΕΦΑΛΙΕΣ

1 και 2

«Ο καλύτερος τρόπος να προκαλέσεις το ενδιαφέρον για τα μαθηματικά σε μαθητές και μη ειδικούς είναι να τους παρουσιάσεις ένα περίεργο μαθηματικό παιχνίδι, μια σπαζοκεφαλιά, ένα μαγικό τρικ, ένα αστέιο, ένα παράδοξο ή τέλος πάντων κάτι από όλα εκείνα που οι πληκτικοί καθηγητές προσπαθούν να αποφύγουν γιατί δεν τα θεωρούν σοβαρά...»

Martin Gardner

Σελ. 190, Α/Μ, τόμ. 1: 1.700 δρχ.
τόμ. 2: 1.800 δρχ., από 11 ετών και πάνω.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΤΟΠΤΡΟ
Ισαύρων 10, 114 71 Αθήνα
τηλ.: 364.32.72, fax: 364.18.64

Στον «ακελδαμά» της ποίησης

Νομικές σπουδές, οικονομικό ρεπορτάζ στον ημερήσιο τύπο, βιβλιοκριτικά σημειώματα, όπως και η συμμετοχή του στην έκδοση των περιοδικών «Περίπλους» και «Σχεδία», προσφέρουν προκάλυμμα στον ποιητή. Όμως, το πραγματικό οδοιπορικό στο εφιαλτικό αθηναϊκό τοπίο χαράσσεται σε τρεις ποιητικές συλλογές: «Οιονεί Οιωνοί» (Πλέθρον, 1984), «Ακελδαμά» (Ηριδανός, 1987) και «Ακελδαμά - Λόγος περί του καπνικού ζητήματος» (Λιβάνη, 1990).

Ένα σχεδόν αναρχικό ξέσπασμα, οι οδυνηρές μνήμες από την στρατιωτική θητεία σε κάποιο άσυλο και ένας αναπόκριτος μονόλογος που αδιάκοπα αυτοσαρκάζεται, εκφράζουν την υπαρξιακή αγωνία αλλά και μια οργισμένη κριτική στάση. Ο Τ. Καπερνάρος φαίνεται συνειδητά στρατευμένος στην κρίση. Πάντα βιωματική, η ποίησή του επιμένει να συνδιαλέγεται μέσα από σύγχρονα σύμβολα ή παλαιές προφητείες και χριστιανικούς μύθους με τον κόσμο και την ιστορία. Ο δημιουργός αναζητά την ψυχή του μέσα στην κοινότοπη καθημερινότητα, εξωραϊσμένη από μια ναρκισσευόμενη διάθεση που κάποτε απομένει κι αυτή ακίνητη μέσα στο αιματηρό τοπίο της ποίησης.

● Να ξεκινήσω με κάποια κοινοτοπία. Τι ήταν αυτό που σε οδήγησε στην ποιητική έκφραση;

— Μια βαθύτερη ανάγκη να συμφιλιωθώ με την αγωνία μου, να υπερασπισθώ το δικαίωμα να υπάρχω. Δεν αποκλείεται όμως να πρόκειται για μια αυθόρμητη και παιγνιώδη επιθυμία να εκφράσω κάποιες πτυχές του εαυτού μου, όπως για παράδειγμα τον ναρκισσισμό ή την οκνηρία μου.

● Όμως η ποίηση, περισσότερο σήμερα, έχει και μια κοινωνικά «μεταφράσιμη» πλευρά.

— Ίσως. Αλλά θεωρώ γελοία και αξιοθρήνητη υπόθεση την εξαργύρωση, ή πιο σωστά, την μετατροπή της ποίησης σε θεραπευτική ατομικών φιλοδοξιών. Σίγουρα μια τέτοια στά-

ση λειτουργεί σε βάρος της ίδιας της ποίησης.

● Από ποιους «χρίζεται» κάποιος ποιητής;

— Τα ποιήματα, αν είναι άξια, κάνουν τον ποιητή. Και προσθέτω, δανειζόμενος τα λόγια που απηύθυνε ο Μπρόντσκι στο δικαστήριο που τον δικάζε, ότι κανείς δεν κατατάσσει κάποιον στους ποιητές όπως κανείς δεν κατατάσσει κάποιον στο ανθρώπινο γένος.

31 ετών, ο Τ. Καπερνάρος συγκαταλέγεται ανάμεσα στους νεότερους ποιητές, ωστόσο μάλλον αδιαφορεί για ιδιωτικά ή κοινωνικά οράματα. Άλλοτε με επιγραμματική έκφραση και άλλοτε με πολύστιχα ποιήματα, αναζητά πεισματικά την δική του ταυτότητα.

● Οι κατηγορίες εναντίον του Μπρόντσκι που ανέφερες, στηρίχτηκαν στις μαρτυρίες αναγνωρισμένων από το καθεστώς λογοτεχνών. Άρα, ο ισχυρισμός ότι υπάρχει ή μπορεί να υπάρξει ένα ιερατείο που απονέμει τίτλους, δεν είναι ολωσδιόλου αστήρικτος.

— Δεν αντιλέγω. Είναι αυτονόητο ότι κάθε οργανωμένο σύνολο —κόμμα, κράτος, εκκλησία κ.λπ.— έχει ανάγκη από κάποιους, χρήσιμους την κατάλληλη στιγμή, ανθρώπους. Αυτοί οι τύποι πάντα υπήρχαν και δεν νομίζω ότι μας αφορούν. Θα επαναλάβω ότι μια σύντομη αναδρομή στην ελληνική λογοτεχνία, μπορεί να πείσει και τον πλέον δύσπιστο ότι κάμποσοι μεγάλοι σχήμοι, χιλιοβραβευμένοι επί των ημερών τους, αποδείχτησαν κοινοί ασημαντογράφοι. Γράφοντας για τις ανάγκες του ακροατηρίου, κατάφεραν τελικά να μην γράφουν τίποτα ή σχεδόν τίποτα.

● Ας φύγουμε από αυτό το θέμα. Ανήκεις στην νεότερη «γενιά» ποιητών και θα ήθελα να μου πεις αν υπάρχει σχέση ανάμεσα στην ποίησή σου και στην ποίηση των ομότεχνων συνομηλίκων σου.

— Τίποτα κοινό. Νομίζω μόνο πως υπάρχει ιδιοσυγκρασιακή συγγένεια όσον αφορά την στάση μερικών —ελάχιστων, ακριβέστερα— απέναντι στα γενι-

κότερα αιτήματα της κοινωνίας και του πολιτισμού της. Και για να γίνω σαφέστερος διευκρινίζω: η συγγένεια εντοπίζεται στην περιφρόνηση έναντι του συστήματος των επικρατούσων αξιών.

● Τρ δεύτερο βιβλίο σου, το «Ακελδαμά», θα το χαρακτηρίσα αιματηρό. Στο «Καπνικό» όμως, που δημοσιεύεις αργότερα, φαίνεται να έχεις απομακρυνθεί από την επικράτεια αυτού του στοιχείου.

— Θα διαφωνούσα μ' αυτή την εκτίμηση. Παραμένω βιωματικός, γράφοντας μόνο για ό,τι βασανίζει την συνείδησή μου. Στο «Ακελδαμά» υπήρξα βέβαια εντελώς αλογόκριτος, ενώ στον «Λόγο περί του καπνικού ζητήματος» προσπάθησα να υπηρετήσω ένα διαφορετικό ποιητικό κλίμα.

● Συχνά καταφεύγεις σε μία «πραγματολογία». Έχεις γράψει ποιήματα για το παλτό σου, για βρύσες που στάζουν, για τον καπνό. Για ποιο λόγο συμβαίνει αυτό;

— Απλώς μου προκύπτει. Υποθέτω όμως ότι ο συμβολικός χαρακτήρας που αποκτούν τα άψυχα αντικείμενα στην ποίησή μου, υποδηλώνει την βαθύτερη φύση μου που, εξ όσωνμαντεύω, σπαράσσεται από άγρια ερημιά ενώ ταυτόχρονα σαρκάζει και αυτοσαρκάζεται.

● Και ποιοι είναι οι ποιητές που αγάπησες;

— Είναι αρκετοί. Πρωτίστως όμως, όσοι αφοσιώθηκαν ολοκληρωτικά στην υπόθεση της ποίησης, θεωρώντας την αδιάσπαστη από την ζωή, έστω κι αν αυτό το πλήρωσαν ακριβά.

Την συνέντευξη πήρε ο
Κωστής Λιόντης

ΕΠΙΜΕΝΟΝΤΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Δύο καινούρια ελληνικά έργα για την έναρξη της χειμερινής περιόδου, αποτολμούν ο Θ. Παπαγεωργίου και ο Α. Αντωνίου, προβάλλοντας σθεναρή αντίσταση στο γενικευμένο πλέον ρεύμα του ξένου ρεπερτορίου. Και οι δύο, με μακρά θητεία στο νεοελληνικό θέατρο: εικοσαετία συμπλήρωσε η «Στοά», ενώ η «Θεατρική Σκηνή» έχει ήδη μια δεκαετή παρουσία.

Ν. Ασίκη, Α. Αντωνίου και Δ. Λαμπρογιάννη στην «Επιχείρηση Ιουδίθ»

ΠΕΡΥΣΙ ΑΝΕΒΑΣΑΝ έργα του γνωστού θεατρικού συγγραφέα Μ. Ποντίκα, εφέτος πειραματίζονται με νεότερες συγγραφικές δυνάμεις: το μυθιστόρημα, «*Άντε γειά!*», της προσφιλούς —ιδιαίτερα στους παλαιότερους— τραγουδίστριας Γιοβάννας, σε θεατρική διασκευή Θ. Παπαγεωργίου και το δεύτερο θεατρικό έργο, «*Επιχείρησης Ιουδίθ*», του πεζογράφου Π. Κοροβέση που εορτάζει το προσωπικό του ιωβηλαίο, τέσσερα χρόνια μετά το «*Tango Bar*».

Δύο έργα που καταγράφουν την αθηναϊκή καθημερινότητα όπως παίζει, σχεδόν παρανοϊκά, ανάμεσα στην λαϊκή γειτονιά με τους οικογενειάρχες μικροεμπόρους, τις στερημένες οικοκυρές και την επαναστατημένη νεολαία και τον αντίποδά της, νεοτεριστές διανοούμενους —γόνιμοι τσιφλικάδων με σπουδές και μακρόχρονη παραμονή στο εξωτερικό που ανακάτεψαν τον συντηρητισμό με μία γενεολογική προοδευτικότητα— διέπεται σε ελευθεριάζουσες θηλυκές πάρξεις.

Ο ανέλπιδος έρωτας της ρομαντικής μεσήλικης για τον νεαρό παραγιό και αγαπητικό της κόρης της ή η κατασκευή τρομοκρατών από την αστυνομία, αποτελούν μόνο το πρόσχημα για να εξεικονισθούν χαρακτήρες σε μία ιδιαίτερα γνώριμη —και στις δύο περιπτώσεις— ατμόσφαιρα με τις στιχομυθίες, τα μουσικά ακούσματα και τις ψυχολογικές διακυμάνσεις τους, μέσα σε έναν ευρύτερο, πολιτικό και κοινωνικό περίγυρο που υπονοείται διακριτικά.

Στην θεατρική διασκευή του «*Άντε γειά!*», το ενεδρεύον δραματικό στοιχείο αντιμετωπίζεται με την συρραφή σκηνών που διαγράφουν χωρίς περιττή φόρτιση τις καταστάσεις. Ωστόσο, παραμένει η μεγάλη διάρκεια της παράστασης, σε αντίθεση με την μάλλον ισχνή πλοκή: ιδιαίτερα εμφανής στις εξομολογητικές σκηνές καθώς και στην αναπαράσταση ονειρικών φαντασιώσεων με τα λίγο παρακινδυνευμένα φρούδικά συμπλέγματα. Πάντως, τις όποιες αδυναμίες σώζει το άρτιο επιτελείο ηθοποιών με κυρίαρχη

μορφή την Α. Πρωτοφάλη —τραγική ηρωίδα στην συναισθηματική της στέρηση, χωρίς υστερικούς τόνους— και η σκηνοθετική δουλειά του Θ. Παπαγεωργίου που επιτυγχάνει έναν γρήγορο ρυθμό εναλλαγής και την λεπτομερειακή ηθογράφηση των χαρακτήρων.

Το έργο του Π. Κοροβέση, παρ' ολίγον να πέσει θύμα του συγγραφέα του. Τα ΜΜΕ κατανάλωσαν με ζέση την είδηση ενός θεατρικού έργου, δήθεν βιοματικού, με θέμα την τρομοκρατία και ο συγγραφέας, παθός αλλά μη μαθός, ενέδωσε στην πάντα φθοροποιό δημοσιότητα. Όσοι όμως, παρά την αρνητική εντύπωση, ανταποκριθούν στην πρόσκληση, θα απολαύσουν ένα έργο με θεατρικότετους διαλόγους και έντεχνα ευρήματα, όπως η βιβλική διήγηση της Ιουδίθ —ενίοτε, και με κάποιες υπερβολικές συμπτώσεις— όπου τέσσερα πρόσωπα ψυχογραφούνται και συγκρούονται. Αν η τρομοκρατία είναι το πυροτέχνημα, η ουσία βρίσκεται στην υπεράσπιση του επαπειλούμενου ιδιωτικού

χώρου και στο δικαίωμα στην διαφορετικότητα.

Η σκηνοθεσία του Α. Αντωνίου πυκνώνει την γραφή και δίνει μία πιο στέρεη υπόσταση στους ήρωες. Με την σωστή δόση μυστηρίου, η Ιουδίθ της Ν. Ασίκη στις εναλλαγές τραχύτητας και ρομαντισμού. Πιθανόν, λίγο περισσότερο από το αναγκαίο αμήχανη, η όμορφη Μαρία της Δ. Λαμπρογιάννη. Πειστικός ο ασυμβίβαστος διανοούμενος του Α. Αντωνίου, σώζει κάτω από το κοσμοπολίτικο λούστρο, όλα τα χαρακτηριστικά της φυλής μας. Και οι τρεις αντιμέτωποι με μία ευφάνταστη εκδοχή μπάτσου: περισσότερο θύμα παρά θύτης, ο αστυνομικός του Γ. Σαμπάνη.

Κάπου, ανάμεσα στην τελευταία κραυγή του «*Άντε γειά!*» και στο επίπλαστο χαμόγελο που σφραγίζει την «*Επιχείρηση Ιουδίθ*», βρίσκεται η ελληνική πραγματικότητα αλλά και οι επερχόμενοι «μαύροι άγγελοι».

Μ. Θεοδοσοπούλου

ΕΓΚΩΜΙΟ ΣΤΟΝ ΜΑΝΩΛΗ ΚΟΡΡΕ

Μέσα στην τόσο εμφανή πια κατάπτωση και την θλίψη για τα αδιέξοδα του τόπου, που δεν αφήνουν περιθώρια να σκεφτείς ούτε το άμεσο μέλλον, υπάρχουν ελάχιστα πράγματα που μπορούν να συντηρήσουν την ελπίδα. Σαν από θαύμα, να σταματήσει η ελεεινολογία, έστω για λίγες στιγμές. Γι' αυτό αισθάνομαι την υποχρέωση να καταγράψω μια τέτοια λάμψη, και ας ξεχαστεί κατόπιν.

ΘΕΛΩ ΝΑ ΜΙΛΗΣΩ για τον Μανώλη Κορρέ, που στις 21 του Νοέμβρη παρουσίασε στο αμφιθέατρο της Αρχιτεκτονικής στο Πολυτεχνείο την τελευταία του έρευνα. Για δύο ώρες το ακροατήριο συμμετείχε σε μια μυσταγωγία, με θέμα τον Παρθενώνα, μια και ο Μανώλης Κορρές έχει κυριολεκτικά αφιερώσει την ζωή του σε αυτόν, για να φτάσει σήμερα να είναι, χωρίς υπερβολή, ο πιο σημαντικός και παραγωγικός ερευνητής του μνημείου στον κόσμο. Δεν ήταν η πρώτη φορά. Χωρίς να λογαριάζουμε τις σχετικές δημοσιεύσεις, και άλλες φορές έχει κάνει συγγενικές ανακοινώσεις στον ίδιο χώρο, ρίχνοντας φως στα μυστικά που ακόμη κρύβει το πιο τέλειο αρχιτεκτόνημα της ιστορίας.

Το θέμα ήταν ο τρόπος δομής των αρχαίων κιόνων στον Προπαρθενώνα (εκείνον που κατέστρεψαν οι Πέρσες στην εισβολή τους) και στον Παρθενώνα — πώς οι αρχαίοι πετύχαιναν εκείνες τις σχεδόν μαθημα-

τικά τέλειες συνενώσεις ανάμεσα στους σπονδύλους των κιόνων, μιλάμε για χιλιοστό του

χιλιοστού σε αρκετές περιπτώσεις. Και για πρώτη φορά αυτός ο ακάματος ερευνητής κα-

ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟ ΜΙΚΡΟ ΣΠΙΤΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΒΥΣΣΟ

ΔΕΝ ΘΥΜΑΜΑΙ πριν πόσα χρόνια, φοιτητές ακόμα στην Αρχιτεκτονική Σχολή, μας πήγαν να δούμε αυτό το μικρό σπίτι στην Ανάβυσσο. Θα μου μείνει αξέχαστη όμως η συγκίνηση που νιώσαμε βλέποντάς το. Ξεχάσαμε όσα μας έλεγαν για παράδοση, υλικά, αναλογίες, ένταξη. Φάνηκαν όλα τόσο εφήμερα και τόσο επιδερμικά. Ενώ αυτό ήταν εκεί: δραματικά απλό, μια γυμνή μπετονένια πλάκα, τέσσερις πέτρινοι τοίχοι, μια στοά· ένα βότσαλο στην απαλάμη του Θεού, που έκλεινε μέσα του όλον αυτόν τον τόπο.

Από τότε ξαναπέρασα αρκετές φορές. Κι όχι μόνον εγώ. Για πολλούς αυτό το σπίτι αποτελούσε, ασυναίσθητα, ένα σημείο συνωμοτικής στάσης, ένα προσκύνημα σε κάποιο μυστικό αγαπημένο τοπίο. Κάποιοι ανηφόριζαν μετά το μπάνιο για να στεγνώσουν στις ζεστές πλάκες της αυλής του. Ή να φάνε στην σκιά που χάριζαν οι πέτρινοι πεσσοί του. Άλλοι πάλι, έρχονταν το βράδυ και ανάβανε φωτιές, χαζεύοντας τον σκοτεινό Σαρωνικό. Και το μικρό σπίτι τα δεχόταν όλα αυτά, φιλικά, χωρίς φόβο για την φθορά στις πλάκες του ή την καπνίλα στον σοβά του. Όπως και στην «ανώνυμη» αρχιτεκτονική, το πέρασμα του χρόνου το έκανε πιο όμορφο και ζωντανό.

Και μετά, κάτι άρχισε να χαλάει. Οι δήθεν παραθεριστές, μου φάνηκε ότι έκαναν όλο και πιο πολύ θόρυβο. Τα σκουπίδια στην θάλασσα γίναν όλο και πιο πολλά. Και στην απέναντι πλαγιά, τα δήθεν αυθαίρετα και τα δήθεν παραδοσιακά με τις στέγες, τις καμάρες, και αυτήν την θανατερή ασπρίλα που έχει πνίξει την Ελλάδα, πλήθαιναν και βιάζαν τις αλήθειες που έκρυβε το μικρό σπίτι.

Κι ένας όγκος άρχισε να χτίζεται ακριβώς δίπλα του, πνιγοντάς το ακόμη περισσότερο. Όσο κι αν προσπάθησα, δεν μπόρεσα να πλησιάσω. Διακόσια μέτρα συρματοπλέγμα και δυο μαύρα ντόμπερμαν κλείνουν τον δρόμο σε όποιον θέλει να πατήσει στην κάποτε φιλόξενη γη.

Δεν ξέρω τι άλλο θα μπορούσε να είχε γίνει. Το μόνο που ξέρω είναι ότι δεν ξανασταματάω στο μικρό σπίτι στην Ανάβυσσο. Μόνο πέφτω θυμωμένα στο γκάζι και ξεχύνομαι στο Νότο. Χαϊδεύω τις καμπύλες του δρόμου για το Σούνιο ψάχνοντας να βρω αλλού το χαμένο μου αττικό φως.

Νίκος Βρατσάνος

Υ.Γ.: Το μικρό σπίτι στην Ανάβυσσο σχεδιάστηκε από τον αρχιτέκτονα Άρη Κωνσταντινίδη το 1962.

τόρθωσε να αναγνωρίσει σε διάφορα σκόρπια θραύσματα πάνω στην Ακρόπολη την ύπαρξη ζευγών από κυκλικούς μαρμαρίνους δίσκους, βάρους 500 κιλών, με τους οποίους ελεγχόταν αντίστοιχα η συναρμογή της πάνω και της κάτω επιφάνειας σε κάθε αρμό του κίονα ώστε τελικά να ταιριάζουν απόλυτα.

Η εντυπωσιακή αυτή ανακάλυψη κλείνει μια μακρά περίοδο υποθέσεων και εικασιών γύρω από το θέμα, που προτάθηκαν από διάφορους μελετητές τον τελευταίο ενάμιση αιώνα. Αλλά πέρα από το εύρημα καθαυτό, εκείνο που έχει ίσως μεγαλύτερη σημασία είναι η επίπονη πορεία του Μ. Κορρέ για να φτάσει από τα αρχικά ευρήματα στην ολοκληρωμένη θεωρητική αναπαράσταση του τρόπου εργασίας των αρχαίων στο τέλος. Πορεία που έχει όλα τα συναρπαστικά στοιχεία της αστυνομικής περιπέτειας, όπου η υπόθεση συντίθεται από σκόρπια και ασύνδετα τεκμήρια που «χτίζονται» μεθοδικά το ένα πάνω στο άλλο ώσπου να οδηγήσουν στην τελική «λύση» του μυστηρίου.

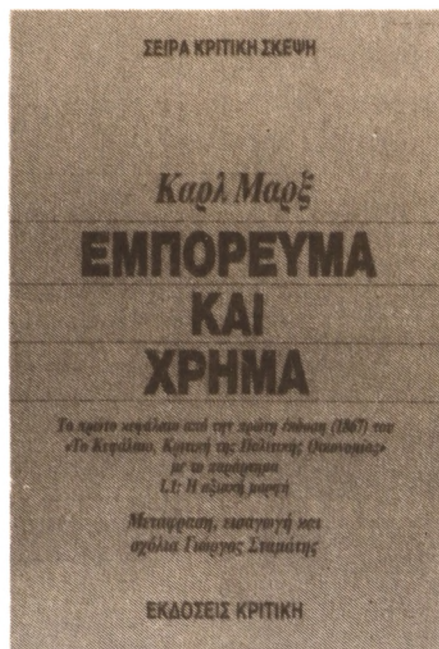
Τι ευτυχία να συμμερίζεσαι αυτό το πέταγμα της διάνοιας, ιδίως όταν προέρχεται από έναν άνθρωπο δικό μας, όπως ο σεμνός Μανώλης Κορρές. Και πόσο οδυνηρή είναι η υπόμνηση της επιφυλακτικής ως εχθρικής συμπεριφοράς που του έχει επιφυλαχθεί στο παρελθόν από διάφορες πλευρές. Στον τόπο της φαιδράς πορτοκαλέας αμύβουμε πλουσιοπάροχα τα «χρυσά χέρια» και τα «χρυσά πόδια» με συμβόλαια και πριμ. Με τα «χρυσά μυαλά» όμως, όταν καταφέρνουμε να τους βρούμε την απασχόληση που τους ταιριάζει, τι κάνουμε; Δεν αναφέρομαι στα εκατομμύρια των ποικίλων «ασσων» — να τα έχουν και να τα χαίρονται. Για αναγνώριση μιλούσα!

Δημήτρης Φιλιππίδης

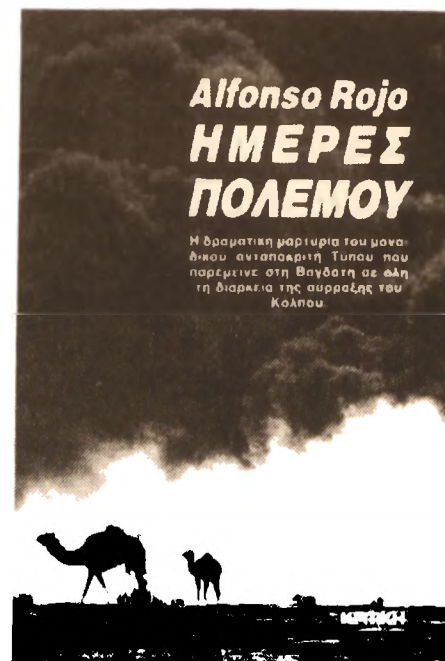
η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ παρουσιάζει...

ΕΝΤΓΚΑΡ ΜΟΡΕΝ
ΝΑ ΣΚΕΦΤΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

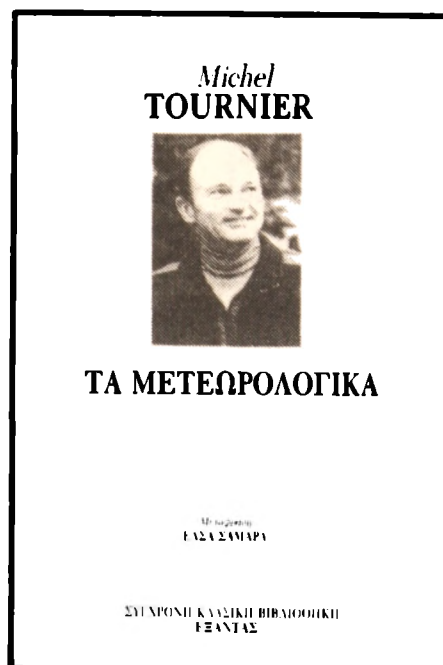
ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ
ΕΜΠΟΡΕΥΜΑ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑ

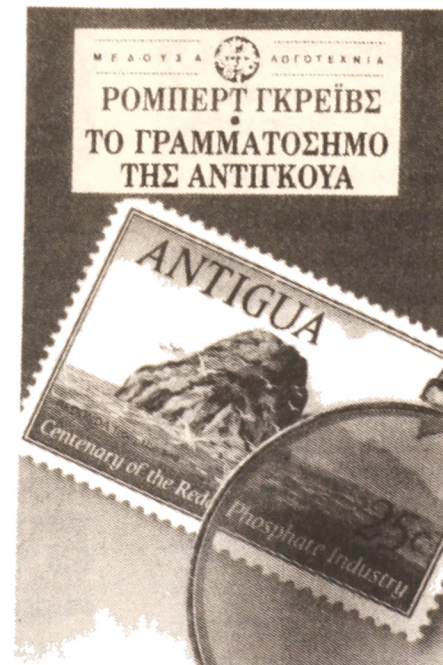
ΑΛΦΟΝΣΟ ΡΟΧΟ
ΗΜΕΡΕΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΜΑΙΛΣ ΝΤΑΙΒΙΣ ΚΟΥΙΝΣΥ ΤΡΟΥΠ
ΜΑΙΛΣ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΜΙΣΕΛ ΤΟΥΡΝΙΕ
ΤΑ ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΑ

ΡΟΜΠΕΡΤ ΓΚΡΕΙΒΣ
ΤΟ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ
ΤΗΣ ΑΝΤΙΓΚΟΥΑ

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ■ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 ■ 10678 ΑΘΗΝΑ ■ ΤΗΛ. 3645133 FAX 3607878
ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ: **ARS LONGA/NEMO**
ΕΞΑΝΤΑΣ ■ ΜΕΔΟΥΣΑ ■ ΣΕΛΑΣ ■ ΤΕΚΜΗΡΙΟ ■ ΚΑΤΣΑΝΟΣ
ΚΡΙΤΙΚΗ ■ ΠΟΛΥΤΥΠΟ ■ ΛΗΘΗ

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΜΗΝΟΥ

**Ο Νοέμβρης
προχωράει — οι
εκθέσεις πληθαίνουν.
Μερικές
ενδιαφέρουσες, δίχως
όμως εκπλήξεις.**

ΔΥΟ ΕΛΛΗΝΕΣ — Παριζιάνοι από παλιά, δείχνουν την πιο πρόσφατη δουλειά τους. Ο *Κ. Κουλεντιανός* (γ. 1918) (*Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Ιλεάνας Τούντα* ως 8.12.) παρουσιάζει δύο μνημειώδη γλυπτά σε βιδωμένο ατσάλι κορ-τέν και αρκετά μικρότερα σε ανοξείδωτο ατσάλι. Όλα μαρτυρούν σε ποιο βαθμό ελέγχει τις μορφές και το υλικό του και σε πόση λιτότητα μέσων έχει φτάσει. Από την γενιά του είναι ίσως ο μόνος που εργάζεται εμπρόθετα για το υπαίθρο, όχι για το σαλόνι. Ο *Α. Πιερράκος* (γ. 1920) *Γκαλερί Μ. Παπαδοπούλου* ως 5.12. πάντα με φόρμες ρέουσες, εξπρεσιονιστικές, σε μια διάθεση πιο αισιόδοξη από συνήθως, ροζ, χίτρινη, πράσινη. Έχει φτάσει σε κορυφωμα της τέχνης του. Δυο άλλων Ελλήνων - Παριζιάνων, νεκρών σήμερα, παρουσίασαν έργα οι οικογένειές τους: του *Μάριου Πράσινου* (1916-1985) *Γκαλερί Τιτάνιουμ* ως 30.11., αρκετά έργα από την σειρά των «Δέντρων» από τα τελευταία χρόνια της ζωής του, δουλεμένα με φινέτσα, δύναμη και με μια κατάλυξη σχεδόν θρησκευτική του *Αριστομένη Αγγλόπουλου* (1900-1990) *Αίθουσα Τέχνης Αθηνών*, ως 8.11., που δυστυχώς δεν την πρόλαβα.

Και των τεσσάρων η δουλειά, γνωστή και προσεγμένη από τους Γάλλους, ιδίως του Πράσινου και του Κουλεντιανού, που έχουν ενσωματωθεί και στη Γαλλική τέχνη.

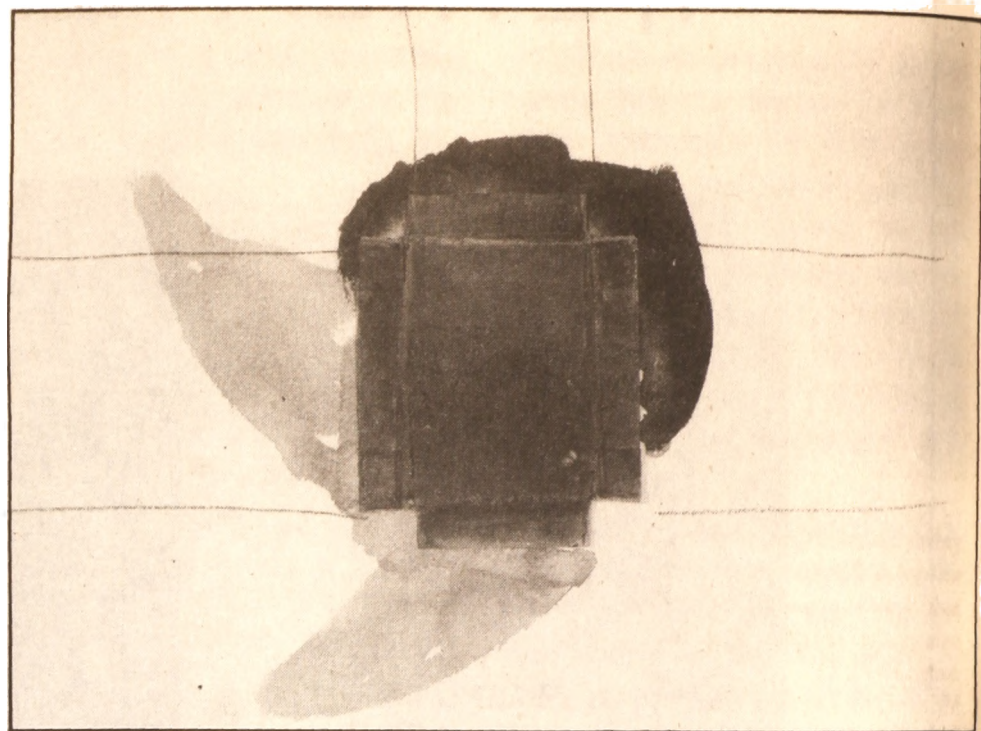
Σε άλλο μήκος κύματος δύο μικρές ειδικές εκθέσεις: της *Λί-*

ζης Καλλιγά «Συνάντηση με την Αφροδίτη», *Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης*, ως 9.11. και του *Χρόνη Μπότσογλου*, «*Τρία Πορτρέτα*», στην *Γκαλερί 24* ως 16.11.

Η Καλλιγά (γ. 1943) συνεχίζει τις φωτογραφικές μελέτες της γύρω από το γυναικείο σώμα, αυτή τη φορά της Αφροδίτης της Μήλου, όπως το έχουν δει, σε επάλληλες «οπτικές στρώσεις»: ο άγνωστος δημιουργός του, οι χιλιάδες επώνυμοι επισκέπτες του Λούβρου, όπως το (και τους) είδε το ευαίσθητο μάτι της φωτογράφου, ως την τελευταία στρώση, εκείνη του θεατή των φωτογραφιών. Καθένας βρίσκει κάτι άλλο να προσέξει. Εγώ π.χ. δεν είχα προσέξει ποτέ την οπίσθια όψη του κορμιού της Αφροδίτης, τους ευρείς και στιβαρούς γοφούς που συγκρατούν τις πτυχώσεις του χιτώνα της που πάνε να κυλήσουν πιο κάτω. Και ακόμα πως ο γλύπτης ήθελε το άγαλμα περίοπτο αφού είχε αφιερώσει την ίδια έξοχη φροντίδα σε όλες τις όψεις του... Φωτογραφία — η καλύτερη βοήθος του ματιού!

Ο Μπότσογλου (γ. 1941) δείχνει στα πορτρέτα τριών λογοτεχνών πως με την συνήθη του ανελέητη διεισδυτικότητα στίβει το μοντέλο του σαγηνεύοντάς το «σαν το φίδι το πουλί...» οικειοποιείται τη ζωγραφιά «και το μοντέλο μένει μόνο με τον εαυτό του, αφού πια δεν ενδιαφέρει τη ζωγραφική». Τελικά το πορτρέτο είναι άσκηση επικοινωνίας μέσα από την μοναξιά. «Περνώντας από την μοναξιά του άλλου, επιβεβαιώνω... την δική μου», γράφει, σε ένα βιβλιαράκι που συνοδεύει την έκθεση.

Δυο από τις ομαδικές του τριμήνου ήταν αξιολογικές: 1. «*Τιμή στον Χένρικ Σταζέβσκι*», *Κέντρο Τεχνών Δήμου Αθηναίων*, ως 31.10. Αναμνηστικό αφιέρωμα στον με-

Από την έκθεση του Μάριο Μερτς

γάλο Πολωνό ζωγράφο Σταζέβσκι (1894-1988), τον τελευταίο κονστρουκτιβιστή της Ευρωπαϊκής πρωτοπορίας, φίλο του Μόντριαν και του Μάλεβιτς. Τον παρουσιάζει η συνάδελφος Ελισσάβετ Κοστσιελάχ που επιμελήθηκε και την έκθεση. Δυστυχώς έργα του ίδιου του Σταζέβσκι δεν έγινε δυνατόν να εκτεθούν. Είχαμε δει τρία στον ίδιο χώρο το 1986 και μας είχαν εντυπωσιάσει.

Η παράθεση δεκάδων έργων αναγκαστικά μικρών διαστάσεων, από 16 χώρες, συνδυασμένη με έργα 10 Ελλήνων καλλιτεχνών που από την δεκαετία του '70 λογίζονται εκπρόσωποι της ελληνικής «γεωμετρικής» τέχνης μαζί με 8 νεότερους «κατασκευαστές» και «εννοιακούς» με την πιο ευρεία σημασία, ήταν ενδιαφέρον πείραμα. Δεν ξέρω πόσο τιμούσε τον Σταζέβσκι, αλλά έδωσε την ευκαιρία σε αρκετές αξιολογικές συγκρίσεις όχι πάντα σε βάρος των Ελλήνων, κι ας είχαν τα περισσότερα έργα τους τις διαστάσεις γραμματοσήμων. Όπως συνήθως συμβαίνει τα «καλά» έργα ξεχώριζαν κι ας μην ήταν πάντα των επώνυμων. 2. Οι «*Απόφοιτοι 90-91 της ΑΣΚΤ* (Πινακοθήκη ως 24.11.). Γενική ποιοτική στάθμη ψηλότερη από την περσινή έκθεση του είδους. Μετέχουν όλοι πλην 2 από τους 56 απόφοι-

τους ζωγράφους, γλύπτες, χαράκτες (18 άνδρες, 36 γυναίκες) γεννημένους ανάμεσα 1957 και 1968, και ανάμεσά τους 3 Κύπριοι. Οι 4 γλύπτες αδύναμοι, το πιο συγκροτημένο έργο της Κύπριας Σαββίδη (γ. 1962). Οι «κατασκευαστές» που κατατάσσονται στους ζωγράφους είναι μάλλον γλύπτες, και όλοι από το εργαστήρι του Κεσσανλή. Μέσα στο πλήθος των «καθαρών» ζωγράφων στάθηκαν μπρος στα έργα των Βαρβάκη, Κοτσώνη, Κουτσαύτη, Λειβαδά, Λιβιτσάνου, Μπονάτσου, Ρήνα (και χαρακτηριστική), Σπυρούλη, Τσακιρίδη, Φωτογλου, Ψυχούλη (και χαρακτηριστική) όλων γεννημένων ανάμεσα 1961-1968. Καλός ο θεσμός που εγκαινιάστηκε πέρσι, όταν μάλιστα γίνεται αποκλειστικά για τους απόφοιτους όλης της ΑΣΚΤ κάθε χρονιάς, κι όχι για μερικά μόνο εργαστήρια.

Από τις εκθέσεις των ξένων καλλιτεχνών, αξιοπρόσεκτες της Χαρακτικής του μεγάλου ιταλού φουτουριστή Κάρλο Καρρά (1881-1966) *Παρνασσός* ως 31.10. και του «παλαιμάχου» της «άρτε πόβερα» *Μάριο Μερτς* (γ. 1925) *Μπερνιέ* ως 21.12. ακόμα ανοιχτή!

20/11/91

Αλέξανδρος Ξύδης

«Ο πραγματικός ρόλος των διανοουμένων δυστυχώς είναι αρνητικός, διότι από χρόνια τώρα, συμμετέχουν στην γενική εμπορευματοποίηση που διακρίνει την κοινωνία. Μπαίνουν μέσα στο γενικό θέαμα, γίνονται άνθρωποι της μόδας, παύουν να είναι άνθρωποι της μόδας, προσπαθούν να βρουν περίπου τι μπορεί να πουληθεί στην αγορά των ιδεών και των βιβλίων ή των πινάκων ή άλλων πραγμάτων...».

Με αυτά τα λόγια ο Κορνήλιος Καστοριάδης, ένας από τους σημαντικότερους διανοητές του καιρού μας, που ζει και εργάζεται στο Παρίσι, περιγράφει τον ρόλο των διανοουμένων στην εποχή μας, στην εκπομπή της ΕΤ 1 «ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΟ» που θα μεταδοθεί στις 4 Δεκεμβρίου 1991. Στην φωτογραφία, ο Κ. Καστοριάδης με τον σκηνοθέτη Τάκη Χατζόπουλο.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

Από τον ΣΑΔΑΣ πήραμε α κείμενο για το Μουσείο της Ακρόπολης. Αφού γίνεται ιτική στην ειλημμένη όφαση του ΥΠΠΟ να οποιηθεί το πρώτο βραβείο του αρχιτεκτονικού διαγωνισμού για το Μουσείο, ταλήγει:

Επιμένουμε στην πρόταση ως ο μόνος σωστός δρόμος για ΥΠΠΟ είναι ένας νέος αρχι-κτονικός διαγωνισμός σε δύο ίσεις: ο πρώτος για ανέρευση της με πρόσθετο βοήθημα τα στοιχεία που δίνει η μελέτη οποίησης των αρχαιολογικών υρών της Αθήνας, που προα-φέραμε, και ο δεύτερος καθα-κτιριολογικός. Ένας διαγω-μός με όλες τις προϋποθέσεις έχει ζητήσει ο ΣΑΔΑΣ-ΕΑ από πολύ παλαιότερα και οποίες είναι:

1. Επιστημονική μελέτη οπιμότητας.
2. Σαφή και τεκμηριωμένα οίχεία (κυκλοφοριακά, πολε-ομικά, αρχαιολογικά, λπ.).
3. Οριστικό πρόγραμμα.
4. Αποσαφήνιση των απόψε-

ων του ΥΠΠΟ για θέματα ό-πως: το είδος και η φιλοσοφία του Μουσείου, η εκθεσιακή αν-τιληψη, κ.λπ.

5. Σωστή προετοιμασία των δύο σταδίων του διαγωνισμού χωρίς μετάθεση ευθυνών στην κριτική επιτροπή, ώστε να μην επιφορτίζεται να επιλύει θέματα (σαν αυτά που επωμίσθηκε η Κ.Ε. του διαγωνισμού που έγι-νε) πέραν του καθήκοντός της της επιλογής.

Αν αυτές οι προϋποθέσεις για έναν νέο διαγωνισμό γίνουν α-ποδεκτές, ο Σύλλογός μας είναι πρόθυμος να προσφέρει τις υπη-ρεσίες του και στο στάδιο της προπαρασκευής και στην διεξα-γωγή του, ώστε επιτέλους να μπει σε ένα σωστό δρόμο η πραγματοποίηση του Μουσείου της Ακρόπολης.

Οι «τυπικές» και «άτυπες» επιτροπές, τις οποίες μέχρι τώ-ρα συνέστησε το ΥΠΠΟ για να μεταθέσει τα προβλήματα και τις ευθύνες του έχει αποδειχθεί πως μόνο περιπλέκουν τα πράγ-ματα. Καιρός να ακουστεί η φωνή ενός επιστημονικού φορέα όπως ο ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ κατ' εξο-χήν αρμόδιου επί του θέματος.

Σημειωματάριο

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

□□□ Μια αναδρομή στο έργο του Γκέοργκ Βίλχελμ Παμπστ (1885-1967) κάνει το ινστιτούτο Γκαίτε (Ομήρου 14-16). Οι εκδη-λώσεις αρχίζουν την επόμενη Τρίτη, 3.12., με τον «Δρόμο χω-ρίς χαρά» (1925) —με την Γκρέ-τα Γκάρμπο να κάνει τα πρώτα της βήματα.

□□□ Στον Γουόλτ Ντίσνεϋ, που έκλεισαν 25 χρόνια από τον θάνατό του, είναι αφιερωμένες οι εκδηλώσεις που διοργανώνει η Ελληνοαμερικανική Ένωση (Μασσαλίας 2) από 4 έως 6 Δε-κεμβρίου. Θα προβληθούν οι ται-νίες «Φαντασία», «Σταχτοπού-τα» και «Ξεφάντωμα με τον Ντί-σνεϋ».

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

□□□ Μια σειρά από ακρυλικά και σχέδια των δύο τελευταίων ετών με φυσικά και ανθρώπινα τοπία σηματοδοτούν ένα νέο στάδιο δημιουργικού προβληματισμού πάνω στο ύφος και το ήθος της ζωγραφικής.

Με κυρίαρχα στοιχεία τα χρώμα, δουλεμένο επίμονα και αντισυμβατικά και μια απλοποιημένη φόρμα που φθάνει συχνά σε γεωμετρικά επίπεδα, η Κανακάκη δημιουργεί τους δικούς της χώρους και τις δικές της μορφές με μια έντονη συναισθηματική φόρτιση. Η έκθεση θα διαρκέσει μέχρι 7 Δεκεμβρίου στον «Αστρολάβο», (Ανδρούτσου 140, Πειραιάς). Στην φωτογραφία, χαρακτηριστικό έργο από την έκθεση της ζωγράφου.

□□□ Στην γκαλερί «ΩΡΑ» (Ξε-νοφώντος 7) εγκαινιάζεται την Τρίτη 10 Δεκεμβρίου έκθεση ζω-γραφικής του Αλέξη Κυριτσόπου-λου. Το νέο στοιχείο της έκθεσης είναι τα ζωγραφισμένα «φόντα» που καλύπτουν την επιφάνεια του τοίχου αφήνοντας την ζωγραφι-κή να «κυκλοφορεί» μέσα και έξω από το κάδρο. Η έκθεση θα διαρ-κέσει μέχρι τις 7 Ιανουαρίου.

□□□ Ομαδική έκθεση συλλε-κτικών χαρακτικών έργων στην γκαλερί «Αιγόκερως» (Αριστοδή-μου 4 και Δεινοκράτους, Κολω-νάκι) σε δύο ενότητες με ζωγρά-φους όπως: Γ. Τσαρούχης, Σπ. Βασιλείου, Ν. Εγγονόπουλος, Δήμος Γαλάνης κ.ά.

□□□ Στο Βαφοπούλειο Πνευ-ματικό Κέντρο, στην Θεσσαλονί-κη λειτουργεί η έκθεση ζωγραφι-κής του Χρόνη Μπότσογλου. Η έκθεση ξεκίνησε στις 27 Νοεμ-βρίου και θα διαρκέσει ως τις 5 Ιανουαρίου 1992. Ώρες λειτουρ-γίας 10-2 π.μ. και 5-9 μ.μ.

□□□ Με τίτλο «Μικρογλυπτι-κή '91» ανοίγει στις 5 Δεκεμ-βρίου ομαδική έκθεση γλυπτικής η οποία θα διαρκέσει μέχρι τις 11.1.92. Μέρες και ώρες λειτουρ-γίας: Δευτέρα, Τετάρτη, Σάββα-το 11-3 και Τρίτη, Πέμπτη, Πα-ρασκευή 11-2 και 5.30-8.30. Η έκθεση στεγάζεται στην αίθουσα τέχνης «Εποχές», Κηφισίας 263, Κηφισιά.

ΜΟΥΣΙΚΗ

□□□ Στις 2.12., ώρα 8.30 μ.μ., στο Μέγαρο Μουσικής, ο Γκίντερ Σίλερ διευθύνει την ΚΟΑ σε έργα Μικρούτσικου, Μη-τρόπουλου, Παπαϊωάννου, Τερζά-κη.

□□□ Την επόμενη Παρα-σκευή, 6.12., ώρα 8.30 μ.μ., ε-

ξάλλου, στην αίθουσα Δημήτρη Μητρόπουλου του Μεγάρου Μου-σικής θα δοθεί συναυλία από την ορχήστρα των φίλων της μουσι-κής «Καμεράτα», με έργα Μπο-κερίνι, Μότσαρτ, Μέντελσον. Σολίστ στο πιάνο η Βίβια Τσόπε-λα, διευθύνση Αλ. Μυράτ.

Ανωνύμου, Ο Αρντεν
από το Φέβερσαμ (εκδ.
Αγρα, 1991). Η
εξαιρετική μετάφραση από
τον Σεραφείμ Βελέντζα
του ελισαβετιανού
δράματος συνοδεύεται από
μία κατατοπιστική
εισαγωγή του, στην οποία
διερευνά ζητήματα
πατρότητας του έργου
αλλά και γενικότερα
προβλήματα κατανόησης
του τρόπου παραγωγής
του. Ένα φονικό που
συγκλονίζει την Αγγλία
στα μέσα του 16ου αιώνα,
γίνεται θεατρικό έργο και
εκδίδεται το 1592. Η
έκδοση συμπληρώνεται με
επίμετρο «από τα Χρονικά
της Αγγλίας, της Σκωτίας
και της Ιρλανδίας».

Βασικό έργο της
μεσαιωνικής μας
γραμματείας η *Αλεξιάς*
της Άννας Κομνηνής
(εκδ. Αγρα, 1991),
βρίσκει με τη μετάφραση
της Αλώς Σιδέρη μία
σύγχρονη φωνή. Η έκδοση
συμπληρώνεται με
επίμετρο, βιβλιογραφία
και ευρετήρια. Εμπρός,
λοιπόν, για την ανάγνωση
των ιστορικών πηγών:
από 19 Αυγούστου 1071
έως 15 Αυγούστου 1118!

Για το Πολίτευμα και
τους Κομματικούς
σηματισμούς στην
Ελλάδα (1952-1967)
γράφει ο Γιώργος
Αναστασιάδης (εκδ.
Παρατηρητής, 1991).

Μία «ιστορική
επισκόπηση», που
επιχειρεί να προσφέρει το
υπόβαθρο για την μελέτη
των πολιτικών και
συνταγματικών μας
θεσμών κατά την χρονική
αυτή περίοδο. Το βιβλίο
συνοδεύεται από χρήσιμο
παράρτημα στο οποίο
παρουσιάζονται κείμενα
και τεκμήρια για
περαιτέρω έρευνα: το
κείμενο του Συντάγματος
του 1952, ψηφίσματα,
διατάγματα, επιστολές,
κ.τ.λ. Υποθέτουμε πως
είμαστε μόνο στην αρχή!

Αιώρηση

του Θάνου Κωνσταντινίδη

Στον ουρανό οι δυνατότητες
είναι μόνον συναρπαστικές.
Καθώς στεκόμουν στον αέρα
κρατημένος από ένα κάτασπρο σύννεφο
σε μυθική οθόνη της φαντασίας
παρατηρούσα τις τιμές
των στοιχείων του αίματός μου
κι άκουγα μίαν εκθαμβωτική μουσική πράξη
σχεδόν εξωανθρώπινη
προς τ' αριστερά στον γεωγραφικό χάρτη
στο σημείο που βρίσκεται το βουνό Τρόμος
τυλιγμένος πάντοτε με αστραπές

και έκπαγλες καταιγίδες.
Εκεί ανέβηκα μια φορά.
Εκεί πρωτάκουσα το τραγούδι
που έλεγε: ανήκουμε στα νερά.
Κι από την άλλη έλαμπε ο Εκκλησιαστής.
Από καιρό γνώριζα πως το αίμα
περιέχει όλο το μυστήριο.

Νοσοκομείο «Υγεία»
29 Αυγούστου 1990

Νίκος Καρούζος. Η τελευταία συνέντευξη στον
Κωνσταντίνο Αν. Θέμελη, (εκδ. Ύψιλον),
Αθήνα 1991

Υπόμνημα στά Πάθη του Οιδίποδα

Σοφοκλέους, Οιδίπους Τύραννος.
Κριτική και έρμηνευτική έκδοση R.D. Dawe.
Μετάφραση Γεώργιος Α. Χριστοδούλου.
(Εκδ. Καρδαμίτσα). Αθήνα 1991

Είναι περίεργο: όσο ευτελείζεται ή διδασκαλία
των αρχαίων ελληνικών στά σχολεία, τόσο
πληθαίνουν οι εκδόσεις —παρά λίγο θά έγρα-
φα «οι δικαστές»— οι σχετικές μέ την αρχαία γραμ-
ματεία. Έτσι, κάπως αναπληρώνεται τό κενό και
χλοΐζει τό χάσμα. Καί, προσπάντων, οι μισάρχαιοι
και νέας κοπής φιλόλογοι δέν μπορούν νά προφασι-
στούν ότι μένουν ανεπικούρητοι. Οι εκδόσεις του
Μορφωτικού Ίδρύματος της Έθνικής Τραπέζης, του
Παπαδήμα και του Καρδαμίτσα τούς αφαιρούν αυτό
τό πρόσχημα.

Κρατώντας στά χέρια την κριτική και έρμηνευτική
έκδοση του Οιδίποδος Τυράννου από τον Dawe, άνα-
λογίζομαι τά χρόνια πού έδίδασκα τό άριστούργημα
του Σοφοκλή στους τελειόφοιτους του εξατάξιου Γυ-
μνασίου και σκέφτομαι πόσο καλύτερα θά φωτιζό-
μουν —και ίσως θά φώτιζα— άν υπήρχε τότε τό βι-
βλίο αυτό. Σήμερα, όταν οι τελειόφοιτοι του Λυκείου
δυσκολεύονται μέ τά αρχαία πολύ περισσότερο από
τούς μαθητές της παλαιάς Γ' Γυμνασίου, δέν ξέρω τί
μπορεί νά άντλήσει από αυτό τό βαθύ πηγάδι, τό βι-
βλίο του Dawe, όποιος διδάσκει την σοφόκλεια τρα-
γωδία. Δέν ξέρω.

Άλλά βέβαια μία κριτική και έρμηνευτική έκδοση

δέν προορίζεται για τούς σχολικούς ή, έστω, τούς
πανεπιστημιακούς φιλόλογους. Άκόμα και όταν δι-
νουν την άπατηλή έντύπωση του άκρου σχολαστικι-
σμού, οι έρμηνευτικές εκδόσεις είναι έργα πάθους. Τό
πάθος του Dawe είναι ό Αίσχύλος και, ιδιαίτερα, ό
Σοφοκλής. Μάλλον δέν πέφτω έξω, άν πώ ότι σήμε-
ρα είναι ό καλύτερος γνώστης του σοφόκλειου έργου.
Έχει δημοσιεύσει τρεις τόμους για την χειρόγραφη
παράδοση και την κριτική του κειμένου του Σοφο-
κλή, του όποιου έχει εκδώσει τίς τραγωδίες στην σει-
ρά της *Bibliotheca Teubneriana*. Συνεπώς ήταν ό
άρμοδιότερος για την έρμηνευτική έκδοση μιās σοφό-
κλειας τραγωδίας.

Τό βιβλίο, έκτός από τούς βραχύτατους προλό-
γους του συγγραφέα για την άγγλική και ελληνική
έκδοση, καθώς και τό σημείωμα του μεταφραστή,
περιλαμβάνει Είσαγωγή πού την άποτελούν τά κεφάλαια
«Τό περιεχόμενο και ή άρχιτεκτονική του έρ-
γου» (σ.σ. 15-45) και «Τό κείμενο» (σ. 46-51).

Τίς Συντομογραφίες (52-54) ακολουθούν τό κεί-
μενο της τραγωδίας μέ λιτό αλλά ούσιώδες κριτικό
υπόμνημα (57-110), τό Έρμηνευτικό Υπόμνημα
(111-347), τό Παράρτημα μέ τά Λυρικά μέτρα
(3 4 9 -

360), Έπισημείωση του μεταφραστή για την άπόδο-
ση τεχνικών όρων (361-363) και Πίνακες προσώ-
πων - πραγμάτων και αρχαίων λέξεων (365-375).

Μετάφραση δέν ύπάρχει, δέν συνηθίζεται στις έρ-
μηνευτικές εκδόσεις. Έν τούτοις τό Έρμηνευτικό
Υπόμνημα, τό κύριο και έκτενέστερο τμήμα του έρ-
γου, διαφωτίζει κάθε σκοτεινό σημείο του κειμένου
μέ τρόπο σοφό και συγχρόνως έλκυστικό. Παραθέτω

δείγματος χάριν απόσπασμα του σχολίου για τὰ ρήματα εξέφυνε, κάξέθρεψε του στίχου 827: «Τὰ δύο ρήματα, μέ πρώτο συνθετικό τους τό προρρηματικό ἐκ, φέρουν έντονα σοφόκλειο χαρακτήρα —τήν ιδιότητα αὐτή ἐκτίμησε ὁ Ronald Knox, ὁ ὁποῖος σέ ἀρχαῖο ἑλληνικό ἰδίωμα καί ἱαμβικό μέτρο συνέθεσε μιά παραλλαγή τοῦ «Jabberwocky» τοῦ Lewis Carroll καί ἀπέδωσε τό στίχο «the vorpal blade went snicker-snack» μέ τό έντυπωσιακό γιά τήν μεγαλοπρέπειά του «ἔσνιξεν, ἐξέσναξεν εὐκόπνῳ ξίφει».

Ἡ μετάφραση ἔχει γίνει ἀπό τόν Γ.Α. Χριστοδούλου, σπουδαῖο μελετητή τοῦ Σοφοκλῆ, στό ἐξαφανι-

ζόμενο εἶδος πού λέγεται «σωστά ἑλληνικά».

Διάβασα μεγάλα ποιήματα τοῦ βιβλίου στήν Σκιάθo, ὅπου γινόταν τό «Διεθνές Συνέδριο γιά τόν Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη». Δέν μέ ἔβγαλε ἡ ἀνάγνωση ἀπό τήν παπαδιαμαντική ἀτμόσφαιρα. Πῶς θά μπορούσε; Δέν εἶναι ὁ Παπαδιαμάντης πού μέ τό

Σά νά 'χαν ποτέ τελειωμό

τά πάθια κι οἱ καημοί τοῦ κόσμου

ὑπομνημάτισε συνοπτικά ἀλλά καίρια ὅλες τίς ἀρχαῖες καί τίς νεώτερες καί τίς μέλλουσες τραγωδίες;

Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος

Ποιητική και εικαστική ταυτότητα

Αλέξανδρος Ἴσαρης
Ανάμεσά τους η μουσική
(Εκδ. Αγρωστής)
Αθήνα 1991

Ποιητής, ζωγράφος και μεταφραστής ὁ Αλέξανδρος Ἴσαρης, ἔρεα ἀπό τήν ἀξιοπρόσεχτη ὡς ὥρα προσφορά του, με το καινούριο του βιβλίο κατορθώνει νά ἀποδείξει ὅτι ἡ πολυπραγμοσύνη δέν ἵναι πάντοτε μιά ὑπόθεση ἐπικίνδυνη ἢ, ἔστω, παρακινδυνευμένη, ἀλλά ἀντίθετα κάποτε γίνεται ιδιαίτερα γόνιμη· πολὺ περισσότερο ὅταν ἐρχεται νά επαληθεύσῃ τήν ἀλληλουχία τῶν Τεχνῶν.

Τὰ τέσσερα κείμενα πού συνθέτουν τήν συλλογή «Ανάμεσά τους μουσική» καί πού με αὐτά ὁ συγγραφέας κάνει τήν εἰσοδὸ τοῦ πεζογραφία, γραμμένα πρὶν πό μιά πενταετία περίπου, σέ μιά ρώτη τοὺς μορφή εἶχαν δεῖ τοὺς δημοσιότητας σέ λογοτεχνικά περιοδικά το 1986-1987. Ὁρρησιμοποιώντας δεξιτεχνικά γνωστές ἐκφραστικές τοῦ δυνατοῦ ὁπτικότητας, παλινδρομεῖ ἀπὸ το ονειρικό (κάποτε ἐφιαλτικό) στο πραγματικό, ἀπὸ το φῶς στο σκο-

τάδι, ἀπὸ τήν χαρά στήν οδύνη, με ἀποτέλεσμα, ἡ καθαρά ἐλεγειακοῦ χαρακτήρα ἀφηγηματικές συνθέσεις τοῦ νά συγκροτοῦν τέσσερα δοκίμια μοναξιάς.

Αν καί το κάθε ἀφήγημα ξεκινάει ἀπὸ διαφορετική πηγή καί διατρέχει το ἐντελῶς δικό του μυστικό κανάλι (ὁ ἐφιάλτης, το παράλογο, ὁ οδυνηρὴ κατάληξη μίας ἐρωτικής ἱστορίας, ἡ φορτισμένη συγκινησιακὰ ἐφηβεία τῆς Θεσσαλονίκης σέ ἀντίθεση με τήν ἀχρωμη καί ἀτονὴ μεταεφηβική περίοδο τῆς πρωτεύουσας) ὅλα καταλήγουν στο ἴδιο σημεῖο: στο ἀμετάκλητο τῆς φθοράς. «...Εἶδα τὸν πατέρα μου νά πεθαίνει, τῇ Θεῖα Φλωρίκα νά παραμορφώνεται, τῇ

γιαγιά μου νά χάνεται στήν ομίχλη τοῦ μυαλοῦ τῆς καί τέλος τὸν εαυτό μου σέ ἓνα μπαλκόνι δίχως κάγκελα νά ζητάει βοήθεια...».

Αλλά καί ἡ ὑφή τοῦ κάθε ἀφηγηματος εἶναι διαφορετική, ἴσως γιὰ τὴν θέλησε ὁ πεζογράφος νά πειραματιστεῖ πάνω σέ περισσότερες ἀπὸ μιά φόρμες, ἢ γιὰ τὴν ἀκολουθήσε τίς ρυθμικές καί τονικές παρρημῆσεις πού συχνὰ ἀναδύονται ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ θέμα. Τὴν τελευταία αὐτὴ ἀποψη ἐνισχύει τὸ γεγονός, ὅτι κάτω ἀπὸ κάθε τίτλο ὑπάρχει πάντοτε μιά καθοριστικὴ ἐνδειξη, δανεισμένη ἀπὸ τὴν ορολογία τῆς μουσικῆς.

Αν ἀναζητήσει κανεὶς τὸ ἰδιαιτερο χαρακτηριστικό στο τελευταῖο αὐτὸ βιβλίο τοῦ Αλέξανδρου Ἴσαρη, θά πρέπει νά τὸ ἐντοπίσει στο γεγονός ὅτι, παρ' ὅλο πού στήν πρώτη τοῦ ἀφηγηματικῆ ἀπόπειρα ἔδωσε ἓνα αξιόλογο ἀποτέλεσμα, ὅχι μόνο δέν ξέχασε τὴν ποιητικὴ καί εικαστικὴ τοῦ ταυτότητα, ἀλλά κατόρθωσε με ἓναν καταγισμό εικόνων καί με τὴν ἐντονὴ παρουσία τῆς ποίησης, νά ὀδηγήσει σέ μιά ἀρμονικὴ σύγκλιση τίς Τέχνες πού υπηρέτησε ὡς τώρα: «...Εγὼ θαύμαζα μέσα ἀπὸ τοὺς ἐξώστες καί τίς ἀλλεπάλληλες τζαμαρίες τὸ βουνό, ὅπου κυριαρχοῦσαν τὸ κεραμιδί, τὸ πορτοκαλί, τὸ καναρινί, ἡ ὠχρὰ (κυρίως αὐτὴ) κι ὅλοι οἱ τόνοι τοῦ γκρι...».

Τάκης Μενδράκος

Διαβάζοντας τὴν *Εκδρομὴ στήν Ἀλλή Γλῶσσα* τοῦ Γιώργου Μαρκόπουλου (ἐκδ. Ρόπτρον, 1991), ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νά ξεχωρίσω τὸ διακριτικὸ ἐνδιαφέρον ἐνὸς ποιητῆ γιὰ τοὺς ὁμοτέχνους τοῦ (: Αλέξανδρου, Ἀναγνωστάκη, Λειβαδίτη, Δούκαρη, Κατσαρό, Κωσταβάρα, Πατρίκιο), παρατηρῶ καί τὴν πορεία κριτικῆς ωρίμανσης τοῦ ἰδίου μέσα στὸν χρόνο (1979-1991).

Ἑλληνικὸ Θέατρο: ἡ σειρά τῶν ἐκδόσεων «Δωδώνη» παρουσιάζει τὰ βιβλία τῶν Γιώργου Δανιήλ, Πέντε μονόπρακτα· Μάκη Λαχανά, *Ὁ Βαζαρέλι* εἶναι ἐδῶ· Δέσποινας Τομαζάνη, *Ἰντα* (Ἀθήνα - Γιάννινα 1991).

Ζήτημα γούστου, βέβαια, ἀλλά καί ὄχι μόνο! Ὁ χαρτοκόπτης προτιμᾷ —ἀπὸ τὰ λογοτεχνικά περιοδικά τῆς Θεσσαλονίκης— τὸ *Ἐντευκτήριο*. Τὸ τεῦχος 16 (Σεπτέμβριος 1991) εἶναι ὑποδειγματικό! Ἐνα σημαντικό κείμενο τοῦ Παν. Μουλλά, «Γιὰ μιά γραμματικὴ τοῦ νεοτερικοῦ πεζοῦ λόγου», μιά ἀξιοσημείωτη μετάφραση (Βάχχες) τοῦ Νίκου Χουρμουζιάδη, καί ὁ ἐξοχος ποιητῆς τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ Ντίνος Χριστιανόπουλος: «ὅπου καί νά ταξιδέψω, ἡ Ἑλλάδα με πληγώνει / τόσες πληγές / μόνο τὸ νόμπελ μπόρεσε νά τις γιαιτρέψει»...

Ἡ Συνέντευξη τῆς Δανάης Στρατηγοπούλου (ἐκδ. Φυκίρης, 1991) εἶναι μιά «ιδιότυπη» συνέντευξη πρὸς εαυτόν καί φίλους, πού δίνει ἡ υπέροχη καί τόσο σημαντικὴ γυναίκα τῆς μουσικῆς καί τῆς τέχνης. Κείμενα με ἐντονο τὸν αὐτοβιογραφικὸ χαρακτήρα, πού διαφυλάσσουν παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ προσωπικὸ καί ἰδιωτικὸ, καθὼς κατορθώνουν νά περιγράψουν τὰ αἰσθήματα.

ὁ Χαρτοκόπτης

Α
-
Ε
Γ
Ι
Μ
Ε
Ζ
Ο
Υ
Μ
Ε

Αν τα αισθητικά κριτήρια στον κινηματογράφο αλλιώθηκαν από την ιδιότυπη αφηγηματική της διαφήμισης (το ευκρινές ή υπαινικτικό μήνυμα περνάει με αλληλουχία εικόνων που μας «βομβαρδίζουν» με ταχύτητα), ποτέ δεν φανταζόμαστε ότι το εκβιαστικό εν τέλει μήνυμα ενός διαφημιστικού σποτ μπορούσε να υποκαταστήσει την συγκίνηση από ένα κινηματογραφικό φιλμ. Το φαντάστηκαν και το υλοποίησαν όμως οι διαφημιστές. Που, δια δολίχου δρόμου, μας σπρώχνουν σε συγκεκριμένη μάρκα καφέ μέσω της ...διαφήμισής του. Αφού ξεμάθαμε να ζούμε με αισθήματα και αισθήσεις, ας ενδώσουμε οριστικά στην μεγάλη παραίσθηση του στιλπνού (μα άδειου) κόσμου των διαφημιστών. Για ακόμη πιο ...ήσυχες μέρες (όχι μόνο του Αυγούστου). Μέρες (και νύχτες) αποχαυνωμένων καταναλωτών.

ΓΙΑ ΠΟΙΑ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ;

«Η ΚΥΡΙΑ εστία αντίστασης στη μετατροπή των μαζών σε μεταρρυθμιστική ή ανατρεπτική δύναμη είναι εσωτερική. Η καπιταλιστική αθλιότητα των προλεταρίων όχι μόνο δεν εξαφανίστηκε αλλά μετατοπίστηκε σε μιαν οικουμενική ψυχολογική εξαθλίωση, η οποία αποστέρησε τις μάζες από το μόνο όπλο που τους απέμεινε: τη συλλογική επαναστατική τους βούληση. Εφεξής, το οποιοδήποτε όνειρο απελευθέρωσης του ανθρώπου περνάει όχι απλώς μέσα από μια αναθεώρηση των θεσμών και μια μεταβολή των κοινωνικών σχέσεων αλλά και από την υπέρβαση πολύ βαθύτερων και πιο δυσεξάλειπτων ιδεολογικών και αξιακών προτύπων και αυτοματισμών. Ο οποιοσδήποτε ριζικός προταγματικός λόγος θα πρέπει πριν απ' όλα να κινηθεί ενάντια στα κυρίαρχα σύμβολα, ενάντια στα ατομικά ανταγωνιστικά σήματα, ενάντια στις τρέχουσες και παγιωμένες σημασίες και αξίες. Η αντίσταση κατά της αθλιότητας είναι μια αντίσταση κατά της πραγματικότητας, μια αντίσταση κατά της λογοκρατούμενης διαχείρισης του παραλόγου, μια αντίσταση σε τελευταία ανάλυση ηθική και αισθητική. Είναι σαφέστατο ότι οι προϋποθέσεις για την αντίσταση αυτή δεν συντρέχουν ακόμα. Παρ'»

όλους τους τριγμούς που το κλυδωνίζουν εκάστοτε, το παραγωγικό σύστημα όχι μόνο αναπαράγεται αλλά και ενισχύεται. Ακόμα και η οικολογική ευαισθητοποίηση στην καταστροφή του περιβάλλοντος και στην προϊούσα εξάντληση των πρώτων υλών δεν έρχεται ευθέως αντιμέτωπη με τις θεμελιακές πολιτισμικές συνιστώσες του μεγιστοποιητικού ατομικού ανταγωνισμού. Υπό τις παρούσες συνθήκες δεν φαίνεται να μπορεί να γίνει τίποτε άλλο από την περαιτέρω προώθηση και εκλογίκευση της αναγκαίας αλλά πάντοτε ανταγωνιστικής κοινωνικής δικαιοσύνης και επιείκειας, με όρους που να προστατεύουν, όσο είναι δυνατόν, όχι μόνο τους αδυνάτους και τους αδικημένους, αλλά και το Όλο από τις υλικές και θεατές προεκτάσεις του άκριτου και άκρατου παραγωγισμού. Απομένουν, όμως, οι, πολύ σημαντικότερες, αθέατες ιδεολογικές του προεκτάσεις. Αυτές βασιλεύουν ακόμα ακλόνητες».

● Καταστάλαγμα ώριμης σκέψης οι παραπάνω διατυπώσεις, οφείλονται στον Κωνσταντίνο Τσουκαλά και περιέχονται στο νέο βιβλίο του «Είδωλα Πολιτισμού» (εκδ. «Θεμέλιο», Αθήνα 1991). Την ώρα της γενικής αλαλίας, τέτοιες ευθαρσείς προτάσεις οφείλουμε να τις προσυπογράψουμε.

ΑΓΚΙΡΕ, Η ΜΑΣΤΙΓΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ. Ο Κλάους Κίνσκι διέγραψε θεαματικά τον κύκλο του στον μάταιο τούτο κόσμο και πέθανε το περασμένο Σάββατο σε ηλικία 65 χρόνων. Υπήρξε ο προσφιλέστερος «κακός» του κινηματογράφου —είτε σε Β-movies, είτε σε γουέστερν-σπαγγέτι, είτε στις ταινίες του Χέρτζογκ... Θα τον θυμόμαστε —όχι μόνο γιατί είχε στυλ.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ. Είχαμε επισημάνει ότι το νομοσχέδιο για τα πνευματικά δικαιώματα οφείλει να τερματίσει το καθεστώς σύγχυσης που επικρατεί σήμερα —με κυριότερα φαινόμενα την ασύδοτη λογοκλοπή και τον εύκολο πλουτισμό κάποιων εισπρακτικών μηχανισμών— όπως η ΑΕΠ, που

είναι υπεύθυνη για την διαχείριση των δικαιωμάτων όσων κινούνται στον χώρο της μουσικής και της δισκογραφίας. Και είχαμε κάνει έκκληση στα σωματεία των καλλιτεχνών να κάνουν έγκαιρα προτάσεις.

Σήμερα, χωρίς να έχουν γίνει προτάσεις, το σχέδιο νόμου βρίσκεται στα πρόθυρα της επικύρωσής του χωρίς ουσιαστικά να έχει γίνει καμία συζήτηση επί της αρχής ή των επί μέρους διατάξεών του. Αντίθετα, εκ των υστέρων, άρχισαν να φτάνουν στις εφημερίδες διαμαρτυρίες γενικώς εκ μέρους των ενδιαφερομένων —γενικές και αόριστες.

Δυστυχώς, όποιος διαμαρτύρεται δεν είναι σίγουρο ότι έχει δίκιο. Η ευθύνη δεν ανήκει μόνο στο εσπευσμένο της κατάθεσης του σχεδίου νόμου. Ανήκει το ίδιο σε όσους,

με την στάση τους, απεμπολούν τον ουσιαστικό διάλογο και την συνδιαμόρφωση ενός όσο το δυνατόν γενικώς αποδεκτού νομοσχεδίου —ενώ αντιθέτως δεν χάνουν ευκαιρία για κενά συνθήματα, ρητορική και γκρίνια.

Φαίνεται, όμως, ότι σ' αυτό τον τόπο η περίσκεψη δεν είναι το χαρακτηριστικό των ανθρώπων. Καλώς. Δεν υπάρχει θέμα. Θα τα πούμε στα πεζοδρόμια και στις διαδηλώσεις διαμαρτυρίας, όταν ...στερνή μου γνώση!

ΑΔΙΕΞΟΔΟ. Σε οικονομικό αδιέξοδο βρίσκεται το Εθνικό Θέατρο, αφού, όπως έγινε γνωστό και δεν διαφεύστηκε, τα ελλείμματά του αυτή την στιγμή (δεν έχει τελειώσει ακόμα η χρονιά), φτάνουν στα 320 εκατομμύρια δρχ. Τα σήματα που εκπέμπονται κατά καιρούς —έστω και

χωρίς να βλέπουν το φως της δημοσιότητας— φαίνεται ότι δεν έχουν αποδέκτες. Αλήθεια, έως πότε το Εθνικό θα είναι εγκαταλελειμμένο στην τύχη του, θα απορροφά τεράστια ποσά από τον προϋπολογισμό

Ο ΜΟΝΟΩΤΗΛΟΣ

από τις ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

✓ **Νέα βιβλία** ✓ **Νέες σειρές** ✓ **Νέες επανεκδόσεις**

ΣΕΙΡΑ: «ΜΗΠΩΣ ΕΙΔΑΤΕ ΤΟΝ ΑΟΡΑΤΟ;» της Μάρως Λοΐζου

- ☐ Η Κατερίνα και ο Αόρατος στη βροχή
- ☐ Η Κατερίνα και ο Αόρατος στο μαγικό νησί
- ☐ Η Κατερίνα και ο Αόρατος στο σκοτάδι
- ☐ Η Κατερίνα και ο Αόρατος παίζουν κρυφτό

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ από τη Σοφία Ζαραμπούκα

- ☐ Ο κύριος Μπεν, η Μου και τα σκουπίδια
- ☐ Οικογένεια Τρίγωνου
- ☐ Η μεγάλη φωτιά
- ☐ Τα μαγικά χρώματα

ΣΕΙΡΑ: «Η ΜΑΡΩ ΠΑΕΙ...» του Μάνου Κοντολέων

- ☐ Η Μάρω πάει στο σχολείο
- ☐ Η Μάρω πάει για ψώνια
- ☐ Η Μάρω πάει στην παραλία
- ☐ Η Μάρω πάει στο πάρκο

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΝΑΦΤΑΛΙΝΗΣ

- ☐ Ναφταλίνη
- ☐ Το μικρόβιο
- ☐ Μια ξυλιά για τη Ναφταλίνη
- ☐ Θα το πω στη μαμά μου

ΚΛΑΣΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ σε πολυτελή έκδοση

- ☐ Χίλιες και μια νύχτες
- ☐ Παραμύθια του Άντερσεν

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

- ☐ Χαρούμενες διακοπές – Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιά, των Ρ. Καρθαίου – Κατ. Μάνου-Πασσά
- ☐ Η νύχτα των Χριστουγέννων
- ☐ Χριστούγεννα – Το βιβλίο των εορτών
- ☐ Κόβω • Κολλάω • Διπλώνω – Ο μικρός καλλιτέχνης

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΝΕΟΥΣ

- ☐ Η περιπέτεια της Περιπέτειας, της Ελένης Μαντέλου
- ☐ Η γιαγιά μου η μάγισσα, της Ελένης Τσιάλτα
- ☐ Για τον πατέρα, της Καλλιόπης Σφαέλλου
- ☐ Ο κύριος των ελεφάντων, του Ρενέ Γκιγιό
- ☐ Για την άλλη πατρίδα, της Λότης Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου
- ☐ Σπίτι για πέντε, της Λότης Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου
- ☐ Η Ονείρω, της Μάρως Λοΐζου
- ☐ Λόελλα, η κόρη του Μπαμπά Μπέρτα, της Μαρίας Γκρίπε
- ☐ Ο Παρασκευάς ή η πρωτόγονη ζωή, του Μισέλ Τουρνιέ
- ☐ Παιχνίδι χωρίς κανόνες, της Γαλάτειας Γρηγοριάδου-Σουρέλη
- ☐ Ο μικρός αδελφός, της Λότης Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου
- ☐ Στο τσιμεντένιο δάσος, της Λότης Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου
- ☐ Το διπλό ταξίδι, της Λίτσας Ψαραύτη
- ☐ Πριν από το τέρμα, της Γαλάτειας Γρηγοριάδου-Σουρέλη
- ☐ Γράμμα στο μοναχικό αδερφό μου, της Μαρίας Αβρααμίδου
- ☐ Το 33, του Μάνου Κοντολέων
- ☐ Λάθος, κύριε Νόιγκερ, της Λότης Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου
- ☐ Το πέτρινο σπίτι (2 τόμοι), της Ηρώς Παπαμόσχου
- ☐ Αν ήμουν δάσκαλος, της Νατάλια Σαλόμκο
- ☐ Εμένα με νοιάζει, της Γαλάτειας Γρηγοριάδου-Σουρέλη
- ☐ Το αυγό της έχιδνας, της Λίτσας Ψαραύτη
- ☐ Το αίνιγμα της πέτρινης γενειάδας, της Λίτσας Ψαραύτη
- ☐ Ο μικρός μπουρλοτιέρης, της Γαλάτειας Γρηγοριάδου-Σουρέλη
- ☐ Ο πόλεμος της Αντιγόνης, της Μπίλλι Ρόζεν
- ☐ Οδός Γραβιάς, της Τούλας Τίγκα
- ☐ Το φουστάνι της Κλεοπάρας, της Πίτσας Σωτηράκου
- ☐ Τα Χέγια, της Ζωρζ Σαρή
- ☐ Τα παραράδιασμα, της Ζωρζ Σαρή
- ☐ Κρίμα κι άδικο, της Ζωρζ Σαρή

Και 300 ακόμη τίτλοι λογοτεχνικών βιβλίων, καθώς και βιβλία γνώσεων και δραστηριοτήτων, κατασκευές, ημερολόγια-σημειωματάρια, κάρτες κτλ.

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

Βαλτετσίου 14, 106 80 Αθήνα – τηλ.: 36.38.362

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Εμμ. Μπενάκη 16, Αθήνα – τηλ.: 36.31.078

«ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ»!

ENGLISH EDITION
Τώρα κυκλοφορεί
και σε αγγλική γλώσσα
ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ

Επιτέλους, ένα βιβλίο για την ελληνική κακογουστιά (κιτς), ένα βιβλίο «περιήγηση» στον κόσμο του φτηνού γούστου όπως διαμορφώνεται μέσα στην καθημερινή ζωή, την ελληνική ζωή, τη δική μας ζωή. Με κείμενα και φωτογραφίες που παρουσιάζουν ανάγλυφα το «κιτς», ένα φαινόμενο «γραφικό» αλλά και επικίνδυνο. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Μέσα στις σελίδες του θα δείτε να παρελαύνουν... η Πατρίς, η Θρησκεία, η Οικογένεια, η Κοινωνία, η Επικοινωνία, η Πολιτική, η Τέχνη. Το κιτς υπάρχει γύρω μας, σ' όλη την Ελλάδα: από το Διδυμότειχο μέχρι τα Φιλιατρά και από τα Γιάννενα μέχρι τη Λάρισα και —φυσικά— την Αθήνα.

Ειδικά άρθρα και πάνω από 1.000 φωτογραφικά θέματα, αποκαλύπτουν, διακωμωδούν και καταγγέλλουν το κιτς δημιουργώντας ένα μοναδικό λεύκωμα επίκαιρο, ενδιαφέρον, απολαυστικό.

Ωραίο βιβλίο!

«Κάτι το ωραίο»

Η παρέλαση του κιτς συνεχίζεται. Ανακαλύψτε το κιτς σε κορνίζες, γκομπλέν, μπιμπελό, χαλκοτεχνήματα, χόμπι, τουριστικά σουβενίρ, εικονίτσες, προσκλητήρια, τάφους, πλαστικά λουλούδια, εκκλησίες, είδη για γάμους και βαφτίσια, φωτιστικά, τηλέφωνα, εξώφυλλα βιβλίων, αθλητικό και πολιτικό Τύπο, παιδικά είδη, καρτ ποστάλ, ντίσκο, φαγάδικα, ταβέρνες, πιτσερίες, μόδα, αυτοκίνητα, μαγαζιά, σπίτια, έπιπλα... Αλλά κιτς υπάρχει και στο πορνό, στο αθλητικό ή πολιτικό πανηγύρι, στο τραγούδι, το σινεμά, το θέατρο, την τηλεόραση, τη διαφήμιση... Το κιτς υπάρχει παντού και παραμονεύει... **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Για το κιτς σε όλες του τις μορφές γράφουν οι:

Χρ. Βακαλόπουλος, Χρ. Γιανναράς, Περ. Γιαννόπουλος, Μ. Γιουρσενάρ, Γ. Καλιόρης, Χ. Καμπουρίδης, Λ. Κηληδόνης, Α. Κολτσιδούλου, Δ. Κούτσικου, Α. Κυριακίδου - Νέστορος, Π. Μαρτινίδης, Μ. Μποσταντζόγλου, Δ. Πικιώνης, Δ. Ραυτόπουλος, Δ. Σκάλος και Ν. Χατζηκυριάκος - Γκίκας.

Προλογίζει η Μελίνα Μερκούρη.

Τι είναι «ΚΙΤΣ»

Η λέξη kitsch έχει γερμανική προέλευση προέρχεται από την ιδιωματική φράση kitschen που σημαίνει «πασαλείβω». Το επίθετο kitsch στην τέχνη χρησιμοποιήθηκε για το χαρακτηρισμό του ευτελούς, του φτηνού, του κακόγουστου.

ΕΚΔΟΣΗ:

«ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ANTI»

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΠΟΛΥΤΕΧΝΟ

Δεινοκράτους 131, Αθήνα 115 21

Τηλ. 7249300

«Κάτι το ωραίο»

Με φωτογραφικό υλικό που βασίζεται σε ρεπορτάζ των Χρ. Βλάχου, Τ. Βρεττού και Λ. Μιαούλη και εμπλουτίστηκε από αρχαικό υλικό πολλών επαγγελματιών και ερασιτεχνών φωτογράφων.

Ωραίο βιβλίο!

«Κάτι το ωραίο»

Ένα βιβλίο ντοκουμέντο!

Μια έκδοση των «Φίλων του περιοδικού ANTI»

- 360 σελίδες • 1059 έγχρωμες και μαυρόασπρες φωτογραφίες
- Σε σχήμα 21 x 28 πανόδετο

ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»

ΜΙΑ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΚΟΓΟΥΣΤΙΑ.

Ωραίο βιβλίο!

